

ОБЛАСТ СТАРА ЗАГОРА

ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТ СТАРА ЗАГОРА ЗА ПЕРИОДА 2005 – 2015 Г.

февруари 2006 г.

ОБЛАСТ СТАРА ЗАГОРА

ТЕРИТОРИЯ - 5151,1 КВ. КМ.

ОБЩИНИ - 11

БРОЙ НАСЕЛЕНИ МЕСТА – 206 В Т.Ч. 10 ГРАДА

НАСЕЛЕНИЕ – 364 051 ЖИТЕЛИ

/4,7% ОТ НАСЕЛЕНИЕТО НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ/

АДМИНИСТРАТИВЕН ЦЕНТЪР - ГР. СТАРА ЗАГОРА

Съдържание на Областната стратегия развитие

Въведение и отправни позиции при разработката на Областната стратегия	5
1. Общи изисквания при разработката на Областната стратегия.....	5
2. Хронологичен ред и процедури при разработването на Областната стратегия.....	10
A/ Анализ на икономическото и социалното състояние	11
1. Геостратегическо положение на Старозагорска област в Република България и Южен централен район за планиране и сравнителен анализ с останалите области в страната.....	11
2. Природни ресурси.....	13
3. Демографска конфигурация на населението и пазара на труда.....	22
4. Анализ на развитието на регионалната икономика.....	29
4.1 Обобщени показатели и критерии за развитие на икономиката на област Стара Загора.....	29
4.2 Секторна структура.....	
4.2.1 Промисленост.....	33
4.2.2 Селско стопанство, в т. ч. хидромелиорации.....	47
4.2.3 Анализ за развитие на горите и горското стопанство.....	67
4.2.4 Анализ и оценка на състоянието на туризма в област Стара Загора.....	68
4.5 Иновации и модернизация.....	75
4.2.6 Пазарна инфраструктура /пазар, търговия, услуги/.....	78
5. Социална сфера.....	79
5.1 Доходи, жизнен стандарт и ИЧР.....	79
5.2 Безработица.....	93
5.3 Здравеопазване.....	102
5.4 Образование и професионално обучение.....	108
5.5 Култура и културно наследство.....	114
6. Техническа инфраструктура.....	120
6.1 Водоснабдяване, водопотребление и водоразпределение и канализация.....	120
6.2 Транспортна мрежа.....	122
6.3 Енергийна мрежа.....	127
6.4 Съобщителна мрежа.....	132
7. Териториална структура.....	134
7.1 Урбанизация и селищна мрежа.....	134
8. Състояние на околната среда.....	136
8.1 Екологично състояние.....	136

8.2	Защитени местности и резервати.....	146
8.3	Управление на отпадъците.....	148
8.4	Пречиствателни станции.....	150
9.	SWOT анализ.....	150
Б/ Стратегическа част		
1.	Визия за Областната Стратегия за Развитие.....	160
2.	Стратегически цели.....	161
3.	Приоритети, специфични цели и основни дейности.....	162
В/ Организация и координация на дейностите за постигане на целите....		
1.	Ангажираност на публичните институции и местните организации в областта на регионалното развитие.....	194
2.	Организация и координация на дейността за постигане на целите.....	195
3.	Източници за финансиране.....	196
Г/ Необходими действия по наблюдението, оценката и актуализацията /Система за мониторинг/		
1.	Информационни източници.....	198
2.	Индикатори.....	198
3.	Наблюдение, оценка и контрол.....	200
4.	Актуализация.....	202
Заклучение.....		203
Приложения.....		204

ВЪВЕДЕНИЕ И ОТПРАВНИ ПОЗИЦИИ ПРИ РАЗРАБОТКАТА НА ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ

1. Общи изисквания при разработка на областната стратегия.

Стратегията за развитие на област Стара Загора е основен стратегически документ, който определя дългосрочните цели и приоритети на областната политика за развитие и устройство и съгласува целите и приоритетите на плановете документи от по-високите нива: Националната стратегия за регионално развитие и Плана за развитие на Южен централен район за планиране с политиките и ресурсите на общинското ниво.

Законът за регионалното развитие е основният законов акт, уреждащ и регламентиращ политиката в областта на регионалното развитие, който подробно определя нейните цели, институциите и инструментите за формирането и реализирането ѝ. В закона се регламентира институционалната рамка, посочват се функциите и взаимоотношенията между структурите и органите на управление на регионалното развитие на национално, регионално и местно равнище и се определят конкретните механизми за съгласуване и координиране.

Разработването на стратегията е организационно – императивен процес, при който всички компоненти (цели, анализ, проект за решение) се уточняват във взаимодействие.

Стратегията на областта е система от стратегически цели, формиращи секторните стратегии, групирани:

Според секторите (отрасли и дейности): градоустройствен; производствен; социално-икономически; технологичен, и **приоритетите** в структурата на регионалната икономика: пазарни; организационни и др.

Според маниера на действие, свързан с промяна на организацията и статута на градовете; на общите действия; на разумността; прехвърляне на отговорности; пестене на сили; управленчески; динамични стратегии.

Стратегията обхваща всички нива на управление, като се отчита влиянието на редица екзогенни фактори (състояние на световната икономика, международно положение и други) и **ендогенни фактори** (природни ресурси, демографски изменения, научно-технически прогрес) и **макро фактори**.

Стратегията позволява да се предвиждат позитивните и негативни изменения, да се отчитат положителните и отрицателните последици, да се оказва активно въздействие при вземането на решения в процеса на управление. Тя е свързана с решаването на стратегическите проблеми за задоволяване на бъдещите потребности, ефективното използване на производствените мощности, развитието на приоритетните производства, икономичното изразходване на природните, материалните, енергийните и други ресурси, технологичното и техническото обновление.

Развитието на областта е свързано с предизвикателството да се постигне успешното ѝ позициониране в процеса на **европейската интеграция** и стремеж тя да се превърне в равностоен партньор на европейските териториални общности с ранг, идентичен на нейния.

Регионалните стратегии на макроравнище и микроравнище в рамките на ЕС се приемат като основен документ на национално и областно ниво за

икономическо и социално регионално развитие. Областните стратегии имат най-близко по същност значение, тъй като се определят като най-близки до населението. В регионалното развитие изборът на областна стратегия и общински план за развитие има определящо значение за бъдещите периоди. *Стратегията за **регионално комплексно развитие**, оказва съществено влияние върху развитието на общините и основните приоритетни отрасли на регионалната икономика.*

Регионалните стратегии се съобразяват с изискванията на класификацията на отраслите на ЕС. **Целта** е да се постигне съпоставимост при провеждане на регионалните сравнения между страните-членки, икономическите райони за планиране и общините и да се използват показатели, предоставяни от статистиката.

Основна цел на областната стратегия е създаване на *оптимални условия на живот, бит и труд на населението чрез:*

- разумно използване на природните ресурси и дадености;
- ефективно използване на материалните, финансовите и кадровите ресурси;
- съчетаване развитието на отраслите на икономиката с устройването на територията и опазване на околната среда.

*Самият процес на **стратегическите предвиждания** е сложен и изисква прилагането на специфичен механизъм, условия, процедури и институционализиране.*

Областните стратегии и общинските планове на съставните общини трябва да включват с особена яснота в приоритетен план и мерките, дейностите, за които отговорност има населението, а именно:

- здравеопазване, образование, култура, комунално-битово стопанство, териториална инфраструктура, на които общината може да влияе;
- съгласуване и координация със стратегиите на всички фирми, развиващи се на територията, групирани по отрасли, независимо от характера на собствеността им, предвид зависимостта им от териториалните ресурси: терени, енергоснабдяване, вода, човешки ресурси и други.

Необходимостта от разработване на цялостна стратегия за развитие на областта се поражда от няколко основни причини:

- съгласуване стратегическото развитие в регионален план с националната стратегия;
- ресурсно осигуряване на основните дейности, финансирани от националния и общински бюджет – здравеопазване, образование, комунална инфраструктура.
- Наличието на ясна регионална стратегия представлява ориентир за фирмите и за потенциалните чуждестранни инвеститори за дадената територия и формиране на структурата на регионалната икономика;
- Правилно разпределение на материалните, финансовите и други ресурси на територията между:

- Общинските фирми от всички сфери и сектори на икономиката;
- Фирмите независимо от отрасловата им принадлежност, форма на собственост и начин на управление, съгласно търговският закон, развиващи се на територията и явяващи се като потенциални потребители на ресурси;
- Участие в изграждането на инфраструктурата и получаване на необходимото обслужване.

Вземането на стратегически решения е свързано с намирането на оптимална съпоставимост между изискванията на икономическите, социалните и екологичните критерии и показатели, между отраслите и териториите. Тази оптимална съпоставимост трябва да отговаря не само на интересите на областта в момента, а да защитава и интересите на бъдещите поколения. *Без силна регионална икономика, социалните проблеми не могат да бъдат решени, от една страна, а от друга – обслужващата сфера е сериозен стимул и формира условията за укрепването и оптимизирането на развитието на икономиката.*

Изборът на приоритетите по области не е произволен, а е в съответствие с националните приоритети.

При разработването на областната стратегия бе необходимо осъществяване на координация на политиката и стратегията за регионално развитие със съседни области и най-вече свързване на политиките за **пространствено – устройствено и градоустройствено развитие с политиката за регионално развитие.** Тази възможност е предвидена в Регионалния план за развитие на Южен централен район за планиране. Централно място заема развитието на градските структури от гледна точка на това, че градовете са катализатори за развитието на цялата териториална област. Това е част от общата политика за териториално сближаване със съответните териториални общности от страните - членки на ЕС.

Координацията на тези две политики на ниво областна стратегия за развитие, се отчита със схемата за устройство и е част от разработената Областна стратегия за развитие на област Стара Загора.

Балансираното устойчиво развитие, съживеният инвестиционен интерес, развитието на реален пазар на недвижими имоти и привличането на чуждестранни инвеститори са тясно свързани с:

- преодоляването на съществуващите диспропорции в развитието на отделните общини и региони;
- с провеждането на реформата в кадастъра и териториалното устройство;
- с изграждането на основните мрежи на транспортната, енергийната, водостопанската и съобщителната инфраструктура *и обвързването им с тези на съседните области общо за страната в неразривна връзка с общоевропейската инфраструктурна система.*

Стратегията за регионално развитие, която е основополагащ документ, е процес на формиране и осъществяване на политика за постигане на балансирано и устойчиво развитие на административно-териториалните

единици. Регионалната политика е система от нормативно регламентирани документи и инструменти, насочени към реализиране на целите на регионалното развитие. Областната политика е част на националната политика за регионално развитие, а разработката **на стратегията е подчинена на следните основни принципи:**

- Единен подход при разработката на областните стратегии в съответствие с националните и общоевропейските стратегии;
- Концентрация на ресурсите за постигане на целите на регионалното развитие на областта и общините като част от Старозагорска област;
- Партньорство, публичност и прозрачност на всички нива при осъществяване на планирането, програмирането, финансирането, наблюдението и оценката;
- Допълване на финансирането от национални публични източници при съвместно финансиране с други източници;
- Междуведомствена координация на дейността на компетентните органи в процеса на планирането и програмирането, ресурсното осигуряване, реализацията, наблюдението и оценката;
- Съгласуваност с другите структуроопределящи политики, инструменти и действия на международно, национално и регионално равнище.

Специфичните принципи при разработването на областната стратегия могат да се систематизират:

- Съвместимост с критериите и националните приоритети в икономиката и социалната сфера, включително и с тези на Европейския съюз, произтичащи от процеса на присъединяване;
- Реалистичност и осигуреност с ресурси;
- Алтернативност, динамичност и възможности за развитие при съществена промяна на социално-икономическите условия.
- Научна обосновааност и отчитане на многогодишния опит за развитие;
- Съобразяване с уникалното и многофункционално предназначение на областта, като административна, стопанска и научна единица, осигуряваща оптимални условия за развитие на производителните сили и условия за бит, труд и живот на населението;
- Конкретност в развитието на производствата, дейностите, услугите, пазарите и мерки за практическата реализация на стратегическите цели.
- Компактност и представителност – не голяма по обем и подходящо технически оформена с точно, ясно и конкретно обхващане на процесите и явленията, развиващи се на дадена територия.

Протичащите на територията на област Стара Загора сложни икономически, екологически и устройствени процеси и явления наложиха прилагането на **програмно-целевия и системен подход**. Влияние оказва сложният

вероятностен и динамичен характер на тези явления и процеси, осъществявани в областта, като част от националната територия.

Стратегията за развитие на област Стара Загора е основен стратегически документ, който определя дългосрочните цели и приоритети на областната политика за развитие и устройство и съгласува целите и приоритетите на плановете документи от по-високите нива: Националната стратегия за регионално развитие и Плана за развитие на Южен централен район за планиране с политиките и ресурсите на общинското ниво.

Стратегията има характер на отворен документ, който може да се развива, усъвършенства и актуализира в съответствие с динамично променящите се условия и фактори, мотивиращи нейното разработване. Това по същество е една перманентна дейност на областта и предполага създаването на гъвкава и прагматична организация.

Разработването на Стратегията за развитие на област Стара Загора се базира:

- на целите, приоритетите и индикаторите, включени в НСРР
- на анализа и оценката на действащия Областен план за развитие от 2000 г.
- на анализа и оценката на актуалното развитие в периода след 2000 г.

Националната стратегия за регионално развитие е в сложни и специфични връзки и взаимоотношения с областната стратегия и с главната стратегическа цел. При определяне на проблемите и приоритети на областта е отчетено следното:

- Приемственост на целите и съпоставимост на приоритетите на национално и областно равнище;
- Технологичните процедури и стъпки, характерни за тяхното разработване, одобряване и прилагане;
- Информационното съвместяване и осигуряване на стратегическо планиране;

Задачите, които се поставят с разработката на стратегията, могат да се систематизират така:

- да се дефинират и открият **стратегическите цели** за периода до 2015 г.
- чрез определяне на **основните приоритети и мерки** да се формулира **главната цел и специфичните цели по сектори и отрасли;**
- да създаде *работещ ефективен “контакт”* със структурните фондове на ЕС и привличането им в територията на областта, за финансиране на местни проекти от външни източници;
- да отрази *влиянето на **трансевропейските коридори №4, № 8, и 9*** върху икономиката и населените места, попадащи в директни и индиректни зони, като фактор за икономическо развитие;
- да *стимулира възникването на **нова ценностна система*** и нов подход при решаване на проблемите, ориентирани към

реализиране на националната политика, в духа на обединена Европа, както и принципите за устойчиво развитие;

- да **интегрира** всички заинтересовани страни към изпълнение на мерките, заложи в областната стратегия и по този начин да разширява демокрацията на управлението, включително със съседните области и целия Южен централен район за планиране;
- да **мобилизира финансовите, материални и човешки ресурси** на всички стопански организации, развиващи се на територията на област Стара Загора.

При разработката на **областната стратегия** е приложен **Принципът на партньорството** и са спазени **следните фази**:

- Предварителни проучвания на документи за стратегическото развитие на Р България, икономическата рамка на Южен централен район, общинските планове, актуална статистическа информация от НСИ, информация за териториалното устройство и градоустройството на градовете и други документи със стратегически и планов характер;
- Междинно съгласуване с експертите и ръководството на общините по отношение на общинските планове и други;
- Отразяване на новите постановки в приетата Национална стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2005-2015 г.;
- Прилагане на принципите на регионалното развитие върху територията на областта;
- Сравняване развитието на област Стара Загора с останалите области в Южен централен район за планиране;
- Мотивиране на приоритетите и мерките за териториален и клъстерен принцип;
- Разкриване на необходимостта от инвестиционни клъстери и трансрегионално сътрудничество.

2. Хронологически ред и процедури при разработването на Областната стратегия

Процесът на разработване на Областната стратегия обхваща следните етапи:

1. **Събиране на данни** за състоянието на различните сфери на обществен живот в областта чрез статистически източници, общините, местни фирми и организации;

2. **Анализиране на данните** и очертаващите се тенденции в развитието за последните няколко години, както и на възможностите за решаването им;

3. **SWOT-анализ** по тематични направления и обобщение за област Стара Загора;

4. **Определяне на визия, цели и приоритети** за постигане на устойчиво развитие;

5. **Планиране на дейностите** за постигане на целите с определени индикатори за отчитане на състоянието и резултатите.

А. АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО И СОЦИАЛНОТО СЪСТОЯНИЕ

1. Геостратегическо положение на Старозагорска област в Република България и Южен централен район и сравнителен анализ с останалите области на страната.

Област Стара Загора е динамично развиваща се област, чиято политика е насочена към постигане на ефективна и конкурентоспособна икономика и висок жизнен стандарт за населението на областта като цяло и на населените места поотделно. Едно от най-големите предимства на региона е неговото географско разположение и природни дадености. Административна област Стара Загора се намира в централната част на Р България и е една от най-големите по територия в страната. Граничи със Сливенска, Ямболска, Хасковска, Пловдивска, Габровска и Великотърновска област. Част е от Южен Централен район за планиране, съгласно новото административно деление.

Заема площ от 5151 кв. км, което е 4,6% от площта на страната, като най-голям дял от територията се пада на Община Стара Загора 1 019 362 дка, следвана от община Казанлък. С най-малка територия в областта е община Николаево - 96 524 дка.

Област Стара Загора обхваща северната част на Тракийската низина, Подбалканското поле, част от Средна гора и част от Централна Стара планина до връх Шипка.

В административно отношение територията и населението са обособени в 11 общини /Братя Даскалови, Гурково, Гълъбово, Казанлък, Мъглиж, Николаево, Опан, Павел баня, Раднево, Стара Загора и Чирпан/ и общо 206 населени места, от които 10 града, в които живее 69,7% от населението на областта, 189 села и 7 махали.

Административен център на областта е гр. Стара Загора с осем хилядолетна история и богато историческо и културно наследство. Същият е комплексно развит административен, индустриален, транспортен, търговски и университетски център.

Сред областите в страната, Стара Загора заема пето място по брой на населението. В нея е съсредоточено 4,7 % от общото население на Р България. Географското положение на област Стара Загора определя наличието на предпоставки за приоритетно развитие на пътно транспортните комуникации, дистрибуцията и търговията, както и дейности, обслужващи трансфера на товари, стоки, информация, хора и услуги.

По *своето местоположение* Старозагорска област е с определени предимства. На територията на областта се пресичат първокласни вътрешни и международни автомобилни транспортни връзки, които свързват северната граница на Р България при р. Дунав с южната, до Гърция и Турция. Интензивни са транспортните потоци по двете железопътни линии, свързващи западните части и столицата с черноморските пристанища Бургас и Варна и с югоизточната граница на Р България с Р Турция и Гърция. Тук се пресичат и трасетата на транспортните еврокоридори № 4, 8 и 9. През територията на областта преминават две автомагистрала – “Марица” и “Тракия”, като част от еврокоридори 4 и 8, първокласните пътища E80, E85 и E773 и меридианни магистрала, свързващи областта с еврокоридори 10 и 7. Те осигуряват бърз и ефикасен транспорт за стоки за износ по направление на ЕС или Централна Азия, като същевременно представлява и предпоставка за развитие на услугите и създаването на малки и средни предприятия по обслужване на товаро-потока, пътничко-потока, информационните и парични потоци. Интензивният трафик на товари, автомобили, хора, капитали, информация и услуги стимулира изграждането на Свободни икономически зони, транзитни складове, обслужващи дейности, сервизи, търговски обекти, банки, борси, тържища, интернет центрове. Някои от посочените дейности вече започват да се развиват. Областта попада в зоната на директно и индиректно влияние.

По *основните параметри*, с които се характеризират областите в страната: площ, население, осигуреност с природни ресурси, икономически потенциал, инфраструктурна изграденост и др., *Старозагорска област* попада в групата от *8-10 области в страната, които са с относително най-добри възможности за бъдещо развитие*.

На територията на областния център Стара Загора се пресичат две основни телефонни оптични магистрала и има изградена модерна цифрова мрежа, осигуряваща качествена телефонна връзка със света. В градовете има добре развити съоръжения за скоростна интернет комуникация, използващи сателитни връзки, оптични магистрала и оптични вътрешни мрежи. Територията на цялата област е покрита от мрежите на българските мобилни оператори.

2. Природни ресурси

Природният комплекс от умерен климат, разнообразни и плодородни почви, сравнително добри водни потенциали и не възпрепятстващ релеф, е бил, е и ще бъде благоприятен фактор за цялостното развитие на областта.

Природните дадености в района могат да бъдат разгледани от към благоприятните и неблагоприятните им страни за развитие на отделни отрасли на регионалната икономика на областта.

Към благоприятните страни на геостратегическото и географското положение на областта могат да се отнесат:

- **разнообразен релеф** – Стара планина е силно разчленена в южните си склонове. Казанлъшката котловина и Сърнена гора са добре залесени. Най-ниската част е Старозагорското поле. Този релеф заедно с водните ресурси дава възможност за развитие на

производството на електроенергия. Възможност за развитие на екологично земеделие и животновъдство. Равнинните територии са идеални за развитие на модерно селско земеделие. Релефът позволява широка транспортна достъпност и отвореност на града и присъединените села;

- **разнообразен климат в различните части на областта** - по-ниските температури, по-мекият климат в равнинните части на общината благоприятстват развитието на индустрията и селското стопанство, създава по-добри условия за развитие на пътната инфраструктура. Определено се чувства и средиземноморското климатично влияние. Характерни са регулирани валежи и периодично засушаване.
- **От полезните изкопаеми**, разкрити на територията на областта най-голямо значение имат лигнитните въглища, добивани по открит способ и използвани за производство на електрическа енергия, кафявите въглища и гипсът. С най-голямо стопанско значение са находищата от въглища в комплекса “Марица-изток”. По-голямата част от **Източномаришкия въглищен басейн** е на територията на областта. В рудниците на площ от 240 кв.км. (на териториите на общините Раднево и Гълъбово) са съсредоточени основните запаси на лигнитни въглища в страната. Балансовите запаси на лигнитни въглища в каменовъгления басейн възлизат на 1879 мил.т., а промишлените запаси - на 1785 млн.т. Добивът възлиза в границите на 23-25 млн.т. и гарантира експлоатацията на находището няколко десетки години напред. С наличните запаси от лигнитни въглища и изградената производствена база при осъвременяване на технологиите на добив и на електропроизводство Старозагорска област се запази като един от най-големите енергийни центрове в страната. Комплексът “Марица-изток” е вторият по големина център за производство на електроенергия в страната (след АЕЦ – Козлодуй) и осигурява около 29% от продукцията на този отрасъл. С най-голяма концентрация на промишленост са общините Стара Загора, Казанлък, и основно Раднево и Гълъбово с разположените на територията им „Мини Марица Изток” - ЕАД и ТЕЦ “Марица Изток 2”ЕАД гр. Раднево, “Брикел” ЕАД и Енергийна компания “Марица-изток 3” АД в община Гълъбово. Създаден е и първият в България индустриален клъстер, наречен “Енергийното сърце на България”.
- **Почвените и климатичните условия**, са потенциал, с който Старозагорска област все повече се утвърждава на челно място по производство на селскостопанските култури, растениевъдство, зеленчукопроизводство, технически култури, пчеларство и други. По планинските терени на областта преобладават канелено горски почви. Обширните полски райони са покрити предимно с черноземни смолници и ливадни почви, които са отлична предпоставка за развитието на интензивно

селско стопанство и хранително-вкусова промишленост. Плодородните почви на обработваемите земеделски земи 2 908 794 дка.(56,47% при 43,3% средно за страната) от структурата на които най-висок относителен дял са нивите 71,18 %. Мери, пасища и естествени ливади обхващат 312 215 дка. (7,21%)- като този поземлен фонд е с тенденция към намаляване и е недостатъчен за интензивно развитие на животновъдство. В съчетание с умерено- континенталния климат, те благоприятстват производството на плодове, зеленчуци и лозя. Основни зърнени култури са пшеницата, царевичата и ечемикът, а технически- памукът и слънчогледът. Розовото и лавандуловото масло- суровина в парфюмерията и козметиката, възвръщат загубените си позиции на международните пазари. Горските масиви- 32,4% от площта на района и достъпният планински релеф стимулират развитието на туризъм, лов и риболов. Високо категорийните (най-ценни) обработваеми земи се намират в Източната част на Горнотракийската низина (Старозагорското и Чирпанското поле) и Казанлъшката котловина. Наличието на плодородни черноземни смолници и ливадни почви е отлична предпоставка за развитие на интензивно селско стопанство и хранително-вкусова промишленост.

- **Наличието на ценни земеделски земи в областта са ресурс,** който в съчетание с останалите фактори (финансово-икономически, организационно-управленски и др.) ще оказва решаваща роля за развитие на модерен и икономически ефективен аграрен сектор. Интерес представлява **стратегията за увеличаване на земите за отглеждане на етерично - маслени култури, лозя и памук. Терените и землищата на областта са богато водоснабдени,** което е солидна предпоставка за развитие на интензивно поливно земеделие.
- Геотермалните източници представляват благоприятна база за развитие на балнеолечение и *балнеотуризм* /гр. Павел баня, с. Овощник, с. Ягода и с. Старозагорски минерални бани/, който може да бъде съчетан с *високопланинския туризъм*, като основен източник на средства за по-голямата част на общините. Този ресурс може да се превърне в база за *спортно-възстановителен и спортно-планински бизнес*.
- Планинският комплекс е с добра залесеност. Горите в планинската част са друго ценно природно богатство на област Стара Загора. Те предоставят благоприятни възможности за развитие на дърводобив, дървопреработване, пешеходен, планински и ловен туризъм.

Таблица 1

Област Стара Загора – земеделска земя

Общини	Земеделска земя /дка/
Стара Загора	631 338
Казанлък	275 604
Раднево	380 832
Братя Даскалови	328 063
Чирпан	400 421
Павел баня	188 376
Мъглиж	143 796
Гълъбово	224 041
Гурково	68 640
Опан	220 209
Николаево	46 122
Общо за област Стара Загора	2 907 442

Фиг. 3

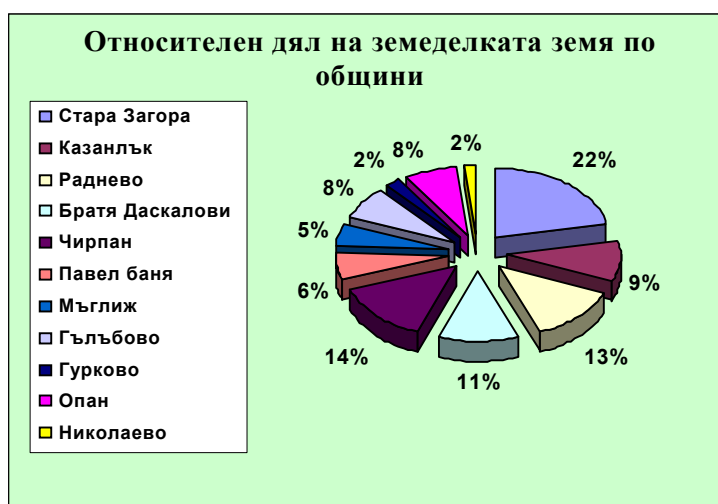

Таблица 2

Област Стара Загора – горски фонд

Общини	Горски фонд /дка/
Стара Загора	276 378
Казанлък	276 816
Раднево	22 658
Братя Даскалови	162 012
Чирпан	84 292
Павел баня	293 759
Мъглиж	220 382
Гълъбово	65 013
Гурково	200 588
Опан	21 479
Николаево	41 649
Общо за област Стара Загора	1 665 026

Фиг.4

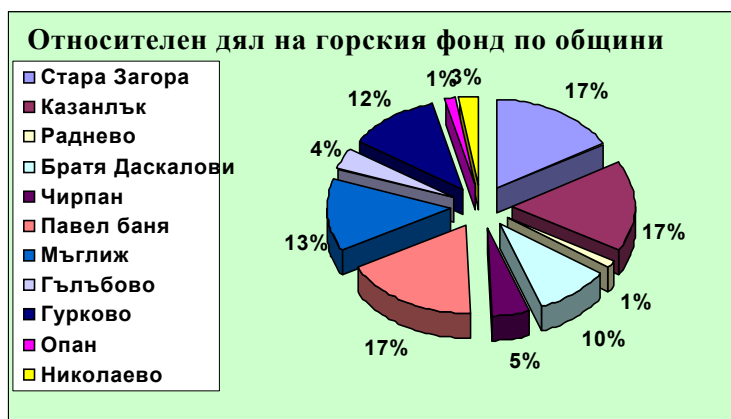

Таблица 3

Област Стара Загора – реки, язовири, водни площи

Общини	Водни площи /дка/
Стара Загора	17 622
Казанлък	16 705
Раднево	18 840
Братя Даскалови	7 714
Чирпан	6 562
Павел баня	8 679
Мъглиж	6 687
Гълъбово	12 324
Гурково	12 954
Опан	7 949
Николаево	4 811
Общо за област Стара Загора	120 847

Фиг.5

Благоприятните показатели на природният комплекс създават възможност за развитие на промишлеността, аграрния сектор и туризма.

Състоянието на Старозагорска област (селищно, демографско, икономическо, инфраструктурно, социално, екологическо и др.), е резултат от едно продължително **историческо развитие** от протичащи процеси и провеждани политики за ползване на даденостите на територията, на

човешкия ресурс, икономическия и инфраструктурния потенциал. Силно развитите индустриални центрове на областта, в които се реализират голям брой стратегически инвестиционни проекти са добра предпоставка за привличане на чуждестранни инвестиции.

Основните регионални единици (главните урбанизационни опорни точки - 10-те града) са част от националния социално-икономически и инфраструктурен комплекс, като опорни точки.

Характеристика на територията по общини

В Център на областта – изявена като административен, културен и важен транспортен възел е **община Стара Загора** с основно ядро **гр. Стара Загора**.

Територията - **1019,4 кв.км**, брой населени места **51**, в т.ч.: **1 град** и **50 села** и брой жители (**165 821**).

Община Стара Загора има изключително благоприятно географско положение - в централната част на Южна България. През територията на общината или в близост до нея преминават важни транспортни и комуникационни трасета: магистрала “Тракия”, свързваща София с Бургас, първокласен път Свиленград - Русе, ж.п линиите София - Бургас и Русе - Подкова, важни оптически съобщителни кабели, трасета на газопроводи и на бъдещи транснационални петролопроводи. Изградената и активно функционираща транспортна и инженерна инфраструктура /вкл. и летище Стара Загора/ влияе положително върху развитието на общината и върху растежа на brutния вътрешен продукт.

Тракийският университет заема важно място в националната образователна система. Той е интегриран с над 16 института от Европа, САЩ и

други. Това е доказателство за отворената система, интелектуалният център и високо организираната урбанизирана териториална общност.

Община Братя Даскалови

Територия – 526,30 кв. км, брой населени места 23 (села), брой жители (10872), административен център - с. Братя Даскалови.

Община Братя Даскалови е разположена в Горнотракийската низина и обхваща западните разклонение на Чирпанските възвишения. Преобладаващи за общината са малките населени места под 500 души. Най-малкото от тях е с. Славяни с 53 души. Най-многобройни са село Черна гора, Оризово, Гранит и Братя Даскалови.

Община Гурково

Територия - (292,3) кв. км, брой населени места 11, в т.ч.: 1 град и 10 села, брой жители (5462), административен център гр. Гурково.

Община Гурково е разположена между Стара планина и Средна гора, в източния край на Розовата долина.

Община Гълъбово

Територия - (348,90)кв. км, брой населени места 11, в т.ч.: 1 град и 10 села, брой жители (15 580), административен център гр. Гълъбово.

Община Гълъбово се намира в югоизточната част на Горнотракийската низина.

Община Мъглиж

Територия - (388,9) кв. км, брой населени места 15, в т.ч.: 1 град и 14 села, брой жители (12 826), административен център гр. Мъглиж.

Общинският център е разположен в южните склонове на Шипченско - Тетевенската част на Стара планина, по двата бряга на Мъглижка река. Отстои на 13 км. от гр. Казанлък.

През общината преминават: Първокласен път 1-6 София - Бургас; Първокласен път I-5 Русе - Хасково; ЖП линии София - Карлово - Бургас Русе - Подкова.

Община Казанлък

Територия - (634, 80) кв. км, брой населени места 20, в т.ч. 2 града и 18 села, брой жители (80 393), административен център гр. Казанлък.

Община Казанлък се намира в централната част на България, в Долината на розите, известна и като Долината на тракийските владетели. Разположена почти в географския център на страната, общината разполага с уникални почвено-климатични ресурси, съчетани с наличните повърхностни и подземни водни ресурси. Многообразието ѝ се очертава от близостта на Балкана и на плодородната низина. През общината преминава трансевропейски коридор № 9.

Община Опан

Територия - (257,5) кв. км, брой населени места 13 - села, брой жители 3988, административен център с. Опан.

През територията на общината преминава главен път 1-V Русе - Ст. Загора - Капитан Андреево и път III-503 Средец - Опан - Симеоновград.

Община Николаево

Територия - (96,5) кв. км, брой населени места 4, в т.ч.1 град и 3 села, брой жители—(4775), административен център гр. Николаево.

Общината е разположена в централната част на България между Стара планина и Средна гора, заема източната част на Розова долина, по поречието на река Тунджа.

Община Павел Баня

Територия - 518,78 кв. км, брой населени места 13, в т.ч. 1 град и 12 села, брой жители (15279), административен център гр. Павел баня.

Община Павел баня е разположена в централната част на Казанлъшка котловина. Простира се между Стара планина и Средна гора. Балнеоложкият курорт Павел баня, който е център на общината е разположен на 400 м. надморска височина. Тя се намира на железопътната линия и шосейната магистрала София - Бургас. На територията на общината, на река Тунджа е изграден един от най- големи язовири в страната - яз. Копринка.

Община Раднево

Територия - 545,15 кв. км, брой населени места 22, брой жители 24000, административен център гр. Раднево.

Община Раднево е разположена в източната част на Горнотракийската низина и се включва в административните граници на област Стара Загора. Средната надморска височина е 141,1 м. Релефът е равнинен, с широки речни долини.

Община Чирпан

Територия - 522,9 кв. км, брой населени места 21, в т.ч. 1 град и 20 села, брой жители 25 219, административен център гр. Чирпан.

Община Чирпан се намира в Горнотракийската

низина, в югозападната част на област Стара Загора. Релефът е хълмист и включва части от Средна гора (Чирпанските възвишения) и част от долината на р. Марица.

Териториално-селищна основа и райони за целенасочено въздействие

Населените места са добре териториално разпределени и относително добре устроени.

Териториално-селищната основа на областта включва 206 населени места, от които 10 града и 196 села. Населените места заедно с прилежащите им земища и параметрите на общините подробно са разгледани в предходният параграф.

В съответствие с нормативните изисквания на Закона за регионално развитие, в Регионалния план за развитие на Южен централен район са определени районите за целенасочено въздействие за област Стара Загора, както следва:

- Район за икономически растеж: Стара Загора;
- Изостанал селски район: Братя Даскалови, Мъглиж, Опан, Павел баня, Чирпан, Гурково, Николаево;

- Район в индустриален упадък: Гълъбово, Казанлък, Чирпан, Николаево;

- Изостанал планински район: Мъглиж, Павел баня, Гурково.

Обособяването на индустриални клъстери, дистрибуционни и информационни центрове, позициониране на финансовия сектор и ефективното управление на паричния поток е част от стратегията.

3. Демографска конфигурация на населението и пазара на труда

Населението на област Стара Загора е 364 051 души, в т.ч. мъже 177 597 и жени 186 454 души (към 31.12.2003 г.)

Таблица 4

Област Стара Загора – население по общини

ОБЩИНИ	НАСЕЛЕНИЕ КЪМ 31.12.	
	2001	2003
Стара Загора	167 877	165 821
Казанлък	81 179	80 393
Раднево	24 117	23 836
Братя Даскалови	10 753	10 872
Чирпан	25 828	25 219
Павел баня	15 665	15 279
Мъглиж	12 818	12 826
Гълъбово	16 034	15 580
Гурково	5 643	5 462
Опан	3 994	3 988
Николаево	4 863	4 775
ОБЩО ЗА ОБЛАСТ СТАРА ЗАГОРА	368 771	364 051

Съотношението между брой на мъжете и жените през последните години се е изменило в полза на жените, като то е *49:51*. Структурата по пол на населението е сходна с тази на Р. България и показва, че на 100 мъже - 106 жени, а в ЕС на 100 мъже - 105 жени.

Процесът на **остаряване на населението**, се задълбочава, а населението до 15 години намалява, а от друга страна се увеличават броят и делът на населението над 65 годишна възраст. През 2003 г. Първата група до 15 години е 14,4%.

В градовете живее 68,40% от населението, при 31,60% - в селата.

Гъстотата на населението на 1 кв. км. е 70,7 при 73,4 средно за страната. С най-голяма гъстота на населението е областният център Стара Загора – 162,7.

Динамиката в броя на населението, съпоставена с фактически непроменената територия на общините формира диспропорции по отношение на населението им. Вариационният размах на числовите стойности в гъстота на населението е:

- 15,5д./кв.км - община Опан;
- 162,7д./кв.км. - община Стара Загора;
- 126,6 д./кв.км. - община Казанлък

В останалите общини на областта средната гъстота на населението варира в много по-тесни граници от 20,7д./кв.км.- община Братя Даскалови до 48,2 д./кв.км. - община Чирпан.

Таблица 5

Административно-териториална структура на Област Стара Загора

ОБЩИНИ	ТЕРИТОРИЯ –КВ.КМ.	ГЪСТОТА НА НАСЕЛЕНИЕТО ЧОВ/КВ.М.
Област Стара Загора	5151.10	70.7
Братя Даскалови	526.30	20.70
Гълъбово	348.90	44.70
Казанлък	634.80	126.6
Мъглиж	388.9	33.0
Опан	257.5	15.50
Павел Баня	518.7	29.50
Раднево	545.10	43.70
Стара Загора	1019.40	162.70
Чирпан	522.9	48.20
Гурково	292.3	18.7
Николаево	96.5	49.5

Качествената характеристика на населението (възрастова, полова, образователна) е резултат от произтичащите демографски процеси.

Данните за възрастовата структура за периода 1985 г. - 1997 г., също очертават траен процес на стареене на населението. Със силно **нарушени структури** са отново двете общини *Опан* и *Братя Даскалови*, делът на младите генерации в тях е съответно 9,00% и 13,30% от общия брой от населението, а на възрастното население в над трудоспособна възраст - 56,30% и 49,70%.

Деформации при възрастовата структура макар и не така изострени се наблюдават още в *общините Гълъбово и Чирпан*. Възрастовата структура на населението в *община Стара Загора* и в *община Казанлък* е при слабо променящ се вид. В *два от общинските центрове - гр. Стара Загора и Раднево* възрастовата структура на населението е от прогресивен вид, а за градовете *Чирпан, Раднево, Мъглиж и Гурково* е неизменен.

Намаляването на населението в областта се дължи на намалената раждаемост – 8,6% и увеличаване на смъртността - 14,9‰и в много по-малка степен на миграцията.

През 2003 г. в областта са родени живи 3145 деца, които са с 32 повече отколкото през 2002 г. През 2003 г. на 1000 души от населението се падат 8,6 живородени деца, а през 2002 г. - 8,5.

През 2003 г. **в областта са умрели 5442 души** или 14,9 на 1000 души от населението. В сравнение с предходната година абсолютният брой на умрелите е със 127 души по-голям и коефициентът на смъртност е 0,4 на 1 000.

Таблица 6

Област Стара Загора – население в трудоспособна възраст по общини

Общини	за 2001 г.	за 2003 г.
Стара Загора	104 756	105 893
Казанлък	49 188	49 771
Раднево	13 626	13 818
Братя Даскалови	4 226	4 448
Чирпан	13 259	13187
Павел баня	8 244	8196
Мъглиж	6 659	6867
Гълъбово	8 505	8453
Гурково	3 048	3036
Опан	1 348	1487
Николаево	2 416	2415
Общо за област Стара Загора	215 275	217571

Фиг.6

Таблица 7

Област Стара Загора – население над трудоспособна възраст по общини

Общини	за 2001 г.	за 2003 г.
Стара Загора	35 799	34 190
Казанлък	18 511	17 909
Раднево	6 533	6 362
Братя Даскалови	5 101	4 947
Чирпан	8 408	8 047
Павел баня	4 544	4 383
Мъглиж	3 749	3 673
Гълъбово	5 074	4 796
Гурково	1 449	1 348
Опан	2 332	2 204
Николаево	1 380	1 290
Общо за област Стара Загора	92 880	89 149

Фиг.7

Таблица 8

Област Стара Загора - раждаемост

Общини	Раждаемост (на 1000 души от населението) – ‰	
	за 2001 г.	за 2003 г.
Стара Загора	8,6	8,4
Казанлък	8,7	8,4
Раднево	8,8	8,0
Братя Даскалови	6,5	8,1
Чирпан	7,9	9,3
Павел баня	10,2	9,4
Мъглиж	12,2	10,6
Гълъбово	7,9	7,5
Гурково	14,2	11,9
Опан	6,5	5,0
Николаево	14,2	17,2
общо за област Стара Загора	8,8	8,6

Фиг.8

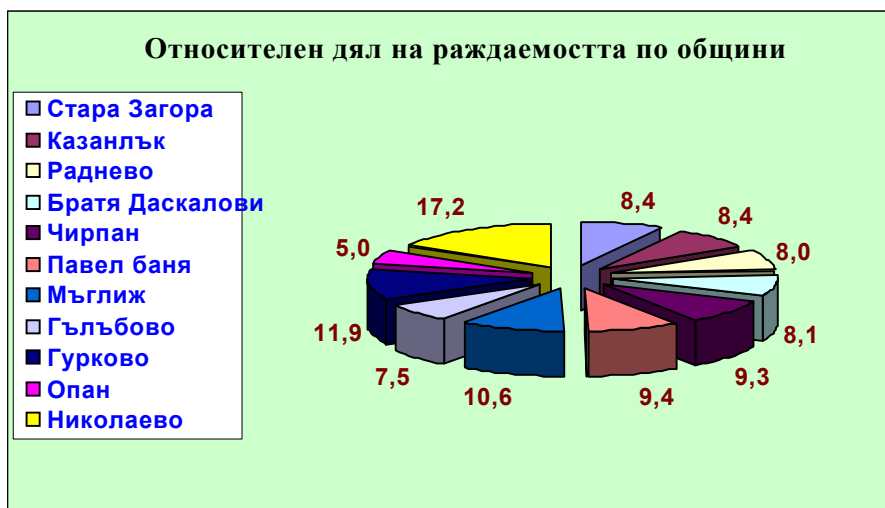
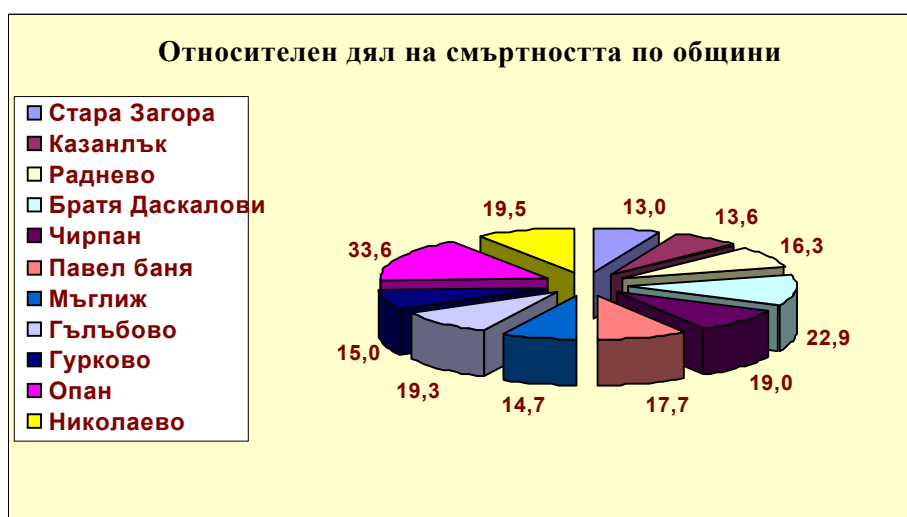

Таблица 9

Област Стара Загора – смъртност

Общини	Смъртност (на 1000 души от населението) – ‰	
	за 2001 г.	за 2003 г.
Стара Загора	1 959	2 161
Казанлък	1 143	1 095
Раднево	392	389
Братя Даскалови	282	249
Чирпан	467	479
Павел баня	255	270
Мъглиж	241	189
Гълъбово	302	301
Гурково	88	82
Опан	130	134
Николаево	93	93
общо за област Стара Загора	5 352	5 442

Фиг.9

Област Стара Загора – естествен прираст

Естествен прираст на 1000 човека от населението	в ‰ по години	
	2001	2003
Общини		
Стара Загора	-3,1	-4,6
Казанлък	-5,4	-5,2
Раднево	-7,4	-8,3
Братя Даскалови	-19,7	-14,8
Чирпан	-10,1	-9,7
Павел баня	-6,1	-8,3
Мъглиж	-6,6	-4,1
Гълъбово	-10,9	-11,8
Гурково	-1,4	-3,1
Опан	-26,0	-28,6
Николаево	-4,9	-2,3
общо за област Стара Загора	-5,7	-6,3

Фиг.10

Етническата структура на областта е близка до тази за страната. Основен етнос е българският - 86%, като за община *Стара Загора* и *Опан* е 91%, за *Казанлък* 85%, за *Мъглиж* 72%, а за *Павел баня* 57%. Ромският етнос е на второ място по численост за област *Стара Загора* 7%, като най-висок е дела на ромското население в община *Мъглиж* 22%, а най-нисък в община *Стара Загора* и *Казанлък* 5%. Най-нисък е делът на турският етнос в областта 5%, като най-високи стойности се отбелязват в община *Павел баня* 28%.

Население по етнически групи към 2001 г.

Общини	общо	българска	турска	ромска	друга	не се само-определя
Област Стара Загора	370615	319379	18529	26804	2400	2308
Братя Даскалови	11065	8774	971	1248	16	28
Гълъбово	16182	15178	80	771	24	81
Казанлък	81533	69320	6466	4025	956	528
Мъглиж	12973	9364	530	2803	52	182
Опан	4142	3800	32	288	7	8
Павел баня	15891	8991	4478	2082	193	119
Раднево	24280	21903	406	1431	62	386
Стара Загора	167661	151444	2900	10969	1028	712
Чирпан	26264	22374	2113	1552	40	109
Гурково	5676	4885	374	383	13	12
Николаево	4948	3346	179	1252	9	143

Образователната структура на населението в Старозагорска област е със стойности близки до средната за страната. Относителният дял на високообразованото население (висше, колежански и средно) е 41,20% от общия брой на населението.

Икономическата характеристика и заетост на населението в Старозагорска област, подобно и на останалите области, е един от индикаторите за появата на кръг от социални проблеми. През последните десет години 1989 г. - 1998 г. равнището на заетост на населението в областта бележи тенденция на постоянно намаляване. Това е резултат от икономическата конюнктура - спад в производството, структурни промени в икономическия сектор и други. Заетостта общо за областта за 2003г. е 31,00% от общия брой на населението. В отраслов аспект с най-голям брой заети са в отрасъл "промишленост" (65,60% от всички заети в материалната сфера), следвани от заетите в строителството и селското стопанство. В териториален аспект с високо равнище на заетост са общини Раднево и Гълъбово (базирана на развитието на енергетиката), община Стара Загора и община Казанлък. Социалните проблеми, породени от ниското равнище на заетост и съответното високо равнище на безработица са най-силно изявиени в малките общини на Старозагорска област.

Човешкият ресурс, с който разполага Старозагорска област също е с териториални диспропорции, както и по отношение на количествените, така и на качествените му характеристики. Тези диспропорции покриват напълно разкритите териториални особености в степента на развитост на икономическите, социалните и обслужващите функции на отделните общини. Най-развитите в това отношение - Стара Загора, Казанлък, Раднево са с относително най-малко демографски проблеми (темп на нарастване на населението, възрастова структура, образователна характеристика). Обратно с най-остри проблеми в своето демографско развитие са малките слабо

развити в икономическо и инфраструктурно отношение общини в областта - Опан, Братя Даскалови, Гурково и Павел баня.

Вероизповедание в областта играе значителна роля в културното и историческо развитие. Основното вероизповедание е източно -православното християнство, което обхваща 90% от общото население на областта, а мюсюлманите са 5,7 % . Най-голям е дялът на мюсюлманите в община Павел баня /35,8%/ , поради по-голямата численост на турския етнос.

Таблица 12

Население по вероизповедание / 2003 г./

	общо	християнско	мюсюлманско
област Стара Загора	370615	334244	21423
Братя Даскалови	11065	9834	952
Гълъбово	16182	15257	72
Казанлък	81533	69403	9554
Мъглиж	12973	11083	601
Опан	4142	4033	33
Павел баня	15891	9280	5691
Раднево	24280	22627	302
Стара Загора	167661	159245	2423
Чирпан	26264	24008	1221
Гурково	5676	5273	210
Николаево	4948	4201	364

4. Анализ на развитието на регионалната икономика

4.1 Обобщени показатели и критерии за развитие на икономиката на област Стара Загора.

Брутният вътрешен продукт /БВП/, като база за икономически растеж. В рамките на една национална или регионална икономика, икономическият растеж се асоциира с произведения Брутен вътрешен продукт (БВП) и отчитането му служи за индикация на регионалното икономическо развитие. Стойностите на произведения БВП показват в концентриран вид какво е произведено и потребено в рамките на една регионална икономика. Вече шеста поредна година **област Стара Загора реализира икономически растеж. Той е най-голям през 2001 г. и 2003 г.** Икономиката на областта през 2003 година продължава своето положително развитие. На фона на общата относителна стабилност в страната, икономиката на областта се установи със значителен напредък в развитието си.

Произведеният брутен вътрешен продукт за 2003 г. е на стойност от 2061 млн. лв. и е нараснал с 407 млн. лв. (24.61%) спрямо предходната година, а в сравнение с 2000 г. е достигнат ръст 46,3%. За периода от 2000 г. насам е реализиран положителен темп на равнището на БВП. Най-голям дял от БВП на областта има индустриалният сектор, следван от услугите и от селското стопанство.

Старозагорска област е на едно от първите места в страната по БВП на човек от населението след София – град. При общо за страната 4398 лв. на човек, за областта е реализиран 5641 лв. на човек, и е нараснал с 25.4% спрямо предходната година, а спрямо 2000 г. - с 53.8 %, което е най-ярък израз на реалното стабилизиране на икономическия живот в областта.

Брутната добавена стойност (БДС), реализирана от стопанските субекти в областта през 2003 година е 1802 милиона лева. Тя представлява 87.4% от БВП. Останалите 12.6% са корективите, които включват косвените данъци върху продуктите, включително начисления ДДС, начислените мита по вноса на стоки, както и косвено измерените услуги на финансовите посредници. БДС нараства с 23.5% спрямо предходната година и с 51.8% в сравнение с 2000 година. Позициите на икономическите сектори в брутната добавена стойност на икономиката в областта следват общите тенденции в страната, характерни за последните години. Продължава да се увеличава дялът на индустрията за сметка на дяловете на аграрния сектор и услугите. Индустриалния сектор създава 54.0% от добавената стойност общо в областната икономика и нейният дял е нараснал с 3.8 пункта в сравнение с предходната година.

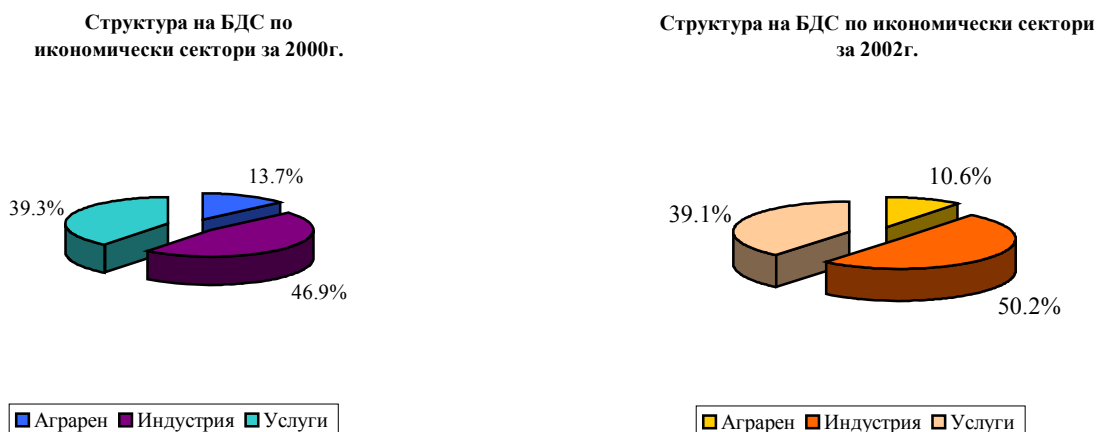
Абсолютният размер на БДС, създадена от стопанските субекти в сферата на услугите нараства с 20.6%, но относителният дял, който заема в общия размер намалява с 3.6 пункта в сравнение с предходната година. Характерно за последните години е тенденцията на намаляване дела на аграрния сектор в общата БДС.

Таблица 13

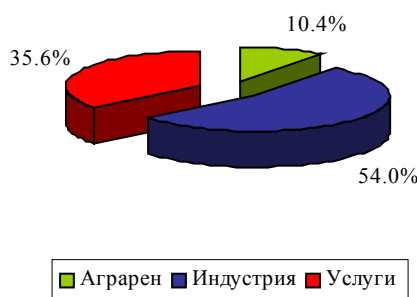
Брутна добавена стойност по икономически сектори и брутен вътрешен продукт

(млн. лева)				
Икономически сектори	2000г.	2001г.	2002г.	2003г.
БДС	1187	1415	1459	1802
Аграрен	163	156	155	187
Индустрия	557	728	733	973
Услуги	467	531	571	642
БВП	1409	1595	1654	2061
БВП на човек от населението	3668	4313	4499	5641

Фиг.11

Структура на БДС по икономически сектори
за 2003г.

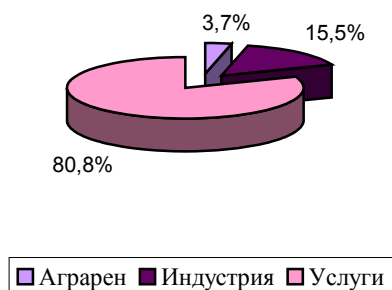
С активна стопанска дейност през 2003 година в нефинансовия сектор на областта са се развивали официално 10823 броя фирми и кооперации с различен предмет на дейност. Основната част от тях – 9844 броя или 91.0% са микрофирми с до 10 заети лица.

Общият брой фирми, само 85, са в общественения сектор. Останалите са в частния. Структурната реформа в индустрията и останалите сектори на икономиката внесе сериозни изменения главно в размера и броя на фирмите, в разпределението им по сектори: частен, държавен, общински, по броя на заетите тях, както и нивото на доходите и реализираната печалба

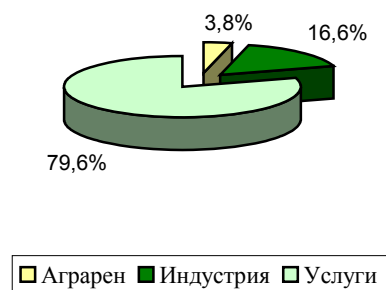
В отраслово отношение най-голям брой фирми работят в сферата на услугите – 8614 броя. В индустрията те са 1801 броя и в аграрния сектор – 408 броя. Спрямо предходната година общия брой на активните фирми е нараснал с 32.7%.

Фиг.12

Структура на фирмите по
икономически сектори за 2000г.

Структура на фирмите по
икономически сектори за 2003г.

Произведената брутна продукция от фирмите в областта като цяло е 2293 милиона лева, което спрямо предходната година е 140 милиона лева в повече или се забелязва 6.4% ръст, а спрямо 2000 година – 30.4%.

Сравнението по икономически сектори показва водещата роля в икономическия растеж на индустриалния сектор, който генерира 81.3% от произведената брутна продукция в областта. Значителен е приносът на фирмите от сектора на услугите, които достигат равнище на брутна продукция по-високо от предходните години и реализират постепенно нарастване на относителния дял в общия обем.

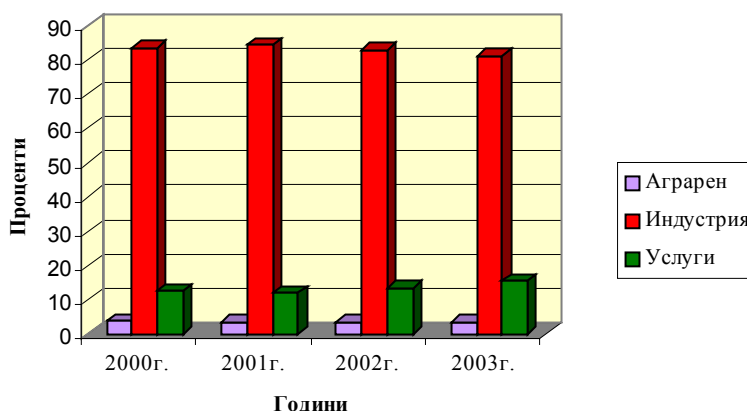
Таблица 14

Брутна продукция ¹ за областта

(млн. лева)

Икономически сектори	2000г.	2001г.	2002г.	2003г.
Общо	1758	2034	2155	2293
Аграрен	66	70	75	79
Индустрия	1471	1716	1790	1864
Услуги	221	248	290	350

Структура на брутна продукция по сектори

Фиг. 13

Нетните приходи от продажби, реализирани през 2003 година от стопанските субекти като цяло възлизат на 3526 милиона лева. Спрямо предходната година те са нараснали със 7.3%, а спрямо 2000 година с 33.2%. Приходите от продажби в общественения сектор са над 1120 милиона лева или 31.8% от общите. В частния сектор същите са 2405 милиона лева или 68.2%. Продължава тенденцията на увеличаване на дела на частния сектор, която се обуславя от два фактора: от една страна продължаващата приватизация, и от друга – по-активната позиция на фирмите с частен капитал.

Структурата на реализираните приходи по икономически сектори се различава сериозно от тази на национално ниво.

¹ Брутната продукция включва нетния размер на приходите от продажби на стоки и услуги, разходите за придобиване на ДМА, изменението на запасите от готова продукция и изменението на остатъците от незавършено производство.

Таблица 15

Нетни приходи от продажби по икономически сектори
(млн. лева)

Икономически сектори	2000г.	2001г.	2002г.	2003г.
Общо	2648	3052	3285	3526
Аграрен	67	70	78	90
Индустрия	1580	1882	1948	2035
Услуги	1001	1100	1259	1401

Най-значителен е приносът на индустрията в получените приходи от продажби за 2003 година в размер на 2035 милиона лева или 57.7% от общия им размер. От сферата на услугите са реализирани 1401 милиона лева приходи като относителният им дял е 39.7%. Делът на аграрния сектор е незначителен – 2.6%.

Най-голям дял в нетните приходи от продажби заема община Стара Загора – 60.9%, следвана от община Раднево с 17.8%, Казанлък – 13.0% и Гълъбово – 9.0%.

Крайният финансов резултат за 2003 година на стопанските субекти като цяло е печалба в размер на 68 милиона лева.

С печалба приключват 2003 година 6884 стопански единици или 63.6% от общия им брой. Губещите предприятия и фирми са 823 или 7.6%, а тези с финансов резултат “нула” са 3116 или 28.8%.

В частният сектор броят на печелившите предприятия и фирми е 6839, а в обществените – 45. Положителен е крайният финансов резултат в общините Стара Загора – 28 милиона лева и Раднево – 31 милиона лева. Другите общини приключват със загуба. Най-голям относителен дял в общата печалба заемат фирмите с над 250 заети, които са общо 41 броя и са реализирали 48.8% от печалбата.

Според броя на заетите лица, микростопанските единици с до 10 заети са най-много – 9845 броя или 91.0%. Малките фирми от 11 до 50 заети са 781 или 7.2%, а средните (от 50 до 100 човека) са 94 или 0.9% и фирмите с над 100 човека са 103 и заемат едва 0.9%.

4.2. Секторна структура

4.2.1 Промисленост

Анализът на годишните резултати в област Стара Загора определя водещо място на **промишлеността**. Бруто продукцията, произведена от промишлените фирми и предприятия през 2003 година достигна 1722 милиона лева при 1663 милиона лева за 2002 година и е нараснала с 3.5%, а спрямо 2000 година нарастването е с 27.4%. 56.6 на сто от промишлената продукция е все още в обществените сектор.

През последните години в структурата на промишлеността по икономически подсектори се установяват определени тенденции, в резултат на което с най-голям относителен дял е произведената продукция в производството и разпределението на *електрическа и топлинна енергия, газообразни горива и вода* – 35.8%. В същото време относителният дял на продукцията от добив на енергийни суровини намалява с 3.1 пункта в

сравнение с този през 2000 година. Увеличава се делът на производството на хранителни продукти и тютюневи изделия на 16.6% и на производството на машини и оборудване на 11.8%. Увеличава се относителният дял на продукцията при производството на текстил и облекло на 4.4% през 2003 година.

Таблица 16
Бруто продукция на промишлените предприятия по икономически подсектори
(млн. лева)

Икономически подсектори	2000г	2001г	2002г	2003г.
Общо	1352	1568	1663	1722
Добив на енергийни суровини	290	282	295	316
Добив, без добива на енергийни суровини	4	7	9	8
Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия	221	223	242	285
Производство на текстил и изделия от текстил; производство на облекло	58	59	67	75
Производство на лицеви кожи и изделия от тях	1	...	1	1
Производство на дървен материал и изделия от него, без мебели	5	8	20	30
Производство на хартия и картон; издателска и полиграфическа дейност	4	8	7	8
Производство на химични вещества, химични продукти и химични влакна	...	19	13	12
Производство на изделия от каучук и пластмаси	12	19	27	31
Производство на продукти от други минерални суровини	7	5	12	11
Металургия и производство на метални изделия, без машини и оборудване	205	48	66	70
Производство на машини и оборудване, без класифицираните	1	202	210	204
Производство на електрооптично и друго оборудване	16	20	17	28
Производство на превозни средства	-	-	-	1
Преработваща промишленост, неклассифицирана другаде	17	20	22	25
Производство на електрическа и топлинна енергия, газ, горива и вода	506	648	655	617

Увеличение на продукцията в сравнение с предходната година се наблюдава във всички подсектори на промишлеността, което ни дава възможност да смятаме, че има стабилизиране на промишленото производство в основните специфични икономически дейности и постепенно достигане на водещите позиции на областната индустрия в страната.

Производството на промишлени продукти се развива в съответствие с общите тенденции в промишлените подсектори. През 2003 година нараства производството на: въглища – 7.6%, топлоенергия – 25.6%, слънчогледово масло – 58.2%, на месо от птици и свине общо – 10.3%. Около два пъти се увеличава производството на сирене, безалкохолни напитки, пиво и вина тихи спрямо предходната година.

Спрямо 2002 година намалява производството на отливки – 42.8%, електроенергия – 8.5%, етерични масла – 6.0%, кашкавал – 44.7% и други.

Таблица 17
Индекси на производството на основни промишлени продукти

Предходната година = 100

Изделия	мярка	2001г	2002г.	2003г.
Електроенергия	1000Квч	107.0	80.7	91.5
Топлоенергия	100 Квч	99.2	117.2	125.6
Въглища - лигнитни	тон	100.5	98.0	107.6
Отливки (сив чугун)	тон	101.4	113.9	68.2
Месо - всичко	тон	110.0	146.9	110.3
Месни произведения (колбаси)	тон	114.2	128.4	134.0
Слънчогледово масло	тон	36.0	154.5	158.2
Сирене (саламурено)	тон	140.3	27.5	226.3
Кашкавал	тон	104.3	80.0	55.2
Вина бели и червени (тихи)	литър	46.5	67.2	306.3
Етерични масла	кг	148.0	92.3	94.0

- ❖ Добивна промишленост
Добив на енергийни суровини
- ❖ Производство и разпределение на електроенергия

Таблица 18

Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и газообразни горива	Брой фирми	Бруто продукция (хил.лв.)	НПП (хил.лв.)	Печалба (хил.лв.)	Наети лица	Средства за заплати (хил.лв.)
	14	616 821	765 669	19 251	7 185	58 217
						2003 г.

- **Енергетика, производство и пренос на електро и топлоенергия;**

До голяма степен добивът на енергийни суровини и производството и разпределението на електрическа и топлинна енергия **определят водещото място на област Стара Загора**. Отрасълът, в който развиват дейност 18 предприятия, е реализирал нетни приходи от продажби на стойност 1 074 923 хил. лв. от общо 3 524 537 лв. за областта (30,49%). При това се отчита и един от най-високите коефициенти на ефективност. Енергетиката определено ще привлича най-много инвестиции и през следващите години. Значителна част от тези инвестиции ще бъде насочена в енергийния **комплекс “Марица-изток”**. През 2003г. пак там започна реализацията на проекти на стойност около 826 млн. евро, в т.ч.:

- **ТЕЦ “Марица-изток 2”**

Проект “Рехабилитация на ТЕЦ “Марица-изток 2”, известен още като Японския проект на стойност 226 млн. евро. Проектът включва рехабилитация на четири енергоблока и изграждане на 2 сероочистващи инсталации. Модернизацията на мощностите ще се извърши от японската фирма “Мицуи & Ко и е обвързана с парична гаранция от българската държава. Проектът е най-голямата. инвестиция за 2005 г. в Централна и Източна Европа и ще затвърди позицията на България като основен енергиен

център в региона. Планирано бе рехабилитацията да започне през месец октомври 2005 година.

Също през 2005 година бе планирано, най-голямата в страната топлоелектрическа централа ТЕЦ “Марица изток 2” (1450 мегавата инсталирана мощност) да увеличи мощността си до 1576 мегавата. От 2002 година в ТЕЦ “Марица изток 2” ЕАД са въведени в редовна експлоатация и първите в Р България инсталации, пречистващи димните газове от серен диоксид. Степента на пречистване е над 90%, като при процеса на пречистване като краен продукт се произвежда гипс. Следва да се отбележи проблемът със съхраняването и реализацията на произведения при сероочистването гипс.

През 2004 година ТЕЦ “Марица изток 2” ЕАД стана първата компания от енергийния сектор в България с кредитен рейтинг ВВ, получен от Лондонската рейтингова агенция Standard & Poor,s.

- **ТЕЦ “Марица-изток 3”**

Проект Рехабилитация на ТЕЦ “Марица-изток 3” на стойност 600 млн.евро с разчет да приключи през 2006 година. Проектът се осъществява от смесено дружество “Енергийна компания Марица-изток 3” АДЗ между НЕК ЕАД и Ентърджи Пауър Дивелопмент Корпорейшън САЩ (ЕПДК) на база подписано споразумение за съвместно разработване на Проекта през 1998 г. Реализацията на проекта включва рехабилитация на 4 блока по 210 МВт (котли, турбини, електрически уредби, водоподготвителни и спомагателни съоръжения); Предвижда се още изграждане на сероочистващи инсталации за четирите енергоблока, което ще подобри състоянието на околната среда в региона.

- **ТЕЦ “Марица-изток 1” е част от Брикел ЕАД-Гълъбово.**

Дружеството стана предмет на най-голямата приватизационна сделка в областта през 2004 г. В състава му влиза и най-голямата в страната фабрика за производство на брикети за отопление в бита. Американската компания “AES” потвърди намеренията си да инвестира сама в двата енергоблока (всеки по 333 мегавата) на площадката на ТЕЦ Марица-изток 1.

Инвестициите в трите ТЕЦ-а на енергийния комплекс “Марица изток” са в пряка връзка с ангажимента на България да намали с 8% до 2012 година емисиите от въглероден двуокис, изхвърляни в атмосферата, който има най-голям дял в за негативното влияние върху околната среда.

- **Мини “Марица изток” ЕАД**

През 2004 година са добити 22 млн. тона въглища (при 23,3 млн. тона добив за 2003 година). Средната цена на един тон въглища е около ,12 лв. Печалбата на Мини “Марица изток” за 2003 година е 36 млн. тона.

Добиваните в региона въглища формират около 60% от себестойността на произвежданата от електроцентралите електроенергия. През 2004 година ТЕЦ “Марица изток 2” консумира около 64% от добитите в комплекса въглища, около 25% -Експлоатационна компания “Марица изток 3” и 12% - “Брикел”

През 2005 година въгледобивната компания ще работи за въвеждане и сертифициране на система за управление на качеството в съответствие със стандарта ISO 9001:2000 и на околната среда – ISO 14000.

В дружество работят около 8100 души.

❖ Преработваща промишленост

Металургия, производство на метални изделия, машини и оборудване. Специално машиностроене.

Таблица 19

Металургия и производство на метални изделия; машини и оборудване	Брой фирми	Бруто продукция (хил.лв.)	НПП (хил.лв.)	Печалба (хил.лв.)	Наети лица	Средства за заплати (хил.лв.)
	496	302 190	322 462	17 732	17 541	57 566
						2003

Водещо място при развитието на обработващата промишленост имат машиностроенето, хранително-вкусовата, химическата промишленост и др.

По-големите търговски дружества (фирми), които успяват да се впишат в новата икономическа среда са: **“Прогрес”** и **“Пресков”** предприятия, в които се топят, лят, режат, пресоват и обработват метали. От началото на 2004 г. “Прогрес” АД, внедри нова автоматизирана формовъчна линия за чугунени отливки (FBO-S-III). Инвестицията в съоръжението е за 1,6 млн. лв. През 2004 г. в “Прогрес” АД е произведена продукция за около 14 млн. лв., предназначена предимно за износ – в Италия, Гърция, Германия, Испания, Сърбия и др.

“Хранинвест – Хранмашкомплект” АД гр. Ст. Загора е водеща българска фирма в областта на хранително-вкусовото машиностроене. Неговите производства са познати в много страни от Европа, Азия и Африка.

Нова технологична линия за производство на неръждаеми съдове (резервоари) е внедрена в Хранинвест – Хранмашкомплект АД. Линията е единствена от този клас на Балканите и с нея предприятието, което също е от структурата на Холдинг Загора, става един от най-големите производители в Европа на неръждаеми съдове за винарската, млекарската и др. хранително-вкусови промишлености. Направената инвестиция за линията е от 1 400 000 лв.

“Бъдещност” в Чирпан е производител на селскостопанска техника. В Казанлък **“M+S Хидравлик”** произвежда хидравлични машини и е един от най-големите производители на хидравлични елементи в света.

“Арсенал” АД е специализирана в производството на военна продукция. От целия капитал на дружеството 51% е частна собственост. През 2004 г. Арсенал АД – Казанлък успя да компенсира изоставането. През последните две години по-голямата част от обема на продажбите идват от търговията с персонално оръжие. Арсенал произвежда над 200 000 детайла и готови продукти, над 200 вида са пиротехническите артикули. Разработени са изделия, свързани с антитероризма.

“ДЗУ” АД бе приватизиран от водещата унгарска компания **“Видеотон”**, която е сред 10-те най-големи производители на електронни компоненти в Европа и претърпява процес на реорганизация. В момента

произвежда инструменти и инструментална екипировка, детайли от пластмаси, извършва монтаж на печатни платки, универсална и прецизна механична обработка и др., заключващи системи, машини, изключватели, като осигурява работа на повече от 1000 души.

“Контрагент – 35” доставя и сглобява електроматериали и оборудване.

Световно известно е изделието на Бултех 2000 ултразвуков анализатор на мляко, което има няколко разновидности и се произвежда в Стара Загора.

“Булметал” ООД гр. Гурково е с предмет на дейност производство и търговия с метален амбалаж. Предприятието изнася продукция в Сърбия, Македония, Румъния и Русия.

В останалите общини търговските дружества от **преработващата промишленост** са с по-ограничени икономически параметри.

Текстилната промишленост

“Предприятието “Катекс” АД, акционерно свързано с “Руно” – Казанлък АД, е най-големият производител на вълнени платове в Европа (95% от продукцията се реализира на европейския пазар). Годишно предприятието обработва около 1200 тона български вълни, около 1300 тона европейски и 500 тона австралийски внос. Произвежда платове от 100% вълна и от смеси – вълна и памук; вълна и лен. В бранша много успешно работят и две други казанлъшки фирми – публичното дружество **“България – К”** АД (производство на памучни прежди и платове) и **“Севт”** АД (производство на технически тъкани и изделия от тях). Значителни обеми на продукция има и старозагорската **“Ембул инвестмънт”** АД, която се занимава с производство на синтетични прежди и тъкани.

Производство на храни, напитки, мебели, химически вещества и др.

“Загорка” АД остава лидер на пазара на бира в България с пазарен дял от 31% през 2004 г. Пивоварната произвежда бира с марките: Загорка, Ариана, Голд, Столично, Хайнекен, Амстел и Мърфиз. Пивото е една от емблемите за Стара Загора. Пивоварната е част от групата на Хайнекен. Загорка АД.

Инвестиция в размер на 8 млн. лв. направи винарската изба “Домейн Менада” – Стара Загора. Благодарение на Програма САПАРД работят нови мощности, чрез които се преработват 8 хил. тона висококачествено бяло (сортове Шардоне, Мускат Отонел, Совиньон Блан, Димят, Алиготе и Ркацител) и червено (Мерло, Каберне Совиньон, Мавруд и Рубин) грозде.

Предприятие за производство на захарни изделия - “Захара” ООД.

В областта на хранително-вкусовата промишленост от национално значение са предприятията на “Бисер олива” АД и “Гайтек олива” (производство на олио и масла за сладкарската промишленост); “КЕН” АД (производство на малотрайни колбаси); “Маркели” АД (производство на мляко и млечни продукти); “Конекс Тива” ООД – Братя Даскалови; “Загора фрукт” АД и “Радулов” ЕТ (производство на безалкохолни напитки).

Над 60 фирми от региона развиват дейност в областта на дървообработката и мебелната промишленост. Предприятие Средна гора АД преработва месечно по 1800 кубика дървесина. Произвеждат се предимно маси и столове от иглолистна дървесина.

В региона се намира и един от най-големите производители в България на фурнир и плоскости от дървесина – “Габровница” АД. Предприятието е собственост на турския холдинг “Кастамону Ентегре”.

“Вигалекс” ООД, гр. Гурково е с предмет на дейност производство на етерични масла /розово и лавандулово/.

Таблица 20

Производство на храни, напитки, текстил, мебели, химически вещества и др. /2003 г./	Брой фирми	Бруто продукция (хил.лв.)	НПП (хил.лв.)	Печалба (хил.лв.)	Наети лица	Средства за заплати (хил.лв.)
	825	478 473	465 633	14 741	14 533	42 530

Строителство

Със строителство в област Стара Загора се занимават 454 фирми. 346 от тях са микро фирми с персонал до 10 души. 314 фирми са завършили 2003 г. с печалба, а 113 отчитат нулев резултат. Приходите от дейността в бранша са за 163 911 000 лв. и това е ръст с близо 3 пункта.

Строителство	Брой фирми	Бруто продукция (хил.лв.)	НПП (хил.лв.)	Печалба (хил.лв.)	Наети лица	Средства за заплати (хил.лв.)
	454	142 140	159 854	5 451	4 686	13 822
						2003 г.

През 2004 г. най-много инвестиции за строителство в региона бяха направени в реконструкцията и изграждането на нови пътища. Следва да бъде завършен участък на автомагистрала Тракия – между с. Оризово и Стара Загора (39 км). В района на Стара Загора строителството на магистралата се извършва от Пи Ес Ай, дъщерно дружество от Строителен холдинг Трейс Груп. През 2004 г. Пътно-строителна компания Трейс работи и по ремонта на пътните участъци Сливен – Бургас и Стара Загора – Казанлък, заедно с пълна реконструкция на обходния път на Стара Загора. От началото на строежа на магистрала Тракия в отсечката от Оризово до Стара Загора през март 2003 г. Пи Ес Ай АД инвестира в закупуване на модерна нова техника около 4 млн. евро. В общата класация за областта дружеството е на 24-то място по нетни приходи от продажби за 2003 г. (16 523 000 лв., ръст от 158,8%).

Другият голям пътен обект в областта е реконструкцията на пътя на Прохода на Републиката (Гурково – Велико Търново). Изпълнител е консорциум от две фирми Пътни строежи АД – Пловдив и Биндер АД, която е част от Консорциум Тера Груп – Стара Загора.

Един от основните доставчици на пътностроителните компании за региона е Стройкомбинат – М (част от Холдинг Загора). Предприятието беше

основен доставчик на материали при изграждането на супермаркетите на търговските вериги Метро и Билла в Стара Загора.

През лятото на 2005 г. започна строителството на пречиствателните станции за отпадъчни води на Стара Загора и Димитровград. За Стара Загора строителната дейност ще бъде финансирана с 10 943 809 евро. 75% от средствата са осигурени по програма ИСПА на Европейския съюз, 15% са кредит от Европейската инвестиционна банка и 10% са от държавния бюджет.

През 2004 г. старозагорската фирма “Вито 95 ООД, занимаваща се с промишлено строителство, изграждане на енергийни обекти и жилищно строителство, внедри система за управление на качеството ISO 9001:2000. Фирма Вито е изградила пречиствателната станция край германския град Вюрцбург.

В региона има още около 10 фирми от строителния бранш със сертификат за ISO, но те работят в сферата на пътното строителство, строителните монтаж и производството на инертни материали, строителни заготовки и консумативи.

Новотехпром – Стара Загора започна производство на пластифицирана ламарина тип “вълна” с дебелина 30, 40 и 50 мм, с приложение в строителството за облицовка на сгради и промишлени постройки.

Очаква се през 2006 г. да бъдат реализирани и сериозни инвестиции за строителни дейности, заради въвеждане на задължителни енергоспестяващи мерки за сградите.

Пещострой ЕООД – Стара Загора*, Минстрой – Раднево, Благоустройство99 АД – Стара Загора, Заводски строежи Марица-изток АД – Стара Загора, Чахов ООД – Стара Загора, Стубел – М ООД – Стара Загора също са сред фирмите, които реализираха успешни проекти в областта на строителството в региона.

Динамично се развива **Центърът за изпитване и европейска сертификация** (ЦИЕС). Той има две собствени изпитвателни лаборатории, акредитирани в съответствие със стандарта БДС EN ISO/IEC:17025, за изпитване на строителни продукти, машини, съоръжения и устройства. ЦИЕС има акредитация и за изпитване на битови уреди, осветителни тела и всички показатели по електробезопасност. ЦИЕС е нотифициран орган за България за строителни продукти и за машини и предстои нотификация за Европейския съюз. Има лиценз за осъществяване на технически надзор на съоръжения с повишена опасност.

Броят на новопостроените жилища в областта през 2003 година е 267 броя, които са в повече с 85 броя в сравнение с предходната година или се наблюдава 46.7% увеличение. Повече от половината – 63.7% са въведените в експлоатация жилища в община Стара Загора и 36% са в община Казанлък. Само 0.4% от въведените жилища са в община Раднево.

Таблица 21

Въведени в експлоатация сгради и жилища

Област Стара Загора	2000г.	2001г.	2002г.	2003г.
Сгради – брой	39	26	17	26
В т.ч. нови	39	26	17	25
разширени	-	-	-	1
Жилища - брой	455	217	182	267
Полезна площ - м ²	35441	19904	15753	23390
В т.ч. жилищна	26439	14295	10997	16889
обслужваща	9002	5609	4756	6501

През последните години се наблюдава известна колебливост в състоянието на жилищното строителство, като рязко намалява през 2001 година спрямо 2000 година и 2002 година в сравнение с 2001 година. А през 2003 година нараства спрямо предходната, което се обяснява със силното влияние, което оказва финансовата система и стремеж към предоставяне на облекчени условия на кредитиране. В резултат на което се повишава активността на строителните предприемачи.

Транспорт и съобщения

Бруто продукцията от фирмите на транспорта и съобщенията през 2003 година е на стойност 53 милиона лева по текущи цени и спрямо 2002 година нараства с 29.3% и 51.4% спрямо 2000 година. Реализираните нетни приходи от продажби са 66 милиона лева и са нараснали с 43.5% спрямо предходната година и с 69.2% спрямо 2000 година. Печалбата създадена в тези фирми е око 3.5 милиона лева и в повече с 29.2% в сравнение с 2002 година и с 28.2% за 2000 година.

Извършената работа в пътникокилометри при автобусните превози през 2003 година са в повече с 3.2% спрямо предходната година и с 82.3% спрямо 2000 година. Превозените пътници са 16181 хиляди броя и са по-малко с 6.1% спрямо предходната година.

Броят на автобусите е нараснал на 268 броя или с 10.7% спрямо предходната година и 10.2% спрямо 2000 година. Известно е, че се наложи трайно тенденцията, държавните и общинските автобусни предприятия за обществен транспорт да извършват предимно градски превози, а лицензираните за обществен транспорт частни фирми да извършват предимно междуградски превози.

Таблица № 22

Автобусен транспорт

	2000г.	2001г.	2002г.	2003г.
Поддържани автобусни линии - брой	188	180	175	179
Брой на автобусите	243	229	242	268
Превозени пътници – хил. броя	13653	19524	17223	16181
Извършена работа – хил. п. км	155990	189680	276192	285075

В края на 2003 година броят на фиксираните **телефонни постове** е 127829 броя, от които 113875 броя са за населението. Увеличиха се

абонатите на цифрови телефонни постове с 43.0% като относителният им дял стана 16.7%. В сравнение с 2002 година намаляват аналоговите телефони, но относителният им дял остава все още висок.

Таблица 23

	2000г.	2001г.	2002г.	2003г.
Пощенски станции	130	130	130	130
Телефонни постове-броя	155044	141510	140226	127829
В т.ч. цифрови	4464	8378	14952	21374

Таблица 24

Област Стара Загора – печалба по отрасли

	2001 г.	2003 г.
Селско, ловно и горско стопанство	3669	4898
Рибно стопанство	121	..
Добивна промишленост	40494	..
Преработваща промишленост	28498	45448
Снабдяване с електрическа и топлинна енергия, газообразни горива и вода	20108	19251
Строителство	8782	5451
Търговия, ремонт и техническо обслужване на автомобили и мотоциклети, на лични вещи и на стоки за домакинството	19776	23444
Хотели и ресторанти	2606	2529
Транспорт, складиране и съобщения	2472	3528
Операции с недвижимо имущество, наемодателна дейност и бизнес услуги	3048	4257
Образование	80	62
Хуманно здравеопазване и социални дейности	637	1410
Други дейности, обслужващи обществото и личността	817	917
ОБЛАСТ СТАРА ЗАГОРА	131108	135277

Фиг.14

Инвестиции

Много важен фактор за икономическото развитие на региона е инвестиционната активност на стопанските субекти, която непрекъснато се повишава в резултат на оживлението на частните инвеститори и установената стабилност на финансовите институции и облекчени условия на кредитиране.

През 2003 година са извършени разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (ДМА) в размер на 303 милиона лева, които са с 52 милиона лева повече от предходната година и с 91 милиона лева повече от 2000 година.

Най-много са вложените инвестиции в индустрията – 217 милиона лева и представляват 71.6% от общите. Нарастването спрямо предходната година е с 21.9%.

Запазва се формиралата се тенденция на насочване на по-голяма част от инвестициите към сектор “Услуги”, където рисковете са по-малки и възвращаемостта е по-бърза. Те са увеличени спрямо предходната година с 19.6% и с 76.8% спрямо 2000 година. Увеличават се вложените инвестиции в аграрния сектор през 2003 година с 16.6% в сравнение с предходната година.

Тези съотношения на извършените разходи за ДМА между отделните сектори на икономиката потвърждават стремежа на инвеститорите да влагат на сигурно място и да получат по-бързо възвръщане.

Технологичната структура на разходите за придобиване на ДМА се характеризира със значителен дял на машините и съоръженията – 64.8%, което е значително по-високо от дела на строително монтажните работи - 24.6%. Това показва, че инвеститорите се ориентират предимно към модернизиране на наличните мощности или подмяна само на оборудването.

През последните години вложените инвестиции в частния сектор непрекъснато нарастват и през 2003 година техният дял достига 60.1% и е нараснал спрямо предходната година с 28.2%.

Таблица 25

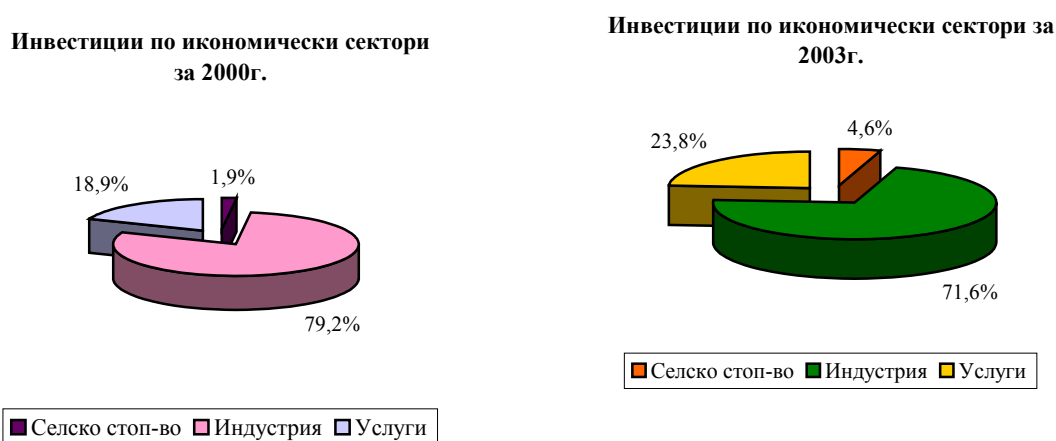
Развитие на инвестициите за придобиването на ДМА по сектори, форма на собственост и по общини

(млн. лева)

	2000г.	2001г.	2002г.	2003г.
I. Разходи за придобиване на ДМА (млн. лева) – общо	212	227	251	303
II. По състав:				
Земя	3	4	9	9
Сгради, строителни съоръжения и конструкции	51	61	69	74
Машини, съоръжения, оборудване и транспортни средства	140	146	161	197
Други разходи	18	16	12	23
III. По икономически сектори:				
Селско стопанство	4	8	12	14
Индустрия	168	183	178	217
Услуги	40	36	61	72

IV. По форма на собственост:				
Обществен сектор	133	134	109	121
Частен сектор	79	93	142	182
V. По общини: (Общо)	212	227	251	303
Братя Даскалови	0.6	0.7	1.0	5.1
Гълъбово	11.3	27.9	18.9	29.7
Казанлък	14.9	21.9	25.9	32.5
Мъглиж	0.6	0.4	0.7	2.1
Опан	0.1	0.1	0.3	0.2
Павел баня	6.1	2.7	5.1	4.0
Раднево	108.5	85.1	67.9	66.6
Стара Загора	65.3	82.5	125.1	154.6
Чирпан	3.1	3.4	3.6	4.7
Гурково	1.1	1.9	1.7	2.3
Николаево	0.3	0.3	0.8	1.2
Други	0.1	0.1	-	-

Фиг.15

Най-много разходи за придобиване на ДМА в областта са извършени през последната година в община Стара Загора, които представляват 50.8% от общите разходи в областта и община Раднево – 22% от вложените инвестиции.

Съотношението между придобитите ДМА и разходите за придобиване на ДМА през 2003 година е 95.4% и намалява спрямо предходната година с над 10.4%.

Чуждестранни инвестиции

Чуждестранните инвестиции, вложени в икономиката на област Стара Загора, възлизат на около 84 милиона щатски долара и са се увеличили спрямо предходната година с 21 милиона щатски долара или с 33.3%. А само в основния капитал увеличението е с около 34 милиона щатски долара. Основните инвеститори са от Гърция – 34.5%, Турция – 21.4%, Унгария – 13.0%, Франция – 15.5% и други. От общия брой фирми с чуждестранно участие (115) най-голям е дялът на фирмите с от 50.1% до 99.9% и представлява 60.9% и на тези с 100% чуждестранно участие – 38.2% от общия размер.

Таблица 26
Чуждестранни преки инвестиции в нефинансовите предприятия с натрупване според дела на чуждестранното участие към 31.12.

(милиони щ.д.)

Чуждестранно участие	2000 г.		2001 г.		2002 г.		2003 г.	
	Брой фирми	Общ размер	Брой фирми	Общ размер	Брой фирми	Общ размер	Брой фирми	Общ размер
Общо	91	33	125	40	115	63	115	84
100%	46	8	52	5	44	19	43	32
От 50.1% до 99.9%	26	21	42	29	51	42	55	51
От 10% до 50%	19	4	31	6	20	1	17	1

Таблица 27

Чуждестранни инвестиции по страни на инвеститорите

(хил. щатски долари)

	2000г.	2001г.	2002г.	2003г.
Общо	33284.1	39702.4	62548.6	83727.9
в това число:				
Франция	466.3	466.8	6567.1	12742.9
Германия	406.8	535.6	302.1	161.1
Гърция	18725.3	20408.0	24288.4	29050.6
Холандия	233.0	... ²	822.4	2479.1
Русия	27.6	323.9	402.2	18.0
Турция	1834.6	3906.5	12290.2	18098.2
Великобритания	181.1	...	177.0	127.4
САЩ	5745.6	4429.4	...	7396.1
Унгария	-	8094.6	9835.7	10598.6
Италия	-	294.7	565.1	819.0

Анализ на малките и средни предприятия

Секторът на МСП представлява почти 98% от бизнес сектора. Техният брой през 2003 г. е 10 640 като се разпределят както следва:

- до 10 заети – 9 845 броя;
- до 50 заети – 781 броя;
- над 51 заети – 94 броя.

МСП в областта се сблъскват със съществени структурни проблеми. Най-важните от тях са висока продуктивност, невъзможност да получат достъп до чуждестранни пазари, неравномерно териториално разпределение. Консултантските услуги не са широко използвани, особено в по-малко развитите райони и районите в промишлен упадък. Наложителна е промяна в обучението на мениджърите и служителите им.

SWOT анализ на МСП

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
1. Стабилна макроикономическа среда 2. Гъвкаво поведение на пазара.	1. Чувствителност към пазарните промени. 2. Липса на достатъчно финансови

² Информацията е конфиденциална

<p>3. Сравнително първоначални административни разходи за стартиране на бизнес.</p> <p>4. Сравнително ниска цена на суровините, услугите и труда.</p> <p>5. Иновативен предприемачески подход.</p> <p>6. Основен източник за създаване на заетост.</p>	<p>ниски средства.</p> <p>3. Труден достъп до конкурентните пазари/малък дял от националния износ.</p> <p>4. Недостатъчен достъп до бизнес услуги и информация.</p> <p>5. Недостатъчни финансови ресурси за научно-приложни изследвания и за развитие на човешките ресурси.</p> <p>6. Пропуски в управленските и маркетингови умения и опит.</p> <p>7. Ниска производителност на труда.</p> <p>8. Тромавост на административната система.</p>
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
<p>1. Преминаване към високотехнологични продукти и прилагане на модерни системи за управление на качество.</p> <p>2. По-благоприятна конюнктура на международните пазари.</p> <p>3. Увеличаване на растежа на големите компании, нуждаещи се от МСП-подизпълнители.</p>	<p>1. Увеличаване на разходите за навлизане на нови пазари и за търговски сделки.</p> <p>2. Спад в търсенето на международните пазари, дължащ се на повишаване на цените на суровините и материалите, политическа нестабилност или финансови кризи.</p> <p>3. Стагнация на националната икономика.</p> <p>4. Разширяване на т. нар. “информационна пропаст”.</p>

На основата на **оценката на икономическата структура**, постигнатите количествени и качествени резултати могат да се направят следните изводи:

- **Спектърът на икономическите дейности** в областта включва всички отрасли на икономиката.
- **Добивната промишленост** е основен структуроопределящ отрасъл.
- **Диверсифицираният характер** и потенциал на икономиката определя областта, като важен икономически център в развитието на Южен централен район и страната.
- **Разкъсването на функционалните връзки** между редица сфери, сектори и подсистеми “образование – наука – производство – трудов пазар”, се налага като тенденция.
- **Икономически спад** в структуроопределящите производства, ликвидиране на значителна част от тези производства се отразява неблагоприятно върху икономическото развитие на областта.
- **Промислено развитие**, изгубило много от авангардните си функции, стартира бавно в преструктуриране и модернизация.

Ориентирането към иновационни и конкурентоспособни традиционни производства изисква значителни инвестиции.

- **Бавно се утвърждават в структурата на икономическия комплекс нови технологични производства**, даващи тласък на производството към промяна на бизнес средата: развитие на научни и технологични структури и връзката им с нови производства, бизнес или технологични паркове, клъстери и инкубатори.
- **Забавя се процесът за пространственото устройство**, реализиращ възможности за ново качество на промишлените зони и подобряване на структурата на промишлеността на всички градове.
- Съществуващите **производствени зони** се нуждаят от рехабилитация и инфраструктурно превъоръжаване, за да посрещнат предизвикателствата на съвременните производства.
- **Концентриране** на институции, осигуряващи **административното обслужване**, оформяне на основните градове като културни, търговски, транспортни центрове, интегрирани с учебни заведения, научноизследователски институти, финансови услуги, развитие на обслужващата сфера и добрата инфраструктура, ги превръщат в основни стопански центрове на Южна България и тракийския голям регион по класификацията на ЕС.
- **Средищното място и транспортно - комуникационният възел от висок ранг**, пресичан от Еврокоридори № 4, 8, и № 9 и тангентите на № 4 и № 7, осигурява висока транспортна достъпност, увеличаващ възможните алтернативи за транспортна дейност, развитие на обслужваща производството, са важен фактор за добра икономическа ситуация на територията на областта.
- **Високата степен на изграденост на енергийната, съобщителната и водостопанската системи** на територията на областта са основа за високо технологични производства и утвърждаване на района за растеж.
- **Натрупаният опит и традиции** в развитието на индустриалните и обслужващи отрасли, независимо от протичащите негативни демографски процеси и миграция на квалифицирана работна сила определят индустриалния облик на областта.

4.2.2 Селско стопанство, в т.ч. хидромелиорации

Баланс на земята - площно разпределение на Старозагорска област – фактор за развитие на интензивно и високо ефективно селско стопанство

Основният фактор за развитие на аграрния сектор *е земята, почвеното богатство, хидромелиорациите и водите.*

Територията на област Стара Загора се разпределя по предназначение, както следва:

Таблица 28

Териториална характеристика на Област Стара Загора

Територия	Площ	
	Кв. км.	%
Общо	5151.1	100.0
Земеделски територии	2907,4	56.5
Горски територии	1665,0	31.4
Населени места и други урбанизирани територии	211,47	6.5
Водни площи	120,85	2.3
Територии за добив на полезни изкопаеми	209,55	2.6
Територии за транспорт и инфраструктура	36,79	0.7

Плодородните почви на обработваемите земеделски земи 2 907 442 дка (56,47% при 43,3% средно за страната) от структурата на които най-висок относителен дял са нивите (71,18%).

Мерите, пасищата и естествените ливади обхващат 312 215 дка (7,21%), като този поземлен фонд е с тенденция към намаляване и е недостатъчен за интензивно развитие на животновъдство.

В съчетание с умерено-континенталния климат, те благоприятстват за разнообразна **многоотраслова и продуктова структура**:

- производството на плодове, зеленчуци и лозя;
- зърнени култури - пшеницата, царевицата и ечемикът;
- технически култури – памукът и слънчогледът;
- розовото и лавандуловото масло – суровина за парфюмерията и козметиката.
- горските масиви – 32,4% от площта на района и достъпният планински релеф стимулират развитието на *туризъм, лов и риболов*.

Високо категорийните (най-ценни) обработваеми земи се намират в Източната част на Горнотракийската низина, Старозагорското, Чирпанското поле и Казанлъшката котловина.

Наличието на ценни земеделски земи в областта е ресурс, който в съчетание с останалите фактори (финансово-икономически, организационно-управленски и др.) ще оказва решаваща роля за развитие на *модерен и икономически ефективен аграрен сектор*.

Земите, подходящи за отглеждане на етерично-маслени култури са общините от северната част на Старозагорска област – основно Павел баня (над 15 хил. дка., предназначени основно за отглеждане на лекарствени култури – лавандула, мента, валериана, силибум и др.), Казанлък (общо 18 хил. дка., в т. ч. 4-6 хил. дка. за розови насаждения, 3,5 хил. дка. за лавандула), Гурково (над 3 хил. дка., в т. ч. 2600 дка. за лавандула, 80 дка. за розови насаждения) и т.н. Земите, *подходящи за отглеждане на лозя* са основно в общините Чирпан, Братя Даскалови, Стара Загора и в по-малка степен Гурково, Николаево и Мъглиж. Те са в размер над 10 000 дка. *Земите, подходящи за отглеждане на памук* са в южната и югоизточна част на областта. Размерът им е над 12 хил. дка.

Област Стара Загора е производител основно на зърнени култури: пшеница, ечемик, царевица и технически: слънчоглед, памук.

През последните години средната изкупна цена на растителните продукти варира в съответствие с пазарните условия. В сравнение с 2002 година, през 2003 се наблюдава увеличение на средните цени при основните фуражни култури – пшеница-65.3%, ечемик – 46.7%, царевица – 26.7%. При слънчогледа е налице спад с 4.7%.

Памукът е специфична за Старозагорския район култура. При нея е налице тенденция към намаление на изкупната цена като през 2003 година тя се е понижила с 1.2%.

Таблица 29

Изкупни цени на растителни продукти

	Лева/тон			
	2000	2001	2002	2003
Пшеница - мека	193	203	147	243
Ечемик	166	258	152	223
Царевица	-	-	195	247
Слънчоглед	317	371	401	382
Памук	566	663	604	597
<i>Тютюн</i>				
- Ориенталски	2782	2813	2895	2320
- Вирджиния	2487	2577	2414	2309
- Бърлей	1708	1620	1790	1898

От таблицата е видно намаление на цените на основните видове тютюн: Ориенталски – с 19.9%, Вирджиния с 4.3%. Само при сорта Бърлей има увеличение с 6%.

Структурата на земеделските земи и фирмена организация.

Общо земеделските територии се разпределят на 2 големи групи: обработваема и необработваема земеделска земя.

Таблица 30

Обработваемата земя по вид собственост

Вид собственост	Площ в декари	Брой имоти	Съотношение в %
ССФ общо в т.ч обработваема земя	2 907 442	492 058	
Обработваема земя в т.ч по вид собственост:	2 298 566	412 633	78 /към ССФ/
- държавна	26 406	556	1 /към обр. земя/
- общинска	56 549	5 403	2 “
- частна	2 102 494	378 957	91 “
- друга	37 432	3 152	2 “
- остатъчен фонд	75 686	24 565	3 “

За област Стара Загора общият **размер на държавния поземлен фонд** за стопанската 2003/2004 г. е 83493.5 дка., като в това число са включени 8992.4 дка - земи, предоставени със заповеди по реда на чл. 24, ал. 2 от

ЗСПЗЗ, са 10 174.5 дка – ниви, ливади и трайни насаждения и 64326.6 дка. – пасища, мери и наводнени ниви.

Съгласно приетите изменения и допълнения на ЗСПЗЗ (ДВ, бр. 99/2002 г.), и на ППЗСПЗЗ (ДВ, бр. 31/04.04.2003 г.) *свободните земи от държавния поземлен фонд са отдавани под наем или аренда чрез търг или конкурс след откриване на процедурата със заповед на министъра на земеделието и горите, обнародвана в Държавен вестник*, и са одобрени образците на документите за участие в търга и проектите на договорите за наем или за аренда.

В ОД “Земеделие и гори” гр. Стара Загора по регламентирания в ППЗСПЗЗ ред за провеждане на търга са обявени и проведени общо осем тържни сесии:

- Обявени са четири тържни сесии за имоти от ДПФ с площ 1002.063 дка. за отдаване под наем или аренда за отглеждане на едногодишни полски култури за срок от 5 години и за създаване и отглеждане на трайни насаждения;
- Обявени са четири тържни сесии за имоти от ДПФ с площ 1861.113 дка. за едногодишно отдаване под наем за отглеждане на едногодишни полски култури.

В изпълнение на разработените указания за реда на предоставяне на земеделски земи от ДПФ под наем и аренда без търг и конкурс, съгласно чл. 24а, ал. 2, т. 1 и т. 2 от ЗСПЗЗ, в ОД “Земеделие и гори” гр. Стара Загора е открита процедура за отдаване под наем или аренда на:

- Земеделски земи, заети с трайни насаждения;
- Земеделски земи, които не са били използвани две или повече стопански години.

Целта на предоставянето по този ред е повишаване интереса към ползването на земи от ДПФ, необработвани две и повече години, като МЗГ въведе и допълнителен гратисен период, в който наемателите да могат да обработят земите, след което да пристъпят към осъществяване на програмите си.

От териториалните ресурси, с голяма значимост са *ценните обработваеми земи*. Те заемат 45,2% от територията на областта (при 43,3% средно за страната). *Високо категорийните (най-ценни) обработваеми земи* се намират в *Източната част на Горнотракийската низина Старозагорското, Чирпанското полета и Казанлъшката котловина*.

В аграрния сектор на икономиката активна стопанска дейност са развивали 406 фирми през 2003 г., които са в повече с 41 броя, спрямо предходната.

Брутната продукция създадена в сектора през 2003 г. е 79 милиона лева и е нараснала с 5.3%, а спрямо 2000 г. – с 19.7%.

Относителният дял на аграрния сектор в общия обем на брутната продукция в областта е 3.4% и спрямо предходната година е намалял незначително с около 2 пункта.

Нетните приходи от продажби също са нараснали в сравнение с предходната година с 14.7%, а спрямо 2000 г. – с 34.2%.

Броят на наетите в отрасъла през 2003 г. е 4208 и е намалял значително спрямо предходната година – 7.3%, а спрямо 2000 г. – 27.4%.

Средната работна заплата в аграрния сектор е една от най-ниските – 2295 лв. през 2003 г., при средногодишна за областта – 3351 лв. и спрямо предходните години почти не се променя.

По характер *стопанските организации в аграрния сектор* могат да се класифицират:

Земеделски кооперации – 136 броя.

Земеделски сдружения - 7 броя.

Арендатори – 190 броя.

Фирми за услуги със земеделска техника – 12 броя.

Зърнобази

- Лицензирани зърнохранилища –9 броя.

- Нелицензирани – 2 броя.

Големи мелници –25 броя.

Цехове за преработка и консервиране – 14 броя.

Дестилерии за етерично маслодайни култури – 10 броя.

Маслобойни – 5 броя.

Винзаводи – 4 броя.

Кланици – 8 броя.

Месо преработвателни предприятия и цехове – 23 броя.

Мандри – 17 броя.

Фуражни цехове, заводи и предприятия – 23 броя.

Държавни лесничейства – 6 броя.

Търговски дружества за дърводобив с преобладаващо Държавно участие – 1 брой.

Таблица 31

Складова база за съхранение на зърно по общини

Община	Складове		Навеси		Обща вместимост на складовата база в тона
	Броя	Тона вместимост	Броя	Тона вместимост	
Казанлък	27	8770	8	2400	11170
Николаево	3	1050	4	1200	2250
Гурково	2	1300	1	200	1500
Мъглиж	11	3250	7	1900	5150
Павел баня	15	5820	11	5660	11480
Братя Даскалови	11	10700	17	12400	23100
Опан	10	5050	31	13400	18450
Гълъбово	8	10550	14	14500	25050
Раднево	36	53900	41	20300	74200
Чирпан	39	18900	57	33810	52710
Стара Загора	67	34640	47	21960	56600
Общо област Стара Загора	229	153930	238	127730	281660

Развитие на основните отрасли на аграрната икономика.

За реализация на дейностите е наложително подпомагане на земеделските производители, осъществяващи дейността си на принципа “*земя - краен продукт*”. Основните изводи са:

- Забавено е изграждане на регионални тържища и борси за пресни плодове и зеленчуци в гр. Ст. Загора, с. Плодовитово и трето в Северната част на Старозагорска област за крайна реализация на бързо развалящи се плодове и зеленчуци. Забавяне на приложението на европейските стандарти и опита на Холандия, Дания и Белгия в тези направления;
- Изоставане в интензифициране използваемостта на ценните обработваеми земи в предпланинския район, чрез разширяване производството на продукцията от маслено етеричните култури.

Растениевъдство

Специализацията на селскостопанското производство е съобразена с характера на релефа, почвените и агроклиматичните условия.

Основните култури, които се отглеждат са зърнени (пшеница, ечемик, царевица), *технически* (слънчоглед и памук), *етерично-маслени култури* (ЕМК) и *трайни насаждения*.

Пшеницата и ечемика се отглеждат в равнината част на областта. *Общините Стара Загора, Опан, Чирпан, Раднево, Гълъбово и Братя Даскалови* се оформят като: *зърнопроизводителни райони на хлебна пшеница и ечемик*. Ръжта и тритикалето се отглеждат в предпланинските райони на общините *Павел баня, Казанлък и Мъглиж*.

Трайни насаждения

В Старозагорска област се отглеждат и *трайни насаждения* – овощни, лозя и етеричномаслени предимно маслодайна роза и лавандула:

Таблица 32

Разпределение на площите за трайните насаждения

Трайни насаждения:	Плододаваща площ (дка.) 2001 г.	Плододаваща площ (дка.) 2002 г.	Плододаваща площ (дка.) 2003 г.
Ябълки	1782	1782	1782
Праскови	2300	2310	2310
Сливи	5493	5388	5388
Череши	7146	5039	5169
Кайсии	265	265	265
Маслодайна роза	5520	5968	6343
Лавандула	12075	15093	14387
Лозя-винени	49080	49080	47317
Лозя-десертни	3413	3107	3088
Общо	87074	88032	86049

Лозята и овощните трайни насаждения са с влошена възрастова структура, голяма част от тях са преминали половината от амортизационният си срок.

Етерично-маслени култури

Насажденията от **етерично маслени култури** са на *частни фирми, частни собственици* на земята и *земеделски кооперации*. Фирмите имат собствена политика за обема на производството в зависимост търсенето на международния и вътрешен пазар, а земята се стопанисва като частна, под аренда и държавна.

През 2005 г. България произвежда 50% от розовото масло на страната. За 2004 г. то заема 30% от световния пазар, като производството на розово масло надхвърли 1000 кг. (с 300 кг. повече от 2003 г.). Цената на българското масло на световните борси е около 4 000 евро на килограм. През последните години площите на маслодайната роза са се увеличили с 80% и са станали 28 000 дка. По-голямата част от тях са в долината на територията на *общините Казанлък, Павел баня и Гурково*. Розопроизводството е субсидирано със 150 лв. на дка розови насаждения за 2004г. Институтът по розата в Казанлък е задължен чрез държавна поръчка да произвежда по 1 млн. броя посадъчни материали и провежда научноизследователската и технологично-осигурителната дейност на фирмите от този бранш.

Зеленчукопроизводство

От зеленчуците по-значително е производството на полски домати и пипер (червена капия). Оранжерийното производство е твърде слабо застъпено, тъй като производство на зеленчуци осъществява само една оранжерия от 15 дка на територията на ТЕЦ “Марица изток – 3” и малки оранжерии на частни стопани в населените места, като по – голямата част от тях са съсредоточени около “**Зеленчуков пазар**” – с. Плодовитово.

В областта стопанска дейност развиват 19 бр. фирми, преработващи плодове и зеленчуци със значителен капацитет, който не се използва максимално. Някои от фирмите прибягват до внос на суровини, а други като “Конекс Тива” ООД и “Агриспа” ЕООД създадоха собствени овощни насаждения, съответно – 200 дка. вишни и 160 дка. череши.

Животновъдство и говедовъдство

Променените икономически условия през последните години, свързани с преминаване на земеделието в собствениците и действието на пазарните механизми оказаха съществено влияние върху развитието на животновъдството.

На територията на област Стара Загора към 31.12.2004 г. се отглеждат следните видове и брой животни от почти всички подотрасли и продуктивни направления.

Таблица 33

Структура и динамика на животновъдството

Видове животни	Мяр-ка	Налични към 31.12. 2001 г. Всичко	Към 31.12.2002 Всичко	Към 31.12.2003 г Всичко	Към 31.12.2004 г. Всичко
говеда	Бр.	28551	28747	27411	24393
крави	Бр.	19819	20284	18266	17110
биволи	Бр.	370	769	561	558
биволици	Бр.	269	357	384	383
овце	Бр.	75415	63933	55375	53764
овце майки	Бр.	59512	48670	47041	44824
кози	Бр.	52266	45626	41698	38927
кози майки	Бр.	44606	37955	35926	32309
свине	Бр.	23061	46034	42444	37982
свине майки	Бр.	3442	4756	5567	3445
птици	Х.б.	852	1615	581	933.2
кокошки носачки	Х.бр	398	568	294	276
бройлери	Х.бр	185	1325	350	527.5
пчелни семейства	Бр.	6117	16134	21001	25949

Таблица 34

Брой на млечни крави по общини

Община	Брой млечни Крави	Брой стопанства	Анкетирани към 31.12.04 г.	
			бр.мл.крави	брой стоп.
Братя Даскалови	1776	676	437	159
Гълъбово	712	376	267	137
Казанлък	2322	1101	552	185
Мъглиж	899	348	406	84
Опан	697	339	266	99
Павел баня	1468	806	219	63
Раднево	1681	835	268	173
Стара Загора	4518	1330	930	235
Чирпан	2525	778	281	37
Гурково	418	100	170	56
Николаево	235	97	0	0
Общо за областта	17251	6786	3796	1228

Говедовъдството заема важно място в програмите за устойчиво развитие на селските региони. В породно и продуктивно направление, говедовъдството е насочено изключително в посока производство на мляко.

За последните години в животновъдството и говедовъдството се открояват **следните проблеми**:

- необходимост от уедряване на говедовъдните ферми;
- използване на висококачествен разплоден материал за възпроизводство на основните стада;
- въвеждане на нови технологии във фермите, млеконадоя и млекосъбирателни пунктове, окачествяване на млякото и други;
- забавяне процеса на реструктуриране на млекопреработвателните предприятия, съгласно европейските изисквания;
- въвеждане на съвременен ветеринарно-санитарен контрол по цялата верига на производството на мляко.

Биволовъдство

Биволовъдството в региона е стара и традиционна практика и не случайно се счита, че биволите са черното злато на България. Основно е млечното направление на базата на новата порода “Българска мура”. От тях се получават екологично чисти и деликатесни продукти.

Овцевъдство

Наблюдава се тенденция за намаляване на броя на овцете, поради следните причини:

- *нерентабилно производство* /едва 15 % от овчето мляко, произвеждано в областта се изкупува/ при ниски изкупни цени на продукцията от овцевъдството;
- *сезонен характер на производството*
- *липса на пазар за произведената вълна*

- *ниска професионална култура на фермерите-овцевъди и неосъзната необходимост от използване на високопродуктивни, чисти породи овце.*

В овцевъдството основен дял заемат специализираните породи за мляко, като превес има старозагорската овца. С цел стимулиране на месодайното овцевъдство в Земеделския институт, гр. Ст. Загора, е съхранено стадо от 220 овце-майки от породата Ил дьо франс. През 2003 г. бяха закупени от Франция 116 бр. елитни племенни животни от породата Мотон шароле.

В областта по отношение на млечното овцевъдство трябва да се работи за решаване на следните по-важни проблеми:

- създаване на подходяща организация за разделно изкупуване на овчето и козето мляко и специализация за преработването му;
- възстановяване и усъвършенстване на мрежата на изкупуване на овчето и козето мляко, което ще е основен стимул за производството му, след изкупната цена;
- създаване условия за машинно доене на овцете;
- създаване на специализирани ферми от селектирани високо млечни овце със затворен цикъл на производство;
- Преодоляване на ниско качество на продукцията поради липса на нови технологии за производство;
- високи цени на торовете, хербицидите, фунгицидите и инсектицидите;
- намаляване числеността на населението в селските райони и влошаване възрастовата му структура и липса на специалисти за развитие на овцевъдството.

Забавен процес по внедряване на проекти по САПАРД.

Свиневъдство

Анализът на броя на **свинете** **показва значително увеличение** в сравнение с 2002 г. и тенденция за стабилизиране.

Свиневъдството ще има приоритетно значение за увеличаване производството на месо. Свинефермите се специализират по направления: за производство на малки прасета, угодяване. Основните породи са: Голяма бяла, Ландрас и Дунавска бяла, които преобладават в свинефермите в областта.

Характерно е в свиневъдството да се утвърждава **обвързването на производството с крайните продукти.**

Изводите за развитието на свиневъдството са:

- Бъдещите свинеферми да бъдат с по малък капацитет и специализирани по направления – за производство на малки прасета или само за угодяване.
- Прилагане на технологии и организация на производството с непрекъснат ритмичен производствен процес при затворен цикъл.
- Екологизация на производствените процеси.
- Развитие на биологично производство.
- По-висока степен на квалификация на кадрите занимаващи се със свиневъдство.

- Обединяване на производителите в структури с доказани икономически предимства.

Птицевъдство

Резкият спад на броя на птиците през 2003 година в сравнение с 2002 година се дължи на ликвидацията на крупни ферми от този сектор, като “Евком” ООД - гр. Чирпан, “Пико-КООП” АД Стара Загора и КПТУ “Подем-2002” - с. Медникарово, община Гълъбово.

Развитието на този отрасъл в областта има дълбоки традиции. Производството на яйца и птиче месо се увеличава, на база на наличната материална база. Увеличава се отглеждането на патиците за месо в промишлени птицеферми. Голям производител със затворен цикъл, предлагач и крайни продукти, е предприятието на “Градус 1” ЕООД. В Стара Загора се намира единствената в България сертифицирана кланица за птици – “Евровърхът”. В предприятието са инвестирани 6 млн. лв., като 1,160 млн. лв. е субсидия от Програма САПАРД. Предприятието има сертификат за износ на месо в страните от ЕС. Предприятието се е специализирало в производство на пуешко месо. Предвижда се през 2005 г. да инвестира допълнително в промишлено отглеждане на птици и кланицата да бъде натоварена около 75% от капацитета си.

Мерките, които се предприемат са насочени към:

- оптимизиране на основните производствени показатели в големите промишлените ферми;
- запазване на размера на производството и максимално използване на финансовите ресурси по програмите на ДФ ”Земеделие ” и “САПАРД” за привеждане на предприятията в съответствие на европейските изисквания;
- изграждане на бази за маркиране, опаковка и съхранение на яйца и птичекланици с цел запазване на съществуващите пазари и разширяване в посока към европейските страни;

Създаване на *промишлени ферми* на територията на областта за отглеждане на *гъски и патици*. Необходимото увеличаване на хибридни гъсета и патета с внос от западноевропейските страни.

Козевъдство

В козевъдството не се предвижда **по-нататъшно разширяване на поголовието**. Специализиране на млечно козевъдство, уедряване на фермите, разделно изкупуване и преработка на млякото и изграждане на селекционната база характеризират тази сфера в аграрният сектор.

Зайцевъдство

Сериозни стъпки за международна интеграция с оглед използване достиженията на **световната селекция** бяха направени в **областта на зайцевъдството**. По съвместен *проект с Италия* бяха внесени нуклеусови стада зайци /Калифорнийски и Новозеландски/ за създаването на съвременна развъдна програма за българското зайцевъдство. Едното стадо е настанено в

Земеделския институт - Стара Загора, което осигурява производство на високо качествени разплодни животни с висок генетичен потенциал.

Пчеларство

Броят на пчелните семейства са се увеличили в сравнение с 2003 г. Производството на пчелни продукти има потенциал за увеличение с около 3 пъти. През 2004 г. в гр. Стара Загора са проведени две изложби на пчелени продукти и мед. Около 90% от продукцията се реализира в чужбина и намира много добър прием на пазари в страни от ЕС, САЩ и Канада.

Продуктивност и производителност в аграрния сектор.

Таблица 35

Обем на произведената продукция

Показатели	Мерна единица	Към 31.12.2001	Към 31.12.2002	Към 31.12.2003	Към 30.06.2004 г
Месо	Тона				
ЕРД	Тона	1404	807	528	662
ДРД	Тона	263	261	249	219
Свинско	Тона	4019	1291	2665	1526
Птиче	Тона	790	1394	2359	1871
Мляко					
Общо	хил. литри	69215	74095	74634	67899
Краве	хил. литри	59363	61526	61812	56966
Биволско	хил. литри	356	488	622	747
Овче	хил. литри	3331	2804	3192	2745
Козе	хил. литри	6164	9277	9008	7441
Яйца	хил. броя	70073	100331	62918	52860
Непрана вълна	Тона	153	160	357	136.6
Пчелен мед	Тона	248	249	161	402

През 2003 година средните изкупни цени на някои от основните животински продукти за област Стара Загора намаляват спрямо предходната година. Тази тенденция се наблюдава при телета, крави, свине, при които намалението е съответно с 31.4%, с 8.1 процента, с 9.3 процента. Увеличение на средната изкупна цена се наблюдава при продуктите: краве мляко – 20.8%, биволско мляко – 9.4%. Намаление спрямо 2002 година има единствено при овчето мляко – с 26.1%.

Таблица 36

Изкупни цени на животински продукти

лева/тон

	2000	2001	2002	2003
Телета	1389	1875	1619	1111
Крави	1034	1303	1088	1000
Свине (от 80 до 110 кг.)	1764	2329	1894	1718
<i>Мляко</i>				
- краве (3.6% масленост)	370	400	389	470
- биволско (7.5% масленост)	-	588	571	625
- овче (6.5% масленост)	612	698	812	600

Хидромелиорации, рекултивация и подхранване на площите

Развитието на напояването в региона се обосновава от структурата на традиционно отглежданите култури и климатичните условия. Основните култури, които се отглеждат в района и се нуждаят от напояване са : царевица, зеленчуци, люцерна, овощни култури, лозя и др.

Старозагорската напоителна система е проектирана и изградена като гравитачна система. За напояване, чрез дъждуване са реконструирани 86 000 дка., за капкуване 4 000 дка. и 34 000 дка. за отводняване чрез систематичен дренаж.

Системата стопанисва 387 км. напоителни канали в т. ч. магистрални канали 110 км.; разпределителни канали 130 км.; второстепенни канали 147 км. Отводнителни канали 323 км, 310 км. коригирани реки и дерета и 15 км предпазни диги. По-голямата част от напоителните канали са проектирани и изградени като необлицовани, а 330 км са облицовани предимно с едроразмерни стоманобетонени плочи.

Извършената реконструкция и модернизация на напоителните полета чрез дъждуване не се използва. Помпените станции са разграбени и разбити. Няма тенденция за напояване чрез дъждуване и използване на съществуващата до сега високонапорна поливна техника. Необходимите повдигателни помпени станции са опазени и годни за работа.

Основен водоизточник за системата е язовир “Копринка”, изграден на р. Тунджа при с. Копринка. Язовирната стена е каменнозидана със стоманобетонен екран. Техническите показатели са: язовирен обем – 140 млн. м³; залята площ – 8,4 км²; височина на стената – 44 м; водосборна област – 884 км².

Земеделските стопани се насочват към капково напояване на трайни насаждения и зеленчуци с нисконапорна дъждовална техника ИДЛ.

При това положение е необходимо да се подобри състоянието на откритата канална мрежа, като се направи облицовка на магистралния и разпределителни канали и изградят нови вододели, за да има възможност да се подава вода на малките напоителни полета.

Условията, при които се извършва в момента обработката на земята и селскостопанските култури, изискват преценка и реконструкция на изградената досега напоителна система. Това обхваща промяна в начина на напояване, изграждане на нови съоръжения и внедряване на нови технологии, както и подходяща дъждовална техника. Създадена е Национална Агенция по хидромелиорация, като една от регионалните дирекции е в Стара Загора.

Стратегическите насоки за развитие на напояването в региона се обосновават от структурата на традиционно отглежданите култури и климатичните условия, усилията към рехабилитация на основните съоръжения представляващи гръбнака на изградената част от напоителните системи.

Сега изградените съоръжения с технология и начин на напояване /дъждуване/ са недостатъчни за съществуващите условия за производство на селскостопанска продукция. Наложителна е реконструкцията на съществуващите площи за напояване, като се пригодят за по-дребно земеделие.

Нуждите на водоползвателите налагат по-точно определяне на количеството подадена вода, което обуславя внедряване на индивидуални измервателни уреди.

За ефективно водоразпределение и намаляване загубите на вода са необходими инвестиции за автоматизацията и диспечеризацията на водоподаването.

Важен фактор за добивите е напояването и използването на химически и естествени торове.

Таблица 37

Наторена площ 2003-2004 г. на есенните култури

Години	Обща площ на есенниците	Наторени дка.	Процент спрямо засятата площ
2003	794372	631991	79,56
2004	846784	792755	93,62

Напоителните съоръжения на територията на Старозагорска област са обединени в напоителна система – Стара Загора с проектирана мощност 422 дка поливни площи. Те са масирани в две големи полета:

- Старозагорско напоително поле с 325 000 дка
- Казанлъшко напоително поле с 97 000 дка

Таблица 38

Поливни култури през 2004 г.

Култури	Физ. дка.	Водни маси хил.м.куб.	Поливодекари	Водни маси хил.м. кубични
Царевица	2745	326	3616	436
Зеленчуци	459	41	741	64
Тютюн	4641	555	5463	653
Ов.градини	26	3	26	3
Др.култури	177	21	190	22
Ориз	6301	1787	65691	13665
Общо	14349	2730	75727	14843

Годни за напояване са 354 588 дка., а се напояват в последните две години, около -16 %. Само поливните площи от собствени водоизточници са 297 265 дка., като от тях се използват само 66 194 дка., представляващи 22 %.

Изградената материална база за поливане може да се систематизира:

Помпени станции - 37 броя

- 16 бр. - добро състояние;
- 2 бр. - задоволително;
- 19 бр. - лошо.

Магистрални канали - 110 км.

- 79 % - добро състояние;
- 21 % - лошо.

Разпределителни канали - 130 км.

- 61 % - добро състояние;
- 7 % - задоволително;

- 32 % - лошо.

Второстепенни канали - 148 км.

- 52 % - добро състояние;
- 16 % - задоволително;
- 32 % - лошо.

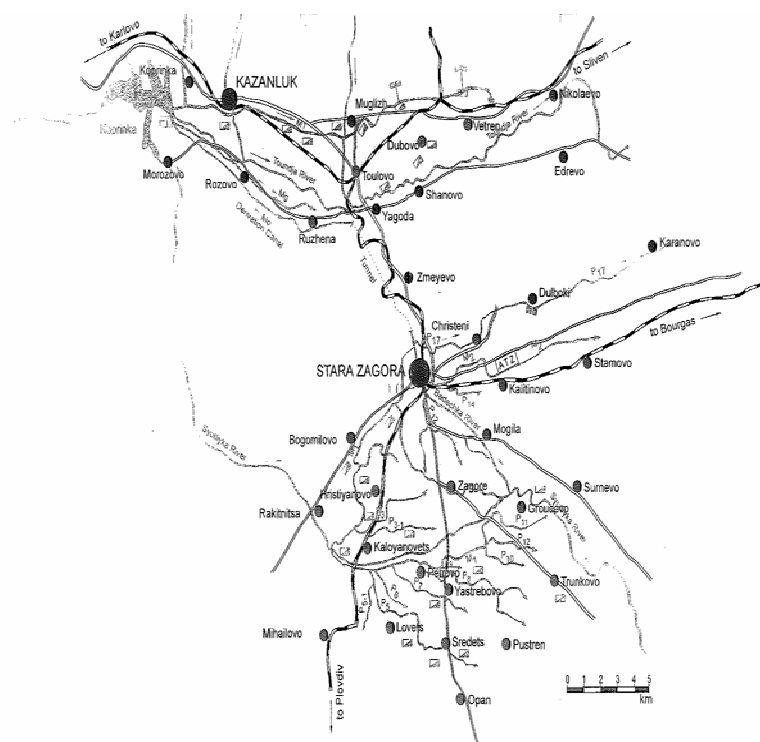
Обекти с общонационално значение - 328 км.

- 89 % - добро състояние;
- 8 % - задоволително;
- 3 % - лошо.

По-голямата част от каналната мрежа е необлицована.

Сега изградените съоръжения с технология и начин на напояване (дъждуване) са недостатъчни за съществуващите условия за производство на селскостопанска продукция. Наложителна е реконструкцията на съществуващите площи за напояване, като се пригодят за по-дребно земеделие и създаване на съюз на водоползвателите.

За ефективно водоразпределение и намаляване загубите на вода са необходими инвестиции за автоматизацията и диспечеризацията на водоподаването.

Сдружения в сферата на хидромелиорациите.

Създаването на сдружения по напояване в с. Оряховица на площ от 1999.957 дка. и с. Плодовитово на площ от 1100 дка. ще окаже положително въздействие при учредяването на сдружения за напояване в селата Бъдеще, Дълбоки, Ястребово, Тракия, Яздач, Зетьово и др.

Сдруженията за напояване в региона на Стара Загора, Регионална Дирекция Хидромелиорации. Изградени са следните сдружения за напояване:

СН “Оряховска вода”, с. Оряховица. Изградено на 10000 дка. поливни площи, на територията на “Напоителни системи” ЕАД, клон Стара Загора. През поливния сезон 2003 г. сдружението е подало 347 хил.м³ вода на 1485 дка. поливни площи, а през 2004 година сдружението кандидатства за средства за ремонт на канал Р-17-1. Средствата са осигурени от МЗГ, като 20% от средствата ще бъдат осигурени от самото сдружение.

СН “Роса-м”, с. Марково, община Братя Даскалови. Изградено е на 850 дка. поливни площи. То приема напоителните канали и язовир “Марково” за стопанисване.

СН “Ержа”, с. Плодовитово, община Братя Даскалови. Изградено е на 1100 дка. поливни площи. То стопанисва язовир “Плодовитово”.

СН “Поречие Тунджа 02”, гр. Павел баня, община Павел баня. Изградено на 10200 дка. поливни площи.

СН “Сокол”, с. Яздач и с. Малко Търново, община Чирпан. Изградено е на 1508 дка. поливни площи.

Има открита процедура за учредяване на Сдружения за напояване в следните землища: Средногорово, Подслон, Осетеново, Александрово, Раднево, Дълбоки, Конаре.

Проблемите, свързани с напояването, са:

- поскъпването на горивата и на ремонтите на техниката;
- достигане до оптимални изкупни цени; обстоятелствата около раздробяване на земята на малки парцели и собствеността на земеделските земи;
- негодна за ползване напоителна система;
- неефективно управление на част от земеделските кооперации и арендатори.

Същевременно съществуват изгодни условия за кредитиране и субсидиране от страна на държавата.

Финансиране на селското стопанство чрез програма САПАРД

Като положителна може да се оцени работата по **програма САПАРД** в две основни направления:

- стимулиране развитието на аграрния сектор;
- интегрирано развитие на общините и населените места.

Освен по програма САПАРД, подпомагане на селските райони може да се реализира и по други линии – фонд “Земеделие”, фонд “Тютюн” както и по други донорски програми.

Програма САПАРД дава възможност за подпомагане по линия на т. нар. **интегрирано развитие на селските райони**. То включва финансиране на проекти, насочени към подобряване на **жизнената среда** – благоустрояване на населените места, съхраняване на културни традиции, развитие на селски туризъм, възстановяване на стари занаяти и т.н.

Малките общини в областта разполагат с потенциал за развитие на **малък и среден бизнес**. Процесът на създаване на малки производствени предприятия (със заети до 50 души персонал, но на практика в момента до 15-20 души) в сферата на хранително-вкусовата промишленост, текстилната,

дървообработващата и други се осъществява в общини **Гурково, Мъглиж, Чирпан** и други.

С потенциал за развитие на такива производствени предприятия на принципа **“земя – краен продукт”**, и сложено начало са **общините Чирпан, Братя Даскалови** и други.

За област Стара Загора по различните мерки на програма САПАРД, насочена към субсидиране дейности в селското стопанство, за първите 11 месеца на 2004 г. са одобрени 84 проекта на обща стойност 38 917 000 лв.. Областта е на четвърто място (от 28 области) по одобрена по програмата субсидия.

По програма САПАРД до 31 октомври 2004 г. са изплатени помощи (за 38 проекта, одобрени през последните две години) на обща стойност 13 621 000 лв., като по относителна стойност област Стара Загора е на пето място в страната.

През последната година с финансовата помощ на САПАРД бяха изградени нови мощности за преработка на грозде във винарна “Домейн Менада”, модерна кланица за свине в с. Хан Аспарухово на “Дмес 2000” ООД, обекти на “Градус-55” Ангел Ангелов ЕТ; “Дани-М” ООД; ЗПК “Изгрев” - с. Ездач, община Чирпан и др.

Анализ състоянието на агроикономиката по общини:

Община Братя Даскалови. Предимно ориентирана към селското стопанство. Най-голяма площ заемат *нивите*.

Отчита се увеличаване площта на: винените лозя, на хлебната пшеница и на слънчогледа, като само за последния увеличението за 2004 година е с 32 900 дка.

Районът е подходящ за отглеждане на памук - 1 800 дка. Памукът и особено твърдата пшеница, за която има договорени помощи с ЕС могат да се разглеждат като стратегически култури за региона.

Особен интерес представляват винените лозя, като трайни насаждения. Природно климатичните условия са изключително благоприятни за развитието на лозарството. На територията на общината има 3 винарски изби.

При развитието на лозарството се прави опит за затваряне на цикъла “добив-готов продукт”.

Овощарството е представено с насаждения: *праскови, череши, вишни и орехи*.

Особен интерес за района представляват етерично-маслените култури, в т.ч лавандула. Изключително благоприятен е и за отглеждане на маслодайна роза.

Създаването на нови розови насаждения е главно в землищата на селата: *Медово – 52 дка., Малък дол – 40 дка., Малко Дряново – 20 дка.*

Територията на общината е подходяща и за развитие на животновъдството, в т.ч.

-говедовъдство с комбинирано направление – мляко-месо и само за месо, като се използват подходящи породи;

-овцевъдство и козевъдство, с оглед максимално използване на богатите пасища, с които разполага общината.

Районът е особено подходящ и за развитие на пчеларството. Общината е изключително екологически чист район. Броят на пчелните семейства през 2004 г. е увеличен с 1306бр., което красноречиво показва, че този отрасъл има много добра перспектива за развитие.

Община Гурково има интензивно селско стопанство. Климатичните и почвените условия в общината благоприятстват развитието на *етерично-маслени култури /над 7000 дка/ и лозя*. Отглеждат се още *зеленчуци, пшеница, ечемик, овощни насаждения* и др. От територията на общината 18% е *горски фонд*. Налице е стабилност по отношение структурата на отглежданите култури и заетите от тях площи (2003 – 2004 г.).

Животновъдството на територията на община Гурково е представено от свиневъдни, овцевъдни, кравеферми и ферми за кози.

Нови направления в общината са:

- Националната Развъдна Асоциация по пчеларство е изградила в село Димовци, общ. Гурково с подкрепата на МЗГ и финансовата помощ на ДФ "Земеделие" опорен пункт на Резерватния пчелин (Генбанка) за Българската медоносна пчела.
- ЕТ "Селект - Пл. Пенчев" в гр. Гурково е сформирало стадо от 124 елитни женски шилета от породата Черноглава плевенска, които ще се използват за репродукция на кочлета - млечни кръстоски.
- Дърводобивът и търговията с дървесина, включително внос и износ, представени от Буковец лес ЕАД и Държавно лесничейство е свързано с горите и доброто ниво на горския фонд.
- Дестилерията (Вигалекс ООД) за производство на етерични масла и натурални ароматни продукти;
- фирмите за преработка на технически земеделски култури и билки;
- угояване и репродукция на млади животни – юници;
- млекопроизводство; мандра за производство на млека, сирена и други млечни продукти.

Община Гълъбово

Значителният относителен дял на нивите - 72.3% от общия размер на земеделските земи, е пряко свързан с утвърдената специализация на общината в развитието на селскостопанското производство в сферата на зърнопроизводството. С възстановяването на частната собственост и раздробяването на земеделските земи се обяснява и нарастването на площите, заети от полски пътища и прокари. Чрез тях се осъществява достъп до повече на брой земеделски участъци в землищата на отделните населени места.

Специализацията на селскостопанското производство е съобразена с характера на почвените и агроклиматичните условия. Не без значение в това отношение е и характерът на релефа.

Основните култури, които се отглеждат са зърнени (пшеница, ечемик, царевица) и технически (слънчоглед и памук).

Животновъдството е по-слабо развито,.

Община Казанлък.

Разположена е в подножието на Стара планина, в Казанлъшката котловина, част от Розовата долина, с висока сума на валежите.

Разнообразието в почвено и климатично отношение, полупланински терени с различна надморска височина, са основа за многоотраслова агроикономика.

Селското стопанство заема своето място в икономиката на общината. Както в останалите части на Розовата долина, климатичните условия и почвите тук са особено благоприятни за отглеждане на маслодайна роза, мента, лавандула, босилек, невен, овощни и фуражни култури. Казанлък е център на розопроизводителен район с вековни традиции при извличането на розово масло и на други етерични масла. Казанлъшката маслодайна роза и розовото масло са визитна картичка на България. В програмата на общината през следващите години е залегнало развитието и привличането на инвестиции към розопроизводството.

Анализът на структурата на земеделската земя показва тенденция за увеличаване на общо обработваната земя.

В общината се намират и едни от най-големите в страната вишневи и черешови масиви. Развитието на селското стопанство в община Казанлък е съобразено с природо-климатичните условия. Селскостопанското производство е насочено в посока трайни насаждения - етеричномаслени, лекарствени, овощни и фуражни култури.

Освен за земеделие, природно-географските дадености на общината са благоприятни и за развитието на животновъдството. Отглеждат се свине, овце, кози, крави. Обликът му се определя от запазените структури на зем.кооперации, които отглеждат не малък брой преживни животни.

Съвместно с японската агенция Джайка се работи за създаване на условия за развитието на селския туризъм.

Казанлък като център на розопроизводителен район се характеризира не само с добив, но и с технологични линии за розово масло и други етерични масла, за козметика, парфюмерия и фармацевтика.

В хранително-вкусовата промишленост се откроява млекопреработвателното предприятие “Маркели”, което изнася продукцията си в арабския свят и има санитарни разрешителни за износ в Европейския съюз.

Община Мъглиж. Почвите са подходящи за отглеждане на етеричномаслени култури, билки, пшеница, ечемик, тритикале, ръж, слънчоглед, лозя и тютюн.

Разрастват се и насажденията с маслодайни култури (роза, лавандула и др.). Река Тунджа е естествен ресурс за напояване.

Четиринадесет фирми работят в сектор селско, ловно и горско стопанство.

Община Николаево Въпреки богатството на водни басейни (р. Тунджа, р. Радова, яз. Жребчево), които могат да благоприятстват за развитието на земеделието, към настоящия момент няма ефективно използвани поливни площи.

Девет фирми работят в отрасъл селско, ловно и горско стопанство.

Община Опан

Основните земеделски култури, които се отглеждат в общината, са пшеница, слънчоглед, ечемик, царевица и памук, както и типичните за България сортове чушки и домати. Незначителна част от земята се напоява.

С животновъдство се занимават предимно дребни частни стопани.

Четиринадесет фирми работят в сектор селско, ловно и горско стопанство.

Община Павел баня.

Повече от половината от площта ѝ (57.3%), е заета от горски територии. Те обхващат основно части от старопланинския и средногорския планински масив, включени в териториалния обхват на общината. Значителният им дял, добрата лесистост в средногорската част и наличието на не много големи, но качествени горски масиви по южните старопланински склонове са предпоставки за добрата характеристика на горския ресурс.

Горската растителност е представена от широколистни видове - предимно дъб, следван от габър, ясен, липа, келяв габър. Буковата растителност е развита по старопланинските склонове.

В Павел баня земеделските земи са на второ място по размера на своята площ след горските територии. Те заемат 188.53 км², или около 36% от общинската територия. Разположени са основно в равнинните части на общината - западната част на Казанлъшкото поле и оградящите го ниски части на старопланинските и средногорските склонове.

В структурата на земеделските земи с най-висок относителен дял са нивите.

Специфичните природни условия благоприятстват отглеждането на етеричномаслени и лекарствени култури (маслодайна роза, лавандула, мента, валериана, силибум и др.), овощни насаждения (череша, ягоди, малини, круши, орехи), лозя, зърнени култури.

Земеделските райони на община Павел баня са потенциал и за производството на екологично чиста животновъдна продукция.

Мерите и пасищата, заедно с естествените ливади, са добър поземлен ресурс за развитие на животновъдството в общината. Разположени са по речните тераси на реките Тунджа, Габровница, Турийска, Тъжа, Саплама, Карадере.

Добър потенциал за развитие на сладководно рибовъдство са водните площи (реките, микроязовир Осетеново и западната част от язовир Копринка) с обща площ около 800 ха, или 1.6% от територията на общината.

В аграрния сектор основните производствени единици за организирано селскостопанско производство са земеделските кооперации и частното дребно семейно производство.

Включването на общината в обхвата на изостаналите селски райони в България ще доведе до осигуряване на целеви финансови ресурси за подпомагане на нейното социално-икономическо развитие. Това може да се осъществява в две направления - директно за подпомагане на програми и проекти в аграрния сектор и интегрирано развитие на съответния селски район.

Община Раднево.

Земеделieto е част от основния поминък на населението. Добре са развити млечното говедовъдство и овцевъдство. В село Сърнево е изградено и функционира млекопреработвателното предприятие “Иником” ООД.

В общината има суровинна база за създаване на нови мощности за обработка на памук; производство на олио и майонеза; производство на фуражи; преработка на плодове и зеленчуци; месопреработка.

Приоритетите на общината през следващите години ще са насочени към *агротуризм, селско стопанство и екология.*

Община Чирпан.

Селското стопанство е водещ отрасъл. Произвежда се предимно пшеница, ечемик, царевица, слънчоглед, памук и зеленчуци. Приоритет за общината се превръща и развитието на лозарството.

Животновъдството е традиционен отрасъл. Една от най-високо продуктивните кравеферми е на Института по памука и твърдата пшеница в гр. Чирпан. Тя е характерна с големия си генетичен потенциал и висока продуктивност като част от националния племенен *генофонд.*

В областта на овцевъдството се отглеждат животни от трите направления, като най-голям дял се пада на млечното овцевъдство (племенното стадо на Иван Монеv, отличаващо се с високо продуктивни качества).

Птицевъдството е представено от ЕТ “Стивимакс-94”, ЕТ “Анимакс” и ЕТ “Т. Пелтеков”, с над 150 000 птици, а ЕТ “Градус” угоява над 300 000 бройлера.

Зайцевъдството в общината е много добре развито. (ЕООД “Стрейд” отглежда над 600 бр. зайци)

Община Стара Загора.

Общината е водеща в развитието на *високо интензивен, продуктивен, иновативен аграрен сектор.*

Специализацията на селскостопанското производство се определят от: растениевъдство, в т.ч.:

- зърнени култури (пшеница, ечемик, царевица);
- технически култури (слънчоглед и памук);
- етерично-маслени култури
- трайни насаждения.

Животновъдство:

- говедовъдство

Открояват се говедовъдните ферми на Земеделския институт, ЕТ “Венат”, УОС и на редица земеделски кооперации. Водещо е млечното направление, (черно - шарената и кафявата породи).

В село Лясково се намира биволовъдната ферма на Тенчо Тенев - е част от националния племенен генофонд.

- овцевъдството развити са породите за мляко (Старозагорската овца); месодайното овцевъдство

В Земеделския институт Стара Загора е съхранено най-голямото стадо овце-майки от породата Ил дьо франс и породата Мотон шарале.

- Крупните свинеферми като ЕТ ”Михаела - В.Ж.”, ”Агро-Славянин” и ЕТ ”Тедди” се утвърждават като съвременни ферми с хиляди глави свине.

Инвестициите бележат висок ръст главно в (”Домейн Менада” АД – Стара Загора) в лозарството и производството на вино през 2004 г. Проектът се финансира частично от програма САПАРД (1,5 млн. евро). На сегашната площадка на предприятието ще бъде изграден нов завод за първична преработка на грозде с капацитет от 7500 т суровина. Предвидени са нови линии – две за червено и една за бяло вино, което ще бъде ново производство на *Домейн Менада*.

Приоритетите в областта на селското стопанство са :

- реструктурирането на производствената инфраструктура;
- овощарството и лозарството чрез създаване на нови масиви от лозя и овощни градини;
- животновъдството;
- малки предприятия за замразени плодове и зеленчуци, плодови сокове, плодови брашна и др.

Наличието на Тракийския университет с подготовка на специалисти е гаранция за високо ниво на развитие на аграрния сектор.

Изводи и оценки на основата на SWOT анализа в развитие на агроикономиката

В хода на осъществяване на аграрната реформа на основата на приложението на SWOT анализа могат да се направят следните изводи:

първо – Процесът за земеразделянето и земеползването не е завършен (не са окончателно готови плановете за земеделските земи, попадащи под разпоредбата на §4 от ПЗР на ЗСПЗЗ).;

второ – селското стопанство все още е силно раздробено, с ниска степен на модернизация, автоматизация и компютързация;

трето – налице е ниска степен на интегриране в агроикономиката с водещи страни и фирми в сферата на животновъдството, растениевъдството, овощарството, пчеларство, технически култури, зеленчукопроизводство и преработващата индустрия.

четвърто – общините изостават в процеса за побратимяване с общини от посочените страни, с цел създаване на по-благоприятна бизнес среда за развитие на аграрния сектор.

4.2.3 Анализ за развитие на горите и горското стопанство.

Старозагорска област има сравнително **добро развито горско стопанство и горска промишленост.**

Широколистните гори покриват 70% от площта на горския фонд, останалите 30% са иглолистни насаждения. Сред широколистните видове на първо място е букът, следван от дъба, габъра, тополата, липата и акацията. Иглолистните насаждения са представени основно от черния и белия бор.

В региона се намират:

Резерватите: “Лешница”, “Каменица” и “Соколна”.

Защитените местности: “Единско ждрело” и “Мъглижка клисура”; природните забележителности “Пиростията”, “Находище на остролистен джел”, “Ровината (Ярът)”, “Мечките”, “Находище на двурога орхидея”, “Големия скок”, “Малкия скок”, “Чепелев камък”, “Винишки камък”, “Момите”, “Туловска кория”, “Ветренска кория”, “Милева стена”, “Ямата”, “Мечата дупка”, “Ождрен”, “Калоян”, “Милкини скали”, “Кратера на вулкана”, “Змейова дупка”, “Казането”, “Долменът”, “Чирпанска кория”, “Вкаменената сватба”, “Търниченско пръскало” и “Евакия (Каменната къща)”.

Биоразнообразието обединява почти всички представители на флората и фауната за страната. В района се срещат 675 вида висши растения и повече от 65 ендемични представители на флората.

Добре е развита *лесокултурна, дърводобивна и странична дейност*. Произвежда семенищни фиданки от иглолистни и широколистни видове за масивни залесявания.

Защитните и рекреационни гори заемат 35% от залесената горска площ и изпълняват основно водоохранителни, противоерозионни, мелиоративни и рекреационни функции.

Основните *лесокултурни дейности* и създадените нови гори през изминалата 2004 г. са както следва: Залесяване – 7829 дка.; Семесъбиране – 52 596 кг.; Подготовка почва – 5245 дка.;

4.2.4 Анализ и оценка на състоянието на туризма в област Стара Загора

Туризмът е стопански отрасъл с недостатъчно използван потенциал, имащ известни традиции в област Стара Загора. Той обединява комплекс от дейности за задоволяване на обществените потребности от физическо и психическо възстановяване на хората, за укрепване на тяхното здраве и трудоспособност и обогатяване на тяхната култура.

Туризмът дава и добри икономически резултати. Стимулира развитието и на други икономически отрасли като *селско стопанство, транспорт, търговия, оказва благоприятно влияние върху облика на населените места.*

Предпоставки за развитие на туризма са: разнообразен релеф, уникални природни дадености и богатото културно-историческо наследство, благодарение на които възможностите за развитие на туризма в област Стара Загора са много и разнородни:

Следва да бъде гарантирана реализацията на стратегически приоритети в областта на туризма, на базата на партньорство между държавните институции и заинтересованите страни, бизнеса, НПО и местните общности.

Връзка с други планови документи

Съгласно Националната стратегия за регионално развитие 2007-2015 година, развитието на туризма следва да намери подкрепа във всички райони на планиране за местното туристическо развитие и инвестиции, като приоритетни ще бъдат икономически изостаналите райони с потенциал за развитие на туризма. Националният план за развитие на земеделието и

селските райони 2000–2006 г. предвижда развитие на селски туризъм, което включва разнообразяване на селскостопанските дейности в тази посока и е в унисон с изискванията за развитие на селските райони във връзка с присъединяването на България към ЕС.

Други планови документи, свързани с развитието на туризма са Национална стратегия и план за действие за развитие на екотуризма в България, Национална стратегия за развитие на туризма в България .

Заинтересовани страни, които следва да участват в развитието на туризма за област Стара Загора

Държавни институции

Основните заинтересовани институции са Областна администрация Стара Загора, общинските администрации в единадесетте общини в област Стара Загора, Регионален исторически музей - гр. Стара Загора, Дирекция Национален парк “Централен Балкан”, Държавните лесничества към Министерството на земеделието и горите, Консултативни съвети по въпросите на туризма в общините, създадени на основание чл. 10, ал. 3, т. 2 от Закона за туризма.

Стопански организации и образователни структури

Това са всички структури, които извършват стопанска дейност в областта на туризма: туроператори, туристически агенции, хотелиери, ресторантьори, доставчици на допълнителни туристически услуги, свързани с пътувания, развлечения, спортни, културни и опознавателни прояви и други.

Предпоставки за развитие на видовете туризъм по общини

Страната и регионът на Стара Загора притежават значителен културно-туристически потенциал, който все още не е усвоен.

Съществуват различни класификации на видовете туризъм. Имайки предвид географското разположение и природните дадености на нашата област, културно-историческото наследство, многогодишните традиции и целите, които се постигат с осъществяване на туристическите дестинации има възможности за развитие на следните видове туризъм:

1. Планински туризъм

Това е най-разпространения вид туризъм, практикуван в южната планинска част на нашата област. Многобройните планински хижи и почивни станции в тази част на Стара планина са добре оборудвани и осигуряват почивка и развитие на зимните спортове, а през лятото предоставят възможности за водни спортове, риболов и плаж, особено в богатите *с минералните си води селища*.

Многобройни са защитените територии, които представляват интерес за любителите на планината.

В региона се намират:

- **защитени местности** “Енинско ждрело” и “Мъглижка клисура”;
- **природни забележителности** “Пиростията”, “Находище на остролистен джел”, “Ровината /Ярът/”, “Мечките”, “Находище на двурога орхидея”, “Големия скок”, “Малкия скок”, “Чепелев камък”, “Винишки камък”, “Момите”, “Туловска кория”, “Милкини скали”, “Кратера на вулкана”, “Змейова дупка”, “Казането”, “Доломенът”, “Чирпанска кория”, “Вкаменената сватба”, “Тръниченско пръскало” и “Евкая /Каменната къща/”.
- **резерватите:** “Лешница”, село Ясеново, община Казанлък и Шипченския дял на Стара планина, както и находища и местообитания на редки и защитени видове. “Каменица”, село Енина, община Казанлък и съхранява екосистеми от смесени широколистни гори на възраст 60-170 години (горун, бук, габър, явор, мъжедрян, келяв габър, ясен), както и находища на редки и защитени растения и животни. “Соколна” има площ 1250 хектара и е разположен от 730 до 1770 м. надморска височина. Обхваща част от планинския масив Триглав, долината на река Соколна и водосбора на Кюй дере. Разположен е в землищата на селата Скобелево и Асен, община Павел баня. Могъщи, отвесни варовикови (наричани тук “бели платна”) и силикатни скали, оформят долината на река Соколна и създават условия за невероятно растително богатство. Резерватът е една от естествените ботанически градини на България. срещат се над 600 вида висши растения, от тях 40 са редки и застрашени - старопланинска иглика, костова тлъстига, старопланински еделвайс, родопски силивряк, български скален копър. Горите са от бук, дъб, габър, мъжедрян, явор. Впечатляващи са находищата на люляк и казашка хвойна. В лабиринта от скали и дебри се срещат дива коза, мечка, бухал, червен и белогръд кълвач, а в небето - скален орел, ловен сокол, сокол скитник, голям и малък ястреб, обикновена ветрушка.
- **част от Национален парк “Централен Балкон”**, най-високи части на Стара планина на териториите на 5 административни области - *Ловешка, Габровска, Старозагорска, Пловдивска и Софийска*. Площта му попада в пределите на 8 общини - Тетевен, Троян, Априлци, Севлиево, Павел баня, Карлово, Антон и Пирдоп, и в 31 землища на население места. Площта му е 71 669,50 хектара, дължина 85 км., средна ширина 10 км., най-висок връх Ботев - 2376 м. надморска височина.

2. Спортен туризъм

Спортен туризъм, свързан с практикуване на спортове сред природата, предлага екстремни преживявания, велопреходи, ски и снегоходки. През летния сезон възможности за водни спортове, риболов и плаж предлага язовир Копринка.

3. Селски туризъм

Инициатор за развитието на този вид туризъм през последните години е Престоят в българското село дава уникална възможност да се усети и навлезе в един бит, който прокарва мостове между времена, култура и традиции. Селският туризъм предоставя на госта възможност да се идентифицира и живее с местното население, да се включи в селскостопанската дейност - в отглеждането на културни растения и домашни животни, да опита уменията си в занаятчийски дейности и всичко, което е част от ежедневието на българското село. Потенциал за развитие на селския туризъм има.

4. Екотуризъм

Този вид туризъм съдейства за повишаване на екологичната култура на населението.

Посещението на изградените екопътеки, допринася за изучаване на биологичното разнообразие на флората и фауната в нашата област, Съхраняване на екосистемите и обогатяването им с видове, характерни за местообитанията, правят екотуризма изключително любознателен и полезен най-вече за децата и младежите.

5. Спелеоложки туризъм

Освен за посещение от масовите туристи, пещерите, намиращи се в област Стара Загора са привлекателни със своята уникалност и за спелеолозите. Специфичната флора и фауна, неповторимите скални образувания са причина за големия интерес към пещерите в границите на Национален парк “Централен Балкан”.

6. Културно-познавателен туризъм

Този вид туризъм е свързан с опознаване на културно-историческото наследство на Област Стара Загора. Многобройни са историческите паметници и местности, манастири, музеи и галерии.

Територията на община Стара Загора се населява от преди 8 хиляди години. За хилядолетната история на град Стара Загора свидетелстват, както останките от неолитни жилища (VI хил. пр. н.е.), така и многото археологически находки от тракийско и от римско време. Много от културните институции в града са известни в страната и извън пределите на България. В град Стара Загора са намерени останки, археологически находки от тракийско и от римско време, градския форум, крепостните стени с южната и западна порти.

Туризмът в община Казанлък има утвърдени традиции, свързани с отлични предпоставки за бъдещо развитие на основа на близостта до живописния резерват Централен Балкан, уникалните археологически паметници от времето на траките. В района на община Казанлък има 9 тракийски гробници, две от които са със световно значение и привличат

туристи от страната и чужбина - Казанлъшката гробница и откритата през 1993 г. Шипченска гробница-мавзолей при могилата Оструша. Тук се намира и единственият в България Музей на розовата индустрия.

На територията на община Гълъбово се намират останки на 23 древни селища и гробници, открити близо до селата Искрица и Мъдрец.

На територията на община **Мъглиж** е разположена църквата “Св. Димитър”, обявена за паметник на културата и Мъглижкия манастир “Св. Николай Чудотворец”, основан през XII век.

Още през римския период територията на община **Николаево** е стратегически кръстопът, за което свидетелстват археологическите разкопки.

7. Речен туризъм

Съществуват добри предпоставки за развитието на речния туризъм в някои общини, *по поречието на реките Тунджа, Радова и Жребчево, съчетан с риболов, къмпинг и заслони с едnodневен и кратковременен отдих.*

Многобройните планински хижи и почивни станции в община Казанлък са добре оборудвани и подходящи за почивка и зимни спортове. През летния сезон се развиват водни спортове, риболов и плаж - язовир Копринка.

Интересен туристически обект в Община Гълъбово за любителите на птици е язовир Розов кладенец. През зимния период язовирът се превръща в място за обитаване на повече от 65 вида птици, които са под защита на Закона за защита на природата.

8. Организиран ловен и риболовен туризъм

На територията на област Стара Загора има условия за развитие на организиран ловен и риболовен туризъм, но все още няма достатъчно предлагане от страна на туроператорските фирми. Нужни са инвестиции за поддръжка и развъждане популациите на дивеча и увеличаване неговите запаси. Отстрелването на дивеча и уловът на риба често е съчетан с времето за отдих, което кореспондира с обособяване на места за почивка. Опазването, развъждането и ползването на дивеча в ловностопанските райони на област Стара Загора биха донесли ползи и на ловците, и на местното население.

Язовир “Овчарица” разположен на 1100 хектара и е уникално място обитавано през 4 годишни сезона от десетки видове птици. Тук се намира едно от най-големите в страната сладководни рибовъдни стопанства. Язовирът може да бъде използван за индивидуален риболов. Фирма “Номиком” е изградила комплекс, обслужващ риболовния туризъм, като предлага пълна възможност за почивка в индивидуални напълно обзаведени къщички.

Провеждането на организиран ловен туризъм е регламентиран в Закона за лова и опазване на дивеча и Правилника за неговото прилагане.

9. Детски и младежки туризъм

Детски и младежки туризъм свързан с познанията в областта на екологията, израстването на здраво и със спортен дух поколение Излетите, походите, екскурзиите, екскурзионните летувания, организирани от училища

или туристически дружества са сравнително добре развити. Налице, макар и в ограничен мащаб са еко-училищата, т.е. зелени училища.

10. Конферентен туризъм

Провеждането на семинари, конференции, краткотрайни обучения често се провеждат на места, където след добре свършената работа се предлагат възможности за отдых сред природата, с посещение на туристически обекти. Нашата област има потенциал за развитие на този вид туризъм, който за сега не е много популярен. Комфорт и удобства за провеждане на този вид туризъм предлага базата на Хотелски комплекси.

11. Международен туризъм

Потокът на чуждестранните туристи е неравномерен и инцидентен, свързан с конкретни случаи на бизнес-срещи. Положителен аспект в развитието на международния туризъм е интересът на чужденците към селския туризъм.

12. Балнеолечебен и оздравителен туризъм

Балнеолечението и оздравителния туризъм могат да внесат не малък дял в БВП на областта. Това се обуславя от факта, че българските минерални води нямат аналози в Европа, а страната няма сериозни конкуренти за подобна дейност в Европа.

В днешно време област Стара Загора продължава да притежава *хидротермални ресурси*, уникални по своето съдържание и известни с *лечебните си свойства*.

Минералните извори са основа развитие на лечебно-санаториално дело, балнеоложки центрове *гр. Павел баня*. Естествените горещи минерални извори със средна температура 49 °С се използват заради лечебните им свойства още от римски времена. Здравните заведения, са главно за лечение на опорно-двигателния апарат. Добре се развива рехабилитационен център на Министерство на здравеопазването, Оздравителният комплекс на “ПРО” ЕАД, почивна станция “Милениум 2000”. Тези *балнеолечебници*, са оборудвани със съвременна медицинска апаратура и разполагат с богата леглова база. Те се използват за лечение и отдых. Курортът е разположен сред *живописната Розова долина*, в северното подножие на Средна гора, на 400 м. надморска височина, на 18 км. западно от гр. Казанлък.

Балнеоложкият и лечебен туризъм се развива главно в общините притежаващи термални води: *с. Старозагорски минерални бани и с. Сулица* в община Стара Загора. Курортът *Старозагорски минерални бани* е разположен по южните гористи разклонения на Сърнена гора, на 360 м. надморска височина. Климатът на курорта е преходно континентален, омекотен от известно средиземноморско влияние. Минералните води, извираат в две хидротермични зони с общ дебит 1200 л./мин.

Лечението на заболявания на опорно-двигателния апарат, на периферната нервна система, гинекологични заболявания, а също и бъбречно-урологични и стомашно-чревни заболявания е предпоставка за ускоряване на изграждането на специализирани бази за възстановяване след болнично лечение и профилактика.

В село **Овощник**, община Казанлък извира гореща минерална вода с изключително богато съдържание на флуор и високи лечебни качества. Минералните извори при с. Овощник са с общ дебит на лековитата вода над 39 л./мин. Курортния комплекс е в реконструкция и е обект на допълнителни инвестиции.

Територията на Община Мъглиж, при с. **Ягода** е богата на подземни води. Водата е полезна за кожни, ортопедични, неврологични, гинекологични и други заболявания. Културните забележителности на град Мъглиж, в съчетание с живописните планински маршрути и минералните извори са основа за развитие на туризма в общината. Общият дебит на хидротермалните източници се оценява на около 720 л./мин.

Развитие на туристическата инфраструктура за достъп до туристическите обекти.

Включва развитието на транспортната и техническата инфраструктура на територията на цялата област Стара Загора и населените места и е важно условие за осигуряване на достъпност до туристически обекти. Не по-малко значими са наличието на канализация, организирано сметоизвозване и събиране на отпадъците. От особено значение е развитието на телекомуникациите и съобщенията.

Туристическите обекти в контекста на *туристическата инфраструктура* са: средствата за подслон - хотели, мотели, вилни селища; места за настаняване - почивни станции, семейни хотели, самостоятелни стаи, вили, къщи, бунгала и туристически хижи; заведения за хранене и развлечения - ресторанти, заведения за бързо обслужване, питейни заведения, кафе-сладкарници и барове; места за упражняване на турсоператорска и туристическа агентска и информационна дейност; центровете и местата за предлагане и потребление на допълнителни туристически услуги; музеите, резерватите, паметниците на културата и на историческото наследство по Закона за паметниците на културата и музеите, както и културните институти по Закона за закрила и развитие на културата; природните паркове, резерватите, поддържаните резервати, защитените местности и природните забележителности по Закона за защитените територии.

Показателите - брой легла, брой на информационните центрове, брой на заведенията за хранене и развлечения, офисите на турсоператорските и туристическите агенции, посещения на културно-историческите обекти, наличието на информационни табла, табели, налична туристическа маркировка, реализирани нощувки, пренощували лица са индикатори за степента на използване на туристическите ресурси в област Стара Загора.

Таблица 39

Средства за подслон

(брой)

	2000г.	2001г.	2002г.	2003г.
Средства за подслон - Общо	14	20	22	25
Легла	1833	1918	2115	2064
Реализирани нощувки	199359	218557	185039	219721
В т.ч. чужденци	10089	14016	17649	18307
Хотели	12	18	20	21
Легла	1643	1728	1925	1838
Реализирани нощувки	194071	213048	181188	215801
В т.ч. чужденци	10089	14015	17645	18303
Хижии	2	2	2	3
Легла	190	190	190	190
Реализирани нощувки	5288	5509	3851	3422
В т.ч. чужденци	-	1	4	4

През 2003 г. функциониращите средства за подслон в областта са 25 броя с 2064 легла. В сравнение с 2000 г. местата за настаняване се увеличават с 12,60%.

За последната година са реализирани 219 721 нощувки или с 18,90% повече отколкото през 2002 г.

Като цяло инфраструктурата не е добре развита, предлагат се туристически опции, които не са достатъчни като разнообразие. Много малко са туристическите обекти, които предлагат интернет и непрекъснати телевизионни сателитни програми. Малка е степента на климатизация на стаите и осигуряването на екстри. Това е и най-важната причина за ниската посещаемост чуждестранни туристи.

4.2.5. Иновации и модернизация

Областта е с очевидни дадености за добро икономическо развитие. Нейният икономически облик е очертан ясно с помощта на традиционните статистически индикатори за териториална и селищна мрежа, демографски характеристики, човешки ресурси, потребителски възможности на населението, БВП и пр.

Област Стара Загора притежава икономически потенциал, който представлява добра основа за иновационно подпомагане като цяло и на отделни икономически сектори. Приоритетните отрасли на развитие са: селско стопанство, хранително-вкусова промишленост, туризъм, шивашка и текстилна промишленост, дървопреработвателна и мебелна промишленост, които основно са свързани със сектора на МСП.

Старозагорска област, заедно с Пловдивска област се очертават като водещи в развитието на Южен централен район, вкл. и по отношение на развитието на Регионалната иновационна стратегия. Те до голяма степен ще оформят и междурегионалните приоритети, целите и характера на проектите с надобластен характер.

Научноизследователска и развойна дейност

Политиката в областта на науката и изследванията е едно от уязвимите места в цялостната икономическа политика. Тенденциите в тази сфера са особено показателни по отношение липсата на база за иновативно и технологично развитие на стопанския сектор в България. Взаимодействието между индустрия и научен сектор е със свиваща се тенденция, което се показва и от официалната статистическа информация.

Първият показател свързан с броя на организациите, осъществявали НИРД през периода 1998-2000 г. показва, че тенденцията е спадаща, както за страната като цяло, така и по отношение на Южен централен район, така и за област Стара Загора. Това означава, че иновативната политика на фирмено равнище не е приоритет на тяхното стратегическо развитие. За Южен централен район обаче тази негативна тенденция е най-слабо изразена, тъй като броят на организациите осъществявали НИРД се е намалил от 67 през 1998 г. на 64 през 2000 г. Вътре в региона обаче е налице силна диференциация. Водещи са Старозагорска и Пловдивска област.

Таблица 40
Организации, осъществявали НИРД през 2000 година

Райони за планиране	Общо	Сектори / Предприятия	Държавен сектор	Висше образование	Нетърговски организации
Общо за страната	410	103	207	91	9
Северозападен	11	3	8	0	0
Северен централен	41	11	18	12	0
Североизточен	50	15	22	13	0
Югоизточен	23	3	10	10	0
Южен централен	64	24	27	13	0
Кърджали	3	0	3	0	0
Пазарджик	8	8	0	0	0
Пловдив	27	6	13	8	0
Смолян	0	0	0	0	0
Стара Загора	22	8	9	5	0
Хасково	4	2	2	0	0
Югозападен	221	47	122	43	9

Структурата на индустрията е предпоставка за развитие на *иновациите в технологиите, продуктовата структура, организация на производствения процес, навлизане на нови пазари, развитие на производства на база високи технологии, телекомуникации и информатика.*

Показател за потенциала за иновации е индикатора *“Персонал зает с НИРД на 1000 души от работната сила”*

Област Стара Загора по този показател е на водещо място в Южен Централен Район и е близък до средния за страната.

Таблица 41

Персонал зает с НИРД през 2000 година

Райони за планиране	Общо	Сектори / Предприятия	Държавен сектор	Висше образование	Нетърговски организации
Общо за страната	16853	2273	11353	3166	61
Северозападен	209	20	189	0	0
Северен централен	1016	105	477	434	0
Североизточен	1243	308	543	392	0
Югоизточен	357	166	155	36	0
Южен централен	1252	159	593	500	0
Кърджали	23			0	0
Пазарджик	83	83	0	0	0
Пловдив	656	17	423	216	0
Смолян	0	0	0	0	0
Стара Загора	466	54	128	284	0
Хасково	24			0	0
Югозападен	12776	1515	9396	1804	61

Вземайки предвид разходите за НИРД за периода 1998-2000 г. тенденцията също е негативна, независимо, че измерени в текущи цени се наблюдава ръст на тези разходи, т.е. в условията на икономическа стабилизация след въвеждането на паричния съвет. Единственият светъл лъч за технологичното развитие е Южен централен район, в т. ч. област Стара Загора, където те нарастват като относителен дял в БВП. През 1998 г. те са представлявали 0,12 на сто от БВП на страната, а през 2000 г. 0,14 на сто. За Южен централен район през 1998 година те са представлявали 0,12 на сто от БВП на ЮЦР (за област Стара Загора 0,16 от БВП за областта), а през 2000 година 0,12 на сто от БВП за ЮЦР (за област Стара Загора 0,24 на сто от БВП за областта).

Таблица 42

Относителен дял на разходите за НИРД от БВП
за 1998, 1999 и 2000 година

Райони за планиране	1998	1999	2000
Общо за страната	0,57	0,57	0,52
Северозападен	0,06	0,06	0,04
Северен централен	0,15	0,13	0,12
Североизточен	0,19	0,20	0,18
Югоизточен	0,20	0,21	0,15
Южен централен	0,12	0,12	0,14
Област Стара Загора	0,16	-	0,24
Югозападен	1,42	1,31	1,25

Изводи:

1. Най-сериозното ограничение за развитието и изпълнението на дейностите, свързани с иновационната и технологична политика на равнище предприятие са от ресурсен характер – чувства се недостиг на финансови и човешки ресурси. В този смисъл постоянно спадащите разходи за НИРД и броя на заетите с такава дейност показват, че до голяма степен

- жизнеността в тази област е свързана все още доста силно с държавния сектор;
2. На второ място, липсва среда, която да стимулира създаването на нови технологии и продукти. Дори, т.нар. приоритетни отрасли са най-зле “осигурени” с ресурси /финансови и трудови/, които да осигурят конкурентноспособността им на вътрешния и външните пазари;
  3. Постоянно намаляващите стойности на показателите за НИРД, показват, че връзката “научно - изследователска база – производство” става все по-тънка. Иновациите и технологичното развитие на фирмите остават на заден план, след борбата им за оцеляване на пазара. А това на практика означава липса на подкрепа за сътрудничество между изследователите, бизнеса и финансовите среди;
  4. Липсва връзка между чуждестранните инвестиции и иновативното фирмено развитие, с малки изключения ;
  5. Дейността по НИРД основно е насочена към създаването на нови и усъвършенствани изделия .Това важи и за област Стара Загора, което означава, че се залага на краткосрочният ефект в НИРД.

Могат да се идентифицират три приоритетни политики:

- ❖ Засилване на производствения сектор и конкурентноспособност на бизнеса;
- ❖ Усъвършенстване на свързаната с бизнеса инфраструктура;
- ❖ Развитие на човешките ресурси и развитие на пазара на труда

4.2.6 Пазарна инфраструктура

Нетните приходи от продажби на продукция, стоки и услуги в сектор “Търговия, ремонт и техническо обслужване на автомобили и мотоциклети, на лични вещи и стоки за домакинството” през 2003 година достигат почти 1210 милиона лева, като ръстът по съпоставими цени е 7.8% спрямо предходната година.

С най-висок темп нарастват нетните приходи от продажби в търговията на дребно – 26.6%, което е резултат основно от темповете в търговията със стоки за домакинството и търговията с храни, напитки и тютюневи изделия. В търговията с автомобили и горива и ремонт на автомобили нарастването е 14.9%. За периода 2000-2003 година нетните приходи нарастват значително – 35.8%. През разглеждания период нетните приходи нарастват с устойчиви темпове на растеж и в трите основни търговски дейности.

Таблица 43
Нетни приходи от продажба за основните търговски дейности през
2000 – 2003 година

(млн. лв)

Търговски дейности	2000г.	2001г.	2002г.	2003г.
Общо	891	970	1122	1210
Търговия с автомобили и ремонт на автомобили и мотоциклети	133	114	111	128
Търговия на едро	598	701	844	871
Търговия на дребно и ремонт на битова техника	160	155	167	211

Продажбите в търговската мрежа по групи стоки на едро и дребно се изменят положително през годините. Използването на съвременните форми и методи за поръчки и заплащане на стоки и услуги и изграждането на нови търговски вериги магазини, създават условия за стимулиране на продажбите.

Таблица 44
Продажби на едро и дребно

(млн. лева)

	2000г.	2001г.	2002г.	2003г.
Общо продажби на едро	734.5	857.6	989.0	1055.9
Храни, напитки, тютюневи изделия	216.7	224.9	311.2	289.9
Нехранителни стоки	517.8	632.7	677.8	766.0
Общо продажби на дребно	299.4	272.7	294.1	373.4
Храни, напитки, тютюневи изделия	77.8	81.6	87.9	109.5
Нехранителни стоки	221.6	191.1	206.2	263.9

Извършените продажби в търговската мрежа на дребно за 2003 година са в размер на 373.4 милиона лева. Делът на частния сектор в тях е 98.9% при 98.1% за 2000 година.

По-голяма част от продажбите на дребно са от реализацията на нехранителни стоки. За 2003 година техният дял е 70.7% при 74.0% за 2000 година.

5. Социална сфера.

5.1 Доходи и жизнен стандарт

Доходите са показател за потребителските възможности на населението в област Стара Загора, което от своя страна генерира стопански ръст в икономиката. През 2003 година доходите средно на лице в домакинствата в номинално изражение нарастват с 3.9% спрямо 2002 година и достигат 2233 лева и с 32.8% над равнището през 2000 година.

Таблица 45

Общ доход средно на лице от домакинствата по източници

Източници	2000г.		2001г.		2002г.		2003г.	
	лева	%	лева	%	лева	%	лева	%
Общ доход	1682	100.0	1696	100.0	2150	100.0	2233	100.0
Работна заплата	707	42.1	670	39.5	872	40.6	970	43.5
Извън работна заплата	58	3.5	54	3.2	55	2.6	56	2.5
От предприемачество	50	3.0	69	4.1	60	2.8	51	2.3
От собственост	7	0.4	11	0.6	3	0.1	5	0.2
Обезщетение за безработни	17	1.0	39	2.3	15	0.7	10	0.5
Пенсии	356	21.2	385	22.7	376	17.5	482	21.6
Семейни добавки за деца	17	1.0	12	0.7	6	0.3	4	0.2
Други социални помощи	24	1.4	12	0.7	18	0.8	12	0.6
Домашно стопанство	275	16.3	242	14.3	436	20.3	376	16.8
Продажба на имущество	2	0.1	11	0.7	37	1.7	3	0.1
Други приходи	169	10.0	191	11.2	272	12.6	264	11.7
Спестявания	47	x	85	x	38	x	13	x
Заеми и кредити	12	x	63	x	81	x	34	x
Върнати заеми	5	x	4	x	1	x	2	x
Всичко	1746	x	1848	x	2270	x	2282	x

По-важните изменения по отношение на източниците на общия доход средно на лице от домакинството се очертават като:

- Доходите от заплати в номинално изражение се повишават през 2003 година спрямо предходната с 11.2% и спрямо 2000г. – 37.2%. Техният относителен дял в общия доход нараства на 43.5%, но през 2001 година намалява и достига 39.5% и през 2002 година отново нараства на 40.6%.

- Размерът на изплатените социални трансфери (обезщетения, пенсии, помощи и семейни добавки) нараства в сравнение с 2002 година с 22.4% в номинално изражение и спрямо 2000 година с 22.7%, но относителният им дял от общия доход намалява с 1.7 пункта. Нарастването на социалните трансфери като цяло се дължи в значителна степен на влошаващата се социално-възрастова структура на населението като увеличаващия се брой пенсионери, отрицателния естествен прираст на населението, безработицата, емиграцията на младите хора). Делът на получаваните пенсии в общия доход е най-висок през 2001 година – 22.7%, но през 2003 година намалява на 21.6%.

- Нарастват относително доходите от домашно стопанство в пари и натура през 2003 година в сравнение с 2000 година с 0.5 пункта, а през 2001 година с 2.5 пункта. Доходите от домашно стопанство имат съществена роля при формирането на общия доход на домакинствата. Така, че 2003 година може да се счита за благоприятна за домакинствата, произвеждащи продукция за собствено потребление.

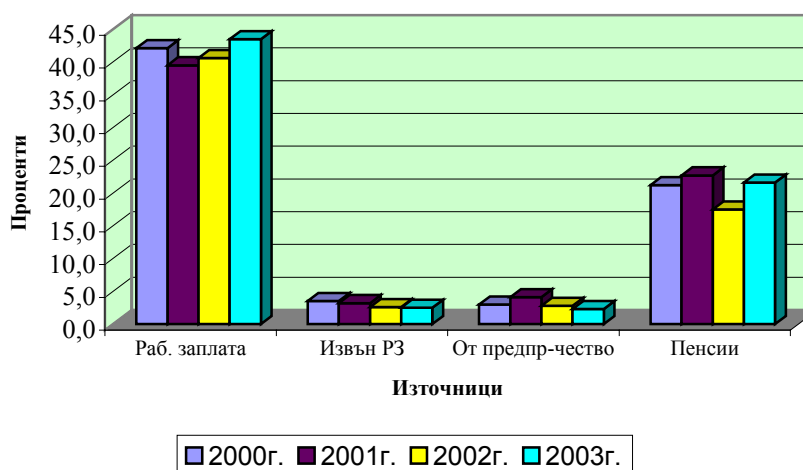
- Доходите извън работната заплата и предприемачеството нарастват в номинално изражение, но в относителния дял от общия доход се

наблюдава колебливо движение през годините – намаляват, увеличават се и после пак намаляват през 2003 година. Това показва, че участието на домакинствата в пазарната икономика е нестабилно.

Фиг. 16

Относителен дял на общия доход средно на лице от домакинството за периода 2000-2003 година

Общият разход³ на домакинствата през 2003 година за задоволяване на техните потребности в номинално изражение нараства до 1821 лева и е по-голям в сравнение с 2000 година – 25.2%, в сравнение с 2001 година – 17.4% и в сравнение с 2002 година – 6.9%. Относителният дял на потребителския разход (който е обособена група разходи, в които не участват разходи за данъци, за домашното стопанство, за покупка, строеж и ремонт на жилища, глоби и други) от общите разходи на домакинствата през 2003 година достига 85.3%, като се увеличава с 1.2 пункта спрямо 2002 година и с 2 пункта спрямо 2000 година.

Най-съществен дял както от потребителския разход, така и от общия разход на домакинствата заема разходът за храна, който постепенно намалява от 42.8% през 2000 година и 42.4% през 2001 година и 41.8 през 2002 година, достига през 2003 година 39.8%. През изминалата година съществено нараства относителния дял на разходите за жилище, вода и ел.енергия и достига 14.0% като спрямо 2002 година се увеличават с 1.7 пункта, а спрямо 2001 година с 3.4 пункта. Продължава да се увеличава делът на разходите за здравеопазване – 3.7% през 2000 година и 4.5% през 2003 година или с 0.8 пункта. Увеличава се делът на разходите за съобщения – 4.9% при 2.3% през 2000 година.

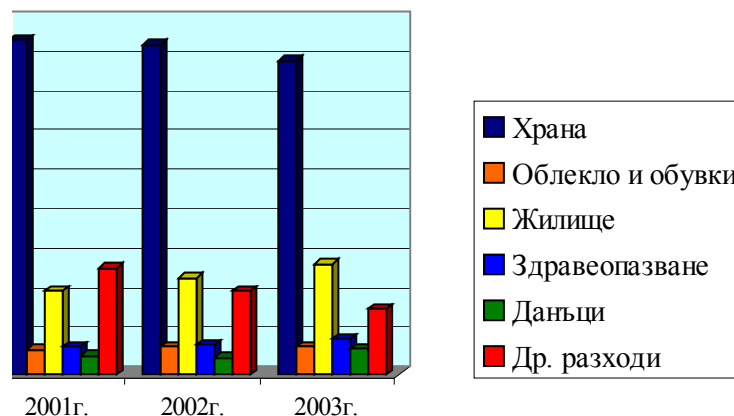
Като цяло разходите на домакинствата се реструктурират основно под влияние на изменението на цените на хранителните стоки и на енергията и горивата за битови нужди. Обикновено това задържа или намалява другите

³ **Общият разход** включва паричния разход и остойностените продукти в натура, които домакинството е потребило

разходи за облекло и обувки, за домашно обзавеждане, отдих и образование и култура.

Фиг.17

Относителен дял на разходите по групи средно за лице от домакинство

Едновременно с относителното намаляване на разходите за храна, потреблението на почти всички основни хранителни продукти в натура се повишава през 2003 година. Това е свързано до голяма степен с малко по-високия дял на натуралните доходи от личното стопанство на домакинствата.

През 2003 година се увеличава потреблението на кисело мляко с 9.9%, на месо с 2.4% и на сирене с 5.5% спрямо предходната година. По-значително намалява потреблението на хляб – спрямо 2002 година с 2.1% и спрямо 2000 година с 9.7%.

Трябва да се отбележи, че това потребление на хранителни продукти не включва количествата, консумирани в заведенията за обществено хранене.

Потреблението на основните хранителни продукти в областта се обуславя предимно от равнището на доходите, природо-географските условия и създадените традиции в производството на хранителни продукти.

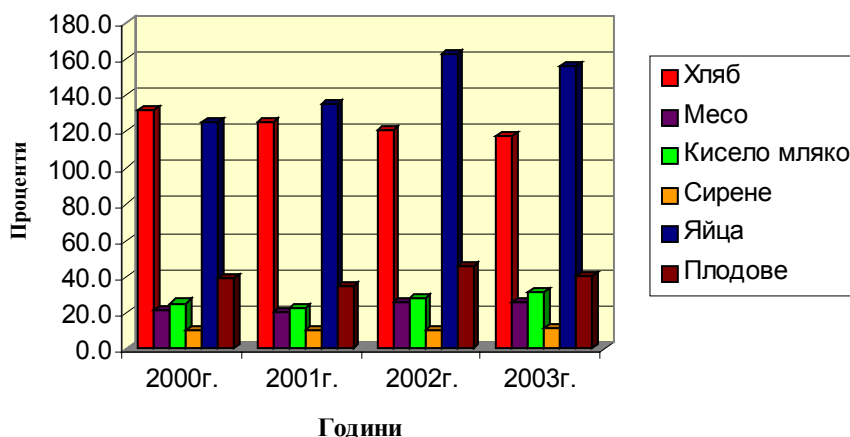
Таблица 46

Потребление на основни хранителни продукти средно на лице от домакинство по години

Продукти	мярка	2000г.	2001г.	2002г.	2003г.
Хляб и хлебни изделия	кг	132.4	125.5	120.5	118.0
Месо	кг	21.8	20.7	25.4	26.0
Месни произведения	кг	14.3	13.9	13.9	14.7
Прясно мляко	кг	29.9	26.8	26.6	26.1
Кисело мляко	литър	25.3	22.9	28.3	31.1
Сирене	кг	10.2	10.0	10.9	11.5
Кашкавал	кг	1.8	1.9	2.2	2.2
Яйца	бр.	125.7	135.7	163.4	156.2
Олио	литър	12.4	12.7	13.0	12.5
Плодове	кг	38.8	34.6	45.8	40.2
Зеленчуци	кг	63.2	64.3	67.7	63.4
Зрял фасул	кг	3.1	3.2	3.3	3.6
Картофи	кг	26.7	29.3	31.4	30.1
Захар	кг	8.3	8.0	8.7	9.8

Фиг.18

**Потребление на основните хранителни продукти
по години за периода 2000-2003 година**

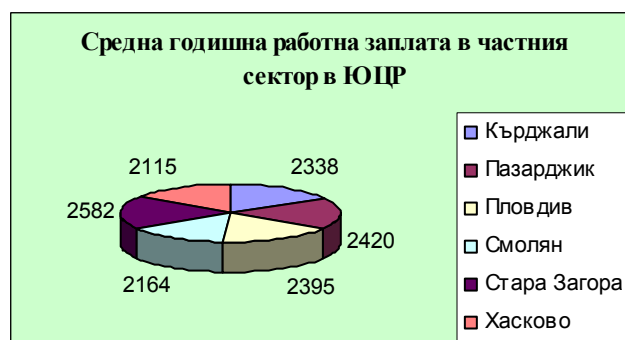
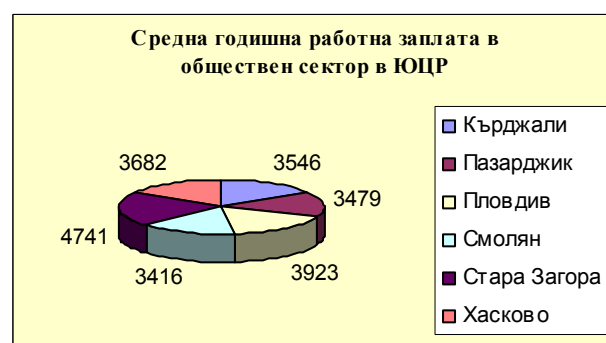

Работна заплата

Средната годишна работна заплата на наетите лица по трудово правоотношение в областта за 2003 година достигна 3493 лева /за страната е 3280 лв./ като в обществения сектор е 4741 лева /за България е 4118 лв./, а в частния – 2582 лева. /при средна за страната –2790 лв./ В сравнение с 2000 година средната годишна работна заплата се увеличава с 18.2%, за частния сектор – с 27.7% и за обществения сектор – с 23.2%.

Област Стара Загора е на първо място по средна годишна работна заплата в обществения и частния сектор в Южен централен район.

Фиг.19

Най-висока заплата получават работещите в добивната промишленост, производството на ел. енергия, горива и газ и финансовото посредничество. Най-ниска средна годишна работна заплата получават наетите в сектор “хотели и ресторанти” – 1635 лева. Най-голямо увеличение спрямо предходната година има в добивната промишленост и здравеопазването.

Таблица 47

Средна годишна работна заплата по отраслови сектори в област Стара Загора

Отраслови сектори	2001		2002		2003	в т.ч. частен сектор
	общо	в т.ч. частен сектор	общо	в т.ч. частен сектор	общо	
Общо	3137	2130	3351	2350	3493	2582
Селско, ловно и горско стопанство	2213	2249	2295	2303	2597	2556
Рибно стопанство	X	X	--	--	1619	1619
Добивна промишленост	6443	2210	--	2247	7559	2350
Преработваща промишленост	2683	2387	2779	2678	2901	2812
Снабдяване с електрическа и топлинна енергия, газообразни горива и вода	6073	4649	6223	4323	6830	6994
Строителство	2378	2087	2647	2426	2721	2642
Търговия, ремонт и техническо обслужване на автомобили и мотоциклети	1625	1513	1721	1669	1864	1824
Хотели и ресторанти	1361	1138	1530	1221	1635	1424
Транспорт, складиране и съобщения	2817	1239	2975	1367	3172	1641
Финансово посредничество	5321	5976	5648	5630	6412	6580
Операции с недвижимо имущество, наемодателна дейност и бизнес услуги	2213	1756	2276	1801	2344	1908
Държавно управление и отбрана; задължително обществено осигуряване	3648	X	4349	X	4757	0
Образование	2629	2367	3090	2118	3341	2031
Хуманно здравеопазване и социални дейности	2378	1555	2764	1613	3242	1840
Други дейности, обслужващи обществото и личността	2191	1967	2134	1787	1853	1994

Таблица 48

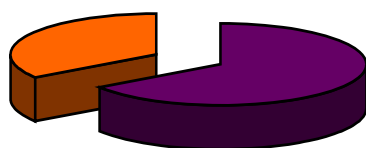
Средна работна заплата на наетите по трудово правоотношение в областта

(лева)

Година	Общо	Обществен сектор	Частен сектор
2000г.	2954	3849	2021
2001г.	3137	4197	2130
2002г.	3351	4581	2350
2003г.	3493	4741	2582

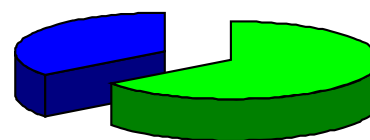
Фиг.20

Средна работната заплата по сектори за 2000г.

■ обществ. сектор ■ частен сектор

Средна работната заплата по сектори през 2003г.

■ обществ. сектор ■ частен сектор

Продължава тенденцията заплата в общественния сектор да е по-висока от тази в частния сектор. В териториален аспект най-голяма заплата получават наетите в община Раднево – 6001 лева и Гълъбово – 5763 лева, дължащо се на отрасловата структура на икономиката на региона, а най-ниска в община Братя Даскалови – 2189 лева.

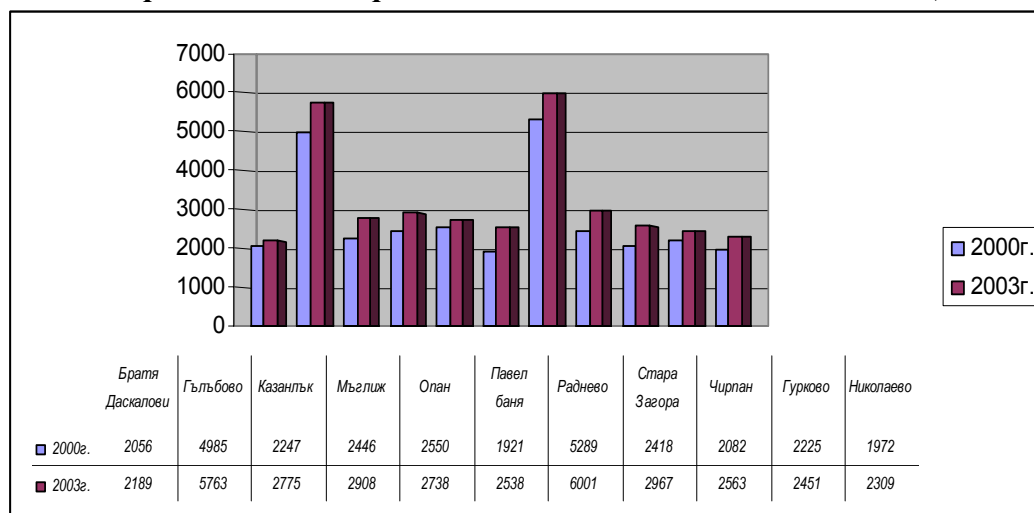
Таблица 49

Средна годишна работна заплата на наетите по общини
(лева)

Общини	2000г.	2001г.	2002г.	2003г.
Област Стара Загора	2954	3137	3351	3493
Братя Даскалови	2056	2083	2415	2189
Гълъбово	4985	5239	5383	5763
Казанлък	2247	2341	2642	2775
Мъглиж	2446	2552	2867	2908
Опан	2550	2549	2744	2738
Павел баня	1921	2037	2435	2538
Раднево	5289	5524	5862	6001
Стара Загора	2418	2578	2755	2967
Чирпан	2082	2461	2411	2563
Гурково	2225	2447	2457	2451
Николаево	1972	2044	2215	2309

Фиг. 21

Средна годишна работна заплата на наетите по общини

Наети лица по трудово и служебно правоотношение

Средният годишен брой на наетите лица по трудово и служебно правоотношение през 2003 година в Област Стара Загора е 105 433 души и се увеличава спрямо предходната година с 7.6%, а спрямо 2000 година с 4.6%.

В сравнение с 2000 година наетите в частния сектор нарастват с 23.6%, а в общественния сектор намаляват с 13.7%.

Таблица 50

Наети лица по трудово и служебно правоотношение по сектори и по години

Години	Общо	(брой)	
		В обществен сектор	В частен сектор
2000г.	100758	51328	49430
2001г.	96742	46999	49743
2002г.	97974	43810	54164
2003г.	105433	44315	61118

Структурата на наетите по икономически сектори и дейности в областта почти се запазва през годините. Най-голям е относителния дял на наетите в преработващата промишленост – 30.7% при 31.9% за предходната година и 31.0% за 2000 година. Значително нараства относителният дял на заетите в отрасъл “Търговия, ремонт и техническо обслужване на автомобили и мотоциклети, на лични вещи и стоки за домакинството” от 8.5% през 2000 година на 11.1% през 2003 година. Почти двойно нарастват наетите в “Други дейности”. Относителният им дял от 2.0% през 2000 година става 4.3% през 2003 година. Единствено в отрасъл “Образование” е намалял броят на заетите спрямо 2000 г. с 10.4%.

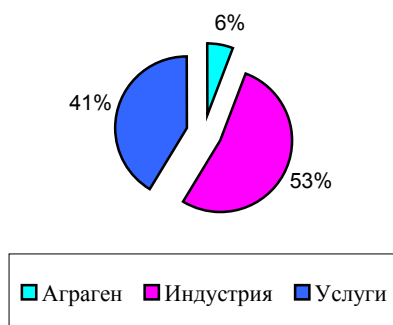
Таблица 51

Наети лица по трудово и служебно правоотношение по икономически сектори и по години

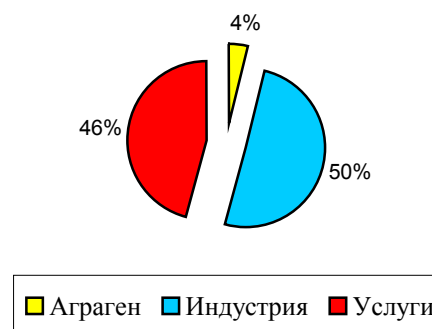
Икономически сектори	(брой)			
	2000г.	2001г.	2002г.	2003г.
Общо за областта	100758	96742	97974	105433
Аграген	5797	4912	4538	4208
Индустрия	53216	50744	51688	52853
Услуги	41745	41086	41748	48372

Фиг. 22

Наети лица по трудово и служебно правоотношение по ик. сектори за 2000 година

Наети лица по трудово и служебно правоотношение по ик. сектори за 2003 година

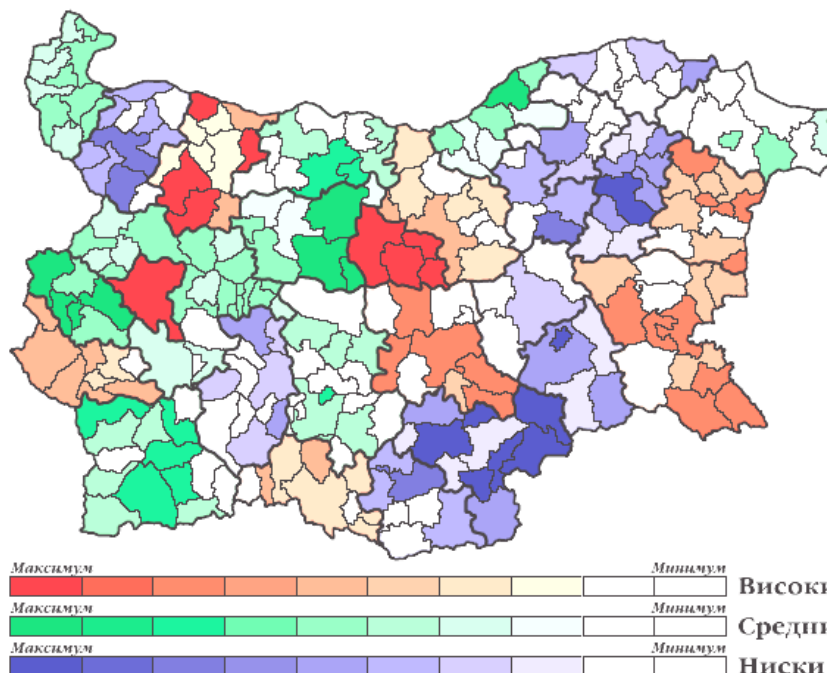
Наетите в сектор “Услуги” нарастват и през 2003 година достигат 45.9% от всички наети, като този дял е с 4.5 пункта по-висок в сравнение с 2000 година. За разглеждания период дялът на наетите в аграрния сектор намалява с 1.8 пункта, а в индустриалния – с 2.7 пункта. Става ясно, че промените в организацията на труда повишават възможностите за увеличаване на заетостта.

По общини наетите лица през 2003 година намаляват само в Опан и Раднево и то незначително. Общата тенденция е към увеличаване на наетите лица.

Индекс на човешкото развитие

Концепцията за устойчиво развитие на човека се определя от необходимостта в еднаква степен от добри доходи, добро здраве и добро образование. Налице са контрастни различия между съседни общини в рамките на област Стара Загора. Преодоляването на тези различия изисква усилията на различни нива на управление в България - на национално, чрез национални политики за координация и интеграция на икономическото развитие и регионалното планиране, а на местно ниво чрез целенасочени програми за решаване на проблемите на здравеопазването, образованите и икономическото развитие, произтичащи от спецификата на съответните райони.

Стойности на ИЧР по области и общини

Източник: България – Индекс на човешкото развитие:
Общините в рамките на областта 2002 г.

Подреждането на общините в рамките на областта показва, че следва да се обърне повече внимание на различната роля на трите компонента на ИЧР, като позволява да се видят силните и слаби страни на общините и областта от гледна точка на **икономическия, образователния и здравния индикатор на индекса**. Тези фактори влияят по различен начин на крайното класиране. Такива са например преките чуждестранни инвестиции и разходите за ДМА (за икономическия компонент), надморската височина и инфраструктурата (за продължителността на живота), етническият фактор и териториалното разположение (за образователния компонент).

Икономически компонент

Към 31.03.2001г. област Стара Загора е сред шестте области в страната с най-висок индекс⁴ на БВП (0,695), след София-столица (0,760), Враца (0,715), Бургас (0,713) и преди, Варна (0,685) и Габрово (0,678).

Инвестиции

Един добре развит икономически регион би следвало да се отличава не само с високо ниво на генерирани доходи, но и с висока активност на местните и чуждите предприемачи. Съществува непосредствена връзка на икономическия компонент на ИЧР с такива индикатори на предприемаческата активност, като разходи за придобиване на ДМА и преки чуждестранни инвестиции.

Разходи за придобиване на ДМА

⁴ Областите, които попадат в зоната на висок БВП имат стойности над 0,658, областите със стойности между разделителните линии от 0,658 и 0,62611 са съответно със среден БВП, докато областите със стойности под 0,626 попадат в групата на нисък БВП.

През 2000г. област Стара Загора е на четвърто място след областите София-столица, Варна и Габрово по обем на направени разходи за придобиване на ДМА, като в същото време е сред шестте най-развити области по БВП. Най-голям принос във формиране на показателя Разходи на ДМА на човек от населението имат общините Раднево, Гълъбово, Стара Загора, Гурково и Казанлък.

Най-много разходи за придобиване на ДМА в областта са извършени през последната 2003г. година в община Стара Загора, които представляват 50.8% от общите разходи в областта и община Раднево – 22% от вложените инвестиции.

Преки чуждестранни инвестиции

Почти половината от акумулираните ПЧИ в страната към края на 2001г. са в област Стара Загора, най-вече в енергетиката и хранително-вкусова промишленост, като същевременно заема четвърто място по реален размер на БВП след София-столица, Пловдив, и Варна. Като цяло, обаче акумулираните ПЧИ не са така тясно свързани с икономическия компонент на индекса (БВП), както разходите за ДМА. **Акумулираните ПЧИ не са така тясно взаимосвързани с икономическия компонент на индекса (БВП), както разходите за ДМА.** За област Стара Загора този ефект е най-видим, следвана от София-столица.

Безработица

В края на 2000г. шестте области от първата десетка, според индекса на БВП, (в т.ч. област Стара Загора) имат нива на безработица под средното за страната. Тук е редно да се отбележи ролята на общините, които снижават областния среден показател на безработицата (равнището на безработица), като едновременно допринасят за по-висок БВП (общините Раднево, Стара Загора, Казанлък и Гълъбово).

Концентрация на малцинства

Данните от индекса на БВП за 2000г. потвърждават наблюденията, че нивата на БВП зависят от концентрацията на малцинствено население в областта и общината.

Ролята на общините в икономическото развитие на областта

Разпределението на общинските стойности на БВП в рамките на областта говори за нехомогенно и фрагментирано развитие на областта.

Нехомогенно развитие на общини в област Стара Загора

Област Стара Загора се нарежда в челото на класацията по БВП, но съдържа крайно противоположни в икономическо отношение общини, чийто показател на БВП попада в групата под 0,626 (нисък БВП). Това са общините Чирпан, Павел баня, Николаево и Мъглиж (данните са за 2002г.). Областта е със

сравнително хомогенно развити региони, с няколко водещи общини (Раднево, Гълъбово, Гурково), които предимно зависят от едно производство, или предприятие (за общините Раднево и Гълъбово това е Енергийният комплекс “Марица-изток”).

Диференциация

Регистрираният икономически растеж на страната за 2000г. е допринесъл за развитието на няколко региона. Водещи по БВП области, в т.ч. София-столица, Враца, Бургас, Стара Загора⁵, Варна и Габрово са се откъснали значително от останалите райони на страната. На територията на тези шест развити области е съсредоточена около една трета от населението (за област Стара Загора те са 382 977 души).

Сред областите с висок индекс на БВП се оформя следния модел на икономическо развитие за област Стара Загора:

1) Високо доходна област с разнообразна икономика от няколко развити сектора (добивна промишленост, енергетика) с добра инвестиционна активност и по-ниска от средната безработица. Област Стара Загора описва модела на разнообразна и сравнително устойчива икономическа активност. Но дори тук е налице голяма диференциация между общините от областта. Като цяло, въпреки присъствието на общини с разнообразни по сектор предприятия, каквито са Стара Загора, Раднево и Гълъбово, този модел не преодолява нехомогенното развитие в областта. **Като цяло данните говорят за фрагментирано икономическо развитие, концентрирано в моноотраслови и изолирани общини.** Независимо от това, Областният икономически растеж не е крехък, макар да е основан на няколко развити общини.

Върху стойността на индекса на човешкото развитие влияе фактора:

Очаквана продължителност на живота⁶ (ОПЖ)

В областния индекс на очакваната продължителност на живота (ОПЖ) за 2002г. област Стара Загора се нарежда на 10 място. Върху този показател оказват влияние следните фактори:

1. Екологични фактори.
2. Инфраструктурни фактори на ОПЖ.
3. Етнически фактор
4. Ролята на общините в областния ОПЖ

От една страна, добрите екологични условия на живот в малките община, каквито са Братя

5. Образование

⁵ По официални данни БВП на глава от населението е нараснал от 1309 лева за 1999г. на 1341 лева за 2000г.

⁶ Стойностите, които разделят степента на развитие според ОПЖ са съответно: 0,778-високо развити области, между 0,778 и 0,768 – средно развити области, и под 0,768 – слабо развити области. Коефициентът на записване се изчислява въз основа на данните за записаните в общообразователните, специалните и професионални училища.

Таблица 52

Областен индекс на човешкото развитие 2002

Област	ОПЖ индекс	ОПЖ ранг	Записваемост индекс*	Грамотност индекс	КОИ индекс	КОИ ранг	БВП индекс	БВП ранг	Областен ИЧР индекс	ИЧР ранг
София-град	0,798	2	0,971	0,996	0,988	1	0,76	1	0,849	1
Габрово	0,794	4	0,926	0,995	0,972	4	0,678	6	0,815	2
Враца	0,765	21	0,913	0,987	0,962	7	0,715	2	0,814	3
Стара Загора	0,778	10	0,899	0,979	0,952	15	0,695	4	0,808	4
Смолян	0,804	1	0,928	0,977	0,961	8	0,625	22	0,796	9
Пловдив	0,786	6	0,887	0,98	0,949	17	0,643	13	0,793	13
София	0,78	7	0,802	0,986	0,925	25	0,664	9	0,789	16
Хасково	0,777	11	0,873	0,972	0,939	19	0,632	15	0,782	19
Кърджали	0,791	5	0,852	0,939	0,910	27	0,626	20	0,776	23
Пазарджик	0,769	19	0,836	0,974	0,928	24	0,609	28	0,768	26

Съкращения:

БВП: Брутен вътрешен продукт (реален БВП за крайно потребление в паритетни долари по данни 2000)

ДМА: Разходи за Дълготрайни материални активи

ИЧР: Индекс на човешко развитие

КОИ: Комбиниран образователен индекс (по данни 2001)

ОПЖ: Очаквана продължителност на живота (по данни 2000-1001)

ПЧИ: Преки чуждестранни инвестиции

Таблица 53

Динамика на ИЧР: 2002-2000

Област	Класация 2002				Класация 2001				Класация 2000			
	ОПЖ	КОИ	БВП	ИЧР	ОПЖ	КОИ	БВП	ИЧР	ОПЖ	КОИ	БВП	ИЧР
София-столица	2	1	1	1	3	1	1	1	2	1	1	1
Габрово	4	4	6	2	5	3	5	2	4	4	9	3
Враца	21	7	2	3	18	8	4	6	21	8	4	4
Стара Загора	10	15	4	4	14	4	2	3	10	16	2	2
Пловдив	6	17	13	13	6	16	16	14	6	15	14	11

Таблица 54

Общински индекс на човешко развитие за област Стара Загора – 2002г.

Община, Област	ОПЖ индекс	ОПЖ ранг (1-262 общини)	Записваемост индекс	Записваемост ранг (1-262 общини)	Грамотност индекс	Грамотност ранг (1-262 общини)	КОИ индекс	КОИ ранг (1-262 общини)	БВП индекс	БВП ранг (1-262 общини)	ИЧР индекс	ИЧР ранг на общината в областта	ИЧР ранг на областта (1-28 области)	ИЧР Ниво на общината
Раднево	0,760	148	0,867	115	0,979	133	0,942	123	0,893	1	0,865	1	4	ВИСОКО
Гълъбово	0,758	158	0,871	105	0,979	128	0,943	114	0,816	5	0,839	2	4	ВИСОКО
Гурково	0,741	230	0,859	141	0,970	181	0,933	159	0,812	6	0,829	3	4	ВИСОКО
Стара Загора	0,781	55	0,924	25	0,984	98	0,964	30	0,674	69	0,807	4	4	ВИСОКО
Казанлък	0,768	119	0,912	36	0,985	92	0,961	39	0,663	81	0,797	5	4	ВИСОКО
Братя Даскалови	0,796	22	0,855	151	0,965	203	0,928	175	0,648	101	0,791	6	4	ВИСОКО
Опан	0,786	43	0,839	186	0,985	89	0,936	144	0,627	123	0,783	7	4	ВИСОКО
Чирпан	0,774	90	0,871	103	0,974	161	0,940	130	0,569	202	0,761	8	4	ВИСОКО
Павел Баня	0,755	165	0,871	104	0,958	218	0,929	172	0,560	213	0,748	9	4	ВИСОКО
Николаево	0,749	194	0,853	156	0,946	238	0,915	221	0,562	209	0,742	10	4	ВИСОКО

Мъглиж	0,753	180	0,862	133	0,928	253	0,906	237	0,510	253	0,723	11	4	Високо
Минимум	0,741		0,853		0,928		0,906		0,510		0,723			
Максимум	0,796		0,924		0,985		0,964		0,893		0,865			

Следва да се отбележи, че по ИЧР и икономическа активност, област Стара Загора е на трето място за 2003г. (данни от официалния Национален доклад за развитието на човека на UNDP-Програма на ООН за развитие). В сравнение с 2002г., област Стара Загора се премества с едно място напред и се нарежда след София-столица и Враца, като изпреварва Варна и Габрово.

Таблица 55

Областен Индекс на човешко развитие (ИЧР)-2003

Област	Обл. ИЧР	ОПЖ индекс	ОПЖ ранг	КОИ ранг	БВП на човек (лв.)	ОИЧР ранг2003	ОИЧР ранг2002
София-столица	0,869	72,9	2	1	6988	1	1
Враца	0,824	71,2	21	7	4378	2	3
Стара Загора	0,822	71,7	10	16	4313	3	4
Варна	0,820	71,7	9	11	4034	4	6
Габрово	0,819	71,5	4	3	3723	5	2
Смолян	0,815	73,2	1	9	3126	6	9
Кюстендил	0,810	71,2	17	4	3379	7	7
Велико Търново	0,809	71,8	12	5	3101	8	8
Перник	0,808	71,7	8	2	2910	9	12
Ловеч	0,807	71,8	7	13	3252	10	11
Пловдив	0,807	72,1	5	12	3132	11	13
Бургас	0,807	71,1	20	19	3654	12	5

Общият индекс на човешко развитие (ИЧР) отразява усреднената стойност на трите компонента на индекса. Ето защо областите, които са най-развити изпъкват в челото на общата класация по ИЧР. В първата шестика е и област Стара Загора за 2000 и 2001г. и на трето място през 2003г.

Таблица 56

ИЧР – класация на общините от област Стара Загора в общата класацията (1-262) на общините в страната за 2003г.

общини	ИЧР-ранг
Стара Загора	7
Гълъбово	17
Раднево	27
Казанлък	40
Чирпан	105
Опан	157
Братя Даскалови	167
Павел баня	168
Гурково	215
Мъглиж	228
Николаево	244

5.2 Безработица

Наблюдението на работната сила осигурява информация за най-важните характеристики на заетостта и безработицата. Обект на наблюдението са лицата на 15 и повече навършени години (икономически активно население).

През 2003 година в област Стара Загора се наблюдава процес на нарастване на работната сила (икономически активното население) от 145.6 хил. души през 2002 година на 154.9 хил. души или 106.4%. Коефициентът на икономическа активност, който изразява съотношението между работната сила и общо населението на 15 и повече навършени години, нараства с 3.2% и достига 49.7%. При мъжете той е 55.0%, а при жените е 44.8%.

Таблица 57

Работна сила, заети и безработни лица

Година	Общо (хил.)	Работна сила			Лица извън работна сила (хил.)	Коефициент на иконом. активност (%)	Коефициент на заетост (%)	Коефициент на безработица (%)
		Всичко (хил.)	Заети (хил.)	Безработни (хил.)				
2000г	323,3	142,0	128,3	13,6	181,4	43,9	39,7	9,6
2001г	319,1	151,4	128,5	22,9	167,7	47,4	40,3	15,1
2002г	313,0	145,6	129,7	15,9	167,4	46,5	41,4	10,9
2003г *	311,7	154,9	137,5	17,4	156,8	49,7	44,1	11,2

* Съгласно методиката на изследване през 2003 година данните имат характер на средногодишни величини. В предходните години данните са към месец декември.

През 2003 година заетостта в областта нараства с 106.0% в сравнение с предходната година, а спрямо 2000 година с 7.2%. Броят на заетите достига 137.5 хиляди души, а коефициентът на заетост (съотношението между броя на заетите и населението на 15 и повече навършени години) достига 44.1% и нараства с 3.3%. Заетостта при мъжете остава по-висока, отколкото при жените и тя е съответно 48.8% и 39.8%.

Броят на безработните лица през 2003 година е 17.4 хиляди души, а коефициента на безработица или равнището на безработица (съотношението между броя на безработните лица и работната сила) е 11.2%. В сравнение с предходната година безработните се увеличават с 1.5 хиляди души и коефициентът на безработица също се увеличава с 0.3 пункта. При мъжете коефициента намалява с 1 пункт, а при жените се увеличава с 2.1 пункта. В селата безработицата е значително по-голяма – 16.5% от тази в сравнение с градовете – 9.7%. Равнището на безработица в селата не е постоянно през цялата година, което се дължи на сезонни фактори като повишена заетост в селското стопанство, строителството и услугите.

Безработицата в областта се изменя динамично като спрямо 2000 година тя нараства, през 2001 година бързо се понижава, през 2002 година достига до 10.9% и през 2003 година се увеличава до 11.2%.

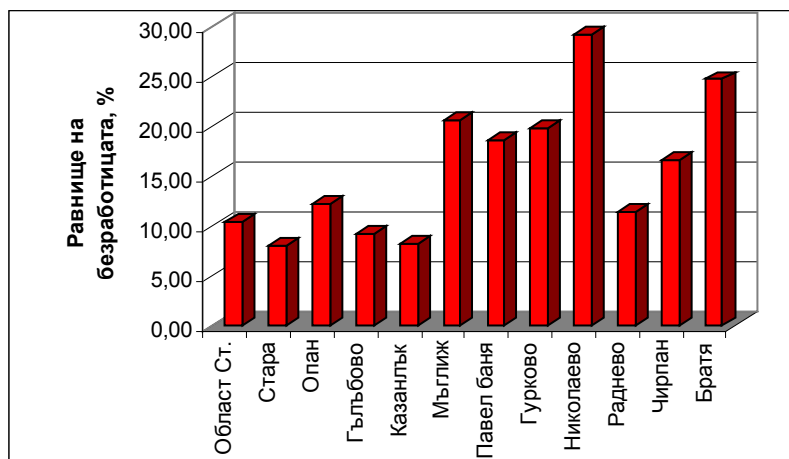
Съгласно методиката на наблюдението на работната сила, за безработни се считат лицата, които търсят активно работа. Наред с тях съществува и друга група лица извън работната сила на 15 и повече навършени години, или така нареченото неактивно население. Общият им брой надвишава този на икономически активното население, а относителният

им дял от населението общо на 15 и повече навършени години е 50.3%. По-голяма част от тях са ангажирани с обучение или отглеждане на малки деца. Върху икономическата активност на населението важно значение имат териториалните социално икономически особености на региона и възможностите на намиране на работа.

Във всички общини в областта е отбелязано намаление на броя на регистрираните безработни лица. Най-значително е намалението в община Казанлък – 39 на сто, а най-минимално е то в община Николаево – 9 на сто.

Фиг.23

Равнище на безработица по общини в област Стара Загора

Общините с най-ниска безработица в областта са Стара Загора (9,07%) и Казанлък (9,09%) и с най-висока - е община Николаево (30,69%).

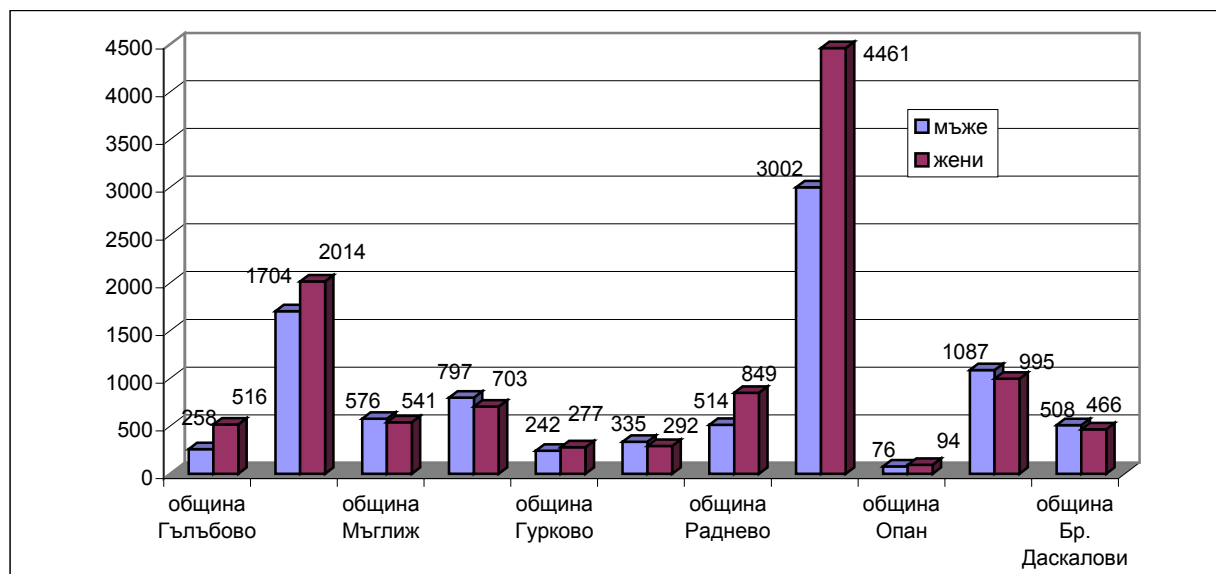
Регистрираните безработни жени, които в относителен дял съставляват съответно през 2000 год - 52,79%, през 2001год – 52.52%, през 2002 год - 53%, през 2003 год - 54,8% и през 2004год – 55.2% от цялата група безработни са също рискова категория с *трайната тенденция за превес* в регистрираните безработни като цяло.

Таблица 58

Регистрирани безработни жени в Област Стара Загора

Общини	Безработни жени				
	2000	2001	2002	2003	2004
община Гълъбово	699	739	700	546	516
община Казанлък	3252	3670	3175	2495	2014
община Мъглиж	651	663	704	577	541
община Павел баня	978	949	875	716	703
община Гурково	384	383	385	335	277
община Николаево	292	306	366	303	292
община Раднево	907	877	862	865	849
община Стара Загора	6811	6861	6180	4724	4461
община Опан	104	112	100	79	94
община Чирпан	1415	1320	1182	994	995
община Братя Даскалови	493	485	494	454	466
Област Стара Загора	15986	16365	15019	12087	11203

Фиг.24

Преобладават регистрираните мъже в общините Мъглиж, Павел баня, Николаево, Чирпан и Братя Даскалови.

Характерно за безработицата при жените е, че се формира *тенденция на намаление на броя им*, но се повишава техният относителен дял.

Разпределението на безработните лица по **признака възраст** през наблюдавания период се отличава със сравнителна равномерност на отделните групи. **С най-голям дял** са тези от 35 до 39 г, и от 40 до 44 г, съответно **15% и 14%**, и от 30 до 34 г, и от 45 до 49 г, - по **12 на сто**, които също спадат **към рисковите групи**, регистрирани безработни лица предвид наблюдаваната тенденция работодателите да търсят и наемат лица до 30-35 год, или над пенсионна възраст с цел избягване плащането на осигурителните вноски.

Наблюденията на динамиката на регистрираната **младежка безработица** показват устойчиви нива и сравнително голям дял спрямо цялата група безработни лица. Предвид факта, че съгласно ЗНЗ вече не се изплащат социални помощи при завършване на определена степен на образование или квалификация, тези данни за регистрация показват **активната позиция** на безработните младежи **по отношение намирането на работа**. Те са и индикатор за търсене на възможностите на ЗНЗ за стимулиране на работодателите за наемане на млади хора.

Таблица 59

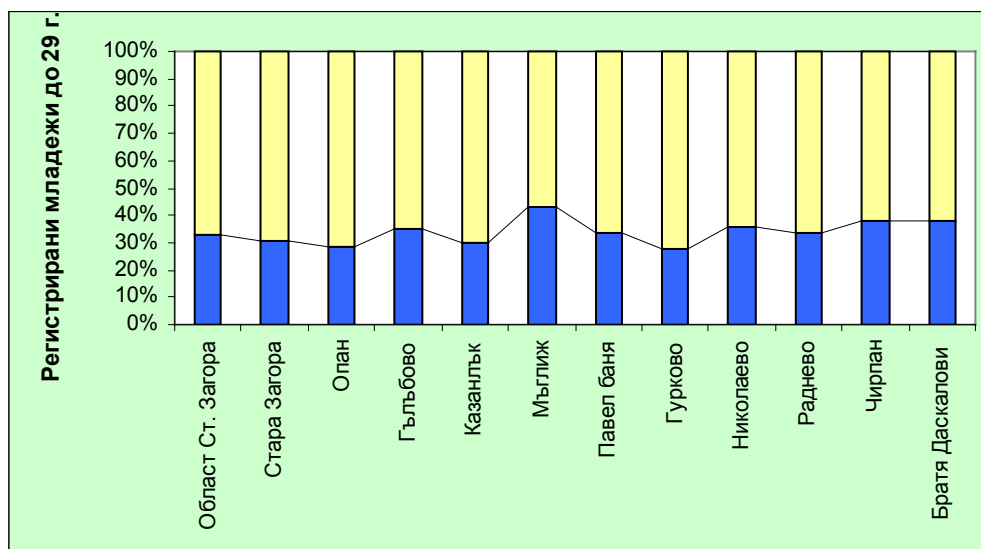
Регистрирани безработни младежи до 29 г. възраст в област Стара Загора

Общини	Безработни младежи				
	2000	2001	2002	2003	2004
община Гълъбово	508	440	546	361	271
община Казанлък	1910	1777	1740	1327	1054
община Мъглиж	520	491	606	506	480
община Павел баня	962	683	620	496	492
община Гурково	308	265	234	177	151
община Николаево	253	249	354	254	221
община Раднево	530	462	601	234	489
община Стара Загора	3922	3744	3319	2609	2274

община Опан	78	77	79	55	47
община Чирпан	1001	865	807	747	780
община Братя Даскалови	379	359	396	372	369
Област Стара Загора	10371	9412	9240	7438	6628

През наблюдавания период се формира тенденция на плавно намаление на броя на регистрираните младежи до 29г.

Фиг.25

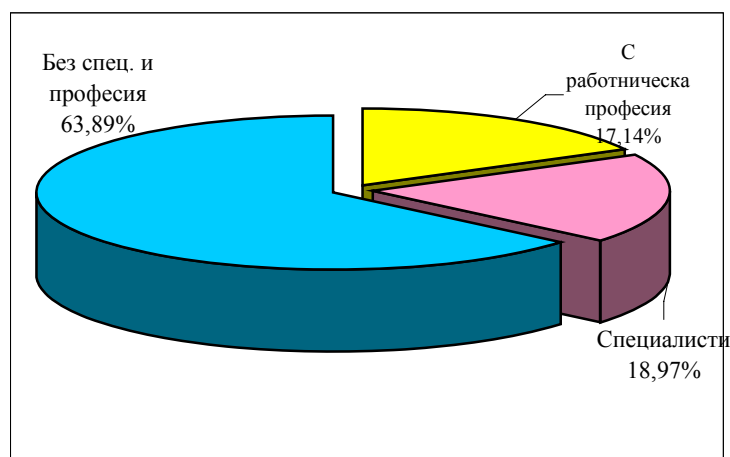

Наблюденията показват, че в общините Мъглиж, Чирпан и Братя Даскалови делът на регистрираните безработни младежи до 29г. е най-висок.

Професионалната структура се характеризира с висок относителен дял на регистрираните безработни лица без никаква специалност и професия от всички регистрирани безработни :

без специалност – 11682 души /63.89%/
с работнически професии – 3134 /17.14%/
специалистите са – 3469 /18.97%/

Фиг.26

Особена рискова група е тази на регистрираните безработни лица *без специалност*, която е неконкурентноспособна на пазара на труда, като в нея влизат предимно лица социално слабите семейства, което се оказва още по-голям проблем за решаване. Нейният относителен дял не намалява през целия период на наблюдение.

Сегментацията на предлагането на работна сила на областния трудов пазар *по признака образование* се отличава с **трайно доминиращият дял** на безработните лица с *основно и по-ниско образование* - **2000 год. - 54,2% и за 2001 год. – 57.02% 2002год – 53% и 2003 год – 54.8% и за 2004 год. – 56.10%** от всички регистрирани безработни лица,

Висшистите съставляват **7,14%**, със *средно образование* са **36.76%** от цялата разглеждана съвкупност.

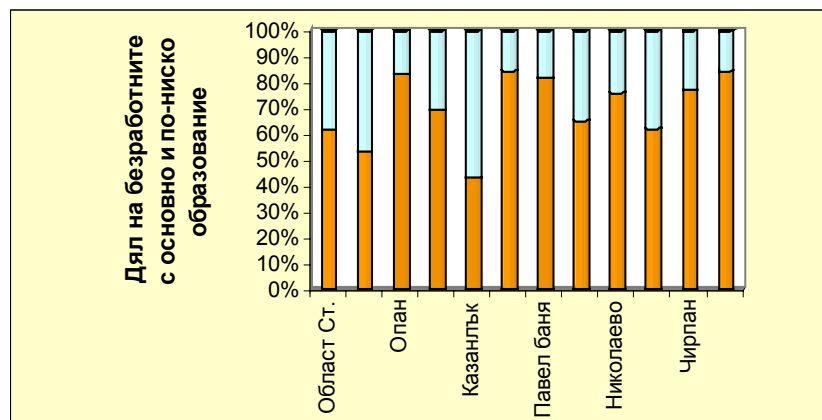
Таблица 60

Регистрирани безработни лица с основно и по-ниско образование в област Стара Загора

Общини	Безработни лица				
	2000	2001	2002	2003	09'2004
община Гълъбово	781	884	844	357	454
община Казанлък	2225	2515	2289	1227	1542
община Мъглиж	1076	1092	1120	577	854
община Павел баня	1457	1587	1434	624	1098
община Гурково	544	562	476	179	313
община Николаево	508	530	578	134	420
община Раднево	1011	1132	997	585	812
община Стара Загора	5932	6550	5689	2295	3567
община Опан	174	221	182	87	127
община Чирпан	1848	1780	1575	740	1438
община Братя Даскалови	878	906	920	417	768

Фиг.27

Относителен дял на регистрираните безработни лица с основно и по-ниско образование по общини

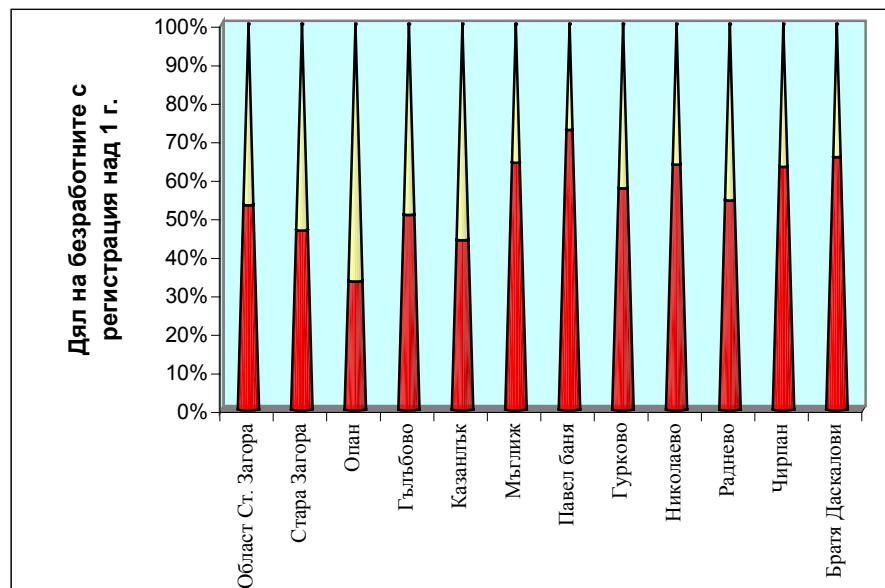

Най-висок е дялът на регистрираните безработни лица с основно и по-ниско образование в общините Мъглиж, Опан, Чирпан и Братя Даскалови.

Въпреки формирането на тенденция на намаление на броя на регистрираните безработни лица с основно и по-ниско образование виждаме, че се повишава дялът им в общата съвкупност от безработни лица, което ги прави също **рискова група** на пазара на труда.

Регистрираните продължително безработни лица с престой в бюрото по труда над 1 година в Област Стара Загора са също рискова група безработни. Средния им брой за 2004 год. е **10288** или съставляват **50.7%** от всички регистрирани безработни.

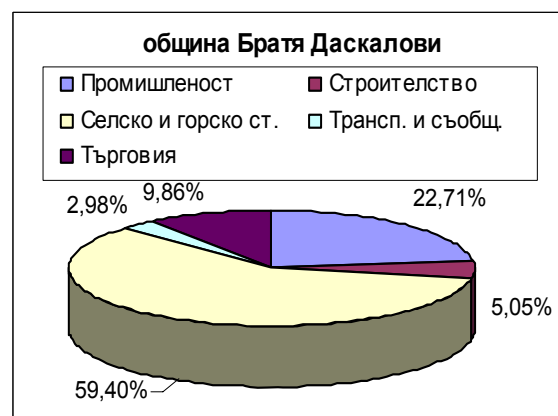
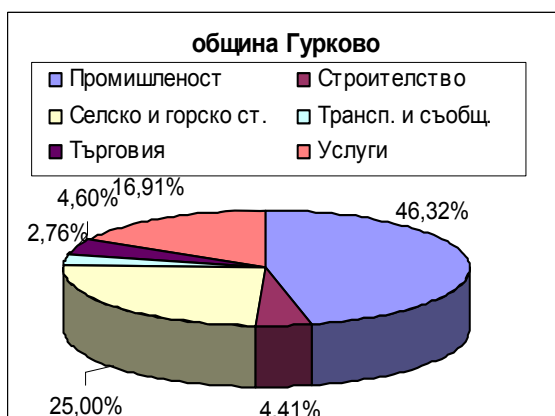
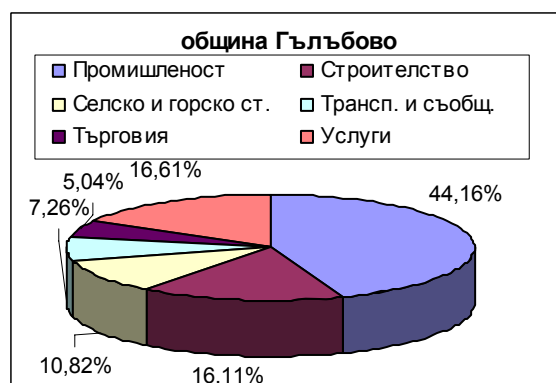
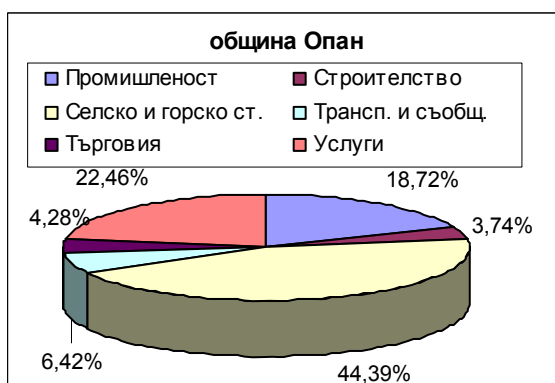
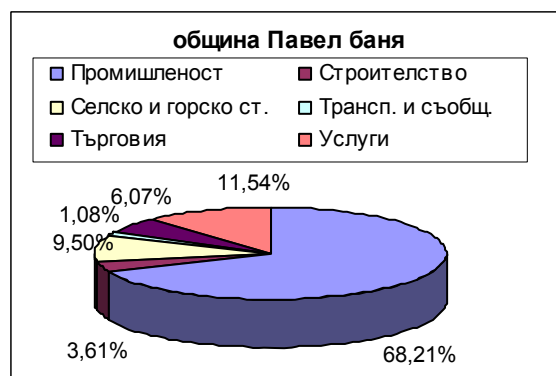
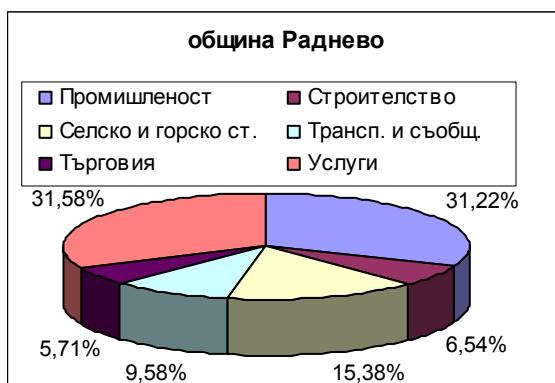
Фиг.28

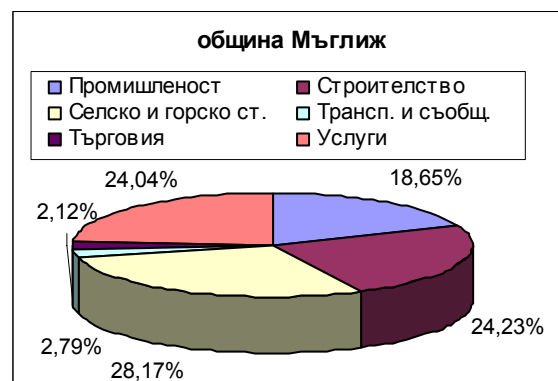
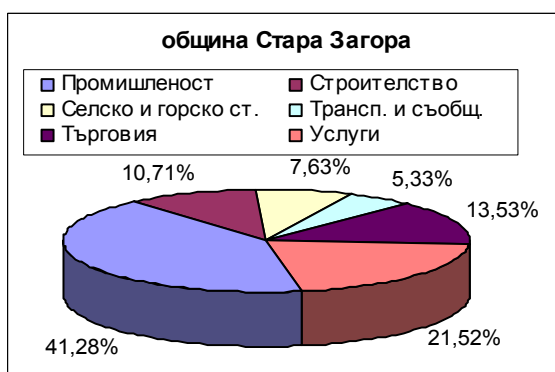
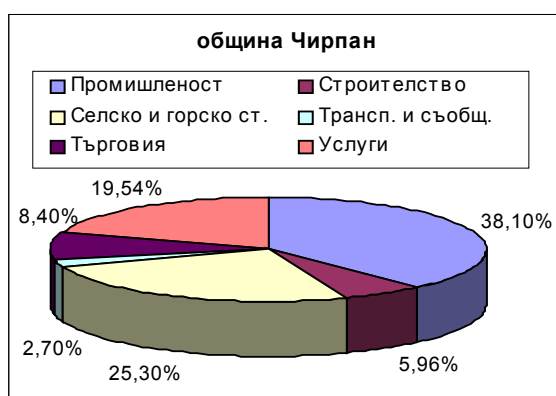
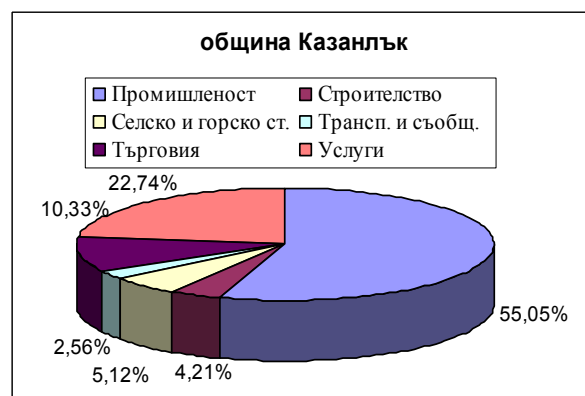
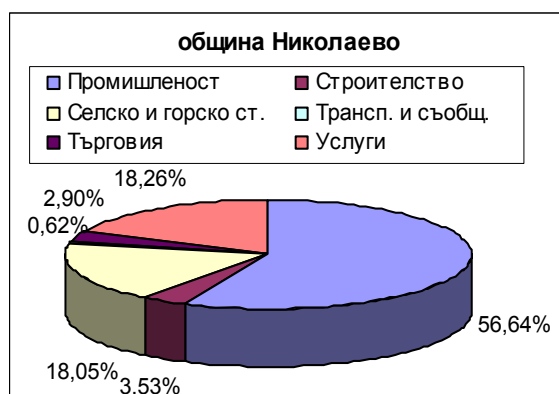

Следователно една немалка част от безработните трудно се адаптират към наложените от стопанската конюнктура нови изисквания и поради тази причина изпадат в състояние на продължителна безработица. *Липсата на квалификация и образование е сериозна пречка тези лица да бъдат успешно устроени на работа, в предвид ограничения брой на свободните работни места.*

Следващите графики дават представа за **отрасловата структура на регистрираната безработица** в областта, като са взети някои по-обобщени основни отрасли на икономиката - промишленост, строителство, селско и горско стопанство, транспорт и съобщения, търговия и услуги:

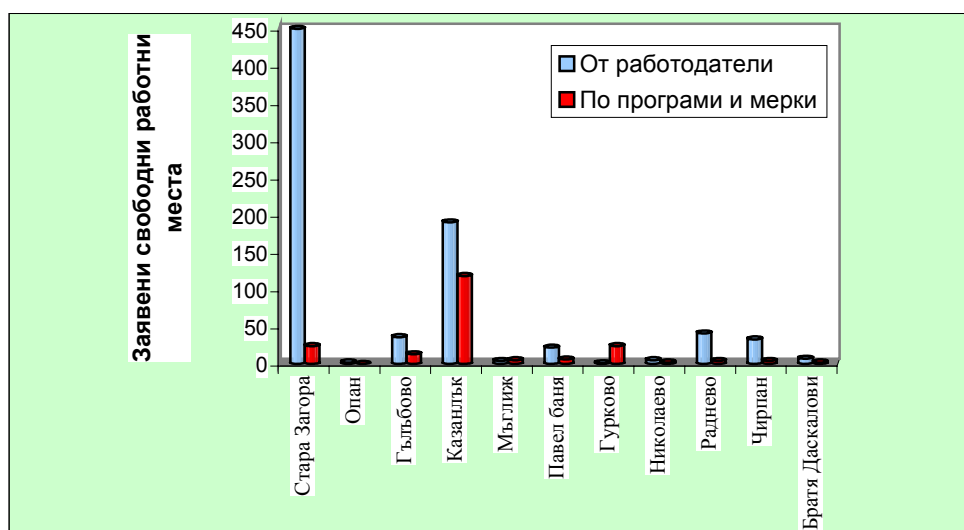
От нея е видно, **че значителната част** от регистрираните безработни лица в БТ са излезли от сферата на промишлеността, селското стопанство, услугите и търговията и в по-малка степен са освободените от сферата на строителството, транспорта и съобщенията. Това е закономерно, тъй като преструктурирането и приватизацията засегнаха в най-голяма степен тези отрасли на икономиката.

Заявените работни места през наблюдавания период бележат тенденция на повишение, което се отразява благоприятно за понижаване равнището на безработицата в областта. През 2004г. заявените места на първичния пазар на труда са 1327 средномесечен брой, като в сравнение с 2003г. се наблюдава увеличение със 8.2%.

Най-значителен брой заявени места има в общините Стара Загора, Казанлък и Чирпан, което се илюстрира и от графиката:

Все още е налице определен дисбаланс между търсенето и предлагането на работна сила в полза на предлагането. Проследяването на трудово-пазарния натиск по периоди през годината показва ясно оформяща се тенденция към неговото намаление в резултат на силната зависимост на областния трудов пазар от фактори със сезонен характер, водещи през пролетните и летните месеци до значително нарастване на заявените в БТ свободни работни места. Но дисбалансът между търсене и предлагане на труд за дейности с постоянен характер се запазва и това дава основание за идентифициране на подходи за неговото разрешаване.

Продължава започналата от 2000г. трайна тенденция на нарастване на местата, заявени от частните работодатели. Най-силни месеци за пазара на труда в частния сектор са февруари, март, април и май във връзка с подготовката и действието на активния сезон в селското стопанство, строителството и туризма, както и юни, когато частният сектор е заявил максимален брой работни места.

- Тенденциите в развитието на пазара на труда в областта през наблюдавания период са благоприятни.
- Безработицата се характеризира с по-ниски от средните за страната стойности.
- Средномесечният брой *на безработните е 20307 души през 2004г., със 7,9 на сто по-малко от предходната и с 32.9 на сто по-малко от 2000г.*
- Средномесечният темп, *характеризиращ динамиката на безработицата е отрицателен 2.8 на сто.*
  - Намалява средният брой на безработните жени.
  - Нараства относителният дял на безработните жени
  - Намалява средният брой на безработните младежи до 29г.
  - Запазва се тенденцията делът на безработните младежи до 29г. да е по-висок в общини с по-малка територия и население.
- Като трайна тенденция се явява **дисбалансът между търсенето и предлагането на работна сила.**

- Оформят се **рискови групи** на регионалния трудов пазар, които са **неравностойни** по отношение на останалите субекти, предлагащи работната си сила. Възможностите за успешна трудова реализация на тези групи на сегашния етап са силно ограничени.

5.3 Здравеопазване

Определянето на здравеопазването като национален приоритет налага утвърждаването на нови гледни точки и нов начин на мислене. Реформата в здравеопазването е свързана с промяна в стратегията, политиката, организацията, функциите, подходите и ресурсите му, с цел решаване на здравните проблеми на обществото. С въвеждането на здравноосигурителната система и Закона за лечебните заведения се промени начинът на регистрация и номенклатура на лечебните заведения.

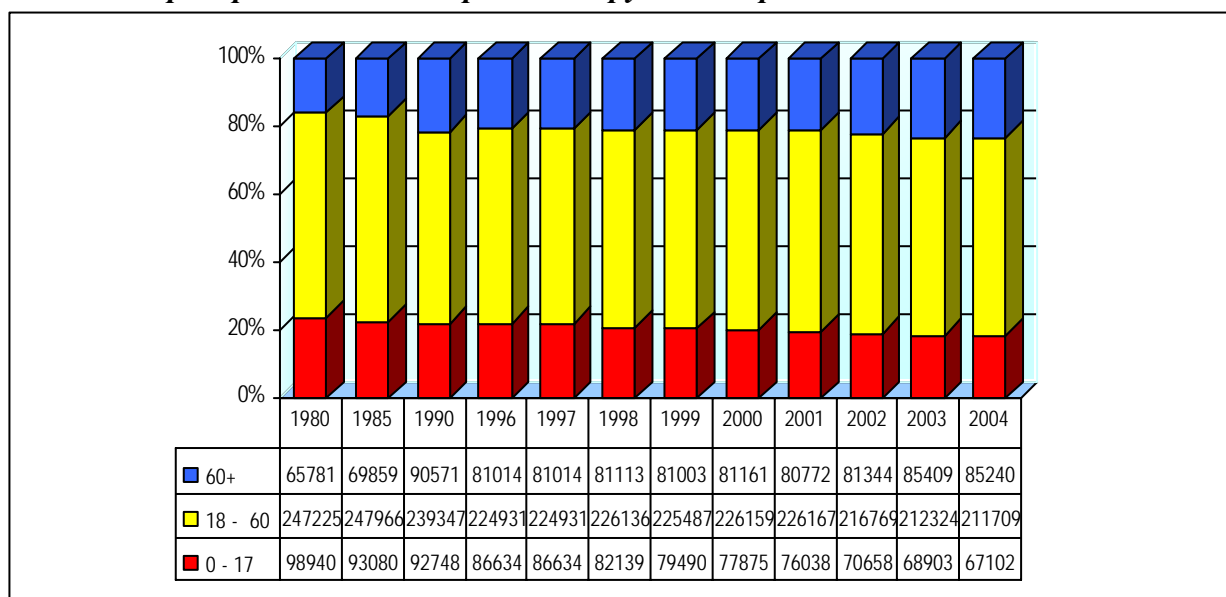
За да може да се изгради една адекватна здравна политика трябва добре да се познава здравния статус на населението, динамиката на рисковите фактори, капацитета на здравната система, очакванията и желанията на населението в т.ч. и тези на медицинския персонал.

Основен индикатор за здравеопазването е **продължителността на живот и достъпа до здравни услуги**. Развитието на промените в здравеопазването на основа на Здравната реформа се изясняват като бавен и продължителен процес с редица проблеми и противоречия. Собствеността и управлението на всички разнообразни форми на лечебни заведения е (държавна, общинска, частна, смесена) внесе сериозни промени в структурни звена и здравните заведения.

Възрастовата структура на населението в област Стара Загора е от регресивен тип. Популацията е във фаза на “демографска старост” т.е. повече от 12 % от хората са над 60 години (**Фиг.31**). Този процес е много по-значим за селата, отколкото за градовете

Фиг.31

**Население в област Стара Загора
разпределено по възрастови групи за периода 1980г.-2004г.**

Неблагоприятните тенденции в броя и структурата на населението са обусловени от ниската раждаемост, високата смъртност и отрицателния естествен прираст. Значение има и механичното движение на населението, като основен фактор е миграцията.

Раждаемостта е един много чувствителен индекс, който се влияе от различни фактори, както социални, така също и политически, икономически и здравни. Общата смъртност в областта обезпокоително нараства. Единствено възможното тълкуване би могло да бъде в контекста на повишаване % на населението над 60 год., социално-икономическите фактори, екологичната обстановка, заболяемостта и здравните грижи, които явно не са достатъчни спрямо факторите на средата за преодоляване на тази остра диспропорция. В периода на преход - икономически, социален и политически, най-чувствителна се оказва възрастовата група от 40 до 59 год. Това е най-активната част от населението. Значението на нивото на смъртността на тази група оказва влияние върху общата смъртност.

Състоянието на здравната система е свързано със следните проблеми:

- Териториалното разполагане на личните лекари.
- Лошите условия и високите наеми, неподходящият сграден фонд, в който са настанени частните заведения (преустройство на апартаменти, търговски помещения и др.).
- Непрекъснато нарастващите цени на здравните услуги за населението.
- Липса на отговорност, контрол и грижа за личните лекари от общината.
- Финансовото осигуряване на реконструкцията и модернизацията на МБТ в здравеопазването.
- Намаляване ролята на общините при управлението и регулирането на процесите за опазване на здравето на населението.
- Монопол върху лекарствата и високите цени на фармацевтичните продукти, без достатъчен контрол върху вносните централи и начина на разпределение на животоспасяващите лекарства.
- Преотстъпване контрола на здравословните условия във фирмите на частния сектор.

Лечебните заведения не са свързани с обслужването на населението на едно населено място, дори община, а обхващат две или три области. Броят на заведенията и легловият фонд се променя в резултат на закриване, откриване и трансформиране на заведенията. Легловият фонд през последните години значително намалява в лечебните и здравните заведения – болници, диспансери, извънболнични и санаториални заведения.

В края на 2003 година здравната мрежа в област Стара Загора разполага с 3012 болнични легла. Осигуреността на 10000 души от населението е 92.4. В сравнение с предходната година осигуреността е намаляла с 1.7 пункта, а спрямо 2000 година – с 6.8 пункта.

Таблица 61

Леглови фонд на лечебните и здравните заведения

	2000г.	2001г.	2002г.	2003г.
Легла – общо (брой)	3801	3971	3455	3364
В болничните и извънболничните заведения	3696	3594	3120	3012
В други лечебни и здравни заведения	105	377	335	352
Леглови фонд на 10000 души от населението	99.2	107.6	94.1	92.4

Според Закона за лечебните заведения болниците се разделят на две големи групи – многопрофилни и специализирани. Броят на многопрофилните болници към края на 2003 година е 6 с общо 1608 легла. Специализираните болници са 5 с 994 легла. През 2003 година броя на леглата в специализираните болници намалява с 100 или 9.2%. Диспансерите са 4 с 370 легла. Лечебните заведения за извънболнична помощ са 61 с 40 легла. От тях най-голям е броят на медицинските центрове и медико-диагностичните и медико-техническите лаборатории. “Други лечебни и здравни заведения” са общо 7 с 352 легла.

Лечебни заведения за болнична помощ в област Стара Загора и среден брой легла:

- **Болници за активно лечение** – МБАЛ ЕАД гр. Стара Загора; МБАЛ АД гр. Стара Загора; МБАЛ ЕООД гр. Казанлък; МБАЛ ЕООД гр. Чирпан; МБАЛ ЕООД гр. Раднево; МБАЛ ЕООД гр. Гълъбово.
- **Специализирани болници** – ДПБ “Д-р Г. Кисъов“ гр. Раднево; СБР-НК ЕАД филиал Павел баня; СБДПЛББ ЕООД с. Радунци;
- **Диспансери** – МДОЗС ЕООД гр. Стара Загора; ОДПФЗС ЕООД гр. Стара Загора; ОДПЗС ЕООД гр. Стара Загора; ОДКВЗС ЕООД гр. Стара Загора.
- **Частни лечебни заведения за болнична помощ** – МБАЛ “Св. Лазар” ЕООД гр. Казанлък; “СХБАЛ – РР” ЕООД гр. Стара Загора; САГБАЛ “Ескулап” ЕООД гр. Стара Загора

Таблица 62

Леглова база в болничните заведения

Лечебни заведения за болнична помощ	Ср.брой легла
МБАЛ-ЕАД гр. Стара Загора	366
МБАЛ-АД гр. Стара Загора	592
МБАЛ-ЕООД гр. Казанлък	307
МБАЛ-ЕООД гр. Чирпан	118
МБАЛ-ЕООД гр. Раднево	103
МБАЛ-ЕООД гр. Гълъбово	80
ДПБ“Д-Р Г. КИСЪОВ“ гр. Раднево	530
СБДПЛББ ЕООД с.Радунци	120
СБР НК ЕАД гр. Павел Баня	235
МДОЗС ЕООД гр. Стара Загора	210

ОДФЗС ЕООД гр .Стара Загора	75
ОДПЗС ЕООД гр .Стара Загора	65
ОДКВЗС ЕООД гр .Стара Загора	20
МБАЛ “СВ. ЛАЗАР” ЕООД гр. Казанлък	40
“СХБАЛ – РР” ЕООД гр. Стара Загора	10
САГБАЛ “ЕСКУЛАП” ЕООД гр. Стара Загора	13

Осигуреност с болнични легла за област Стара Загора:

- с легла за активно лечение 4,4 на 1000 жители;
- със специализирани легла 3,5 на 1000 жители.

Домове за медико-социални грижи за деца с брой легла:

- ДМСГД гр. Стара Загора – 230 легла
  - ДМСГД с. Бузовград – 105 легла
- Брой лекари на 1000 жители население - 4

Заведенията за социални услуги се разделят на две основни групи в зависимост от обстановката, в която се извършват услугите – в обичайна домашна среда или извън нея.

Заведенията за социални услуги в обичайна домашна среда са дневните домове за стари хора, за деца или младежи с умствени увреждания, домашен социален патронаж, обществени трапезарии, центрове за рехабилитация на лица в неравностойно положение. За областта тези заведения са 4 с 2020 места, използваните през годината места са 1608, а най-голям брой са лицата на социален патронаж – 1502.

Броят на заведенията за социални услуги извън домашна среда, към които са домовете за стари хора, за деца, младежи и възрастни с умствени увреждания в областта са 10 с капацитет 835 легла. През 2002 година в тях са настанени 795 болни.

Броят на детските ясли се променя динамично, като в последните години намалява, но през 2003 година те се увеличават с 3 броя /в Казанлък, Мъглиж и Гълъбово/ и разполагат с 46 места. Впечатление прави броят на местата в детските заведения – в градовете той има плаващ /вариращ характер, а в селата се наблюдава тенденция на увеличаване.

Таблица 63

Детски ясли по брой и места

	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.
Детски ясли общо (брой)	37	36	35	38
Детски ясли – места (брой)	1197	1192	1205	1251
В градовете	26	25	24	26
Места	1019	1011	1005	1952
В селата	11	11	11	12
Места	178	181	200	199

В област Стара Загора през 2003 година лекарите са 1437, а стоматолозите – 280. Общият брой на медицинския персонал със средно специално образование е 2405 души и другия персонал е 2056 души. Лекарите в болниците и диспансерите са 644, в извънболничната помощ те са 593 и в други здравни заведения – 200 души.

В Южен централен район лекарите през 2003 г. са общо 6310 /в.ч. общопрактикуващи/, като от тях 1437 са в област Стара Загора.

Фиг.32

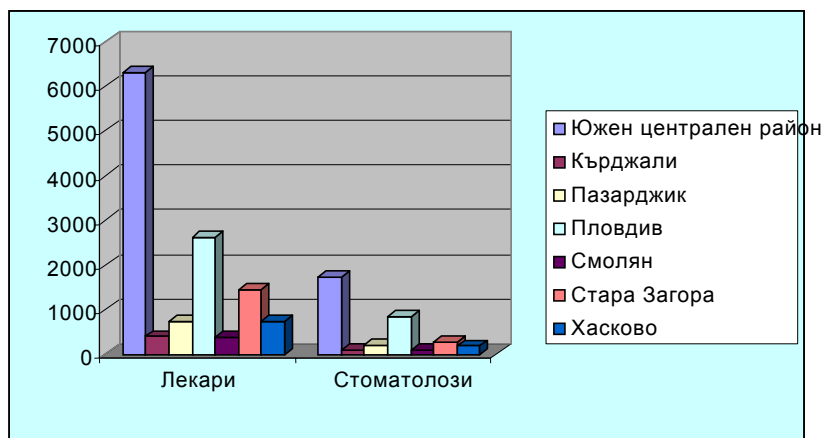

Таблица 64

Медицински персонал в лечебните и здравните заведения

	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.
Лекари	1376	1376	1413	1437
Стоматолози	289	273	264	280
Персонал със средно специално медицинско образование	2859	2434	2395	2405
Друг персонал	2017	2221	1914	2056

Обезпечеността на населението с медицински персонал през последните години се задържа трайно.

Таблица 65

Осигуреност на населението с медицински персонал на 1000 души от населението

	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.
Лекари	3,6	3,7	3,9	3,9
Стоматолози	0,8	0,7	0,7	0,8
Персонал със средно специално медицинско образование	7,5	6,6	6,5	6,6

Броя на пациентите на един лекар намалява от 278 души през 2000 година на 253 души през 2003 година. Броя на пациентите на един стоматолог от 1325 души през 2000 година намалява на 1300 души през 2003

година. Независимо от това здравната мрежа в областта разполага с достатъчно добър кадрови потенциал.

Консумацията на медицински и здравни грижи не се разпределя равномерно между населението. Различните категории от населението нямат еднакви нужди и консумират различен тип здравни услуги. Възрастните хора в общия случай имат по-големи здравни потребности. Това се обяснява с факта, че с възрастта хората страдат от повече заболявания. По данни на Министерство на здравеопазването един човек над 60г. страда от 3,2 хронични болести. Освен това хората от третата възраст имат по-нисък икономически статус и социална изолация, което утежнява допълнително здравното им състояние.

Деца са другия голям потребител на здравни и медицински грижи. За периода 1980 - 1995г. по данни на Министерство на здравеопазването възрастовата група от 0 - 14 г. консумира 2 пъти повече медицински грижи от групата над 15 г.

По данни на ТСБ – Стара Загора към 01.01.2004г. населението на област Стара Загора е 364 051. От тях избрали личен лекар са 363 749 по база данни РЗОК, което е 99.9% от общото население. С редовни здравноосигурителни вноски регистрирани при ОПЛ по данни от НОИ към 31.12.2003г са 268 083 ЗЗОЛ, което е 73,69%. Към 31.12.2004 избрали личен лекар са 364 763 / разликата е в следствие избор на ОПЛ от други области/, неосигурени са 57809 (15,8%). Към момента –март 2005г. с редовни здравноосигурителни права са 315 683,а неосигурени са 40 425 лица. /9 %/

В резултат на изградените регистри на НОИ се подобри събираемостта на здравните вноски на здравноосигурените лица. Все още има неточности в регистрите създаващи затруднение както на гражданите, така и на РЗОК и договорните партньори.

Общият брой на общопрактикуващите лекари обслужващи населението на територията на РЗОК Стара Загора е 281 (7,7 ОПЛ на 10000 души), което е с 33 % повече от минималния брой определен по здравна карта (211 бр.).

На територията на област Стара Загора има 39 практики, работещи при неблагоприятни условия, което е близо 14.5% от всички практики. Незаети практики няма. Общия брой извършени прегледи от ОПЛ в област Стара Загора за 2004 година са 1 165 994 бр., като от тях посещения за остри случаи са 74%. Забелязва се завишаване на острите случаи в сравнение с 2003г. с 91594 бр. (17%) и това се обяснява с повишената обръщаемост на населението към медицинска помощ.

Таблица 66

Брой сключени клинични пътеки по ЛЗБП през 2004 г. и 2003 г.

ЛЗБП	КП по договор за 2004 г.	КП по договор за 2003 г.
МБАЛ-ЕАД-Университетска	75	74
МБАЛ-Проф.Ст.Киркович-АД	61	61
МБАЛ-Казанлък-ЕООД	44	44
МБАЛ-Чирпан-ЕООД	24	22
МБАЛ-Раднево-ЕООД	24	23
МБАЛ-Гълъбово-ЕООД	32	27
СХБАЛ-Ритъм-ЕООД	8	8

МДОЗС-ЕООД	20	20
ОДПФЗС-ЕООД	3	3
СБДПЛББ-Радунци-ЕООД	2	2
ДКЦ Здраве 2000-ЕООД	1	1
ОДКВЗС-ЕООД	1	1
МЦ Св.Т.Тирон-ЕООД	1	1
СБР-НК-ЕАД-П.баня	0	1
МЦ Ескулап ВВ-ЕООД	0	1
МБАЛ"Св.Лазар"-ЕООД	1	0

За 2003 г. РЗОК – Стара Загора има сключени договори по 81 бр. клинични пътеки от 87 бр. по НРД 2003.

За 2004 г. РЗОК – Стара Загора има сключени договори по 82 бр. клинични пътеки от 87 бр., което гарантира възможността на населението да получава болнична медицинска помощ в почти пълен обем по НРД 2003. Няма сключени договори по 5 бр. КП което съставлява 6% от общият брой клинични пътеки:

Колкото по-добра обезпеченост има на медицинския риск, толкова по-голяма е консумацията на здравни грижи. Целта на това добро реимбурсиране е гражданите да могат да ползват в по-голяма степен доболничната /по-малко струващата/ и в по-малка степен скъпоструващата болнична помощ. Тя се състои в добро финансиране на първичната доболнична помощ, което доведе до чувствително намаляване на разходите за здравеопазване. Новата система в здравеопазването в България е в съответствие със световната здравна политика.

5.4 Образование

Образованието се превръща в един от важните фактори в общественото развитие. Същевременно то се възприема като приоритетна грижа и предпоставка за бъдещ просперитет на децата и младите хора

През последните години образователната система в област Стара Загора беше изправена пред сериозни предизвикателства. При съвременните условия на развитие на икономиката и информационните технологии, образованието на населението заема изключително важно място. Образователното равнище на населението като цяло характеризира нивото на човешките ресурси в региона и се превръща в един от най-важните фактори на общественото развитие. Същевременно намаляването на населението в по-младите възрастови групи доведе до промени в структурата на учебните заведения и преподавателския състав.

От 2001 г. в областта се наблюдава тенденция на плавно увеличаване на броя на децата в предучилищна възраст за разлика от националната тенденция към намаляване. Броят на детските градини през последните години се увеличава и от 152 през 2000 г. достигат до 157 през 2003 г. В община Стара Загора предучилищното образование обхваща около 85% от децата, които се обучават в града.

Таблица 67

Кадрова обезпеченост на детските заведения, разпределени по общини

	2000				2003			
	Детски градини	Места	Педагогически персонал	Деца	Детски градини	Места	Педагогически персонал	Деца
Област Стара Загора	152	9425	823	9028	157	9180	818	9131
Братя Даскалови	9	190	17	127	9	190	17	140
Гълъбово	9	461	39	484	9	471	40	444
Казанлък	33	2356	201	2062	37	2300	204	2209
Мъглиж	10	339	32	270	11	370	33	320
Опан	4	85	8	43	4	75	7	51
Павел баня	10	407	35	386	10	437	37	398
Раднево	13	844	75	711	13	782	74	640
Стара Загора	45	3807	333	4125	45	3689	329	4132

Област Стара Загора разполага с голяма мрежа от учебни заведения, с оптимална за досегашните потребности структура за общо образование, професионална подготовка и получаване на висша образователна степен.

През 2003 година броят на учащите се в училищата намалява общо с 894 души или с 1.8% в сравнение с 2002 година и с 2826 в сравнение с 2000 година или с 5.5%. Най-голямо е намалението на учащите в общообразователните училища – 1612 или 4.2% спрямо 2002 година и 3238 /7.1%/ спрямо 2000 година. В специалните и професионално-техническите училища се наблюдава също намаление на учащите се, но техният относителен дял в общия брой е незначителен.

През учебната 2004/2005 г. броят на учениците в област Стара Загора е 46 687, разпределен в начален, среден и горен курс на обучение в 2254 паралелки със средна пълняемост, разпределена неравномерно в селските и градските училища.

Оборудването и качеството на учебния процес в селата е с много по-ниски стандарти от тези в града. Значителна част от селските училища функционират със слети класове. Необходимо е и реструктуриране, и оптимизиране на разходите. Едва ли закриването на всички селски училища и транспортирането на ученици до града би било правилно решение. По-удачно би било прегрупиране в селската зона и дори търсене на съвместна схема със съседни общини. Наложително е стабилизиране на *вторични опорни центрове на образователната мрежа* при гарантирано качество на учебния процес.

Таблица 68

Брой учащи и учители по видове училища и години

	2000г.		2001г.		2002г.		2003г.	
	учащи	учители	учащи	учители	учащи	учители	учащи	учители
Област Ст. Загора	51175	3725	49825	3694	49243	3605	48349	3543
Общообразователни и училища	40115	2733	39162	2705	38489	2635	36877	2583
Специални училища	695	99	658	93	629	86	567	74
ПТУ	148	8	148	14	189	8	159	13
СПТУ	2354	86	1945	125	2164	103	1796	90
У-ща по изкуствата	103	43	112	41	128	41	148	44
Техникуми и ПГ	7526	725	7714	716	7562	718	8565	723
ПУ с прием след средно образование	234	31	86	-	82	14	237	16

Съотношението между учащите и учителите /преподавателите/ влияе съществено при определяне обема на средствата, които държавата осигурява за обществения сектор на образованието. При формираната се тенденция на намаляване на броя на децата в училищна възраст възниква необходимостта от задълбочена оценка на потребностите от учители през следващите години, особено за основното и средното образование.

Фиг. 33

Съотношение между учители и учащи през 2000г.

Съотношение между учители и учащи през 2003г.

Профилираното обучение в област Стара Загора започва още от началните училища. Характерни са паралелките с изучаване на западен език, изобразително изкуство и хореография. Чрез въвеждането на нови учебни програми се цели приемственост между обучението в детските заведения и началните училища.

Икономическата обстановка налага промяна и в нагласата за избор на професия и училище. Това води до разкриване на нови специализирани паралелки още в основните училища, които предлагат професионална подготовка в широк диапазон от специалности. Засилено е чуждоезиковото обучение в начален, среден и горен курс. Увеличава се възможността за избор в областта на природо -математическите науки, чуждоезиково и хуманитарното

обучение в СОУ, ЕГ и ПМГ. В СПТУ и техникумите се разкриват нови специалности, съответстващи на съвременните условия.

Увеличава се броя на учащите само в техникумите, професионалните гимназии и професионалните училища след средно образование в сравнение с предходните години.

Учителите в училищата на областта са 3543 души и са по-малко с 62 в сравнение с предходната година или 1.8% и в сравнение с 2000 година намаляват с 182 или с 4.9%. Това намаление е свързано с намаляването на броя на учащите.

Частният сектор на образованието заема все още много малък относителен дял, но продължава да се развива и броят на частните училища в областта вече е 4, учащите – 94, а учителите в тях – 53.

Висшето образование има солидна база в Стара Загора. Западният вход на града е маркиран от университетския комплекс. От 1995 г. Тракийският университет, обединява редица факултети с различна насоченост и е обогатен с нови специалности. Сега университетът обучава около 4000 студенти в 4 факултета и 14 специалности по програми с 4 образователни степени: специалисти, бакалавър, магистър и доктор.

През последната година е открит филиал на международният славянски университет.

Общият брой на студентите нараства на 3122 в университетите и специализираните институти през 2003 година и са в повече от 2000 година с 5.3%. В самостоятелните колежи студентите са 725 и спрямо 2000 година са се увеличили около 4 пъти.

Таблица 69

Висши училища и колежи

	(броя)			
	2000г.	2001г.	2002г.	2003г.
<i>Университети и специализирани институти</i>	1	1	1	1
Преподаватели	521	339	599	513
Студенти	2963	3383	3004	3122
Завършили	553	427	478	499
<i>Самостоятелни колежи</i>	1	1	1	1
Преподаватели	75	99	123	157
Студенти	185	551	809	725
Завършили	80	128	121	127

Нарастването на абсолютния брой на студентите в областта показва, че младите хора придават голямо значение на образованието като един от основните фактори в живота. Образованите млади хора са особен ресурс, те са капитал в развитието на обществените процеси в област Стара Загора.

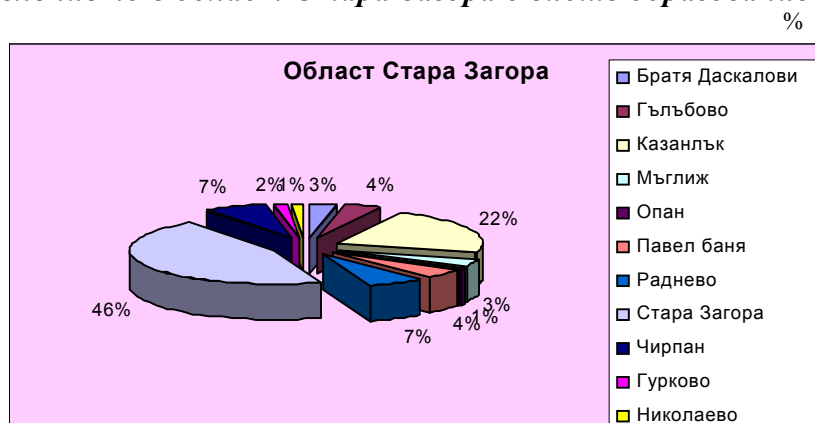
Основните резултати от функционирането на образователната система се характеризират изключително със завършилите младежи съответна степен на образование и придобита професионална квалификация.

Делът на висшистите в общините Стара Загора (46 %) и община Казанлък (22 %) е значително по-висок от този в общините Николаево (1 %), Опан (1 %) и Гурково (1 %). Докладът за индекса на човешко развитие 2002

поставя област Стара Загора на 15 място сред 28-те области по образователен индекс /КОИ/ – 0,952).

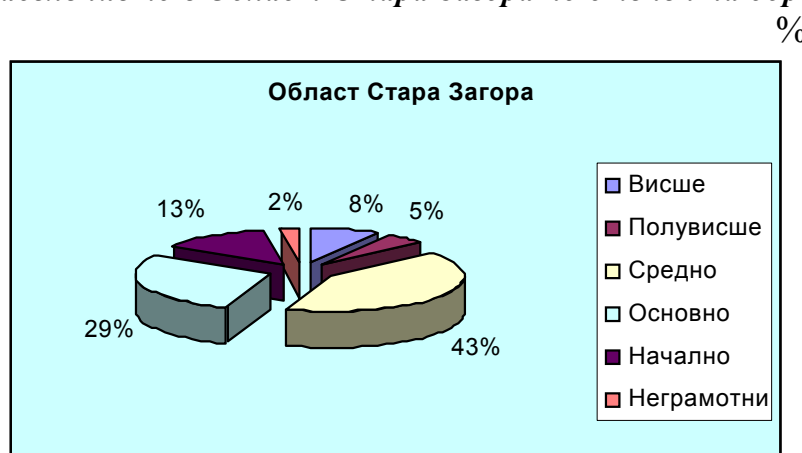
Фиг. 34

Населението в област Стара Загора с висше образование по общини

Фиг. 35

Населението в Област Стара Загора по степен на образование

Образователната структура на населението в област Стара Загора е доминирана от групите със средно (43 %) и основно (29 %) образование – ситуация, типична за страната като цяло (37,9% и 27,4%). Това е предпоставка за по-бърз икономически и социален просперитет. В областта е висок дялът на групата с по-ниско от основно начално образование (13 %), особено в община Стара Загора – 14709 и община Казанлък - 8385. Прави впечатление, че дялът на неграмотните в област Стара Загора се доближава до средното за страната (2 % срещу 1,8 %). Лицата с висше образование (степените “магистър”, “бакалавър” и “специалист”) съставляват 8 % от населението на областта, при средно ниво 14,1%. Преобладаващата част от лицата с високо образователно равнище са в гр. Стара Загора.

Таблица 70

Население на 7 и повече години по степен на образование

	Общо ¹	Висше	Полу-висше	Средно	Основно	Начално	Неграмотни
Област Стара Загора	348983	27527	15396	137029	94775	43168	7575
Братя Даскалови	10466	121	326	2409	4114	2366	372
Гълъбово	15214	338	351	5123	5303	2656	317
Казанлък	76875	6553	3348	34296	18585	8385	1173
Мъглиж	12056	234	384	3361	3636	2341	895
Опан	4015	18	68	696	1889	1050	69
Павел баня	14777	309	432	4408	4956	2585	593
Раднево	22866	682	658	8378	7931	3217	499
Стара Загора	158247	18094	8525	67822	36773	14709	2556
Чирпан	24708	1022	1079	7755	8670	3750	707
Гурково	5247	87	126	1490	1672	1210	151
Николаево	4512	69	99	1291	1246	899	243

¹ Към общия брой е включена категория "непоказано" (не отговорили)

Област Стара Загора е с индекс по степен на грамотност 0,979, като отново общините с концентрация на етническо население – Мъглиж и Николаево се характеризират с най-ниска степен на този показател. Големият дял етноси влияе и върху индекса на записване. За област Стара Загора той е 0.899, което отрежда на областта 12 място сред останалите области. Особено силно е това влияние върху общини с голяма гъстота на ромско население. Ниският стандарт на живота в някои категории семейства води до прекратяване на посещаването на училищата от голям брой деца. По-голяма част от тях са от ромски произход. Необходима е радикална промяна при работата с децата в неравностойно социално положение.

Докладът за индекса на човешкото развитие изтъква зависимостта между ниските нива на КОИ и дела на етнически малцинства в общото население на областно и общинско ниво. В общините с по-висока концентрация на население с турска и ромска етническа идентичност средният КОИ е значително по-нисък. Влиянието на етническия състав на населението и наличието на центрове, в които са съсредоточени разнообразни учебни заведения (специализирани средни училища, техникуми, езикови гимназии, филиали на ВУЗ и университети), са определящи за степента на грамотност на ниво община. Наличието на части училища и висши учебни заведения стимулират цялостната образователна среда в областта.

Направеният анализ показва, че 70% от наличната материална база на образованието не отговаря на националните и европейски изисквания за съвременно обучение. В много от училищата липсват кабинети, необходимото оборудване, физкултурни салони, стаи за отдих и игротеки, компютърни кабинети, постоянни връзки с Интернет и други.

Липсват пилотни технически линии в техникумите и професионалните центрове. Малък е процентът на преподаватели, владеещи цифрови технологии и работа с мултимедия. Образователно квалификационните степени на педагогическия персонал са магистър, бакалавър. Специалистите със средно образование са незначителен процент.

Изключение в това направление прави Тракийският университет с високия си потенциал на преподавателските кадри, лабораториите, компютърната осигуреност и други.

5.5 Култура и културно наследство.

Развитието на културата в област Стара Загора се определя от наличието на древни паметници на културата, национално известни творци на изкуството, исторически и природни дадености. Това е благоприятна предпоставка за постигане на устойчиво културно развитие и за **превръщането на Областта в национален културен и туристически център.**

Разположението на област Стара Загора на географски и исторически кръстопът определя особеното място на региона в културното и историческо развитие на България. Съществуващите утвърдени исторически обекти са с голяма роля и значение като културни и научни центрове в регионален и национален мащаб.

В област Стара Загора вековете са оставили своите следи, с което се открива очарованието на стенописите, иконите, гробниците, пръснати по цялата територия. Според културно-историческата им стойност обявените паметници на културата са степенувани в категориите: “със световно значение”, “национално значение”, “местно значение”, “ансамбловое значение” и “за сведение”.

В *община Стара Загора* обявени обекти на културата с *национално значение са:*

- Археологически – 8;
- Исторически – 2;
- Парково и градинско изкуство – 1 (парк “Аязмото”);
- Архитектурно-строителен и художествен ансамбъл – 1 (църква “Св. Димитър”) и с местното;
- Археологически – 5;
- Архитектурно-строителни – 29;
- Архитектурно-строителни и художествени – 3;
- Архитектурно-строителни и исторически – 2;
- Парково и градинско изкуство – 1;
- Архитектурно-художествен и исторически комплекс – 1 (Църква “Св. Богородица”);
- Архитектурно строителство и градинско и парково изкуство – 2 комплекса.

На територията на *община Казанлък* функционират 90 обявени и 32 деклариращи паметника на културата, с местно значение са 81, с ансамбловое значение 7 и за сведение – 1. В радиус 25 км около гр. Казанлък се намира един световен паметник на културата – “Казанлъшката гробница” единственият шедьовър на тракийската материална култура под закрилата на ЮНЕСКО – и 12 – национални паметници на културата – гробниците “Оструша”, “Крън-2”, “Грифоните”, “Хелвеция”, “Шушманец”, “Розово”, “Сашева могила”, “Голяма Арсеналка”, “Малката могила”, “Голяма могила”,

“Светицата” и “Севт III”. Иконостасът на църква “Успение Богородично” в гр. Казанлък е обявен за художествен паметник на културата.

В община Раднево са регистрирани 280 археологически паметника, от които 5 селищни могили, 94 открити селища, 115 надгробни могили, 7 плоски некропола, 4 крепости и 5 алени комплекса.

В община Чирпан с особено значение е Къщата-музей “Пейо Яворов”, галерия “Никола Манев”, уникалният от научна и туристическа гледна точка археологически обект “Карасура”. Броят на паметниците на културата е 32.

В община Николаево се намира Историческа крепост “Хисара”, датираща от римско време.

В община Гурково с особено значение са културните паметници: храм “Св. Димитър” – гр. Гурково, Храм “Въведение Богородично” в с. Паничерево и др. Предстои да бъдат изучени и могили от тракийски произход в землището на гр. Гурково.

Културните дейности в област Стара Загора се осъществяват от държавни, общински, регионални, неправителствени и частни институции, организации и сдружения.

С широки *международни контакти* и участие в *международни форуми са*: Кукленият театър и Драматичният театър “Гео Милев” – гр. Стара Загора.

Музеите в областта са 14 и в тях са заети 843 лица, в т.ч. научни сътрудници – 298. Музейната мрежа не е достатъчно развита в района. Съществува несъответствие между уникалността на експонатите и архаичния дизайн на експозициите. През последните години в културния живот на област Стара Загора, както и в страната се появиха много проблеми и затруднения по съхраняването, поддържането и развитието на културните институции и ценности. Финансирането на културните институции от бюджета е силно ограничено. Спонсорството в областта на културата е много незначителна част.

Регионалният исторически музей в **гр. Стара Загора** се утвърждава като авторитетна културна и научна институция. Във фондовете му се съхраняват над 150 000 оригинални музейни ценности с висока научна, художествена и културно-историческа стойност, включително и едни от най-богатите праисторически колекции в Европа и много сбирки с национална значимост. Къща-музей “Гео Милев” има статут на общински музей с национално значение. В гр. Стара Загора са открити и Неолитни жилища, Ески джамия, Античен форум, Халколитни медни рудници, датиращи от дълбока древност.

Културно – историческото наследство на община Казанлък е представено в:

- Национален парк-музей “Шипка–Бузлуджа”;
- Исторически музей “Искра”, гр. Казанлък съхранява над 50 000 експоната събирани в продължение на цяло столетие чрез археологически разкопки, откупки от частни лица и дарения. (вкл. Казанлъшка тракийска гробница, Музей на розата, Историко-етнографски комплекс “Кулата”, гробниците в “Долината на тракийските владетели” и Дом “Петко Стайнов”);

- Художествена галерия, гр. Казанлък (вкл. Къща-музей “Дечко Узунов” и Къща-музей “Ненко Балкански”);
- Литературно-художествен музей “Чудомир”, гр. Казанлък;
- Къща-музей “Чирпанлиева къща”, гр. Шипка;
- Храм-паметник “Рождество Христово”, гр. Шипка;

В община Гурково през 2005г. се откри единствения в България Музей на магарето.

Таблица 71

Културни институции в област Стара Загора

	2000	2002	2003
Театри¹ – бр.	3	x	x
Сцени – бр.	5	x	x
Места – бр.	1257	x	x
Представления – бр.	586	x	x
Представления на 1 театър – бр.	195	x	x
Посещения – хил.бр.	56	x	x
Посещения на едно представление – бр.	95	x	x
Приходи от билети – хил.лв.	118	x	x
Музеи⁴ – бр.	14	14	x
Посещения – бр.	262707	242747	x
Експонати – бр.	302038	61738	x
Персонал – бр.	843	89	x
в т.ч. научни сътрудници	298	x	x
Приходи – хил.лв.	5326	1033702	x
Разходи – хил.лв.	5189	1029724	x
Библиотеки⁴ – бр.	338	3	x
Библиотечен фонд – бр.	4176281	1009695	x
Читатели – бр.	76492	14625	x
Читалища² – бр.	144	x	x
Радиостанции³ – бр.	5	x	4
Телевизионни станции³ – бр.	4	x	3
Кина² - бр.	..	x	2
Места в кинозалоните	..	x	254
Кинопрожекции	..	x	2730
Посетители	..	x	38535
Приходи	..	x	...
Издадени книги и брошури			
Издадени книги и брошури (заглавия) - общо	x	107	74
Книги(заглавия) - брой	x	67	58
Брошури(заглавия) - брой	x	40	16
Тираж книги и брошури общо - хиляди	x	38,9	27,5
Тираж книги - хиляди	x	26,0	21,5
Тираж брошури - хиляди	x	12,9	6,0
Издадени вестници			
Заглавия - брой	x	10	9
Излизания - брой	x	521	538
Годишен тираж - хиляди	x	2520,8	2452,6
еднократен тираж - хиляди	x	32,7	31,2

Забележка:

¹ От 2000 г. наблюденията се извършват на 5 години

² От 2000 г. наблюденията се извършват на 3 години

³ Няма наблюдение през 2002 година

⁴ Няма наблюдение през 2003 година

Аудио-визуалният сектор (телевизия, радио, кино) се характеризира с много динамични промени. *Телевизионният пазар* заема най-голям дял През 2000 г. в област Стара Загора съществуват 4 телевизионни станции, които излъчват програми с продължителност 14034 часа. През 2003 г. те са намалели на 3. На територията на региона през 2000 г. работят 5 радиостанции, излъчващи програми с продължителност 24453 часа., а през 2003 те намаляват на 4.

Броят на кината и театрите в областта силно намалява. В по- малките общини на територията на областта театралната дейност е представена от гостуващи театри. Успоредно с това намалява многократно и броя на прожекциите и зрителските посещения. За този процес решаващо влияние оказва и навлизането на ефирните и кабелни телевизии в живота на хората. През 2003 г. в областта действат 2 частни кина с 2730 прожекции и 38 535 посещения и приходи от билети - 101 000 лв. През същата година са издадени 74 заглавия на книги и брошури (58 книги и 16 брошури) в тираж 27,5 хил. лв., което в сравнение с предходната година намалява с 29.1 %. съответно и тиражите им намаляват с около 30%. Подобна е тенденцията на издаваните вестници в областта. Броят им намалява от 2002 към 2003 г. с 1 брой, а еднократния тираж с 1,5 хиляди. Като основен проблем за това състояние на културата се оформи икономическото и финансовото състояние на населението и държавата.

Читалищата като изконни носители на българския дух и култура през вековете и днес насочват дейността си в издирването, запазването и пресъздаването на българското фолклорно богатство, а така също и към издирването на етнографски материали. В по- малките общини основният тип обекти за културни дейности са читалищата. В тях се осъществява комплексна културна дейност – библиотечна, художествена самодейност, музейна и др. За да могат да се съхранят и предадат на бъдещите поколения традициите и обичаите трябва да бъдат запазени и ремонтирани.

Таблица 72

Читалища и библиотеки през 2000 г. по общини

	Читалища – бр.	Библиотеки		
		брой	библиотечен фонд – бр.	читатели – бр.
Област Стара Загора	144	338	4176281	76492
Братя Даскалови	17	25	176003	3237
Гълъбово	10	18	179713	4285
Казанлък	21	56	849186	19190
Мъглиж	7	29	275947	5932
Опан	4	9	40098	260
Павел баня	12	22	168636	4587
Раднево	16	32	329571	5220
Стара Загора	37	114	1866220	30259
Чирпан	13	33	290907	3522
Гурково	3	-	-	-
Николаево	4	-	-	-

Традиционно силно присъствие в областта има и фолклорното музикално и танцово изкуство. Счита се, че Тракия е основната фолклорна област в България. Местоположението на Стара Загора определя попадането

на този регион именно към фолклорното богатство на тракийската низина, която има доста широк териториален обхват. За областта е характерно едногласното пеене като предимно пеят жените. Всички общини от Област Стара Загора имат утвърдени културни традиции.

Ежегодните циклични културни прояви, традиционните културни практики и фестивали от национално значение и с международно участие поддържат духовния живот в областта.

За Община Стара Загора:

- VI-та традиционна изложба на младите художници на Стара Загора;
- Творчески обмен - уъркшоп на тема "Театърът като начин за културен диалог между народите" на младежките театрални състави Стара Загора - Св. Николе - Македония;
- Фестивал на маскарадните игри

За община Казанлък:

- Празник на Розата, включващ Детски фолклорен фестивал, "Децата на балканите", Конкурс "Мис Долината на Розите", Национален фотоплер "В долината на розите";
- Национален конкурс за интимна лирика "Магията любов";
- Празник на детската книга и изкуствата за деца;
- Чудомирови празници - Национален театрален, фестивал в състава на Чудомирови празници "Комедийният кът на сезона";
- Национален песенен фестивал "Прекрасна си, мила Родино";
- Фолклорен празник на етносите;
- Хорови празници "Академик Петко Стайнов"

За Община Раднево

- Пленер по живопис "Светлина, земя, хора" и пленер на скулптура;
- Майски дни на културата;
- Международен фолклорен фестивал за инструментални групи от балканските страни;
- Турнир по борба "Крилат Димо", съпроводен с родова среща и културни прояви;
- Денят на Раднево е 7 септември.

За Община Гълъбово:

- Общински преглед на ромската музика, песни и танци;
- Национален фолклорен фестивал "Янко Петров";
- Майски дни на културата "Гълъбова песен"
- Седмица на град Гълъбово - Традиционен есенен панаир.

За община Братя Даскалови:

- Общински конкурс за детска рисунка и есе по случай Деня на земята "Природата и аз"
- "Вълшебно детство" - изложба на детско творчество;
- "Фестивал на художествената самодейност";
- Етнофестивал.

За община Чирпан

- Яворови Януарски дни;
- Традиционна есенна изложба на Никола Манев.

За община Гурково

- Фестивал на балканските градове - "Балканът пее и разказва";
- Фестивал - "Песните на Билчин юнак през вековете" с международно участие.

За община Павел баня

- "Кукерски карнавални игри";
- "Празник на розата"
- "Чудомирови дни";
- Надпявания.

За община Мъглиж:

- Празникът на град Мъглиж – детски конкурс за изпълнители на популярна песен "Вашият шанс е песента".

Важно място в културния живот на областта заемат утвърдените културни традиции, културно историческото наследство и обменът на културни продукти и идеи.

За да продължава да се развива културния живот в областта е необходимо координирано сътрудничество между институтите и използване на проекти за финансиране на дейността им. Насърчаването и стимулиране на творческото многообразие на творците от област Стара Загора трябва да става чрез организиране на пленери, фестивали, конкурси и изложби във всички сфери на изкуството и обявяването на награди и призове от тях. Особено внимание да се отдели за подпомагане обучението и развитието на младите таланти.

За бъдещото развитие на областта, културата и културните ценности се явяват солиден източник на енергия и национален заряд, затова всеки трябва да даде своя принос в опазването и обогатяването на културно-историческото наследство, съхраняването на българския книжовен език, обичаи и традиции.

Културните институции, исторически обекти и природни дадености на областта създават добри предпоставки за развитие на културно-исторически и селски туризъм.

Културните дейности в област Стара Загора се осъществяват от държавни, общински, регионални, неправителствени организации, частни сдружения и институции.

Неправителствени организации

Дейността на НПО е общественополезна и те са основа за развитие на гражданско общество в областта. Неправителствените организации са фактор с увеличаваща се роля на местно ниво. Може да се твърди, че те са концентрирани предимно в големите градове от областта, като дейността на малка част от тях е насочена и към близките населени места. В останалите населени места от областта са регистрирани много малко организации и от тях функционират по две- три от различните общини. Характерното за тях е, че те са млади и са основно и / или училищни настоятелства.

На територията на Област Стара Загора са регистрирани над 100 неправителствени организации в различни области на социално икономическия живот. От тях с променлива активност функционират около 30. Успешна е дейността на тези, които разработват проекти, подпомагат стопанската дейност на фирмите в Старозагорски регион, популяризират региона и съдействат за привличане на национални и чужди инвестиции, представляват и защитават интересите на работодателите като Търговско-промишлена палата, АРИР, РАО “Тракия”, Клуб “Отворено общество” – Стара Загора, Български червен кръст, Обществен дарителски фонд - Стара Загора, Зонта клуб, Детски парламент, Ротари клуб, Зелени Балкани, Земя завинаги, НТС- Стара Загора и др.

При осъществяване на дейността им е необходима координация между тях в конкретни проекти, по-широка гласност и информираност на обществото за работата им и партньорството с други институции и власти.

6. Техническа инфраструктура

6.1. Водоснабдяване, водопотребление и водоразпределение и канализация.

В естествено състояние *подземните води* имат *добри питейни качества* и с редки изключения напълно отговарят на *санитарно-хигиенните стандарти за питейно водоснабдяване*.

Източниците за водоснабдяване за областта са:

- **Водоповърхностни води.** Откритите водни площи се оформят от: - естествени водоеми, езера и вирове, реки, язовири и каскади, открити басейни в градовете и селата;
- **Подземни води.** Водното богатство се разполага и в: подземни реки; водосъбирателни басейни от подземни източници.
- **Водоизточници** и изградена мрежа. Водоизточниците се делят на две групи: помпено и гравитачно.

Питейно-битово водоснабдяване

В област Стара Загора централно водоснабдяване имат всичките 206 населени места. В експлоатация са 1 207 km външни водопроводи, 2 124 km вътрешна водопроводна мрежа или общо 3 331 km водопроводи. Анализът на обобщените данни, според периодите на изграждане показва, че 65 % от етернитовите, 79% от поцинкованите, 69% от стоманените и 100% от чугунените водопроводи имат амортизационен период над 30 години, което е основна причина за тяхната висока аварийност и загуби на питейна вода.

Проблем за ефективното използване на *водопреносната мрежа* произтича от състоянието *на вътрешната мрежа* в селищата, която довежда водата до потребителя. В много селища *тя е амортизирана*, което води до чести аварии.

На постоянен нощен режим е областният гр. Стара Загора, а на сезонен режим през 2000-2004 г. са били още 44 населени места по различен начин и с различно времетраене. Основните причини за провеждане на режимно водоснабдяване са следните:

- Изчерпан капацитет на водоснабдителната система (проводимост, ел. мощност и други);

- Недостатъчен дебит на някои водоизточници през определени сезони вследствие големи амплитуди на колебание, особено в тези в карстови терени или наносни конуси;

Таблица 73

Райони за планиране, области и общини	Доставена вода - общо	в това число: за домакинствата	Доставена вода общо на човек	в това число: за домакинствата	Дял на водоснабденото население от общото за страната %
	хиляди м ³		л/ч./ден		
Стара Загора	16081	10295	121	78	99,5
Братя Даскалови	386	328	97	83	99,3
Гурково	133	114	67	67	85,5
Гълъбово	865	401	152	71	100,0
Казанлък	3148	2359	107	80	100,0
Мъглиж	355	285	76	62	97,6
Николаево	128	108	73	62	100,0
Опан	97	87	67	70	85,1
Павел баня	628	373	113	67	100,0
Раднево	1273	720	146	83	100,0
Стара Загора	7929	4718	131	78	100,0
Чирпан	1139	802	124	87	100,0

В региона на област Стара Загора подаваната питейна вода е висок процент на стандартност съгласно БДС 28-23. Този показател се следи ежедневно от органите на РИОКОЗ и периодично от РИОСВ.

Основни **проблеми** в областта на водоснабдяването

- Недостиг на питейна вода и свързаният с това сезонен и постоянен режим на водоподаване (нощен режим в областния град Стара Загора);
- Загуби на вода, свързани с амортизираната водопроводна мрежа и кражбите на вода;
- Степен на събираемост на консумираната вода
- Създаване организация за пълно обхващане на водите от водоизточниците при осигуряване на добър дебит във водопреносната мрежа и премахване опасността от воден режим.
- Необходимост от ускоряване процеса на реконструкция и модернизация на водопреносната мрежа. Намалване загубите. Въвеждане съвременна техника за контрол на качеството на водата, загубите, дебита и разходите за издържане на водното стопанство.
- Ускоряване на инвестирането в откритите водни площи като част от структурата на жизнената среда.
- Организиране, подготовка на специализирани специалисти за проектиране, експлоатация, сервиз и изграждане на МТБ при разработка и защита на проектите по програмите на САПАРД, ФАР, ИСПА и други.
- Приемане на мерки за активизиране на Възпитателна работа с населението за отношение към водата.
- Контрол върху дейността на концесионерите и общинските предприятия срещу спекулация, високи цени и разрушаване без постоянни иновации и инвестиции.

Канализация

В района на област Стара Загора се поддържат и експлоатират канализационни системи в 9 населени места с различна степен на изграденост с общо население 259 215 жители, в т. ч. с канализация около 234 000 жители. В още три населени места – градовете Мъглиж, Гурково и Николаево, всеки от които с население около 3 000 жители, има частично изградени канални мрежи.

Основните параметри на съществуващите активи и проблемите в областта на канализацията са следните:

- непълната изграденост на канализационната мрежа на територията на областта;
- амортизираността на съществуващата канализация;
- заустването на отпадните води направо в реките поради липсата на пречиствателни съоръжения.
- некоректни абонати на Дружеството, които изхвърлят отпадъчни води в канализационните системи извън допустимите норми на замърсеност

В региона се експлоатират 113,8 km канализационни колектори и 238,3 km разпределителна канализационна мрежа.

Всички по-големи градове (с над 10 000 еквивалентни жители) са с относително изградени канализационни системи. Степента на тяхната изграденост е различна: гр. Стара Загора – 92%; гр. Казанлък – 97%; гр. Чирпан – 96%; гр. Раднево – 94%; гр. Гълъбово – 76%; гр. Тополовград – 36%; гр. Павел баня – 45%.

Необходимост от доизграждане има във всички населени места.

6.2 Транспортна мрежа

Област Стара Загора се явява пресечна точка на **Еврокоридор №8** *Дурас-Тирана-Скопие-София-Пловдив-СтараЗагора-Бургас-Варна*, **Еврокоридор №9** *Хелзинки- Санкт Петербург- Москва / Псков- Киев-Букурещ- Русе- Стара Загора- Димитровград- Александрополис*, и **Еврокоридор №4** *Дрезден/Нюрнберг-Прага-Виена/Братислава-Будапеща-Арад-Букурещ Констанца /Крайова-София-Солун /Пловдив-Истанбул*.

Това разположение на областта спрямо трасетата на три от десетте транспортни еврокоридори показва възможността за транспортно обслужване и значимостта ѝ като транспортен възел в страната и Европа и опорна точка за изграждане на система от предприятия и институции, свързани с ускорения трафик на стоки (товари), капитали, информация, документооборот и хора.

През територията на област Стара Загора / в района на община Чирпан/ преминава автомагистрала “Марица”, която е част от Еврокоридор № 4. Предвиденият за строеж участък от автомагистрала “Тракия”/ част от Еврокоридор N 8/, още не е готов.

В посока север - юг /и обратно/ областта се обслужва от първокласният път **I-5** /Русе- Ст.Загора -Хасково -граница Гърция/, като транзитите се провеждат по обходния път на град Стара Загора. В посока изток – запад / и обратно/ е разположена главна пътна артерия **I-6** София – Бургас, чрез нея се осигурява пътната връзка на област Стара Загора със столицата и българското Черноморие.

В област Стара Загора пътната мрежа е 799 км. пътища, от тях 777 км. са с асфалтова, паважна и трошено -каменна настилка. Първокласните пътища са 167 км. , което представлява 20,9% от общата дължина. Второкласните са 216 км., които са 27% от общата дължина на пътищата в областта, а III клас са 416 км. т.е. 52,1%.

Фиг. 36

Автобусен транспорт

Направлението от областния център към населените места в областта се осъществява по пътищата от Републиканската и Общинска пътна мрежа. В рамките на 1-часовия изохрон се осигурява автомобилния достъп до областния и общински центрове. Същия е гаранция за осъществяване на трудовите пътувания.

Автобусният транспорт на територията на област Стара Загора е сравнително добре развит. Пътищата се обслужват от:

- Вътрешноградски автобуси;
- Междуградски с общинско значение;

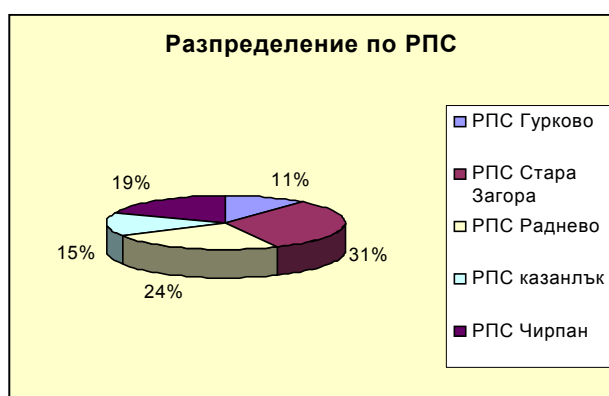
- Таксиметров превоз.

Не достатъчни са площите за паркиране, гаражи и други.

От републиканската пътна мрежа с най-голяма дължина в областта са пътищата на община Стара Загора 136,72 км., следвана от община Братя Даскалови 125,07 км. С най-малка дължина е община Николаево – 12,8 км.

Проблем за общините представляват общинските пътища (бившите четвъртокласни пътища), които имат най-голям относителен дял от пътната инфраструктура. От IV- класната пътна мрежа с най-голяма дължина на пътищата е РПС Стара Загора с 263,6 км., следвана от РПС Раднево с 198,1 км., а с най-малка дължина на IV-класната пътна мрежа е РПС Гурково с 93,9 км.

Фиг. 37

Най-висок дял от републиканската пътна мрежа заема ЮЦР – 24%.

Областно пътно управление – Стара Загора като териториално звено на Изпълнителна агенция “Пътища”, стопанисва републиканската пътна мрежа на територията на областта. Финансирането на строително-ремонтната дейност се извършва от ИА “Пътища” в рамките на утвърдените програми.

Участъкът от АМ “Тракия”, преминаващ през територията на Старозагорска област е във “ФАЗА 1” на реализация на цялостния проект. Общата дължина на участъците от първата фаза е 71 километра. Те са част от коридор № 8, който е от стратегическо значение за страната. Изграждащият се участък Лот 1 - Оризово (км 171+360) до Стара Загора (км 209+300) дължина 37.94 км.

➤ Фаза 1: Лот 1 - Оризово (км 171+360) до Стара Загора (км 209+300) дължина 37.94 км

➤ Фаза 2: Лот 2 - Стара Загора (км 209+300) до Нова Загора (км 241+650) дължина 32.35 км

Таблица 74

Дължина на пътната мрежа на територията на Пътно управление - Стара Загора, разпределена по Районни пътни служби и диференцирани по класове пътища

РПС - Гурково		1	2	3	4	пв	общо
Пътища с настилка		42,8	37,2	53	82,3	4,9	220,2
Пътища без настилка				6,4	11,6		18
Всичко пътища		42,8	37,2	59,4	93,9	4,9	238,2
РПС Стара Загора		1	2	3	4	пв	общо
Пътища с настилка		32,7	42,8	52	220,7	8,7	356,9
Пътища без настилка					42,9		42,9
Всичко пътища		32,7	42,8	52	263,6	8,7	399,8
РПС Раднево		1	2	3	4	пв	общо
Пътища с настилка		20,1	61,1	97,7	135,7	1,5	316,1
Пътища без настилка					23,6		23,6
Всичко пътища		20,1	61,1	97,7	198,1	1,5	339,7
РПС Казанлък		1	2	3	4	пв	общо
Пътища с настилка		71,7	35,4	19,4	121,6	0,7	248,8
Пътища без настилка				9			9
Всичко пътища		71,7	35,4	28,4	121,6	0,7	257,8
РПС Чирпан		1	2	3	4	пв	общо
Пътища с настилка			39,1	144,5	140,2	0,1	323,9
Пътища без настилка				6,9	16,1		23
Всичко пътища			39,1	151,4	156,3	0,1	346,9
ОБЩО:							
Път с настилка		167,3	215,6	366,6	700,5	15,9	1465,9
Път без настилка				22,3	94,2		116,5
Всичко пътища		167,3	215,6	388,9	794,7	15	1582,4

През последните 15 години, поради липса на достатъчно финансови средства са правени само текущи ремонти по общинските пътища, включващи частично изкърпване на дупки. Липсата на възможност за осъществяване на мероприятия по ежегодни текущи ремонти и планови основни ремонти е довела до общо влошаване състоянието на пътната настилка, а определени пътни участъци, вследствие на пропадане на земното легло, са почни непроходими. Хоризонталната маркировка не се подновява, на места липсват пътни знаци, което затруднява движението и ориентацията. Към настоящия момент, оценката на състоянието на пътищата варира от добра до лоша.

Само малка част от общинската пътна мрежа е в добро състояние. Около 30% от пътищата са в задоволително състояние, а половината от общинската пътна мрежа е в лошо състояние или без настилка, което затруднява комуникациите между отделните населени места.

По пътищата на България при ПТП през 2003 г. са убити 960 д. и са ранени 8488 д. Най-много 247 д. са загинали в ЮЦР. За Стара Загора убитите са 63 д., ранените са 537 д., което извежда областта на първо място в ЮЦР по ранени и на второ място по убити.

Таблица 75

Пътнотранспортни произшествия за област Стара Загора

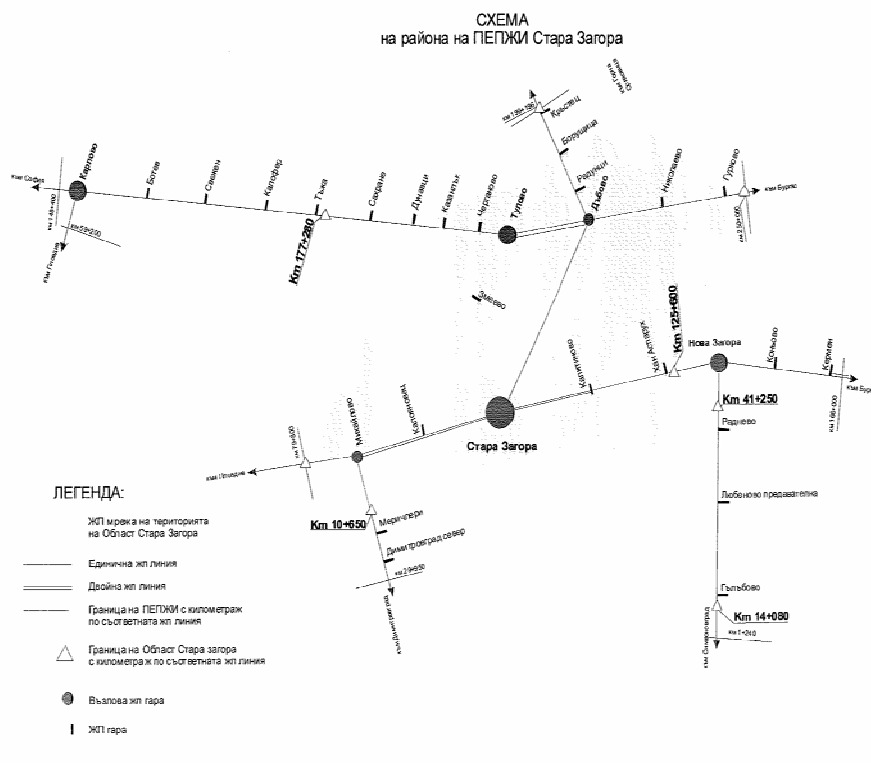
	2000	2001	2002	2003
Пътнотранспортни произшествия	381	401	383	419
Пострадали при пътнотранспортните произшествия	480	558	535	600
Убити	51	66	70	63
Леко ранени	288	343	344	415
Тежко ранени	141	149	121	122

Железопътен транспорт

На територията на област Стара Загора съществува изградена и добре развита железопътна инфраструктура. Железопътният транспорт е достатъчен и отговаря на нуждите на общините. На територията на област Стара Загора е разположена част от републиканската железопътна мрежа с дължина 217,62 км. по главни и второстепенни жп. линии (без гарови коловози), поддържани както следва:

- III жп линия София-Бургас – от км 148+400 / гара Карлово/ до км. 250+000 /между гарите Гурково и Твърдица/ с дължина 72,72 км
- IV жп линия Русе-Подкова – от км 199+196 до км 253+244 и от км 0+000 /гара Михайлово/ до км 10+650 между гарите Михайлово и Меричлери с дължина 74,016 км.
- VIII жп линия Пловдив – Бургас от км.79+800 в междугарието Свобода – Михайлово до км 125+600 в междугарието Хан Аспарух – Нова Загора с дължина 43,71 км
- 83 – та ЖП линия Симеоновград – Нова Загора от км 14+080 до км 41+250 с дължина 27,17 км.

Ж п гара Стара Загора е пресечна точка на главни ж п линии, поради което е възлова за превоз на пътници и товари от Северна и Южна България.

Въздушен транспорт

Летище Стара Загора в момента не функционира, но инфраструктурата необходима за приемане и водене (РВД) на самолети е запазена. Подновяването на полетите от и за летище Стара Загора е свързано с икономическата конюнктура в страната, зависи от бъдещото развитие на общината и града като важен икономически и транспортен център с национална значимост.

На територията на община Казанлък функционира летище “Овощник” намиращо се на 2 км от град Казанлък. Базата е собственост на “Воинтех” ЕООД, предоставяща услуги в сферата на отбраната. Летище “Овощник” е една прекрасна алтернатива за свободното време на хората любители на силните и екстремни усещания, чието хоби са летенето и парашутизма.

6.3. Енергийна система.

Техническа инженерна инфраструктура.

Степента на изграденост на техническата инфраструктура има отношение към по-доброто интегриране на населените места. Състоянието на енергийния сектор е предпоставка за развитието на всички отрасли на икономиката, тъй като се обезпечават енергийно производствените мощности и се задоволяват битовите нужди на населението от електро и топлоенергия.

На територията на област Стара Загора има изградени 1892 бр. трафпостове с трансформаторна мощност 768 952 к VA. Годишно за задоволяване на нуждите на нови потребители се изграждат по 10 бр. нови трафпостове на територията на областта. Подстанциите са 16 бр.

В границите на област Стара Загора степента на електрификация е 100% и няма не присъединени консуматори към електроразпределителната мрежа.

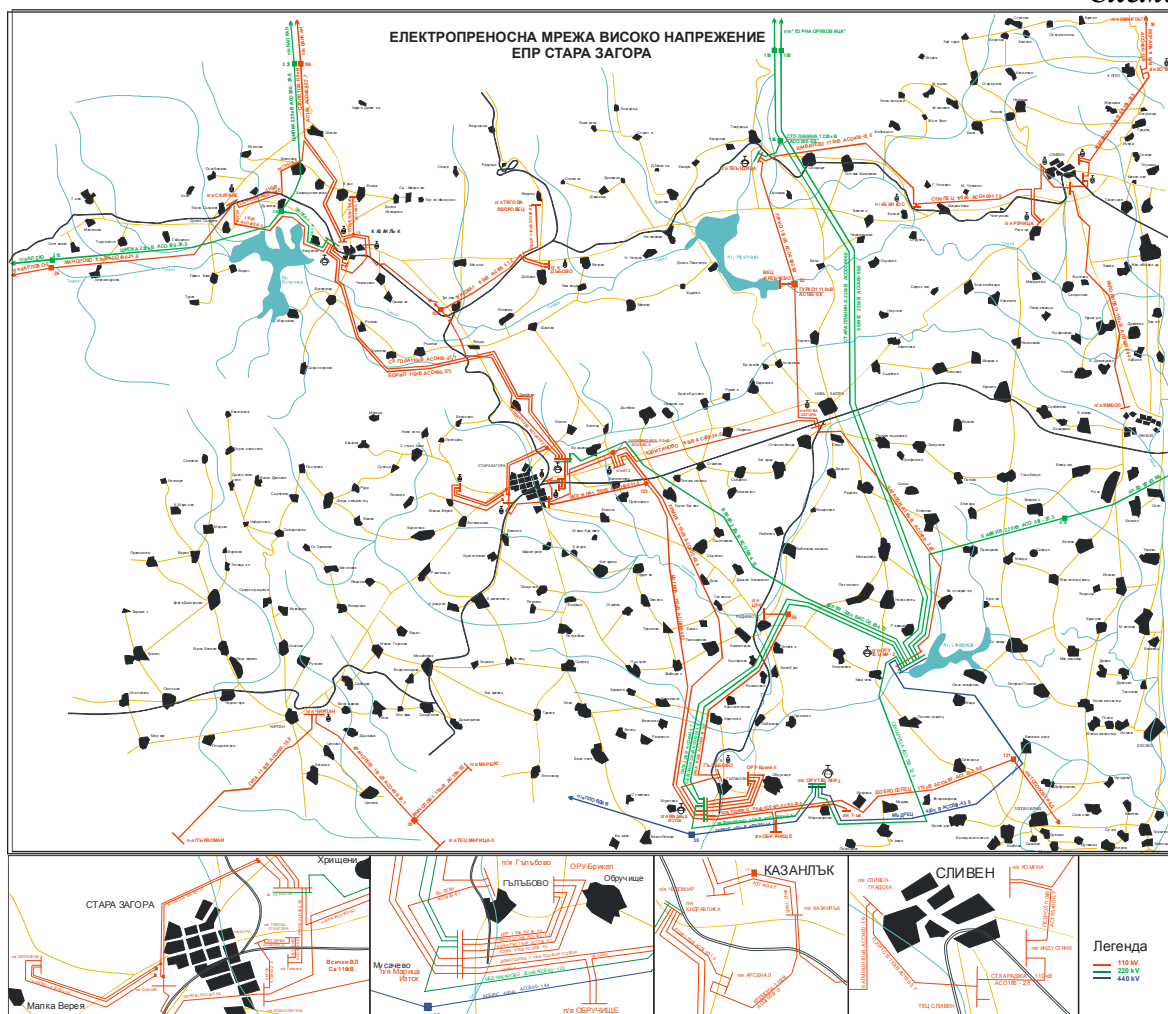
Основният доставчик на електрическа енергия на територията на областта е “Електроразпределение” – Стара Загора ЕАД. Дружеството закупува ел. енергия главно от “НЕК” ЕАД, а други източници са малки ВЕЦ, ВтЕЦ и Топлофикационни ЕЦ. Консуматор на ел. енергия е както населението така и промишлените предприятия.

Таблица 76

Потребление на енергия за периода 2001 – 2004 г.

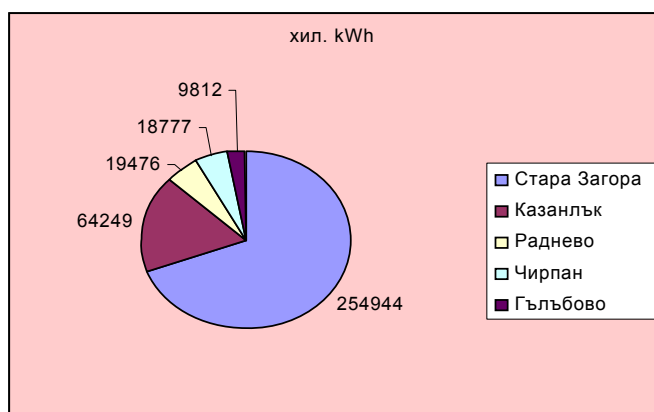
тип консуматор	година	2001	2002	2003	2004
1. Промишлена консумация на ел. енергия kWh		411 059 397	427 625 272	456 424 799	474 952 911
2. Битова консумация на ел. енергия kWh		481 748 133	454 616 329	463 435 632	449 780 778

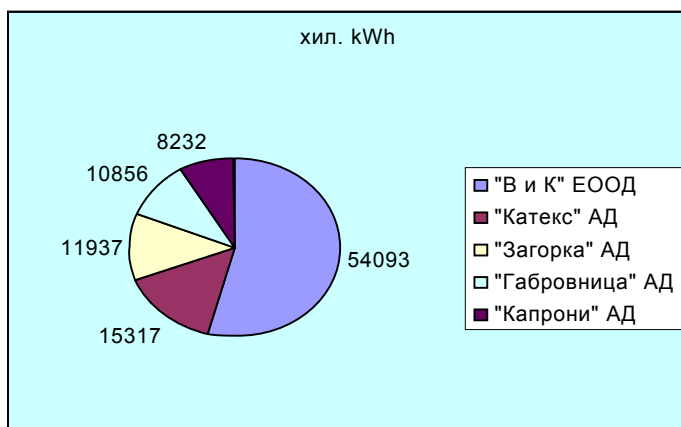

Разпределението на средно годишната консумация на битова електроенергия за някои от по-големите градове в област Стара Загора е както следва:

Фиг. 38

А разпределението на средна годишна консумация на крупни стопански дружества е:

Гъстота на мрежата средно и ниско напрежение на територията на област Стара Загора е 1,5 м/дка, а плътността на инсталираните мощности е 0,15 кVA/ дка.

Дължината на въздушните електропроводи 20 кV – 2628 км, а дължината на въздушните електропроводи 380/220 V – 2504 км.

Осветителната мрежа на територията на областта, представена по общини е относително добре изградена с изключение на общините Опан, Павел баня, Николаево и Мъглиж:

Таблица 77

Община	Кабелна мрежа УО	Осветителни тела
Стара Загора	165 км	16 994 бр.
Казанлък	21 км	8498 бр.
Чирпан	6 км	1730 бр.
Раднево	2,5 км	2807 бр.
Гълъбово	4 км	3192 бр.
Опан	-	639 бр.
Братя Даскалови	250 м	1131 бр.
Мъглиж	-	1109 бр.
Павел баня	-	1040 бр.
Николаево	-	396 бр.
Гурково	800 м	456 бр.

Съгласно изискванията на §4(8) от ПЗР на Закона за енергетиката Предприятие “Електроразпределение” Стара Загора е прехвърлило безвъзмездно на по-голямата част от общините в областта съоръженията на уличното осветление /УО/.

Продължава работата по програмите за обезопасяване на електромерното стопанство от неправомерно въздействие, чрез заключване на етажните табла в жилищните блокове с осигурена възможност за визуален контрол на показанията от клиентите и изнасяне на електромерите от фамилните къщи на / или извън границата на имота.

През 2003 г. са изнесени 20 640 табла. Броя на абонатите с обезопасено мерене през годината е близо 9,3% от общия брой.

Осъществено е разрешение на системата за дистанционно отчитане и мониторинг на меренето на крупните стопански клиенти.

През 2004 г. техническото състояние на електроразпределителната мрежа на “Електроразпределение” Стара Загора е подобро благодарение на качествено извършените профилактики и текущо поддържане на ел. съоръжения:

- Извършени върхови ревизии - 50 км
- Подменени изолатори - 944 бр.
- Монтирани кабелни глави и муфи - 86 бр.
- Монтирани вентилни отводи - 300 бр.
- Подменени рекордомани - 36 км

За подобряване възможностите за управление на изводите средно напрежение са проведени процедури и избрани изпълнители за обект, свързани с дистанционното управление на съоръженията от електроразпределителната мрежа на предприятието.

Инвестиционния и ремонтен процес по електроразпределителната мрежа през 2003 г. са насочени към подобряване на сигурността на работата ѝ и качеството на услугата доставка на ел. енергия.

Най-голям дял в изпълнението на инвестиционната програма на дружеството имат средствата за реконструиране на меренето на потребяваната ел. енергия. Те са около 55% от всички инвестиционни собствени средства. С реконструирането на меренето освен по-точно отчитане на ел. енергията се намаляват експлоатационните и други разходи за измервателни системи. 12% от инвестиционните средства са отделени за изкупуване на съоръжения от електропреносната мрежа, които са чужда собственост. С това се подобрява ефективното използване и управление на електроразпределителната мрежа. По около 5 % от инвестиционните разходи са за изграждане на нови трафпостове и разширение на мрежата средно напрежение. В повечето случаи разширението на мрежата средно напрежение е свързано с подобряване на конфигурацията ѝ, а от там и на качеството на ел. захранване на потребителите. Около 6% от вложените средства по програмата са за разширяване на мрежата ниско напрежение и присъединяване на нови потребители. С разширяването на мрежата ниско напрежение също се цели постигане на по-добро качество на доставяната ел. енергия.

Най-голям дял около 37% от средствата по ремонтната програма са за ремонт на въздушни и кабелни ел. проводници средно напрежение. По въздушните ел. проводници са подменяни изолатори и проводници, които работят повече от 50 години и са в лошо техническо състояние. В кабелните мрежи се подменят кабели тип САПЕкТ с тип САХЕкТ заради много честата им повреждаемост и трайни повреди по тях.

Около 19% от средствата по програмата са вложени за ремонт на мрежи ниско напрежение с цел:

- Постигане на по-добри преносни възможности
- По-добра конфигурация
- Подобряване механическата устойчивост на въздушните мрежи
- Преустройство на меренето.

За ремонт на електромерното стопанство са изразходвани 16% от средствата от ремонтната програма. Около 15% са изразходвани за ремонт на сгради - трафпостове и складово ремонтни бази, а за преоборудване на трафпостовите 13%.

В резултат на изпълнението на инвестиционната и ремонтната програма средното време за аварийно прекъсване е намалено с 34 минути спрямо 2002 г., а при кабелните линии намалението на този показател е с 1 час и 53 минути.

В момента предприятие “Електроразпределение” Стара Загора разработва проект за нова електроразпределителна мрежа средно и ниско напрежение и нова подстанция 110/20/6кV, 2x16 мVA на площадката на бившето химическо предприятие “Агробιοхим” АД. За реализацията на този проект през следващите 2-3 години се предвижда да се вложат над 1 000 000 лева.

Газопроводна мрежа

Инфраструктурата на захранването с природен газ е представена от част от южния пръстен на националната газопроводна мрежа, която захранва гр. Стара Загора. Дължината на изградената газоразпределителна мрежа е 80 км. Броят на газифицираните общински обекти е над 100, а в общинската програма е заложено газифицирането и на с. Маджерито, община Стара Загора.

6.4. Съобщителна мрежа

Телекомуникации.

Съобщителната система обхваща комплекс от технически съоръжения, мрежи и дейности, които осъществяват далекосъобщенията, пощенските услуги, радиоразпръскването и телевизионните предавания. Подсистемата на далекосъобщенията обхваща телефонните и телеграфни услуги и мрежи. Степента на развитие на телефонните съобщения се приема като обобщаващ показател за развитието на цялата подсистема “Далекосъобщения. Далекосъобщителната мрежа има качествено и бурно развитие през последните години, което е в резултат на реструктурирането в цялата система и в не по-малка степен – на развитието на технологиите изобщо.

На територията на област Стара Загора телефонната мрежа е на добро ниво. Над 85% от домакинствата са телефонизирани. Телефонните постове на 1000 души са 418,4. В края на 2003 г. броят на *фиксираните телефонни постове е 127 829 броя, от които 113 875 броя са за населението.* Увеличени са *абонатите на цифрови телефонни постове.* В сравнение с 2002 г. намаляват аналоговите телефони. Броят на домашните телефони намалява в сравнение с 2002 г. с 8 хиляди броя.

Стара Загора е един от основните възли на телекомуникационната мрежа в страната, като тук се пресичат южния клон на оптичния кабелен пръстен и напречната връзка В. Търново - Стара Загора, свързваща южния и северен клон на оптичния кабелен пръстен.

Българските пощи извършват над 8 вида основни услуги.

Таблица 78

Пощенски станции и телефонна мрежа към 31.12.

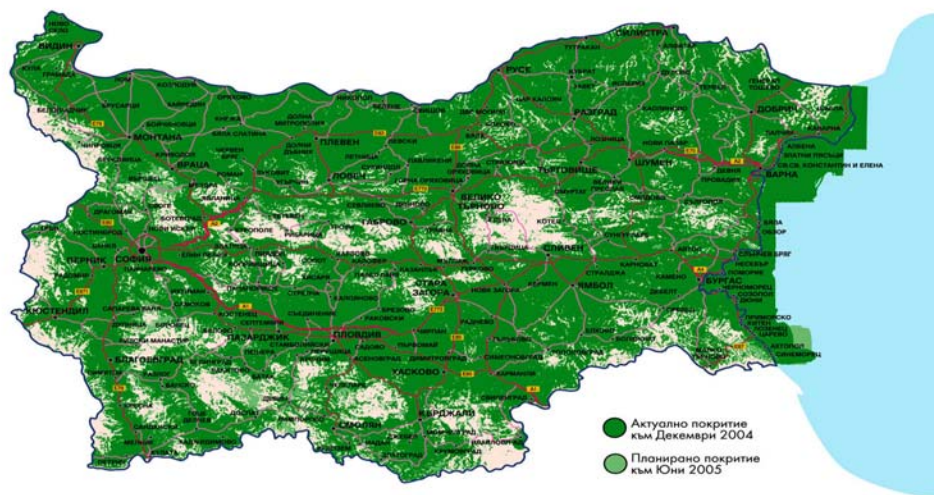
	2000	2001	2002	2003
Пощенски, телеграфни и телефонни станции – бр.	130	130	130	130
Агентства – бр.	8	8	8	8
Капацитет на селищните телефонни централи – номера	160919	174146	175084	x
Телефонни постове – бр.	155044	141510	140226	127829
в т. ч. цифрови	4464	8378	14952	21374
за населението	123970	126356	122217	113875

- Потенциалът на системата за област Стара Загора е във:
- високата степен на цифровизация в градовете;
  - цифровизацията на междуселищните и международни телефонни съобщения;
  - осигурен достъп до Интернет чрез ADSL услуги за абонати
  - осигурен достъп до мрежа за бизнес услуги.

Мобилни телефонни съобщения

Преобладаващата част от територията на област Стара Загора има покритие от мрежите на мобилните оператори Мтел, Глобул, Вивател.

Покритие на Глобул

Интернет

Броят на фирмите, предлагащи и ползващи информационните технологии, непрекъснато се увеличава, но достъпът до мрежата на Internet се използва главно за наблюдение на пазара и събиране на информация. Частични проучвания показват, че Интернет се използва най-вече за маркетингов мониторинг, сравняване и проучване на конкурентни фирми, набавяне на информация за новости.

Много предприятия имат собствени Internet страници, но малко от фирмените web-страници са интерактивни, повечето предлагат реклама на продуктите, каталози и ценови листи без обратна връзка, минимален е броят на фирмите, които предоставят или използват e-търговия.

Някои общини от областта не поддържат актуална информация, която би могла да представлява интерес за евентуални инвеститори.

7. Териториална структура

7.1 Урбанизация и селищна мрежа.

За урбанизацията на Старозагорска област може да се съди по:

Първо: селищното устройство, демографската конфигурация, икономическо, инфраструктурно, социално, екологическо развитие.

- Териториално-селищната основа на областта включва 206 населени места, от които 10 града и 196 села.

Населените места, заедно с прилежащите им земища формират следните два основни типа териториално-селищни структури: - формални административно-териториални единици- села и градове; неформални териториално-селищни структури /райони за целенасочено въздействие/:

-Район за икономически растеж: Стара Загора;

-Изостанал селски район: Братя Даскалови, Мъглиж, Опан, Павел баня, Чирпан, Гурково, Николаево;

-Район в индустриален упадък: Гълъбово, Казанлък, Чирпан, Николаево;

-Изостанал планински район: Мъглиж, Павел баня, Гурково.

На територията на Старозагорска област *функционират 11 общини*, които са твърде различни като осигуреност с ресурси и разполагам икономически и инфраструктурен потенциал.

Второ: преминаващите през територията на областта важни пътни, железопътни и съобщително-комуникационни трасета, които са елементи на националната *транспортно-съобщителна инфраструктура*, както и трасета на оптични съобщителни кабели, трасета на газопроводи и др., играещи съществена роля за развитие на урбанизационните процеси.

Инфраструктурната изграденост /инженерна и социална инфраструктура/ играе важна роля при оценка на степента на урбанизацията.

Трето: *Повишаване качеството на живот, обитаване и материални условия за физическия стандарт.*

Качеството на живот е свързано на първо място с жилищните условия и комплексно изграждане на жилищната среда. В селата и градовете жилищните условия са силно дефинирани.

Класифицират се два вида условия на обитаване и начин на живот.

В “традиционната” градска част жилищни ядра и жилищни квартали са възникнали при силна урбанизация след Първата световна война. Налице са “натрупване” на различни пластове по архитектура, комфортабилност и стандарт жилищни квартали. Тези квартали са с плътност на застрояване около 25%, средна етажност 4,2 етаж и интензивност 1,0-1,5. Улицата е обособена като обществено пространство.

Вторият пояс на уплътняване са крайните квартали (предградия), стихийно застроени и присъединени към оформящата се градска среда със занижено качество.

Третият пояс е *англомериране, сливане на села и градове.*

При този процес на развитие няма единен подход към селищното устройство и градоустройството.

По стандартите на модерното градоустройство се наблюдават елементи на логиката на “избрана комбинация” от сгради, без съобразяване с уличната мрежа (както в новите жилищни комплекси). Въпреки това, при тази разновидност на застрояване, все още съществуват възможности за формиране на улични пространства за човека. Все още целият втори “пояс” предлага възможности за добиване на нов жилищен фонд – чрез реконструкция, като “изградеността им е от порядъка на 60-80%.

Четвърто: *Териториално разположение на зоните за труд и осигуряване на здравословните, екологични и ергономични условия в организация на производството.*

В периода след 50-те години на миналия век, в област Стара Загора както и в цялата страна, се извършва мащабна индустриализация на икономиката, изразяваща се в екстензивно разширяване на градските и селски територии с *усвояване на нови терени* преди всичко за *производствени предприятия* главно по *периферията* на градовете и селата. В този период се извършва *подчертано функционално зонирание на*

територията, като се оформят ясни производствени зони, компактно прилежащи към застроените терени.

Изградените производствени терени са оборудвани с необходимата *производствена инфраструктура*, сграден фонд, ж.п. клонове и техническа инфраструктура (вода, канал, пара, енергия и т.н.) В продължение на близо 40 години, развитието на производствените дейности е основен и водещ фактор на *урбанистичното развитие на градовете и селата*. Основна част от инвестициите и усилията са насочени в тази посока, а всички други урбанистични фактори играят подчинена и второстепенна роля. Това създава сериозни диспропорции.

В процеса на пазарно саморегулиране на икономиката, производствените зони ще претърпят интензивни структурни трансформации, съобразявайки се с промяната на вида, характера и обема на производствените дейности и услугите, както и влиянието на еврокоридори № 4, 8 и № 9 и тангентите на № 7 и № 10. На този етап процесът на структурна трансформация на производствените зони планово все още не е започнал. Това налага бърза актуализация на ***градоустройствените и териториално-устройствените планове*** на градовете и селата. Този процес трябва да заеме особено място в полезрението на областните и общински органи.

Тенденциите на световната практика за нов екологичен прочит на икономиката, изисква нова преконфигурация не само на икономика към устойчивост спрямо условията на живот, на обитаване, на опазване на околната среда в търсене на технологии и производства, които да бъдат екологообвързани и ергономично осигурени.

Пето: урбанизационното развитие се оценява по състоянието на *пазара на труда*: оценени по основните показатели “Равнище на заетост” и “Равнище на безработица.

8. Състояние на околната среда

8.1 Екологично състояние

Екологичната обстановка в областта отразява както общото икономическо състояние на региона, така и технологичната структура на производствените мощности.

Екологичните проблеми и опазването на околната среда имат пряко отношение към възможностите за устойчиво развитие на областта. Натовареността на територията от неблагоприятни природни екзогенни, ендеогенни процеси има средни стойности. За хидроклиматични процеси и явления налице е висока степен на натовареност. Общата натовареност от природните процеси и явления е с високи стойности. “Горещите” точки в екологично отношение на територията на областта идват от антропогенните въздействия или косвеното влияние на комплекса “Марица – изток” (въгледобив и електропроизводство), който е източник на трансрегионално замърсяване на въздуха, както и активната моторизация и трафика на товарни автомобили.

Въздух

Влиянието на качеството на атмосферния въздух /КАВ/ върху здравното състояние на населението, експонирано на замърсяването е не само пряко, но и косвено чрез неблагоприятни въздействия върху растителността и микроклимата в по – големите градове. Най – големи заплахи за човешкото здраве си остават атмосферните концентрации в приземния слой, на фини прахови частици под 10µm /ФПЧ 10/, серен диоксид и в частност - азотния диоксид. Поради това, техният контрол и спазването на нормите, както и спазването на сроковете за изпълнение на програмите за намаляване вредните емисии, там където има превишения на пределно допустимите концентрации, си остава приоритет.

Основно се контролират показателите: прах, оловни аерозоли, серен диоксид, азотен диоксид и сероводород. Извършват се по четири преброявания в светлата част на денонощието, през всички работни дни в годината. Освен температура и атмосферно налягане не се отчитат други метеопараметри.

Състоянието на атмосферния въздух се определя от няколко източника на замърсяване:.

- от промишления сектор;
- от транспортния трафик;
- от битовия сектор.

Производствените предприятия използват в технологични си цикли като гориво природен газ. Газоснабдителната мрежа е по – добре развита в Индустриалната зона на гр. Стара Загора, а в по-малките градове на областта все още не е изградена.

Основните източници на организирани емисии на вредни вещества са предприятията, които използват твърди технологични отпадъци в горивните си съоръжения като напр. “Бисер олива”, “Средна гора”, Сметогорната пещ към МБАЛ “Проф. Д –р Ст. Киркович” в гр. Стара Загора; “Габровница” с. Горно Сахране, общ. Павел баня.

През 2004 година са инсталирани нови пречиствателни съоръжения за отпадъчни газове в “Габровница” АД, с. Г. Сахране и “Прогрес” АД Стара Загора.

От инсталациите, работещи с периодичен режим на експлоатация, с най-значимо въздействие върху околната среда са десетте асфалтови бази.

Введена е в експлоатация нова Асфалтова база от мобилен тип, с пречиствателни съоръжения 420 ръкавни филтри в батерия – собственост на ПСК “Трейс” АД Стара Загора. Извършения емисионен контрол за оценка влиянието ѝ върху качеството на атмосферния въздух не показва отклонение от допустимите норми.

Анализ на качеството на атмосферния въздух по замърсители:

Обща прах – Прахът е характерен замърсител на територията на гр. Стара Загора – общия брой дни, през които е наблюдавано превишение на

нормата по този показател, на територията на въздушния басейн е 73. Решаваща роля за замърсяването играе обществения транспорт.

Налице е тенденция към намаляване съдържанието на прах в атмосферния въздух, в сравнение със същия период на миналата година.

Оловни аерозоли – През 2004 г. не са измерени наднормени концентрации за съдържание на оловни аерозоли.

Серен диоксид – Серният диоксид е характерен замърсител за територията на въздушен басейн “Марица - Изток”, емитиран от топлоелектрическите централи, които изгарят нискокалорични, богати на сярна въглища.

Общия брой дни, в които са регистрирани превишения на СЧ ПДК във въздушен басейн “Марица Изток”, по този показател е 12.

На ПМ във въздушен басейн Стара Загора епизодично се наблюдават превишения на нормите по този замърсител, главно през зимните месеци, при повишена консумация на горива в битовия сектор.

Азотен диоксид – не са измерени над нормени концентрации на азотни оксиди.

Сероводород – За някои пунктове са регистрирани превишения на ПДК МЕ, като най-високата отчетена стойност е 0,027 mg/m³.

Автоматична стационарна станция за контрол качеството на атмосферния въздух – SEA

Компонентите на въздуха, които се следят и отчитат са озон, азотен оксид, азотен диоксид, серен диоксид, метанови и общи въглеводороди, въглероден диоксид, амоняк, прах, сероводород и метеопараметри: слънчева радиация, скорост и посока на вятъра, атмосферно налягане, температура, влажност.

По показателя PM10 броя на регистрираните превишения през годината са 3, като най - високото отчетено е - 1,20 пъти ПДК СД .

По показателя азотен диоксид са регистрирани общо шест превишения на ПДК СЧ, като най – високото е било 1,43 ПДК СЧ.

По показателя сероводород е регистрирано едно превишение на ПДК МЕ 5,02 пъти.

Таблица 79

Общи въглеводороди, прах, въглероден оксид, серен диоксид

Райони за планиране, области и общини	Серни оксиди	Азотни оксиди	Неметанови летливи органични съединения	Метан	Въглероден оксид	Въглероден диоксид	Двуазотен оксид	Амоняк
Стара Загора	626036,2	22552,6	1490,1	213992,1	3140,7	14569950,0	4096,7	11,6
Братя Даскалови	0,0	0,0	0,5	12,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Гурково	0,0	0,0	1,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Гълъбово	285812,7	8317,3	94,3	71005,3	601,7	6254591,1	1788,0	0,0
Казанлък	674,2	131,5	114,7	344,0	88,4	70158,5	12,4	4,9
Мъглиж	0,0	0,0	0,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Николаево	0,2	0,3	1,0	0,0	0,6	104,5	0,0	0,0
Опан								

Павел баня	17,4	6,1	59,5	0,8	0,6	4070,2	0,7	0,0
Раднево	339242,4	14027,4	923,9	142421,9	620,6	8183630,3	2291,7	0,0
Стара Загора	187,2	59,2	288,9	183,8	1827,1	50749,4	2,7	6,6
Чирпан	101,8	10,5	4,3	24,0	1,4	6645,8	1,0	0,0

Мобилна лаборатория за емисионен контрол на въздуха

Лабораторията за емисионен контрол на въздуха е оборудвана с апаратура за измерване на прах, сажди, серен диоксид, въглероден диоксид, въглероден оксид, азотни окиси, общи въглеводороди както и измерване параметрите на газовия поток – скорост, температура и налягане .

При извършване на контрол на изпусканите вредни емисии е определено съдържанието на тежки метали по 6 показателя Cu, Ni, Mn, Cr, Pb и Cd. Не се наблюдават превишения на НДЕ.

Констатирани са концентрации, превишаващи съответните допустими емисии (НДЕ) по обекти, както следва :

Енергиен отрасъл - прах и серен диоксид

Парови централи, ползващи като гориво технологични отпадъци /дървесина , слънчогледова люспа/ - общи въглеводороди и прах

Сметогорни пещи за изгаряне на болнични отпадъци - Общи въглеводороди, прах, въглероден оксид, серен диоксид

Енергетиката е основният източник на емисии в района на област Стара Загора. Рисков е района на енергиен комплекс “Марица изток”, където са констатирани и най-големи превишения на ПДК на основните замърсители-серен диоксид и прах.

И трите топлоелектрически централи в енергийния комплекс имат изградени системи за пречистване на отпадните газове от прах /електрофилтри/, докато положението с пречистването на серен диоксид е по-сложно. Изгаряните в централите лигнитни въглища са с ниска топлотворна способност и високо сярно съдържание, което е причина за високите емисии на серни окиси.

Изградена е десулфоризираща инсталация на блокове № 7 и 8 в ТЕЦ ”Марица изток 2” ЕАД, които намаляват емисиите на серен диоксид до 90%.

Високите концентрации на прах, серен диоксид, азотни окиси и сажди в димните газове, изпускани от горивни инсталации, използващи като гориво мазут и дървесни отпадъци, се дължат на липсата на пречиствателни съоръжения, употребата на нискокачествени горива с високото сярно съдържание и непълни горивни процеси в котлите.

В ход е програма за изграждане на система за собствени непрекъснати и периодични измервания.

“Брикел” ЕАД – Гълъбово – от направените контролни измервания се констатира, че има превишение на допустимите норми за прах и серен диоксид. Дружеството ще осигурява производствена дейност до 2012 г. И е необходимо да монтира апаратура за собствени непрекъснати измервания. Предстои разработване и съгласуване на план за собствен мониторинг.

Изготвени са проекти за покриване на сгуроотвала с геотекстил и за оросителна инсталация. През 2005 година се предвижда покриване на малките секции за въглищен шлам с геотекстил.

Ще бъде изградена система за ранно предупреждение вследствие на неблагоприятни метеорологични обстоятелства до края на октомври 2005 година.

ТЕЦ “Марица-изток”2 – разполага със собствена апаратура за непрекъснат емисионен контрол на въздуха:

- От 1-ви до 6-ти блок, на съответните димоходи са монтирани уреди за непрекъснато измерване концентрациите на прах и съдържанието на кислород, а на комините са монтирани същите уреди за непрекъснато проследяване концентрациите на прах, SO₂, O₂, CO, CO₂, NO_x и влага.
- За блокове 7 и 8, от края на 2002 г. са въведени в редовна експлоатация десулфоризиращи инсталации.
- Предстои изграждане на сероочистващи инсталации бл. N 1-4, а за предотвратяване запрашаването на района от сгуроотвала на басейна, който се осушава и се извършва покриване с геотекстил. Централата ще инсталира система за ранно предупреждение в горепосочените срокове.

ТЕЦ “Марица-изток”3. Автоматични анализатори за отчитане концентрациите на прах, SO₂, O₂, CO, CO₂, NO_x, ще бъдат монтирани на двата комина непосредствено след изграждане на Десулфоризиращата инсталация.

След изграждането и въвеждането в експлоатация на СОИ 1 и СОИ 2 / до 30.09.2006 г./ ще се извършват собствени непрекъснати измервания на емисиите отпадъчни димни газове от горивните инсталации. Дружеството ще инсталира система за ранно предупреждение до края на октомври 2005 година, а за предотвратяване запрашаването на района от сгуроотвала се извършва химическа запечатка на басейна, който се осушава.

Таблица 80

Контрол на емисиите на вредни вещества в атмосферния въздух

Обект	Подобект /източник/	Пробоотборни точки	Контролирани замърсители
1. "Загорка" АД – Малцова ф-ка – гр. Чирпан	Парова централа Котел № 2	1	SO ₂ , NO ₂ , CO, CO ₂ , TCH, прах
2. ТЕЦ "М. Изток 2" ЕАД – с. Ковачево, общ. Раднево	Котелен цех Котел № 1 Котел № 2 Котел № 3 Котел № 7 Котел № 8 Котел № 9	1 1 1 1 1 6	SO ₂ , NO ₂ , CO, CO ₂ , TCH, прах, тежки метали
3. "Средна гора" АД – гр. Стара Загора	Парова централа Котел № 3	3	SO ₂ , NO ₂ , CO, CO ₂ , прах
4. Ек. К "М. Изток 3" АД - обект ТЕЦ "М. Изток 3" – с. Медникарово, общ. Гълъбово	Котелен цех Котел № 3 Котел № 4	6 6	SO ₂ , NO ₂ , CO, CO ₂ , TCH, прах, тежки метали
5. "Топлофикация Казанлък" ЕАД гр. Казанлък	Котелен цех Котел № 3	3	SO ₂ , NO ₂ , CO, CO ₂ , TCH, прах
6. МБАЛ "Проф. Д-р Ст. Киркович" АД гр. Стара Загора	Сметогор на пещ	1	SO ₂ , NO ₂ , CO, CO ₂ , TCH, прах
7. "Конплю" АД гр. Казанлък	Парова централа Котел ПКМ12	1	SO ₂ , NO ₂ , CO, CO ₂ , TCH, прах
8. "България - К" АД гр. Казанлък	Парова централа Котел № 3	1	SO ₂ , NO ₂ , CO, CO ₂ , TCH, прах
9. "Брикел" ЕАД гр. Гълъбово	Котелен цех Котел № 2 Котел № 3 Котел № 4	6 6 6	SO ₂ , NO ₂ , CO, CO ₂ , TCH, прах, тежки метали
10. "Бисер олива" АД гр. Стара Загора	Парова централа Котел № 3 Котел № 4	2 3	SO ₂ , NO ₂ , CO, CO ₂ , прах

Замърсител на водите се явява основно производството и бита. В естествено състояние подземните води имат добри питейни качества и с редки изключения напълно отговарят на санитарно-хигиенните стандарти за питейно водоснабдяване. Върху качеството на подземните води оказват влияние и инфилтриращите се в зоната води от р. Тунджа.

Наличието на амоняк в подземните води се дължи на селскостопански отпадъци от животински произход и в по-малка степен на редукционни процеси, протичащи непосредствено в подпочвените води.

Замърсяванията на кладенците от инфилтрирани води от р. Тунджа, чиято близост е само 9 км. от сондажните кладенци на “Ръжена”, е необходимо спешното пускане в действие на ГПСОВ – гр. Казанлък.

Контрол и наблюдение върху състоянието на повърхностните води

Регионална лаборатория - гр. Стара Загора при ИАОС извършва мониторинг на водите от две поречия – р. Тунджа и р. Марица в 17 пункта, съгласно програмата на Националната система за мониторинг на околната среда /НСМОС/. Пунктовете са категоризирани в зависимост от влиянието на антропогенните фактори върху тяхното екологично състояние, в резултат на което три от тях са фонови, десет са референтни, три - язовирни и един граничен. Честотата на пробонабиране е съответно 12 пъти в годината за референтните и граничните пунктове, 2 пъти – за фоните, 4 пъти – за язовир “Копринка” , язовир “Жребчево” и 2 пъти за р. Тунджа преди гр. Казанлък, след яз. “Копринка”.

Поречието на Тунджа се контролира в дванадесет пункта. От тях седем се контролират ежемесечно, три – на тримесечие /през м. февруари, май, август и ноември/ и два фонови – на полугодие /през март и август/.

Поречието на р. Марица се контролира в пет пункта, три от които - ежемесечно и два - на шестмесечие /през март и август/.

Референтните проби се анализират по 24 бр. показатели през месеците: февруари, май, август и ноември, а през останалите месеци – по 14 показателя.

Фоновите проби се изпитват по 18 показатели, а язовирите – по 15.

Състояние на повърхностните води

Качеството на повърхностните води /течащи и стоящи/ се определя спрямо регламентираните норми в Наредба №7 /ДВ96/08.08.1986г./.

Резултатите от анализните протоколи показват, че водите на р. Тунджа са в добро състояние, като качествата им нямат съществена промяна в сравнение със 2003 г. Най- често регистрираните превишения на пределно-допустимите норми са по показателите нитритен азот и разтворими фосфати.

Наднормени са концентрациите за нитритен азот в:

- 33 % от пробите в пункт р. Тунджа при с. Ягода;

Инцидентно са регистрирани превишения по изброените по-долу показатели, за посочените пунктове :

- активна реакция /рН/;
- яз.”Копринка” преди язовирната стена;
- р. Тунджа в опашката на яз. “Жребчево”;
- р. Тунджа на моста на с. Ягода;
- р. Тунджа преди гр. Казанлък след яз.“ Копринка”;
- яз. “Жребчево”;
- разтворими фосфати;
- р. Тунджа при с.Ягода
- р. Тунджа при гр. Павел баня.

Поречие р. Марица – II и III проектна категория

През отчетния период се наблюдава известно подобрене на качествата на водите във всички пунктове в сравнение със същия период на миналата година. Наднормено съдържание на нитритен азот се отчита в 80 % от пробите в двата референтни пункта – р. Блатница преди вливане в р. Сазлийка /гр. Раднево/, р. Сазлийка при гр. Гълъбово .

Системно са регистрирани висока електропроводимост, наднормено съдържание на разтворени вещества, сулфати и фосфати за водите от пункта на р. Блатница преди вливане в р. Сазлийка .

Контрол и наблюдение върху състоянието на подземните води

Мониторингът на подземните води се извършва в 16 пункта. Девет от тях се контролират на тримесечие, а седем - на полугодие.

Пробите се анализират по показателите: активна реакция /рН/, разтворен кислород, електропроводимост, общ сух остатък, перманганатна окисляемост, нитрити, нитрати, амониеви йони, фосфати, сулфати, хлориди, желязо /общо/, обща твърдост, калций, магнезий, карбонати, хидрогенкарбонати.

Атомно – абсорбционно е определено съдържанието на мед, манган, цинк, олово, кадмий, никел, кобалт, натрий, калий и арсен /по метода на хидридообразуване/.

Състоянието на подземните води от контролираните пунктове е най-добро в ПС ПБВ – с. Калояново . В добро състояние са пунктовете в с. Зимница и “Агробιοхим” Стара Загора .

В лошо състояние са подземните води от с. Хан Аспарухово и с. Опан, които превишават значително прага на замърсяване по показателите нитрати и сулфати, а ТЕЦ-3 – по сулфати и разтворени вещества.

Контрол на обекти емитери на отпадъчни води

Градските пречиствателни станции за отпадъчни води се нуждаят от реконструкция и модернизация особено тези в Павел баня и Раднево - през изминалата година са установени наднормени концентрации на неразтворени вещества, БПК₅, нефтопродукти и екстрахируеми вещества/.

Канализационните системи на Гълъбово, Стара Загора и Чирпан също са обект на контрол през 2004 г , които са без изградени пречиствателни станции за отпадъчните води от градската канализация. Резултатите от изпитването показват превишение на емисионните ограничения по показателите: неразтворени вещества, ХПК, БПК₅, амониев азот, фосфати, общ азот, нефтопродукти.

Анализът на данните от мониторинга на повърхностните води сочат подобряване качеството на водите в поречие Марица и липса на съществена промяна в поречие Тунджа. В тази връзка може да бъде направен извода, че делът на органично замърсяване на повърхностните води от населените места остава преобладаващ спрямо товара, внасян от промишлени точкови източници на отпадъчни води.

Осъществен е контрол на крупни промишлени предприятия на територията на област Стара Загора, заустващи отпадъчни води в повърхностни водни обекти:

- “Арсенал “АД гр. Казанлък превишават индивидуалните емисионни ограничения по показател хром /шест валентен и общ/.
- “България - К” АД – гр. Казанлък, заустващи в р. Крива вада /II кат./ са с наднормено съдържание на неразтворени вещества и високи стойности на активна реакция /рН/, ХПК и БПК5.
- Експлоатационна компания ”Марица – Изток 3” – с. Медникарово, заустват отпадъчни води в р.Соколица /II кат./. Резултатите от изпитванията показват високо съдържание на желязо и нефтопродукти.
- “Мини Марица Изток” ЕАД гр. Раднево – заустваните отпадъчни води от рудници ”Трояново1”, ”Трояново 3” и ”Трояново север” показват отклонение от емисионните норми по показател неразтворени вещества.
- “Ремотекс Раднево” ЕАД гр. Раднево – заустваните отпадъчни води в р. Блатница /II кат./ показват отклонение от емисионните норми по показател неразтворени вещества.

Тенденциите през годината показват увеличаване на концентрациите на тежки метали, внасяни във водоприемниците от промишлените обекти, основно поради физически остарели съоръжения за пречистване на технологичните води и неефективен контрол върху пречиствателния процес.

По програмата за действие към Директива 76/464/ЕС е извършена инвентаризация на производствените обекти, емитиращи опасни вещества във водната околна среда, като са предприети редица превантивни мерки за ограничаване на замърсяването с тежки метали и наложени санкции за превишения на индивидуалните емисионни ограничения по издадените разрешителни.

Земни, почви и земни недра

Основните цели и задачи, са свързани с опазване на земните недра, рационално използване на подземните богатства, ограничаване въздействието на действащите и новопроектираните дейности за добив и преработка на невъзстановими природни ресурси, рекултивацията на нарушени терени.

Изпълнени са програмите за привеждането на дейностите в съответствие с изискванията Закона за подземните богатства. Всички дружества представиха в МОСВ-София геоложките отчети за изменението на геоложките запаси и ресурси на експлоатираните от тях находища на подземни богатства, в съответствие с разпоредбите на Наредбата за изготвянето и воденето на Националния баланс на запасите, Регистъра на откритията и Специализираната карта на находищата на подземните богатства.

Всички инвеститори са подали необходимите документи за предоставяне на концесия за добив и преработка на подземни богатства.

На територията на Старозагорска област се експлоатират следните кариери:

- “Ягода” в земл. на с. Ягода, общ. Мъглиж с площ 83187 дка;

- “Бр. Кунчеви” в земл. на с. Бр. Кунчеви, общ. Ст. Загора с площ 700 дка;
- “Горен пясък” в земл. на с. Черна гора, общ. Бр. Даскалови с площ 70 дка;
- “Дивия баир” в земл. на с. Целина, общ. Чирпан с площ 33.7 дка;
- “Дуандере” в земл. на с. Спасово, общ. Чирпан с площ 80 дка;
- “Винарово” в земл. на с. Винарово, общ. Чирпан с площ 108 дка;
- “Змеево” в земл. на с. Змеево, общ. Ст. Загора с площ 175.8 дка;
- “Голата могила” в земл. на с. Златна ливада, общ. Чирпан с площ 190 дка;

След приключване експлоатацията на кариерите се предвижда извършването на техническа и биологична рекултивация.

На територията на Старозагорска област са разположени мини “Марица изток” АД. Обхватът им е в общини Раднево и Гълъбово. Нарушените терени от дейността на дружеството са 148 710, 535 дка, като тук са включени рудници, насипища, промплощадки / пътища, ел.станции, ж.п.линии / .

Изпълнена е изцяло мониторинговата програма по подсистеми „Земни недра” и „Контрол и опазване на почвите от замърсяване с пестициди”.

С договори между ПУДООС и общини Раднево, Стара Загора, Опан са реализирани проекти за безопасно съхранение на негодни за употреба пестициди. От наличните регистрирани в края на 2003 г. 941.026 т залежали пестициди са обезвредени съответно 35 175 кг твърди и 11 370 л течни в централизиран склад и 341 куб.м. в стоманобетонни контейнери /28 %/. След реализация на проектите се констатираха различия в посочените количества пестициди и тези намиращи се в складовете за СДОВ. Разликата се е получила от невъзможността точно да се определят количествата – пестицидите са разпилени, опаковките им са разкъсани, а също така се откриха погребани пестициди под рухнали постройки в бившите стопански дворове. Общините изготвиха нови проекти и кандидатстваха за повторно отпускане на допълнителни средства, за да бъде окончателно решен проблемът с ликвидирането на негодните за употреба пестициди на териториите им. Количествата залежали и негодни за употреба растително - защитни препарати, които предстоят да бъдат безопасно съхранявани в централизирани складове за СДОВ и стоманобетонни контейнери са както следва: твърди – 503 520 кг., течни – 129 361 и 384.2 куб. м

В края на 2004 г. с договор № 4582 / 03.12.2004 г. между ПУДООС и Областна администрация – гр. Стара Загора са отпуснати целево средства за събиране, препакетиране, транспортиране и депониране на негодни за употреба пестициди на територията на общини Чирпан, Братя Даскалови, Николаево, Гълъбово, Мъглиж и Казанлък, с което ще финализира проблема с безопасното им съхранение.

Изследване на почвите

Контролът на качеството на земите и почвите е част от Националната автоматизирана система за екологичен мониторинг. Извършено е определяне на 45 пункта и утвърждаване на нова почвена мониторингова мрежа.

През 2004 г. по мониторинг на засолен почви през месец май и септември е извършено пробонабиране на почвени проби и проби от подпочвени води, които са анализирани по показателите: рН /H₂O/, електропроводимост, съдържание на хлориди, сулфати, карбонати, бикарбонати, калций, магнезий, калий, натрий във водни извлекци, катионен сорбционен капацитет, обменен натрий

През месеците септември - октомври е извършено пробонабиране на почвени проби за изследване замърсяване с тежки метали от 46 опорни пункта от по две дълбочини, които са анализирани по показателите: рН, електропроводимост, влажност, азот, въглерод, фосфор, мед, цинк, олово, кадмий, арсен.

По мониторинг киселени почви са пробоотбрани и анализирани почвени проби от две опорни точки -Тъжа и Сборище.

Радиологичен мониторинг

Извършва се недеструктивен, гама – спектрометричен анализ на проби от околната среда, отбиране на водни проби, за последващ радиологичен анализ, полеви измервания на гама - радиационен фон.

Наблюдават се обекти – потенциални замърсители с радиоактивност, пунктове за радиологичен мониторинг на повърхностни води и трансграничните радиоактивни замърсявания, пунктове за радиологичен мониторинг на необработваеми почви.

Повишени съдържания на някои радионуклеиди се наблюдават в анализирани проби от различни обекти /кариера “Козарево”, в утайки на уранодобивни участъци – “Яворовец”; “Троян“; “Тенево”; “Сърница”; “Чала”; “Орлов дол” и др/.

Акустика

Основна цел е ограничаването или намаляването на вредното въздействие на шума в околната среда с цел подобряване качеството на живот на населението. Основната стратегия се обединява около създаване на действаща регионална система за управление на акустичното състояние на околната среда, което позволява идентифициране на проблемите по състоянието на шума и определяне на критичните в акустично отношение райони.

Извършва се мониторинг на промишлен шум на по - големите обекти в общините: Стара Загора; Казанлък; Чирпан; Раднево; Гълъбово; Павел баня и др.

По отношение на акустичния анализ за състоянието на промишлените обекти - източници на шум, най-често срещаните проблеми при оценката на въздействието на тези обекти върху околната среда са грешки в градоустройственото планиране. За голяма част от промишлените предприятия, в границите на хигиенно-защитната им зона попадат обекти с повишени изисквания за шумозащита (жилищни сгради, здравни или учебни заведения и др.). Такива обекти са “Габровница” АД с. Горно Сахране;

“Домейн менада” ЕООД гр. Стара Загора; “Слънце - БТ” АД гр. Стара Загора; “Благоустройство 99” АД гр. Стара Загора и др.

Сериозен проблем е и шума от търговски обекти, намиращи се в жилищни сгради или в непосредствена близост до тях като магазин за хранителни стоки “Делфин” АД гр. Стара Загора; базова станция на “Космо България Мобайл” АД в с.Малко Тръново и др.

8. 2 Защитени местности и резервати

На територията на област Стара Загора се намират:

- **Част от Национален парк “Централен Балкан”**, който е разположен в сърцето на България, в централните и най-високи части на Стара планина. Паркът включва части от териториите на 5 административни области – Ловешка, Габровска, Старозагорска, Пловдивска и Софийска. Площта му попада в пределите на 8 общини – Тетевен, Троян, Априлци, Севлиево, Павел баня, Карлово, Антон и Пирдоп, и в 31 землища на населени места. Площта му е 71 669,5 хектара, дължина 85 км, средна ширина 10 км, най-висок връх Ботев, 2376 м. надморска височина, най-ниската точка е близо до Карлово, около 500 м. надморска височина, горите покриват 44 000,8 хектара, безлесната зона е 27 668, 7 хектара, 70% от екосистемите са естествени има 9 резервата с обща площ 20 019 хектара.

- **резерватите:**
  - "Лешница" е разположен във водосбора на Лешница в землището на село Ясеново, община Казанлък и съхранява разнообразни и характерни екосистеми в нископланинския горски пояс на Шипченския дял на Стара планина, както и находища и местообитания на редки и защитени видове. Горските екосистеми включват основно бук, габър, зимен дъб, мъждрян. Основният лесообразовател – обикновения бук е на възраст 160 г., с пълнота 0,9 и средна височина 18 м. Територията предлага

убежища за сърна, благороден елен, дива свиня, златка, мечка, дневни и нощни хищни птици.

- "Каменщица" е разположен в землището на село Енина, община Казанлък и съхранява екосистеми от смесени широколистни гори на възраст 60 – 170 години (горун, бук, габър, явор, мъждрян, келяв габър, ясен), както и находища на редки и защитени растения и животни. Резерватът е дом за мечката, благородния елен, дивата свиня, сърната.
- "Соколна" има площ 1250 хектара и е разположен от 730 до 1770 м. надморска височина. Обхваща част от планинския масив Триглав, долината на река Соколна и водосбора на Кюй дере. Разположен е в землищата на селата Скобелево и Асен, община Павел баня. Могъщи, отвесни варовикови (наричани тук "бели платна") и силикатни скали, оформят долината на река Соколна и създават условия за невероятно растително богатство. Резерватът е една от естествените ботанически градини на България. Срещат се над 600 вида висши растения, от тях 40 са редки и застрашени – старопланинска иглика, костова тлъстига, старопланински еделвайс, родопски силивряк, български скален копър. Горите са от бук, дъб, габър, мъждрян, явор. Впечатляващи са находищата на люляк и казашка хвойна. В лабиринта от скали и дебри се срещат дива коза, мечка, бухал, черен и белогръб кълвач, а в небето – скален орел, ловен сокол, сокол скитник, голям и малък ястреб, обикновена ветрушка.
- **защитените местности** "Енинско ждрело" и "Мъглижка клисура";
- **природните забележителности** "Пиростията", "Находище на остролистен джел", "Ровината /Ярът/", "Мечките", "Находище на двурога орхидея", "Големия скок", "Малкия скок", "Чепелев камък", "Винишки камък", "Момите", "Туловска кория", "Ветренска кория", "Милева стена", "Ямата", "Мечата дупка", "Ождрен", "Калоян", "Милкини скали", "Кратера на вулкана", "Змейова дупка", "Казането", "Долменът", "Чирпанска кория", "Вкаменената сватба", "Търниченско пръскало" и "Евкая /Каменната къща/",

както и многобройни исторически места, красиви местности и хижи, редки растителни видове.

Биоразнообразието обединява почти всички представители на флората и фауната за страната. В района се срещат 675 вида висши растения и повече от 65 ендемични представители на флората.

Защитните и рекреационни гори заемат 35% от залесената горска площ и изпълняват основно водоохранни, противоерозионни, мелиоративни и рекреационни функции.

8.3. Управление на отпадъците

Битовите отпадъци в областта не се преработват. Действащата системата за управление на отпадъците е събиране, транспортиране и депониране на съществуващите общински депа за твърди битови отпадъци. В населените места, които не са включени в транспортната схема на съответната община, отпадъците се депонират на селските сметища. Всяка община има

разработена Програма за управление на отпадъците съгласно изискванията на нормативната база по околна среда.

Подобряване организацията по разделяне, временно съхранение, събиране и транспортиране на отпадъците

Таблица 81

Събиране и транспортиране на битови отпадъци (БО)

№	Община	Брой жители	Брой населени места в общината	Брой населени места с въведена система за събиране и транспортиране на БО	Населени места в които не е въведена система за събиране и транспортиране на БО	% население, обхванато в организирана система за събиране и транспортиране на БО	Брой на обслужваното население
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Стара Загора	179 745	51	13	38	96,2	172 884
2.	Братя Даскалови	9 668	23	-	23	0	-
3.	Чирпан	26 212	21	1	20	76,1	19 949
4.	Гълъбово	16 311	11	1	10	59,6	9 730
5.	Гурково	5 763	11	3	8	79,5	4 580
6.	Опан	3 608	13	-	13	0	-
7.	Николаево	5 029	4	2	2	79,9	4 017
8.	Мъглиж	12 673	15	12	3	100	12 673
9.	Казанлък	141 924	20	14	6	53,5	75 911
10.	Раднево	24 230	24	3	21	70,7	17 139
11.	Павел баня	15 663	13	13	-	100	15 663

Таблица 82

Регистър на общински депа за ТБО и СО в Област Стара Загора

Рег. №	Вид депо	Община	ЕКНМ	нас.място	Местоположение	Местност	Площ
047	БО	Казанлък	35167	Казанлък	35167 Казанлък	Каракос	87,180дка
050	См	Стара Загора	68850	Ст. Загора	27214 с. Еленино	Мандра баир	74дка
051	См	Чирпан	81414	Чирпан	81414 Чирпан	Шахтова пещ	600дка
207	См	Гурково	18157	Гурково	18157 Гурково	Русева стена	21,300дка
208	См	Гълъбово	18280	Гълъбово	18280 Гълъбово	Еркесене	26дка
211	БО	Братя Даскалови	06183	Бр. Даскалови	06183 Бр. Даскалови	Аговата сая	5дка
212	См	Павел баня	55021	Павел баня	55021 Павел баня	Бонин дол	5дка
213	БО СО	Раднево	61460	Раднево	61460 Раднево		93дка
278	СО	Казанлък	83106	Шейново	83106 с. Шейново	Голяма Варовита	35дка
279	См	Раднево	61460	Раднево		Аа баир	
280	СО ПО	Раднево	61460	Раднево	Околовръстен път Раднево-Автостопанство РЕМОТЕКС	Детелина	10дка
342	БО	Опан	53576	Опан	53576 Опан	Опан	6дка

БО-битови отпадъци

СО-строителни отпадъци

См- смесено депониране на битови и строителни отпадъци

Разходите за опазване и възстановяване на околната среда се явяват основен измерител за мерките, които се предприемат, за да се намали отрицателното въздействие на социално-икономическите процеси върху околната среда.

През 2003 година за опазване и възстановяване на околната среда са изразходвани общо 74 милиона лева, които са два пъти повече в сравнение с предходната година и около 97.3% от екоразходите през 2000 година.

Таблица 83

Разходи за опазване и възстановяване на околната среда за 2000-2003 година

	(млн. лева)			
	2000г.	2001г.	2002г.	2003г.
Общо – млн. лева	76	43	35	74
За придобиване на ДМА	69	26	11	43
За поддържане на ДМА	7	17	24	31

Разходите за околната среда включват два компонента – разходи за поддържане и разходи за придобиване на ДМА. За тези години, през разглеждания период 2000-2003, разходите за придобиване имат по-голям относителен дял и заемат 58.1% от общите разходи за 2003 година. Основна роля за това имат вложените инвестиции за изграждане на съоръжения за опазване на въздуха и водата и за събиране и обезвреждане на отпадъците.

Икономическата оценка на отделните последици от замърсяването на околната среда е онзи лост, който действа за опазване на природата.

8.4 Пречиствателни станции за отпадъчни води

Само в три от населените места има изградени пречиствателни станции:

ПСОВ гр. Раднево – в експлоатация от 1970 г. с капацитет: $Q_{\text{ср.ден}} = 35 \text{ l/s} = 3020 \text{ m}^3/\text{d}$; $Q_{\text{max}} = 78 \text{ l/s} = 6740 \text{ m}^3/\text{d}$. Пречистването е двустъпално : механично с решетка, пясъкозадържател и двуетажни утаители /емшери/ и биологично – биофилтри и вторични утаители.

ПСОВ гр. Павел Баня – в експлоатация от 1987 г. с капацитет: $Q_{\text{ср.ден}} = 18 \text{ l/s} = 1573 \text{ m}^3/\text{d}$; $Q_{\text{max}} = 50 \text{ l/s} = 4335 \text{ m}^3/\text{d}$. Двустъпално пречистване : механично – решетка и пясъкозадържател и биологично с биобасейн и утаители.

ПСОВ гр. Казанлък – в експлоатация от юли 2001 г. Собственост е на Община Казанлък предадена с договор за експлоатация на “В и К” ЕООД – Ст. Загора за срок от 10 год. Капацитетът /проектния/ на ПСОВ е $Q_{\text{ср.ден}} = 870 \text{ l/s} = 75000 \text{ m}^3/\text{d}$; $Q_{\text{max}} = 1500 \text{ l/s} = 130\,000 \text{ m}^3/\text{d}$.

В гр. Стара Загора започна строителство на ПСОВ по програма ИСПА.

9. Силни и слаби страни, възможности и заплахи като резултат от приложенията на SWOT анализа

Силни страни (стимулатори на развитието)	Слаби страни (ограничители на развитието)
I. Териториална структура, природни ресурси – наличие, проблеми, използваемост	
<ul style="list-style-type: none"> • Областта Стара Загора се намира на исторически кръстопът; • Важно предимство за перспективно развитие са еврокоридорите № 8, № 9 и № 10, свързващи коридорите № 7 и № 4; • Налице е развита селищна мрежа със силно изявен център; добра достъпност на центъра от всички селища; липса на сериозни релефни препятствия; • Разнообразен почвено-климатичен и релефен комплекс, благодатен за много профилно селско стопанство; туризъм и предпоставка за качеството на живот • Добро съчетаване на реакционни ресурси (минерални води, гори, водни площи, природна забележителност) и потенциал за развитие на алтернативен туризъм. 	<ul style="list-style-type: none"> • Не пълно оползотворяване на природните дадености; • Недостатъчни повърхностни водни течения, при това замърсени с отпадни води; • Неизградена система за развитие на балнеолечението, липса на туристически програми, несоциализирано културно-историческо наследство; • Наличие на много “визуални замърсители” (сметища), създаващи лош имидж на общината. • Наличие на дисбаланс “център – периферии” и голямо различие в териториалното устройство между градовете и селата.
II. Човешки ресурси и социално развитие	
<ul style="list-style-type: none"> • Наличие на добър демографски потенциал – по количество и качество в областта; • Относително добри параметри на демографската ситуация, ограничаващи процесите на де-популация (в града и в селата с ромски общности); • Високо образователно равнище (в градовете); • Висока професионална квалификация и производствен опит във всички сектори на 	<ul style="list-style-type: none"> • Тревожна тенденция в демографското развитие на селата – силно застаряване, де-популация; • Отрицателен естествен прираст (особено силно изразен в селата); • Ниско образователно равнище на населението в селата; липсват условия за жизнена кариера на млади хора в селата; • Намаляващ дял на реално заети от активното население;

<p>икономиката; особено се открояват Стара Загора и Казанлък;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Добре изграден административен център гр. Стара Загора с присъствие на държавни, общински и др. регионални администрации; • Утвърдени традиции в развитието на високотехнологичните отрасли от индустрията; • Университетски център с интеграция в над 16 университета в развитите европейски и др. страни. 	<ul style="list-style-type: none"> • Неоползотворени възможности за международен културно-познавателен, бизнес-конгресен и спортен, възстановителен, селски, ловен, риболовен, балнеолечебен и културен туризъм с лечение на база ароматерапия, етерични масла, планински и горски туризъм; • Незадоволителна работа за задържане на младите високообразователни и квалифицирани специалисти; • Миграция на младите хора в други страни и региони на Р.България.
III. Регионална икономика и секторни политики	
<ul style="list-style-type: none"> • Многоотраслова структура на икономиката, балансирана с потенциала на природния комплекс; • Устойчивост на основните показатели в развитие на икономиката; • Изградена инженерно-транспортна, пътно-комуникационна и енергийна инфраструктура; • Изграден престиж на икономиката в основните общи възможности за развитие на високотехнологични производства – Стара Загора, Казанлък; Раднево • Преобладаваща частна собственост на МПСв основни отрасли; • устойчива тенденция за разширение и повишаване на стопанската им активност; • Наличие на финансово стабилни фирми, подчертан стремеж за технологично обновяване и нарастване на производствата чрез увеличаване на инвестициите и привлечените капитали; 	<ul style="list-style-type: none"> • Бавно реструктуриране и развитие на високотехнологични производства; • Нисък дял на иновации за обновяване на продуктите и производствата; • Загуба на пазари, външно-търговски връзки; • бавна ориентация към акциониране и интегриране с транснационални производствени и търговски компании; • Недостиг и инвестиционен капитал за обновяване и разширяване на производствата; • Лошо качество на проекти за привличане на целеви средства от републиканския бюджет, структурните фондове на ЕС по програми ФАР, САПАРД, ИСПА и др.; • Наличие на индустриални и производствени зони, непривлекателни за нови инвестиции със забавена реконструкция и изграждане на съвременна инфраструктура;

<ul style="list-style-type: none"> • Съществуващ научен потенциал, стабилна подготовка на специалистите във ВУЗ и средните професионални учебни заведения; • Изключително висок потенциал за развитие на туризма: исторически, културен, бизнес и спортен туризъм, балнеолечебен, възстановителен, селски, ловен и др. • Технически постижения и формиране на бизнес центрове, средище за бизнес срещи, контакти и обмяна на опит; • Наличието на добре развита подкрепяща бизнеса инфраструктура – финансов сектор, консултантски фирми, нестопански – бизнес асоциации; • Развитие на многоотраслов аграрен сектор при повишаване на технологичното и техническо ниво на производството; • Развитие на услугите и внедряване на информационните и телекомуникационните технологии; • Силно развити икономически функции на град Стара Загора в района за растеж (Стара Загора – Казанлък – Мъглиж); • Висока капитализация на територията, висока изграденост на производствената инфраструктура; • Многоотраслова структура на индустрията; • Изграден “имидж” на индустриален център с възможности за развитие на високотехнологични производ- 	<ul style="list-style-type: none"> • Задържане процеса за пространствено разполагане на нови зони като клъстери, зони за растеж и Свободни икономически зони; • Остаряло оборудване и технологии в МСП – частен сектор; • Липса на партньорство между фирмите по браншове, технологично свързани производства и форми с различна собственост; • Прекъснатите функционални връзки между “образование – наука – производство- трудов пазар”; • Недостиг на млади високообразовани и квалифицирани специалисти за специфични нововъзникващи иновативни фирми и селското стопанство; • Недостатъчен капацитет на водоснабдяване и загуби от водоразпределителната мрежа; • Належаща цялостна реконструкция за промишлено и битово водоснабдяване; • Остарялата канализационна мрежа; • Неефективни мерки за преодоляване сътресението от реструктурирането; • липса на стопански структури с капацитет за тласък в развитието и обновяването на областната икономика; • липса на нови (утвърдени търговски марки; липса на ново промишлено “лого” на областта; • Липса на стимули за иновации; • Недостиг на инвестиционен капитал за обновяване и разширяване на производствата;
--	---

<p>ства;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Добре развита преработвателна промишленост, базирана на селското стопанство; • Наличие на много стабилни фирми, реализиращи износ и печалби; заявени намерения за технологично обновяване и увеличаване на производствата; • Предприети активни действия към привличане на нови инвестиции (индустриален парк при Метро); • Добър потенциал за развитие на индустриално зеленчуко-производство, за увеличаване на трайните насаждения и интензивно животновъдство технически култури и останалите подотрасли на аграрната икономика; • Добър климат на партньорство между общината, частния сектор и неправителствените структури; • Наличие на междуобщински съвместни дейности; • Очертан профил на два селски района. 	<ul style="list-style-type: none"> • Амортизирани производствени зони, непривлекателни за нови инвестиции; неизползвани възможности на селските територии за изнасяне на производства; • Остарялото оборудване и технологии, в значителна част от фирмите, ниска конкурентоспособност, ограничени мустни пазари; • Сериозно разминаване между предлагана и търсена квалификация в пазара на труда; • Недостатъчна информация сред бизнеса за изискваните нови стандарти при влизане в ЕС; • Липса на добре развит борсов пазар; • Нестабилни стопански структури в селското стопанство; ниско равнище на научното обслужване; липса на условия за развитие на фермерство от европейски тип;
<h3>III Техническа инфраструктура и екология</h3>	
<ul style="list-style-type: none"> • Наличие на техническа инфраструктура от висок клас; • Утвърден транспортно-комуникационен център от висок ранг; • Наличие на летищен комплекс к възможност за връщане в експлоатация; • Планирани 3 развръзки към града от ЕТК 8; възможност за максимално оползотворяване; • Висока степен на изграденост на енергийната, съобщителната и водостопанските системи; 	<ul style="list-style-type: none"> • Незадоволително качество на областната пътна мрежа, необходими спешни ремонти и доизграждане между общините и други райони; • Амортизирана вътрешна водопроводна мрежа (особено в града) – огромни загуби на вода, чести аварии, режим; • Негаранаирано качество на питейната вода в селата; нуобходимост от нови водохващания и пречиствателни съоръжения; • Напълно използвани

<ul style="list-style-type: none"> • Наличие на обективни предпоставки за отопление на гр. Стара Загора на базата на природен газ; • Потенциал за бърза газификация:/ битово и промишлено; • Включване на областта в Националната система за екологичен мониторинг; • Създаден фонд “Опазване на околната среда”; • Предпоставки за рязко намаляване на риска от преносно въздушно замърсяване (японски мениджмънт в ТЕЦ “Марица-Изток”); • Предпоставки за намаляване на въздушното и шумово замърсяване в града – мерките по новия ОУП; • Възможност за обогатяване на зелената система на града с елементи върху освободени военни терени и разширен обхват на реакционните гори; • Наличие на реализуеми идеи, концепции и програми, касаещи адекватно развитие на техническата инфраструктура и опазването на околната среда в областта (вкл. Предвижданията на новия ОУП); 	<p>възможности за разширяване на газификацията;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Липса на хидромелиорациите и мрежите в някои квартали на града и селата на областта; • Лошо състояние на каналната мрежа в напоителните полета на областта; • Остър недостиг на финансов ресурс за поддържане на съществуващата и за изграждане на нова техническа инфраструктура; • Ситуирането на областта в една от “горещите” екологични точки на въздушен басейн XI – Стара Загора – Марица – Изток; • Трайна тенденция за замърсяване на въздуха с прах от лоша улична хигиена и въглероден двуокис – от градския трафик; • Наличие на нерегламентирани смища в селата и ромските квартали на областта, забавяне изграждането на съвременни депа за твърди и битови отпадъци; • Реституция на земи в паркове общинска публична собственост на одържавени и компенсирани терени с реализирана компенсация или заплащане.
<p>Възможности</p>	<p>Заплахи</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Приоритетно значение на коридори № 8 и № 9 и АМ “Марица” в национален и европейски контекст ще доведе до нарастване на потока от хора, стоки и услуги, което ще рефлектира положително върху областта; • Определянето в областта на райони за растеж и приз за община Стара Загора “Община готова за бизнес” ще гарантира 	<ul style="list-style-type: none"> • Продължавашо увеличение на вътрешно-областните различия, особено между център и периферия; • Административният капацитет, въпреки увеличените възможности за финансиране ще продължава да бъде пречка за развитие на някои сектори; • Наличие на бюрократични процедури

<p>и увеличи нейното значение в национален мащаб;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Продължаващ приток от чуждестранни инвестиции; • Възможното връщане в експлоатация на наличното летище, ще подобри още повече комуникационната среда и привличането на инвестиции; • Областта отговаря на много от условията на новите приоритети на структурните фондове за участие в бъдещи проекти за високи технологични производства; • Предприети активни действия към привличане на нови инвестиции (индустриален парк при Метро) плюс наличието на специалисти от отлична възможност при намиране на стабилен инвеститор за развитие на иновации; • Минералните води в съчетание с КИН са отличен ресурс за отговаряне нуждите от повишено търсене на алтернативен туризъм в ЕС при добра организация и реклама; • Осигурена реализация на градската ПСОВ в съчетание с мерките по новия по новия ОУП ще благоприятства за отстраняване на една от главните слабости на района, а именно подобряване на екологичната обстановка; • Наличие на реални фактори за развитие на всички разновидности на туризма; • Условия за внедряване на телекомуникациите и информационните технологии; • Утвърдени традиции в развитието на високотехноло- 	<p>процедури</p> <ul style="list-style-type: none"> • Проблемните “училища в криза” и периферната социална инфраструктура ще се пренасят и задълбочават във времето, ако не се предприемат адекватни мерки; • Продължаващо увеличаване на разминаването между търсенето и предлагането на пазара на труда; • Забавяне уедряването на земята и навлизане на нови организационни форми в аграрния бизнес; • Забавен процес на обновяване на МТБ в туризма; • Забавена актуализация на кадастър, териториално-устройствени и градоустройствени планове и опасност от стихийно застрояване при архитектура и комфорт на ниско ниво.
---	--

<p>гични отрасли от индустрията;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Университетски център с висока степен на интеграция с над 16 университети в развити европейски и други страни. 	
---	--

**Общи оценки и изводи за икономическото и социално развитие на
Област Стара Загора за периода до 2005 г. /вж. Приложение 1/**

Приложението на структурния, пофакторен, сравнителен и SWOT анализ при оценки на регионалното развитие на област Ст. Загора дава основание да се *направят следните изводи:*

Първо – природният комплекс на Старозагорска област разполага с достатъчно материални ресурси и трудов потенциал, гарантиращи целите и приоритетите за по-нататъшното регионално развитие в перспектива. Резултатите от провежданите структурни реформи в икономиката, социалната сфера и инфраструктура са положителни и предпоставка за реализиране на концепцията за устойчиво регионално развитие.

Второ – Геостратегическото разположение на областта в центъра на Южен централен регион и Тракийската низина, преминаването на трите европейски коридора №4, № 8 и № 9, както и тангенти от основните пръстени на редица линейни инфраструктурни системи и мрежи, осигуряват добри възможности с икономическа и социални връзки на областта с други области и територии на страната. Изградената активно функционираща транспортна и инженерна инфраструктура дава основание да се проектират и изградят съвременни дистрибуционни, диагностични и информационни регионални центрове, обслужващи трафика на суровини, стоки, продукти, услуги, енергия и вода и се явяват като важен фактор за развитието на територията, за стабилен икономически растеж и повишаване статуса на живот на населението.

Трето – Структурата на регионалната икономика се формира като многоотраслова. Преобладава секторът на услугите (до 80, 6%), следвани от индустрията (15,5%) и аграрен сектор (3,7%). По отношение реализираните приходи от продажбите водещ е частният сектор, следван от държавния, държавно частен и общински.

Положителен е факта, че водещи са факторите: енергетика, въгледобив, хранително-вкусова промишленост, машини и оборудване, електро оптично производство, текстил, пластмаси, кожени изделия и др. Тази структура е предпоставка за ускоряване делът на производството с приложение на биотехнологиите, информационни, телекомуникационни и други съвременни технологични решения.

Структурата на трудовия потенциал по образование и квалификация отговоря на такава насока на развитие. Процеса на преструктуриране все още не е завършен.

Четвърто: на територията на общините *Раднево-Гълъбово* се развиват определени рискови производства, свързани с добив на въглища, производството на електроенергия и развитие на енергетиката. Реално тези

територии се очертават като печеливши и стабилни и като цяло те ще осигуряват добри перспективи за финансово и друго ресурсно осигуряване на дейностите, свързани с очертаващите се за областта, приоритети – създаване на активна бизнес среда и стабилизиране и подобряване качеството на средата с цел да не се допусне същите да изпаднат в категорията на упадък от прекалено индустриално развитие на рискови производства.

Пето: Старозагорска област заедно с Пловдивска област се очертават като водещи в развитието на Южен централен район, вкл. и по отношение на развитието на Регионалната иновационна стратегия. Те до голяма степен ще оформят и междурегионалните приоритети, целите и характера на проектите с надобластен характер. Такива са и посоките свързани с изграждане европейски транспортни коридори минаващи през територията на Република България. В Старозагорска област е пресечната точка на еврокоридори № 4, № 8 и № 9. След изграждането им чрез въздействието което те ще оказват върху прилежащите им територии ще се стимулират позитивни процеси от селищното, икономическото и социалното развитие в областта като цяло и в отделните и общини и населени места.

В този смисъл основни Проекти с национално значение, които ще бъдат реализирани на територията на Област Стара Загора са Автомагистрала “Тракия” и Автомагистрала “Марица” , като част от Европейски критски коридор № 8 и №4.

Шесто – На територията на областта е налице сравнително добре изградена селищна мрежа, опорните центрове балансират добре прилежащата им територия Наличие е обаче противопоставяне между център и периферия. Това налага целево ориентирано насочване на мерките, инструментите, и средствата към съответните райони и части от територията на областта, квалифицирани като изоставящи периферии. Развитието на градовете все още не са се оформили със специфична архитектура и градоустройствените им планове подлежат на актуализация.

Седмо – Наличие на качествен човешки потенциал, сравнително добрите демографски структури и процеси и на контингент от високото професионални и добре обучени кадри предполага адаптация на производството, качеството му реструктуриране към активна бизнес среда с просперитетни отрасли и дейности и рязко увеличаване заетостта и доходите.

Осмо – Сравнително разнообразни и в добро състояние природни и антропогенни ресурси с високи експлоатационни качества, наличието на територии със запазена природна среда, добре експонирано културно-историческо наследство, възможностите за производство на екологично чиста земеделска продукция, богатите водно стопански и културно-балнеоложки центрове са добра основа за развитие на туризъм, балнеолечебни структури, санаториуми и профилакториуми. Допълнително условие е профилирането на средните и висши Медицински училища.

Девето – Добрите контакти с частния сектор и неправителствения сектор, създадените активи връзки с общините и с регионалните асоциации на общините (Тракия и Подбалканските общини) са важен довод при определянето на целите и застъпват намеренията, които реално са

“Възбудени отдолу”. Наличието на силен интерес на международния бизнес, на отделни стопански и донорски организации у нас и в чужбина също така влияе върху дефинирането на определени цели, с помощта на които да се стимулира и утвърждава този разностранен и богат на форми и *проявления инвестиционен интерес*.

Десето – Основно внимание следва да се отдели на проявилите се териториални диспропорции, а именно:

- *открити регионални различия* между силно развитите общини *Стара Загора, Казанлък, Раднево* и малките с проблемен характер общини като *Опан, Братя Даскалови, Павел баня, Гурково и Николаево*. Последните изискват за стимулиране на развитието си определяне на приоритетите в тяхното развитие да се използват основните ресурси, с които разполагат – ценни обработваеми земи и трудов потенциал с не много високи качествени характеристики. Общини от типа на *Чирпан* ще се развиват на базата на съществуващите потенциали и ресурси, като ще допълват икономическите, социалните и обслужващите функции на общините от района за растеж.
- *Открояват се характеристики, базиращи се на анализи и оценки* на групата на общините *Стара Загора, Казанлък, Раднево (Гълъбово)*, а от неформалните териториални единици на района за растеж (*Стара Загора-Мъглиж, Казанлък*), които *поемат основите функции на бъдещото развитие на областта*. С проблемен характер в своето развитие са малките общини – *Опан, Братя Даскалови, Павел баня, Гурково и Николаево*.
- Особено отчетлива е диспропорцията между структурата и характера на работните места и квалификацията и образователното ниво на работната сила. Това е и една от причините за външна миграция, която обхваща преди всичко младото поколение. Това налага реструктуриране на средните училища и въвеждане на такава професионална специализация, която да отговаря на потребността от работна сила.
- Диспропорция се очаква и при съчетаване на емкостта на пътищата и засилената моторизация. Пиковите часове вече обхващат почти цялото активно работно време.
- Най-сериозен е проблема за небаласираността на доходите и разходите за издръжка на населението, социално-икономическото и инфраструктурно развитие на областта е съпроводено с появата на редица проблеми, които оказват задържащо влияние. Те са от най-различен характер, финансови, структурни, нормативно-правни, организационни и др.

Б/ СТРАТЕГИЧЕСКА ЧАСТ

1. Визия за областната стратегия за развитие

Визията, целите и приоритетите като съставна част на стратегията за регионално развитие на област Стара Загора 2005 - 2015 г. са формулирани въз основа на анализа, настъпващите промени в процеса на интеграция на страната в Европейския съюз и в съответствие с приоритетите на националната стратегия, както и с регионалните политики, определени в съответните стратегически документи на Република България.

Основополагащи при разработване на стратегията за регионалното развитие са целите и принципите на кохезионната политика на Европейския съюз, която е насочена към намаляване на регионалните различия и преодоляване диспропорцията “център – периферия”. В стратегията се насърчава цялостното хармонично развитие, определяне на общата стратегическа рамка и основни показатели за динамично развитие. Основен акцент в развитието на Област Стара Загора следва да бъде намаляване на между- и вътрешнообщинските различия на територията и преодоляване изостаналостта на селските райони.

Стратегията отчита целите на Структурните фондове и Кохезионния фонд като основни инструменти за финансиране на дейностите на регионалната политика, а така също целите и приоритетите на ключовите документи на Република България и Южен Централен район за планиране.

В стратегията се отчитат и външни фактори, като **глобализацията**, технологичната революция и знанието като основа за устойчиво развитие на икономиката. В процеса на реализацията на стратегията на област Стара Загора ще се търси постигането на **координация и допълняемост** при мобилизиране на материалните, финансови, трудови и други ресурси. Стратегията е съобразена с постановките и изискванията на всички планови документи на национално и регионално ниво.

При разработката на **Областната стратегия** е приложен **интегриран подход** за регионалното развитие, съчетан с политиката за **териториално устройство и градоустройство**. Потърсени са онези въздействия на

развитието на селищната мрежа и връзките град – село, които пряко влияят върху регионалното развитие.

Стратегията има дългосрочен характер и обхваща периода 2005 – 2015 г. Отчита се необходимостта от развитие на административния капацитет на местно и областно ниво като условие за успешно участие в процеса на интегриране на България в ЕС.

Необходимостта от защита на околната среда и следване на един устойчив път на развитие е основен хоризонтален приоритет при провеждане на политиката на сближаване.

Териториалният обхват на разработката е в **административните граници на областта**, но при формулирането на целите и задачите са отчетени и интеграционните връзки и възможности с останалите области и общини в рамките на Южния централен район.

За повишаване на конкурентоспособността на икономиката на областта важно условие е да се привлекат инвестиции, да се развие ресурсния потенциал за нови динамично развиващи се икономически дейности.

На основата на анализа на възможностите, проблеми и тенденциите посочени в SWOT анализа на област Стара Загора се формулира следната **визия**:

Област Стара Загора – регион с устойчиво развитие, балансирана икономика, базирана на знанието и висок

Тя е реално постижима предвид наличие на:

- Природни и човешки ресурси;
- Относително добра структура на регионалната икономика;
- Изградена инфраструктура и сравнително добро устройство на територията;
- Благоприятно разположение и пресечна точка на трансевропейски

коридори, оказващо положително влияние върху развитието на регионалната икономика.

2. Стратегически цели.

Главната цел на регионалното развитие на Област Стара Загора за периода до 2015 г. е “Постигане на устойчиво и балансирано развитие”.

Това налага **диференциран подход** по отношение вида на **инструментите** за подпомагане на регионалното развитие, зависещи от социално-икономическата ситуация в отделните общини, села и градове.

Стара Загора, Казанлък, Раднево и Гълъбово са общини с по-голям икономически потенциал и възможност да служат като катализатор за цялостното развитие на област Стара Загора.

Главната цел може да се достигне чрез реализирането на следните **Стратегически цели**:

- Развитие и доближаване до средните равнища на развитие на ЕС, чрез инвестиране в повишаване качеството на човешките ресурси и техническата инфраструктура;
- Намаляване на междуобщинските и вътрешнообщинските различия чрез мобилизиране на местните ресурси за преодоляване диспропорциите “**център – периферия**”;
- Изграждане на партньорства на местно и областно ниво и междуобщинско сътрудничество и на ниво район за планиране.

Реализирането на стратегическите цели предполага провеждането на комплекс от мерки, които да доведат до увеличаване на равнището на икономическо развитие на общините в областта:

- динамично развитие на икономиката, основана на знанието при увеличаване на икономическия потенциал и развитие на производството, насърчаване разрастването на малкия и средния бизнес, на локализиране на смесени предприятия и филиали (производствени и търговски вериги) като част от транснационалните корпорации;
- устойчив икономически растеж чрез приоритетно развитие на конкурентоспособна индустрия, интензивно и високопродуктивно земеделие (лозарство, животновъдство, зеленчукопроизводство, технически плантации и свързаната с тях хранително-вкусова промишленост, съгласно европейските стандарти);
- стабилизиране на заетостта и подобряване качеството на работната сила;
- подобряване качеството на живот и социалния статус на населението;
- съхраняване и ефективно използване на ресурсната база на областта и по общини;
- създаване и ускорено развитие на регионални клъстери, райони за растеж, селскостопански райони, дистрибуционни и информационни центрове;
- подобряване финансовото състояние и укрепване финансовата автономност на общините от областта, чрез разширяване на собствената приходна база и оптимизиране структурата на общинските разходи;
- създаване на условия за прилагане на единната европейска здравна и образователна система;
- осигуряване на приходи чрез съвместни дейности с фирмите и привличане на финансиране чрез проектите и програмите по линията на ЕС;
- намаляване на съществуващото замърсяване на въздуха, водите и почвите и осигуряване на устойчиви показатели за качеството на средата на живот;
- усъвършенстването на образователната система;
- обвързване на развитието на отделните селища с общата политика за **териториално устройство** и подобряване на

физическата и градоустройствена структура по населените места;

- укрепване на ролята на местната власт в тясно сътрудничество с гражданските организации, бизнеса и научно-техническите среди.

3. Приоритети, специфични цели и основни дейности

Общата стратегическа рамка за реализация на приоритетите за развитие на област Стара Загора се основава на система от приоритети.

Приоритет 1 – Динамично развитие на икономиката на основата на знанието и повишаване на конкурентноспособността ѝ.

Приоритет 2 – Развитие и модернизация на техническата инфраструктурата, създаваща условия за растеж и повишаване ефективността на регионалната икономика.

Приоритет 3 – Подобряване привлекателността, условията, качеството на живот и социалната инфраструктура в област Стара Загора.

Приоритет 4 – Повишаване на административния капацитет, изграждане на партньорства и гражданско участие.

Приоритет 5 – Възстановяване и опазване на околна среда и развитие на екологичната инфраструктура, водещи до устойчиво и балансирано развитие и повишаване на възможностите за инвестиции в икономиката.

Приоритет № 1. Динамично развитие на икономиката на основата на знанието и повишаване на нейната конкурентоспособност.

В съвременна Европа регионалното развитие все повече се отъждествява с икономика, базирана на знанието, изследователската дейност и развитие на технологиите. Конкурентоспособността на регионите се определя от широкото въвеждане на информационните и комуникационните технологии, както в производствения, така и в публичния сектор; от развойната дейност и успешното внедряване на иновациите. От особено значение за развитие на местните икономики на по-малките и слабо развити общини е технологичното обновяване и развитие на производството. Това би довело до намаляване на вътрешнообластните различия. Следва да се обърне особено внимание на големите икономически центрове - Стара Загора, Казанлък, Раднево, Гълъбово, където развитието на производството, базирано на въвеждане на нови технологии и техника би довело до стимулиране развитието на цялата област.

Необходимо е да се използва и развива потенциалът на учебните заведения и научно-изследователски звена в областта за научно-приложни дейности, да се поддържа тясна връзка между тях и производствените предприятия за прилагане на иновациите. Създаването на активна бизнес

среда в общините и специфичните мерки за районите за растеж, изостанали селски, планински и райони в упадък са условие за балансирано икономическо развитие при ефективно оползотворяване на всички ресурси.

Независимо че структурата на икономиката на малките общини е деформирана и обикновено се базира на ограничен брой водещи сектори, като цяло икономиката на областта е многоотраслова - многосекторна промишленост, аграрен сектор със значителен потенциал и туристически сектор на базата на разнообразни културно-исторически и природни ресурси.

Специфичните цели в рамките на приоритета са изведени по отрасли на икономиката и съобразени със спецификата на различните сектори. Това дава възможност за допълнително прецизиране.

А. Промисленост

Специфична цел 1: Развитие на изследователската дейност, технологичното и техническото преоборудване на всички сектори.

Водещата роля на знанието и иновациите в развитието на промишлеността трябва да бъде основен акцент в политиката на местните управи. Насърчаването на този процес ще гарантира повишаване на конкурентноспособността на икономиката.

- Превръщане територията на област Стара Загора и общините в привлекателна за инвестиции и развитие на интелектуални и високотехнологични производства, създаване на бизнес – инкубатори, бизнес центрове, технологични паркове на територията на общините Стара Загора, Казанлък, Чирпан, Раднево и други.
- Продължаване на процеса на изграждане на нова структура на областната икономика чрез: съхраняване на жизнени традиционни промишлени отрасли; развитие на алтернативни производства с потенциал за растеж; затваряне на предприятия с остаряла техника, технологии и продуктова структура, насърчаване инвестициите в прилагане на нови технологии и техника за развитие на производството.
- Преструктуриране на производствената инфраструктура - освобождаване на неизползвани или неефективно използвани производствени фондове и предоставянето им за други цели.
- Насърчаване на предприемачеството и стимулиране развитието на частния бизнес преди всичко на малките и средни предприятия с производствена ориентация и към дейности, които са високоадаптивни в пазарната среда.
- Приемане на програми по общини и по отрасли на промишлеността и аграрната икономика за: внедряване на най-съвременните постижения на науката и технологиите при преструктуриране на промишленото и индустриализиране на аграрното производство; разширяване на продуктовата номенклатура и производство на стоки, конкурентни на международните пазари; спазване на европейските стандарти;

закупуване на лицензи, ноу-хау, лизинг, прилагането на съвременна организация чрез франчайзингови договори.

- Разработка на областна иновационна стратегия за осигуряване интеграция на предприятията, бизнес средата и ВУЗ. Поощряване на партньорството и интеграцията за реализиране политиката за прилагане на знанието в производството.
- Реализиране на проекти за превръщане на Тракийския университет в работещ **научно -изследователски център** за проучвания, разработване и внедряване на високите технологии в сферата на хуманната и ветеринарна медицина, животновъдство, аграрна икономика, регионално планиране и развитие на селските райони, екология и други в икономиката на област Стара Загора
- Концентриране на ресурси в района за растеж – Стара Загора и изостаналите селски, планински и райони в упадък на територията на областта за насърчаване развитието на базата на нови технологии и намаляване вътрешнообластните различия. С продължаващото бързо развитие на промишлеността си Стара Загора ще служи като катализатор за развитието на икономиката на цялата област.
- Активна политика на областно и местно ниво за насърчаване на инвестициите и развитие на бизнеса чрез подкрепа при закупуване на терени; съгласуване на проекти; процедури при регистрация, подбор и обучение на персонала; изграждане на обществено-частни партньорства; осъществяване на ефективен маркетинг; публичност; проникване на пазари.

Специфична цел 2: Подкрепа на утвърдени фирми в общината и изграждане на бизнес партньорства, промишлени зони, технопаркове, центрове за услуги, дистрибуция, информация и др.

- Внедряване на високо производствени и екологосъобразни производства и дейности.
- Разработване на областна и общински програми за ергономични, здравословни и екологични условия на труд и засилване контрола главно в общините Стара Загора, Раднево, Гълъбово, Казанлък, Чирпан за контрол на условията на труд, защита на работещите, социално осигуряване.
- Създаване на областен информационен център за пазарната, продуктовата, конкурентната, ценова и други информации, както и подкрепа на организациите и частните консултантски фирми, предоставящи услуги на бизнеса.
- Осигуряване на преференции, подобряване на достъпа до информационните и телекомуникационните технологии, развитие на услугите, особено за малките и средни предприятия.
- Оказване подкрепа на професионалните центрове и учебните заведения за развитие на квалификационните професионални курсове и обучение на специалисти по мениджмънт, маркетинг, разработка и управление на проекти.

- Доразвитие на техническата и пазарната инфраструктура за обслужване на бизнеса: развитие на регионални стокови борси, тържища, специализирани пазари, иновационни инкубатори и изложения с участия на чужди и местни фирми; отреждане на терени и подкрепа на бизнес центрове, развитие на финансовите, административните и други услуги по населени места с развита индустрия.
- Подпомагане на малкия и средния бизнес, интегрирането му с големи предприятия, включително с транснационални корпоративни системи, представени в областта.
- Увеличаване броя на МСП и разнообразяване на производството им в общините Мъглиж, Гурково, Раднево, Гълъбово, Николаево, Чирпан, Братя Даскалови, Павел баня, Опан и затвърждаване на позициите на тези в големите промишлени центрове Стара Загора и Казанлък.
- Насърчаване на фирмената култура във всички сфери на икономиката.
- Създаване на условия за защита на лоялността и конкуренцията, защита на интересите на производители, дистрибутори (търговци и транспортни фирми) и най-вече на потребителите. Засилване контрола за спазване на законността.
- Изграждане на индустриален парк в Стара Загора за екологично чисти и високотехнологични производства.
- Подобряване на контакта между секторите в областта на икономиката и повишаване управленските умения и фирмената култура на представители на МСП чрез организиране на семинари и обучения от ВУЗ, АРИР, ТПП, Стопанска камара, браншови сдружения и други.

Специфична цел 3. Създаване на публично- частни партньорства и инициативи за икономическо развитие.

- Постигане на значителен икономически растеж и отговаряне на приетите в Лисабон критерии за това: средни темпове на растеж 3%; разходи за научноизследователска дейност – 3% от БВП; високо образователното ниво - над 85% от населението на възраст между 20-24 години да има завършено средно образование.
- Оказване подкрепа за развитие функциите на фондации и неправителствени организации с цел подкрепа на партньорството между общините и в стопанския сектор между фирмите.
- Стимулиране на смесени предприятия и развитие на договорните услуги между сродни предприятия на територията на област Стара Загора, както и използване на създадените връзки на общините със сродни градове и общини от съседните ни страни и страните – членки на Европейския съюз, и САЩ.

Специфична цел 4. Развитие на мрежа от регионални клъстери, центрове на малките и средни предприятия.

- Включване на университети, колежи, изследователски бази, лаборатории и асоциации за стимулиране развитието на района за растеж и другите райони за целенасочено въздействие.
- Осигуряване на достъп до информационните и телекомуникационните технологии в областта на публичните, комунално-битовите и финансови услуги както и за малките и средни предприятия.
- Стимулиране на общините за създаване на бизнес центрове, дистрибуционни центрове, информационни центрове, агроцентрове и консултантски центрове.
- Насърчаване изграждането на бизнес мрежи и клъстери на регионално ниво.

Специфична цел 5. Стимулиране и развитие на системи “Обучение през целия живот” в рамките на самите бизнес организации.

- Приемане на програми от бизнес организациите за непрекъснато обучение, специализирано и съобразено със специфичните изисквания на работните места.
- Разработка и въвеждане на система за оценка на нивото на специалистите и работниците и характеристики на работните места, както и длъжностни характеристики.
- Повишаване качеството на работната сила и подобряване на образователната система чрез стимулиране на учебните заведения за интегриране с работодателите при подготовка на специалисти.
- Разширяване дейността на българо-германския образователен център за обучение в сферата на металотехниката, автомобилната и селскостопанската техника, заваряване, компютърно обучение, както и бизнес курсове.
- Разнообразяване на компютърни услуги, включително и консултантски и образователни центрове, специализиране във всички области на компютърното и технологично обучение с конкретни програми за всички сектори на икономиката.

Специфична цел 6. Стимулиране и създаване на условия за развитие на малките и средни предприятия в промишления и аграрния сектор, търговията и услугите. Повишаване диалога и взаимната информираност.

- Преференции и подкрепа на малките и средни предприятия по общини, насърчаване специализирането им в сферата на селското и горското стопанство, промишлеността (преди всичко преработващата), строителството и услугите.
- Насърчаване на модели за управление и организация на МСП и специфичен механизъм за планиране при използване на съвременната система от стандарти, индикатори, анализи, баланси и мониторинг

- Насърчаване затварянето цикъла на производство - “земя – краен продукт” от МСП, особено в аграрния сектор и интегриране на селскостопанското производство с хранително-вкусовата промишленост при широко използване на съвременни технологии.
- Разширяване на дейността на съществуващите преработващи предприятия и изграждане на малки производствени мощности в райони без такива за затваряне на цикъла.
- Подкрепа за повишаване достъпа до финансови услуги, паралелно изграждане на институционална и друга инфраструктура за развитието на малкия и среден бизнес.
- Подкрепа на начинаещите предприемачи чрез консултантски услуги, обучение, достъп до финансови ресурси, намаляване на административните пречки.
- Развитие на консултантски бизнес и друг вид услуги, обслужващи аграрния сектор и включване на Тракийския университет със специалностите ветеринарна медицина, услуги по селекцията и др.

Специфична цел 7. Повишаване на информираността и диалога между бизнеса и областната и местните власти.

- Засилване контакта между малките и средни предприятия с общинската и областната администрации.
- Изграждане на система за ефективно партньорство и участие на бизнеса в процеса на управление и за решаване проблемите на общността.
- Стимулиране неправителствените и браншовите организации за засилване на междуфирмения контакт.

Б. Аграрен сектор

Специфична цел 1. Развитие на устойчиво и високоефективно селско стопанство.

- Разработване на **аграрна политика, програми и проекти** по общини, съобразени със специфичните условия и ресурси за развитие на секторите на селското стопанство, увеличаване на добивите и продуктивността, за ефективно използване на предоставяните от ЕС средства.
- Подпомагане на ВУЗ и други организации за обучение по разработката на програми и проекти.
- Уедряване и ефективно използване на земеделските земи. Стимулиране на развитието на пазара на земя, аренда, даване под наем. Организиране на съвременни аграрни стопанства, кооперации, акционерни дружества и други.

- Регистрация на пустеещи земи и включването им насърчаване използването им. Подпомагане на собствениците за намиране на решения за използване на земите.
- Повсеместна стандартизация и сертификация на селскостопанската продукция в съответствие на изискванията на ЕС. Обучение на специалисти за въвеждане на стандартите (Тракийския университет – нови специалности и магистърски програми).
- Стимулиране износа на европейския пазар и възстановяване на руските пазари.
- Увеличаване на селскостопанските площи за трайни насаждения, билки, лозови масиви и тези за нови технически култури и подсигуряване на парфюмерийната, козметична и фармацевтична промишленост и създаване на високо индустриализирано селско стопанство.
- Стимулиране производството на мед и затваряне на цикъла “пчеларство и преработка на пчелни продукти” за вътрешния пазар и износ в ЕС и други целеви пазари.
- Създаване на регистър на селскостопанските производители по общини и общо за областта.
- Възстановяване и реконструкция на хидромелиоративните съоръжения и увеличаване на поливните площи.
- Включване на Тракийския университет, неговите лаборатории и катедри в селекцията, за предоставяне на консултантски услуги за прилагане на съвременната наука в селскостопанското производство и др.
- Развитие на зеленчукопроизводството включително оранжерийните стопанства.
- Създаване на пилотни стопанства за производство на високо качествен посадъчен материал и семена.
- Изграждане на производствени технологични вериги: лозарство – винопроизводство; зеленчуци – консервиране / сушене, замразяване; овощарство – консервиране / сушене, замразяване; месо – месопреработване, мляко - млекопреработване.
- Разширяване на съществуващите и създаване на нови животновъдни ферми, птицепроизводителни стопанства и други, за крави, биволи и овце при спазване на стандартите на Европейския съюз; за щрауси и бройлери; за зайци и рибни стопанства при ефективно използване на водните басейни.
- Развитие на биологичното земеделие.
- Създаване на агроинформационни бизнес центрове; укрепване и разширяване на дейността на браншовите съюзи, неправителствените организации, съюза на животновъдите, съюза на млекопроизводителите, съюза на семепроизводителите, съюза на пчеларите, съюза на хранително-вкусовата промишленост и т.н.

- Създаване на център за повишаване на квалификацията на агрономите и ветеринарите и стимулиране на частните кабинети при интеграция с Тракийския университет.
- Създаване на специализирани фирми за производство на селскостопански продукти, обмяна на опит и стимулиране повишаването на качеството. Оказване на подкрепа от местните управи при осигуряване на сгради, административна подкрепа.
- Технологично преоборудване на предприятията на хранително-вкусовата промишленост и повишаване на качеството в съответствие с изискванията на европейските стандарти и интеграция със селскостопанските производители. Обединяване на производствени предприятия.
- Възстановяване и рециклиране на земите с нарушени от последиците на въгледобива и енергодобива функции в районите на Гурково и Марица – изток, и подобряване на параметрите за екологосъобразност на средата и териториите, засегнати от тези производства.

Специфична цел: 2 Стимулиране на вертикалните интеграционни процеси между интензивните производства (лозарство, зеленчукопроизводство) и съответните преработващи единици с цел затваряне на веригата “земя - краен продукт” и развитие на регионални кълъстери;

- Създаване на масиви от ягоди, малини, орехи, бадеми и други, както и на нови форми плантации, ферми, пилотни технологични линии и други при затваряне технологичния цикъл “селскостопанско производство – готови продукти”.

В. Развитие на туризма

Природните ресурси и богатото културно-историческо наследство са сериозен потенциал за развитие на туризма. Техническата инфраструктура в региона е добре развита и създава подходящи условия за това. Ето защо следва да се развиват целенасочено всички алтернативни форми на туризъм. Постепенно туризмът може да заеме по-сериозно място като се превърне в значим сектор в икономиката и основен или допълнителен източник на средства за много жители на региона.

Специфична цел 1: Насърчаване развитието на атрактивен и проспериращ туризъм на основата на природния комплекс, културно-историческото наследство и инфраструктура.

- Утвърждаване на модели за развитие на устойчив туризъм във всичките му разновидности и превръщането му във водещ сектор.

- Възстановяване и опазване на културно-историческото наследство и превръщането му в база за развитие на туризма като приоритетен отрасъл на икономиката.
- Развитие на основните туристически центрове на територията на областта - общините Стара Загора, Казанлък, Мъглиж, Павел баня и др.
- Реконструкция и модернизация на материално-техническата база на туристическите фирми и повишаване на ефективността при използване на обектите.
- Рационално използване на природния потенциал (гори, води, планински забележителности за разработване на туристически маршрути, селскостопански райони и други) за развитие на алтернативни форми на туризъм.
- Подобряване на съществуващата обща и туристическа инфраструктура с цел лесен достъп и привличане на повече туристи и удължаване на престоя им.

Специфична цел 2: Създаване на условия за устойчив и качествен туризъм, чрез конкурентноспособни туристически продукти

- Провеждане на единна политика в туризма чрез създаване на партньорства между държавните институции, местни управи, частен бизнес, неправителствени организации и местните общности; създаване на регионална туристическа асоциация.
- Утвърждаване на висока туристическа култура и разработване на пакет от туристически услуги - подготовка и управление на човешките ресурси в областта на туризма.
- Разработване на програми за действие на общините в сферата на развитие на културен, селски, екотуризъм, балнеолечебен, спортно - тренировъчен, спортно - възстановителен и ловен туризъм.
- Разработване на проекти и привличане на средства от фондовете на ЕС и други ресурси за развитие на международен туризъм.
- Създаване на карти, каталози, пътеводители и други информационни източници за популяризиране на туризма в област Стара Загора и предлагането им на туроператорите.
- Разработване на проекти за подобряване на туристическата инфраструктура, изграждане на туристически информационни центрове, обособяване на маршрути, екопътеки, велопътеки, информационно обозначаване на зоните и кътовете за отдих.
- Създаване на предпоставки за привличане на чужди инвестиции в сферата на туризма.
- Разработване на програма за адаптиране на туристическата инфраструктура за хора с увреждания.
- Развитие на туристически селища – териториално обособени групи от хотели и бунгала, пансиони, почивни станции, семейни хотели, вили, къщи, бунгала, къмпинги и туристически хижи с

комплексно изградена инженерна и туристическа инфраструктура.

- Реконструкция и модернизация на заводските почивни станции с преобладаващи социални функции, предлагащи здравни и балнеоложки, спортни и други услуги.
- Развитие на информационните и телекомуникационните технологии като важно условие за развитие на туризма. Осигуряване на пълно покритие на територията на телекомуникации, Интернет, съобщения, телевизия и радио.
- Развитие на познавателно-ученическият туризъм, зелени училища и студентски познавателни и археологически лагери при осигурена информационна база.
- Създаване на система за мониторинг и контрол за развитие на туризма в област Стара Загора.
- Разработване на маркетингова политика за популяризиране на културните паметници и забележителните с природните си дадености територии, включваща чрез Интернет, национални и международни туристически борси.
- Изработване на пакет от разнообразни туристически услуги на база възможност за организиране на туризма и превръщането му в печеливш бизнес и други международни прояви.
- Утвърждаване на центъра на областта гр. Стара Загора като спортен център с възможности за провеждане на национални и международни спортни събития.
- Изграждане на културно - атракционен комплекс.
- Привличане на частни инвеститори за развитие на туристическата инфраструктура и развитие на разнообразни МТБ за планински, балнеолечебен, спортотренировъчен, спортновъзстановителен, ловен, селскостопански и познавателен туризъм.
- Стимулиране на бизнеса в сферата на туризма и поддържащите туристически дейности за работа в мрежа, както и подпомагане на интеграцията на туристическите маршрути.
- Сключване на договори с утвърдени международни туристически агенции и туроператори за предлагане възможностите за туризъм.
- Изграждане на център за обучение, квалификация и сертифициране на работещите в сферата на туристическите услуги, както и разкриване на специалности във ВУЗ, колежите и средните училища.
- Въвеждане на стандарти за качество на предлаганите туристически услуги.
- Стимулиране развитието на малкия и среден бизнес в сферата на основните и допълнителни туристически услуги. Предоставяне от общините на терени, преференциални условия и допълнителни стимули за развитие на туризма.

Приоритет № 2. Развитие и модернизация на техническата инфраструктура, създаваща условия за растеж, заетост и повишаване на ефективността на регионалната икономика.

Развитието и модернизацията на инфраструктурата има определящо значение за включване на всички общини в процеса на развитие, увеличаване на регионалната инвестиционна активност и конкурентоспособност в национален и международен план.

Регионалната и местната инфраструктура е ключов фактор, стимулиращ развитието на бизнеса и икономическото приобщаване на цялата територия. Изграждането на регионалната инфраструктура е и източник за създаване на нови работни места.

Специфична цел 1: Подобряването на устройството на територията, гарантиращо устойчиво развитие и благоприятни условия за живеене, труд и отдих на населението.

Усъвършенстване на териториалното и селищно устройство в област Стара Загора под влиянието на еврокоридорите и международната транспортна система

1. В зоните на директно влияние трябва да се ускори разработката на кадастъра, териториалното устройство и селищното устройство и предварително да се разпределят терените за изграждане на товаропотоците и потоците от хора, информация и капитали.

2. Да се възложат конкурси за разработка от гледна точка на архитектурата, на нови модели на организация на сервизните и информационни центрове и дистрибуционни центрове, свободните икономически зони, клъстери или други форми на стопански организации, като обслужващи сфери.

3. Да се организира застройката на линейни агломерации, структури по протежение на трансевропейските коридори и европейските ж.п трасета.

Центровете на директно влияние са показани на картите като заштриховани терени./Приложение 2/

Необходимо е съживяване на съществуващите и изграждане на нови индустриални зони чрез изграждане на инфраструктурата чрез:

- Активизиране на Областната администрация за привличане и създаване на общ мениджмънт на фирмите с държавна и частна собственост за доизграждане на инфраструктурата от интерес на високоефективна икономика.
- Освобождаване на парцелите от амортизирани сгради и съоръжения със съдействието на общините и пренасочването им за ефективни дейности чрез изграждане на инфраструктурни и градоустройствени решения.
- Устройство на територии, прилежащи към трасетата на пътища II, III и IV клас с цел икономическо, инфраструктурно и друг вид активизиране и използване на местните ресурси.

- Актуализиране на градоустройствените и селищноустройствени планове.
- Създаване каталог за архитектурата на градовете и селата в Старозагорска област.

Основната инфраструктурна политика за регионално развитие на област Стара Загора и по съставните общини Стара Загора, Казанлък, Раднево, Чирпан и др., следва да постигне:

- Прилагане на интегриран подход и хармонично изграждане на елементите на инфраструктурата.
- Развитие на местния потенциал и преодоляване на инфраструктурния дефицит.
- Подобряване на качеството на инфраструктурните услуги.

Специфична цел 2. Реконструкция и модернизация на техническата инфраструктура.

- Изграждане и качествено усъвършенстване на съпътстващата и допълваща техническа инфраструктура.
- Разширяване и модернизация на местната транспортна инфраструктура на областно ниво – вътрешноселищен и междуселищен транспорт.
- Анализирание и прогнозиране на транспортното натоварване, особено в районите Стара Загора, Казанлък, Чирпан и др.
- Техническо планиране на бъдещата градска пътна мрежа по общини, която включва движението на МПС и други транспортни средства, паркиране, транспортни схеми, сметосъбиране и др.
- Разработка на транспортните схеми при актуализация на градоустройствените и селищноустройствени планове в съответствие с бъдещите потребности от обществения транспорт и неговите маршрути.
- Инвестиране в трайно подобряване на експлоатационното състояние на общинските пътища и нивото на изграденост.
- Разширяване и рехабилитация на общинските пътища, водещи до районите за целенасочено въздействие.
- Повишаване носимоспособността на пътните настилки на пътища с голям обем тежкотоварен трафик.
- Изграждане на подземни и надземни паркинги в ЦГЧ на Стара Загора и Казанлък и увеличаване броя на паркоместата.
- Доизграждане на обходни трасета на градовете и големите села и създаване на ефективна организация на пътното движение.

I. Транспортната достъпност и развитие на пътищата, и усъвършенстване на транспортното обслужване.

Добрият транспортен достъп е важна предпоставка за регионален растеж и заетост. Основно значение за транспортната система имат ключовите национални транспортни проекти и изграждането на европейските коридори и помощните магистрални пътища, преминаващи през територията на областта.

Реконструкцията и модернизацията на пътната мрежа на регионално равнище до главните транспортни коридори, както и тези на територията на общината и между тях е конкретизирана, както следва:

- Пътища, осигуряващи достъп до европейските транспортни коридори и най-вече на територията на общините с потенциал за развитие или проявен инвеститорски интерес.
- Пътища, осигуряващи вътрешно общинските връзки.
- Реконструкция и модернизация на железопътните гари в област Стара Загора.
- Ремонт на пътните участъци – Сливен – Бургас и Стара Загора – Казанлък и прохода през Стара планина – Шипка.
- Рехабилитация на обходни пътища и отклонения от автомагистралата.

II. Подобряване водоснабдяването и преносимата мрежа на територията на област Стара Загора.

- Реконструкция на водопроводната мрежа за намаляване загубите на вода и повишаване качеството на питейната вода.
- Изграждане на нови водоеми за гарантиране на напора на водата.
- Приоритетно изграждане на система за водоснабдяване от нови водоснабдителни източници.
- Издирване на замърсители на подпочвената вода и отстраняването им за подобряване на качеството на водоснабдяването.
- Водоснабдяване на всички сгради в населените места.
- Въвеждане на цени за водопотребление, отговарящи на реалните разходи.

Дейностите са насочени в две посоки – реконструкция на съществуващите съоръжения и изграждане на нови съоръжения. Интерес за инвеститорите представляват проекти, реализацията на които ще гарантира трайно водоснабдяване на населението при ниска себестойност на водата и бърза възвращаемост на инвестициите.

III. Обновяване и осъвременяване на канализацията и на водопреципитателните съоръжения, съгласно стандартите на Европейския съюз.

- Пълно изграждане на канализационна мрежа в населените места.
- Реконструкция и подновяване на съществуващата канализационна мрежа в градовете и големите села.
- Поетапно изграждане на съпътстваща канализационна мрежа за дъждовните води.

- Изграждане на водоснабдителни и канализационни системи в туристическите зони.
- Изграждане на необходимата инфраструктура за екологосъобразно управление на отпадъците.
- Създаване на ефективна схема за отвеждане на отпадните води в района на растеж Стара Загора – Казанлък – Мъглиж.
- Изграждане на пречиствателни съоръжения за по-големите населени места.

IV. Усъвършенстване на енергийната система – топло и енергийно запазване.

- Ефективно използване на енергийния потенциал на областта и подобряване качеството на електроснабдяването на малките градове и селата.
- Реконструкция и модернизация на амортизираната енергопреносна и енергоразпределителна мрежа и пестеливо използване на енергийните ресурси в населените места.
- Разширяване на разпределителната мрежа от далекопроводите.
- Изграждане на отговаряща на потребностите газопреносна мрежа в областния център и газификация на общините Казанлък, Павел баня, Мъглиж, Николаево, Гурково.
- Изграждане на газоразпределителните мрежи в населените места с приоритет за достъп до индустриални предприятия, обществени сгради (лаборатории, здравни заведения, социални и спортни сгради, културни и общински сгради).
- Топлинно саниране на големите обществени сгради.
- Изработване, приемане на общински програми за обновяване на жилищата, включително с топлинна изолация и подкрепа на жителите за участия в тях.
- Внедряване на модели за ползване на алтернативни източници на енергия в общински сгради – училища, детски заведения, сгради на общината.
- Въвеждане на алтернативни източници на енергия в публичния транспорт.
- Стимулиране въвеждането на алтернативни енергийни източници в частния сектор – производствен и битов.
- Стимулиране ползването на алтернативни/възобновяеми енергийни източници чрез масово информиране за предимствата и възможностите.
- Извличане и оползотворяване на биогаз от депонираните отпадъци.
- Стимулиране създаването на публично-частни партньорства за енергийна ефективност, за енерго- и водоснабдяване и за самозапазване на обществени сгради, уличното осветление, тролейбусите и др.

V. Подобряване на достъпа до информация и развитието на информационните и комуникационните технологии в областта.

- Повишаване на достъпа до информационните и комуникационните технологии.
- Въвеждане на широколентови технологии за цифров пренос на информацията, водещи до повишаване на ефективността, обхвата и прозрачността от предоставянето на публични услуги на населението.
- Пълна цифровизация на телефонната мрежа, разширяване на капацитета ѝ в съответствие с нарастналите потребности в областния център и останалите населени места.
- Разширяване на общински трасета за оптичен кабел: Стара Загора – Опан, Казанлък – Гурково, Казанлък – Павел баня, Гълъбово – Раднево.
- Предоставяне на възможности за информационно обслужване на регионалния и местен бизнес и предприемачеството.

VI. Изграждане на модерна информационна и комуникационна инфраструктура – Интернет, мобилни комуникации, медии.

- Усвояване на информационните технологии и компютърното обслужване.
- Осигуряване на условия за навлизане на нови Интернет доставчици и изграждане на алтернативни мрежи.
- Подкрепа и стимулиране създаването на пазар на електронната търговия.
- Застъпничество за развитието на електронната търговия за повишаване доверието на потребителите във формите на електронната търговия.
- Подкрепа на нови инвеститори в сферата на мобилните комуникации и създаването на истински конкуриращ се пазар в тази сфера.
- Осигуряване приоритетно терени и преференции за фирмите, които поемат обслужването на информационната и телекомуникационната инфраструктура, сервизи, консултации, разработка и внедряване на програми и други интелектуални продукти.

Приоритет № 3. Подобряване привлекателността, условията, качеството на живот и социалната инфраструктура в област Стара Загора.

Развитието на човешкия капитал, социалното сближаване и опазването на природното и културно наследство са важно условие за повишаване на привлекателността на територията на област Стара Загора и подобряване качеството на живот. Грижата за развитие средата включва икономическия растеж, заетост, повишаване доходите на гражданите, грижи за населението, високо качество на природно-културната среда, устройство на селищата и оптимизиране условията на труд и живот.

Важен елемент е подобряването на уменията на човешкия ресурс за по-висока приспособимост към икономическите и социалните промени и предизвикателства в динамичните икономически условия. **Регионалните дефицити** в качеството на човешките ресурси са **неравномерно разпределени** по територията, но навсякъде се наблюдават негативни тенденции към откъсване на образованието от регионалната икономическа среда, недостиг на умения и квалификация за работа с новите технологии и изисквания на производството, прекъсване на връзката между образованието и потребностите на местните пазари на труда, липса на осъзната фирмена политика за квалификация и обучение на работната сила. Това категорично потвърждава необходимостта от адекватни дейности, особено наложителни в съвременните условия на глобализация, развитие на информационното общество и икономика, основана на знанието.

Специфичните цели могат да се систематизират както следва:

Специфична цел 1. Подобряване на градската среда и зоните за обитаване в населените места.

- Подобряване качеството на жизнената среда в малките градове и селата особено в по-слабо развитите общини като Мъглиж, Гурково, Николаево, Чирпан, Братя Даскалови, Опан, и Павел баня.
- Използване на добрия международен и наш опит в съвременното строителство и архитектура на жилищни и обществени сгради.
- Трайно подобряване на екологичното състояние в населените места.
- Реконструкция и модернизация и превръщането на обществените паркове и зелени площи в зони за отдих и растеж.
- Оптимизация и модернизация на мрежата на социалната инфраструктура на територията на областта. Успешно провеждане структурни реформи в сферата на образованието, здравеопазването и на социалните дейности като условие за подобряване грижата за образованието, здравето и живота на гражданите .
- Развитие на алтернативен малък и среден бизнес в сферата на социалната инфраструктура.

Опазване и разширяване на зелената система на общините.

- Изработване и поддържане на специализирана база данни за зелената система по общини.
- Изработване на програма за възстановяване на растителността, паркова инфраструктура и прилежащата техническа инфраструктура.
- Увеличаване на уличното озеленяване и площите с компактна дървесна растителност.
- Благоустрояване и озеленяване на междублоковите пространства, дворове на училища и детски градини.

- Стимулиране изграждането на етажното и покривно озеленяване при ново строителство или при реконструкции на сгради.
- Освобождаване на зелените площи от незаконно строителство и преглед на законността при реституция на зелени площи, дворове на училища, детски градини, общински терени и резервни терени за разпределение на жилищните комплекси в големите населени места на областта.
- Провеждане на ежегодни залесителни мероприятия по градове със засаждане на дървесна и храстова растителност.
- Осъществяване на ново зелено строителство върху свободни и неусвоени терени.
- Разработка на програма и създаване на общински фирми за поддържане на зелената система: нови засаждения, зацветяване, поддръжка на фитосанитарното състояние на дървесната растителност, коситба, поливане, растителна защита и т.н.
- Възстановяване на речната екосистема и тази при откритите водни площи, язовири, естествени водоеми, микроязовири, вирове и други.

Специфична цел 2. *Подобряване условията на живот и равнопранно включване на ромите, другите етнически малцинства и уязвими групи в социално-икономическия живот.*

- Интеграция на етносите при запазване на културното и многоетническо разнообразие.
- Подобряване на инфраструктурата в кварталите, населявани предимствено от големи ромски общности – актуализиране на ПУП, изграждане и при наличие - реконструкция на водопроводна, канализационна и електроразпределителни мрежи.
- Реконструкция и подобряване на училищната мрежа в малцинствените квартали.
- Изграждане на квартали със социални жилища.
- Приоритетно участие (чрез квота) на местното население при реализация на инфраструктурни проекти в техните квартали.

Специфична цел 3. *Съхраняване и развитие на историческото наследство, културните паметници и природното разнообразие.*

Природното културно богатство е част от европейското природно и културно разнообразие и неговото запазване и добро управление е в основата на устойчивото развитие.

Културното и природно наследство са сред стратегическите фактори за устойчиво развитие на територията на област Стара Загора. Интегрираният подход по опазването и развитието на природното и културно наследство е важно условие за изграждане на качествена жизнена среда, икономически растеж и запазване на регионалната идентичност.

За опазване и повишаване ролята на културното и природно наследство следва да се реализират следните мерки:

- Реализиране на общински програми за опазване на природното и културно наследство.
- Превръщане на местните културни институти в съвременни духовни центрове за утвърждаване ценностите на българската култура, съхраняване на културно-историческите паметници, представящи съществуващата хилядолетия цивилизация на територията на областта, разпространение на информация, знания и други.
- Насърчаване на модели за развитие на устойчив туризъм във всичките му разновидности.
- Реставриране и консервиране на най-малко 80 % от културно-историческите обекти на територията на областта със съвременни технологии и превръщането им в обекти на туризма.

Специфична цел 4. Постигане на висока трудова заетост. Интегриране към пазара на труда.

Условие за реализирането на правото на хората на достойно съществуване и участие обществения живот е осигуряването на заетост и пълноценното използване на способностите на отделната личност.

Първо, развитие на активна политика на пазара на труда, насочена към пълноценна социално-икономическа интеграция на етническите малцинства и други рискови групи.

- Подпомагане социално-икономическата интеграция на ромите и създаване на нови възможности за устойчива заетост.
- Предприемане на действия за ограмотяване, професионално обучение и заетост на рисковите групи.
- Обучение на лицата с умения в традиционните за ромската общност занаяти и насърчаване на предприемачеството.
- Повишаване на трудовата заетост и създаване на работни места, адаптирани към възможностите на хора с увреждания, повишаване квалификацията и насърчаване на предприемачеството и подпомагане стартирането на собствен бизнес.
- Мерки за насърчаване заетостта на младите хора като рискова група: програми за осигуряване на преход от училището към работното място; организиране на практика във фирми и публичната администрация; насърчаване финансирането на обучение на млади специалисти и квалифицирани работници срещу договор за работа след успешно дипломиране;
- Прилагане на специфични мерки за връщане далготрайно безработните като една от най-рисковите групи, на пазара на труда
- Усъвършенстване на информационната база за регистрираните в Бюрото по труда и прилагането на индивидуален и превантивен подход.
- Допълнителна квалификация и преквалификация и насърчаване на предприемачеството сред лица над 50-годишна възраст.

- Прилагане на мерки и програми за стимулиране на икономическата активност сред жените чрез развитие на система от услуги и заведения за подпомагане отглеждането на децата, обслужването на дома и облекчаване на труда за семейството.
- Специални образователни и квалификационни мерки, насочени към хора с ниско образование и квалификация.

Второ, ограничаване на безработицата и повишаване на икономическата активност на населението.

- Осигуряване на необходимите ресурси – нормативно-методически и организационни (програми, стандарти и др.), информационни (база данни), кадрови (лектори, административен и друг персонал) – за обучение и квалификация на възрастни, на трайно безработни и на други лица от групите в неравностойно положение на пазара на труда.
- Адаптиране на съществуващата и създаване на нова образователно-квалификационна инфраструктура с многоцелево предназначение (за нуждите на професионалното образование, обучението през целия живот, за ограмотяване и др.), отговаряща на европейските стандарти за обучение.
- Синхронизиране на действията на институциите, изпълняващи функции и задачи в областта на професионалното обучение и изработването на механизъм на взаимодействие между тях. Изграждане на партньорство между общините, институции и организациите, работещи в подкрепа на бизнеса и за повишаване на заетостта.
- Подкрепа на бъдещи предприемачи и самонаети с особен акцент върху развитие на женското предприемачество.
- Повишаване качеството на посредническите услуги, предоставяни от Бюрата по труда и прилагане на програми и мерки на активната политика.
- Разработване и прилагане на индивидуални планове за действие на всяко безработно лице, включващи участието му в мерки и програми за заетост и други съобразени с конкретното лице и особеностите на рисковата група действия за повторно намиране на работа.
- Осъществяване на тесни работни контакти на Бюрата по труда с работодателите по общини.
- Стимулиране на безработните за повишаване квалификацията, усвояване на нови знания и умения и адаптирането им към новата работна среда.

Трето, развитие на социалната съпричастност към хората в неравностойно положение и интегрирането на ромите и бедните етнически малцинства в живота на града.

- Подпомагане на деца и възрастни в неравностойно положение и хората с увреждания за настаняване на подходящи работни места, отговарящи на техните възможности, насърчаване

дейността на специализираните фирми и кооперации за приемане на работа на хора с увреждания.

- Подобряване условията на живот и равен достъп на социално изолираните етнически малцинства до обучение, детски и здравни заведения и др.

Специфична цел 5. Здравеопазване и здравното осигуряване на населението.

I. Разширяване и подобряване на здравните услуги.

- Изготвяне на програми за разширяване на услугите в здравеопазването, провеждане на медицински и немедицински мероприятия, насочени към опазване и възстановяване на здравето на населението.
- Засилване на контрола над РЗОК и договорите със здравните заведения и лекарите, както и системата или практиката за доплащането при здравното обслужване.
- Изграждане на единна схема на здравеопазването в областта, оценка на потребността от болнични заведения, реструктуриране и разпределение на задълженията по общо и специализирано здравеопазване.
- Засилване ролята на контрола на медицинското обслужване, здравното осигуряване, обезпечаване на амбулаторната доболнична помощ.

II. Подобряване здравето на гражданите на общината.

- Изучаване опыта на европейските страни и разработване модели на общински здравноосигурителен фонд и такива при големи работодатели и определяне взаимоотношенията с НЗОК, монополист в сферата.
- Засилване на контрола върху разпространението на заразни болести, епидемии, наркомания, алкохолизъм, проституция.
- Разработка на система за мониторинг и контрол на качеството на медицинските услуги и засилване на информирането на населението за правните взаимоотношения лекар – пациент.
- Осъществяване на мероприятия за повишаване отговорността на пациентите по отношение на собственото си здраве.
- Контрол за въвеждане на медицинските стандарти и правила за добра медицинска практика.

III. Развитие на структуро-институционалните промени на здравната система, с оглед повишаване на нейната ефективност.

- Изучаване опыта за лечебна помощ в съответствие със Закона за лечебните заведения и стандартите в западноевропейските страни и проектиране усъвършенстването на здравната система с активното участие на Тракийския университет.
- Изследвания по плана за НТП на Тракийския университет и обмяна на опит по използване на информационни системи и технологии в здравеопазването на регионите с университети партньори на ТУ.

- Стимулиране развитието на специализирани здравни заведения за специфични медико-социални грижи, хронично болни, терминално болни.
- Участие в програмите и фондовете на Европейския съюз в търсене на техническа и финансова подкрепа на реформите в здравеопазването, както и в програмите, финансиращи проекти в областта на общественото здраве.
- Оптимизиране на техническото оборудване и унифициране на хардуерна и софтуерна система за здравните заведения в гр. Стара Загора и Казанлък. Включване на бизнес организациите във финансирането.
- Провеждането на периодични анализи за постигнатото в областта на здравеопазването и засилване на прозрачността и гражданския контрол.

IV. Развитие на създадените нови икономически отношения в здравеопазването и на стимулите за високо качество.

- Развитие и разширяване на договорната система между здравните заведения и бизнес организациите.
- Инициативи за усъвършенстване на нормативната система на здравното осигуряване.
- Засилване контрола над фармацевтичните услуги, цените и внесените медикаменти както и стимулиране на самолечението чрез рекламата.

V. Подпомагане на децата и възрастните в неравностойно положение и хората с увреждания.

Намаляване на стационарните социални услуги, предоставяни от институции и увеличаване амбулаторните услуги в обичайна домашна среда.

- Подкрепа и увеличаване обема на социални услуги, предоставяни от НПО и частни фирми.
- Изграждане на приюти за бездомни хора, осъвременяване на съществуващите и изграждане на нови домове за стари хора.
- Грижи за социализирането на деца и възрастни с увреждания – физически и психически, дневни центрове.
- Развитие на социалните услуги, възможности за осигуряване на почасови грижи.
- Разработване и изпълнение на програми във всички общини за архитектурен достъп на хората с физически умреждания.
- Развитие на общинските звена за социален патронаж.
- Пълноценно използване на програмата за социални асистенти за осигуряване индивидуална помощ на хората с увреждания от областта.
- Изграждане на информационна система на здравното осигуряване.

VI. Адаптиране на човешките ресурси в здравеопазването към новите икономически условия и професионални изисквания.

- Преквалификация и преразпределение на медицинските кадри по нива на здравното обслужване, според квалификацията и професионалния опит.
- Уеднаквяване на учебните програми в ТУ с тези от европейските страни за подготовка на специалисти.
- Непрекъснато обучение и квалификация на медицинските кадри и участието им в научноизследователска дейност по програмите на ВУЗ или по поръчка на общините и областта.
- Разкриване на следдипломни квалификации в ТУ за болничното управление, икономически анализи, маркетинг и информационно осигуряване.

VII. Повишаване образователното ниво на човешкия ресурс.

Основен ресурс за развитието на икономиката е човешкият. Повисоката степен на образование на трудоспособното население е предпоставка за това развитие на областта и местните общности. Ето защо тенденцията на нарастване броя на неграмотни или с ниско образование хора, особено сред етнически малцинства – роми и турци оказва отрицателно въздействие върху процеса на развитие поради противоречието с тенденцията на нарастване изискванията към работната сила. Ето защо следва да бъдат предприети сериозни мерки за повишаване образователното ниво и квалификацията на населението на областта.

- Обединяване усилията на местните управи и учебните заведения за повишаване образованието и квалификационното ниво на трудовите ресурси.
- Разширяване на извънкласните и извънучилищни форми за привличане интереса на децата на бедните етнически квартали към училището и знанието.
- Изграждане на система за повишаване на родителската отговорност, умения и мотивация към образованието и развитието на техните деца.
- Подготовка на млади хора със средно образование и включването им като помощници в подготвителни паралелки с деца, които не владеят български език.
- Разширяване на обхвата на децата от етнически семейства в детските и предучилищни заведения за усвояване на български език и приобщаването им.
- Подкрепа на ТУ за обмяна на студенти и преподаватели с водещи ВУЗ от европейски градове и света.
- Стимулиране разширяване на магистърските програми и възможностите за докторантури във ВУЗ, съобразно изграждането на икономиката на знанието и потребността от преподаватели във ВУЗ и средните училища.
- Изграждане на система за усвояване на знания през целия живот.

Подобряване на МТБ и обучителната среда в учебните заведения на областта:

- Увеличаване инвестициите в образованието, ремонт и поддържане на училищните сгради; оборудване на кабинети и

класни стаи, включително с компютърни зали, лаборатории и пилотни производствени стопанства и линии.

- Разработване на учебни програми за привеждане в съответствие образованието към специфичните нужди на пазара на труда по общини и в област Стара Загора като цяло.
- Разработване на програми за професионална квалификация по общини.

Модерната икономика налага непрекъснат процес на адаптация на образованието и уменията на работната сила към нейните изисквания. За развитието на професионалните умения и преодоляването на структурните дефицити на местните пазари на труда е необходимо общините да разгърнат сътрудничеството между бизнеса, образователните и изследователските институции.

Те следва да важна роля за увеличаване на заетостта и стимулиране на икономически растеж чрез инвестиции в образованието:

- Повишаване участието на общините като партньори при управление на процесите в образованието и обучението през целия живот.
- Управление и организиране на връзките между работодателите, ТУ, колежи и средните специални училища и квалификационни центрове.
- Създаване на модерна регионална информационна система за професионално насочване и информация.
- Осигуряване на Интернет достъп във всички учебни заведения чрез изграждане на необходимата инфраструктура и оборудване за адекватно обучение на младите хора в тази сфера.
- Включване на работодатели в процеса на подготовка на студентите чрез договаряне на стажове, практики и други форми за придобиване на практически опит.

Приоритет 4. Повишаване на административния капацитет, изграждане на партньорства и гражданско участие.

Изграждането на административен капацитет на местно и регионално ниво, създаването на партньорства, институционалното развитие на структурите на гражданското общество и гражданското участие са необходими условия за успешното интегриране на областта. Като резултат се повишава капацитетът за усвояване на фондовете на ЕС за социално-икономическо сближаване, развитие на селските райони, насърчаване на предприемачеството, подкрепа на бизнеса, изграждане на адекватна инфраструктура и др. Участието на широко партньорство в процеса на програмно проектиране, разработване, изпълнение, наблюдение и оценка на дейности са умения, които следва да се усвояват, само така област Стара Загора ще намери своето място в общността на Европейските региони и ще осигури просперитет на своите граждани.

Специфична цел 1: Подпомагане изграждането на местни и регионални партньорства.

Местните и областните администрации като субекти на управлението участват във формирането и осъществяването на политиката за местно и регионално развитие.

С развитието на обществото ни, обаче, все по-важна роля в тези процеси играе партньорството с всички заинтересувани страни и гражданското участие. Сътрудничество с неправителствените организации като представители на гражданското общество и бизнеса гарантира съобразяването на политиките с потребностите на обществото и създава възможност за обединяване на местните ресурси за разрешаване проблемите на общностите и развитието им.

Ето защо от особено важно значение е:

- Участие на НПО и бизнеса в процесите на програмиране, планиране, реализация на програми и проекти и мониторинг и контрол на изпълнението им. Това гарантира съобразяване с приоритетите на общностите.
- Гражданско участие при обсъждане на всички важни въпроси, свързани с развитието на общностите.
- Изграждане на партньорства на местно и регионално ниво.
- Обучение на всички представители на общността, споделяне на информация, опит и добри практики на регионалните и местните партньори за разработване, финансиране и управление на съвместни проекти и прилагане на интегрирани програми за развитие.
- Прозрачност в действията на органите на управление. Необходимо е да се разработи единна стратегия и се използват различни канали и механизми за участие на гражданите, бизнеса и НПО в процеса на управление. Това може да става чрез:
  - Възможност за участие в заседанията на различни органи на управление – комисии, агенции, общински и областни съвети и др;
  - Изграждане на консултативни съвети;
  - Непрекъснати контакти на представителите на органите на управление с гражданите, бизнеса и НПО и отчитане мнението им, което може да служи като коректив при вземане на управленски решения;
  - Публични дискусии, Интернет форуми на страниците на общини и областна администрация и др.
  - Участие при формиране и публично отчитане на бюджети на общностите и др.

Чрез подобряване на сътрудничеството между регионалните и местни власти и социално-икономическите партньори на регионално и местно равнище, ще се постигне засилване на партньорството. Те могат да обединяват всички областни на политиката, имащи отношение към икономическото, научното и социалното развитие и укрепване институционалния капацитет.

Укрепването на институционалния капацитет на регионално ниво спомага за възприемане на предложените реформи в политиката за сближаване на Общността, за създаване на капацитет за по-добро усвояване на средствата от Структурните фондове и Кохезионния фонд, програмно проектиране, наблюдение и оценка и по-добрата политика на тези нива.

Възможни приоритетни съвместни решения при някои програми и проблеми

Опазване на околната среда и мерки срещу замърсяването:

- Осъществяване на контрол и прилагане на санкции срещу замърсителите;
- Изискване за инсталирането и функционирането на пречиствателни съоръжения;
- Стимулиране на предприятията и модернизиране на производствените мощности и повишаване на тяхната ефективност;
- Развитие на рентабилен, незамърсяващ и безопасен обществен транспорт;
- Обновяване на автомобилния парк на градския транспорт;
- Изграждане на околовръстни пътища;
- Подобряване на състоянието на улиците в населените места и на пътната мрежа между селищата в общината;
- Актуализация на водния баланс при осигуряване на екологичен минимум;
- Защита на водните ресурси чрез предотвратяване на замърсяването от промишлеността, земеделието, животновъдството и бита;
- Изграждане на пречиствателни съоръжения, отговарящи на съвременните изисквания и технологии;
- Ревизия на състоянието на водопреносната мрежа;
- Подобряване на състоянието на канализационната мрежа;
- Осъществяване на задължителна експертиза за въздействие върху околната среда на всички основни проекти, които са свързани с усвояването на водните ресурси;
- Изграждане на пътища и други инженерни системи;
- Поддържане на паметниците на културата и на туристическите забележителности;
- Изграждане на общи заведения в сферата на образованието, гражданската защита и борбата с природните бедствия, борбата с престъпността, наркотиците, алкохолизма и противообществените прояви.

Въвеждане на нови форми на сътрудничество и партньорство:

- Участие в реализирането на четвъртата фаза от “Програма за техническо побратимяване на български и американски общини” по проект “Публично частно партньорство за развитие и разширяване на съществуващия бизнес”, участие в съществуващи и нови форми на сътрудничество по различни европейски програми;
- Програма на Фондация за реформа в местното самоуправление (ФРМС), Международна Асоциация на градските управи (МАГУ).

Съвместните действия са свързани и с работа по програми на ЕС, между които се проявяват Екос-увертюри: насърчаване на партньорството между региони, градове и общини от Европейския съюз. “Екос-увертюри” обхваща следните области на сътрудничество:

- усъвършенстване методите на работа;
- подобряване услугите, насочени към развитието и модернизиранието на малкия и среден бизнес и създаване на заетост;
- подобряване на планирането и управлението на услугите в градските и селските райони;
- защита на околната среда;
- стимулиране на децентрализацията чрез развитие и утвърждаване на правомощия на местно ниво;
- подобряване на уменията и методите на работа на местно ниво;
- насърчаване развитието и рекламиране на моделите на образцова практика, развитие на механизма за регионален маркетинг.

Международно сътрудничество между общините от област Стара Загора и други общини и градове от страните – членки на Европейския съюз.

Партньорствата обединяват всички области на политиката и икономиката, имащи отношение към икономическото, научно и социално развитие.

Националната иновационна икономическа политика се осъществява не само на национално ниво, но и чрез тесните връзки между регионалните и местните власти.

Дейностите, към които е насочено партньорството, са:

- обучение на регионалните и местните партньори за разработване, финансиране и управление на съвместни проекти и прилагане на интегрирани програми за развитие;
- реализация на съвместни проекти от интерес на съседните общини;
- работа в мрежа;
- механизми за наблюдение и оценка на въздействието;
- информация и публичност на плановите и програмните документи на регионално и местно ниво;
- дискуссионни форуми;
- обмяна на опит в регионалната политика и местното самоуправление.

Поради важното си геостратегическо положение уязвимост има и с наркотици и техния трафик. Особено тревожна е тенденцията за снижаване възрастта на младите хора, злоупотребяващи с наркотици. Очевидна е необходимостта от по-добра координация на усилията на всички обществени ресурси за ограничаване и контрол върху престъпността и създаване на условия за спад в криминогенното напрежение и съвместни дейности на общините от страната и чужбина.

Борбата с корупцията насочва в няколко направления:

- преодоляване на корупцията, свързана с насочване на местните бюджети и фондове, ограничаване на формирането на прослойка с

високи и много високи доходи, експлоатация и обединяване на част от населението, основа на нерегламентирана трудова среда, детски труд, проституция и т.н.;

- мерки за преодоляване на социалното разслоение, като резултат от корупцията;
- противопоставяне на икономическите агенти и рентниерството;
- защита на собствеността и осигуряване на принуда при изпълнение на договорните задължения;
- намаляване на негативно влияние върху икономическия растеж, стабилността, реда и сигурността на населението и ограничаване на нелегалната икономика (сивата икономика).

Специфична цел 2. Развитие на сътрудничество за европейско териториално сближаване.

Изграждане на информационни системи.

Изграждането на единна информационна система ще даде възможност за облекчаване комуникациите между различните организации и институции и обединяване информационните им ресурси, което ще осигури по-добър достъп до необходимата информация, а от там – и по-добри управленски решения. Тя може да акумулира:

- Опит на други общини от страната и чужбина;
- Възможности за сътрудничество с бизнеса и научно-техническите среди на територията на областта и по общините;
- Източници на финансиране, включително съвместни фондове за съфинансиране на проекти за устойчиво развитие;
- Индикатори, проследяващи промените в качеството на живота на хората и обхващащи такива сфери, като здравеопазването, образованието, социалното осигуряване, състоянието на околната среда и резултатите от следенето им във времето;
- Програми за международно техническо сътрудничество;
- Статистическа информация за местната и регионална икономика и дейности на територията;
- Информация за работата на областния и общинските съвети.

Участие в транснационални / трансрегионални мрежи и обмен на опит с други региони. Активното участие в информационни и партньорски мрежи в сътрудничество с европейски организации и асоциации на местните власти ще стимулира създаването на нови проекти и осъществяването на инициативи, както и икономически, социален и културен обмен. Заедно с това ще има трансфер на успешни практики, което от своя страна ще подобри знанията и уменията на местните и регионални власти по отношение прилаганата от тях политика за развитие.

Приоритет 5: Възстановяване и опазване на околна среда и развитие на екологичната инфраструктура, водещи до устойчиво и балансирано развитие и повишаване на възможностите за инвестиции в икономиката.

Възстановяването на замърсени терени и закриването на замърсени терени, подобряване качеството на атмосферния въздух, водят до отстраняване на рисковете за човешкото здраве и естествената околна среда. Изграждането на необходимата инфраструктура за събиране, пречистване и отвеждане на отпадъчни води и за третиране на отпадъци е свързано както с преодоляване на здравно екологичните рискове, така и с предоставянето на качествени и екологични услуги на гражданите. Дейностите свързани с опазването, възстановяването и подпомагането на цялостното управление на видовете и природни местообитания, допринасят за по-отговорно управление на природните ресурси и по този начин, за постигане на целите на Стратегията за устойчиво развитие на Европейския съюз.

Специфична цел 1: Намаляване и предотвратяване на рисковете за човешкото здраве и природата, в т.ч. повърхностните и подземни води, подобряване на социалния и здравен статус на населението и достигане на икономически растеж

- Изграждане на необходимата инфраструктура за събиране, пречистване и отвеждане на отпадъчните води.
- Подобряване пречистването на отпадъчните води и изграждане на пречиствателни станции.
- Подобряване на водоснабдителната мрежа и качеството на доставената питейна вода (в т.ч реконструкция, разширение и модернизация на водоснабдителните мрежи в рамките на населените места)

Специфична цел 2: Ограничаване и намаляване на въздействията върху околната среда, причинени от образуваните отпадъци.

- Подобряване на ефективността на използваните ресурси и третирането на отпадъците,
- Търсене на максимална отговорност от замърсителите
- Развитие на необходимата инфраструктура за третиране на отпадъци
- Предотвратяване или намаляване на количеството и опасните свойства на образуваните отпадъци
- Рециклиране
- Повторно използване и/или извличане на вторични суровини от отпадъците, чието образуване не може да се предотврати
- Обезвреждане на отпадъците при невъзможност за тяхното предотвратяване, намаляване и /или оползотворяване.
- Доизграждане на съоръжения / инсталации за обезвреждане на битови отпадъци с достатъчен капацитет

- Изграждане на съоръжения за предварително третиране, включително за компостиране, сортиране и сепариране на отпадъци, едновременно с въвеждането в експлоатация на новоизграждащото се регионално депо за битови отпадъци в гр. Стара Загора и центрове за рециклиране.
- Изграждане на инсталации за оползотворяване на отделените газови емисии /метан/ от депата за битови отпадъци /чрез производство на ел. енергия/
- Изграждане на регионални съоръжения за рециклиране на строителни отпадъци и отпадъци за разрушаване на сгради.
- Въвеждане на системи за разделно събиране, включително на биоразградимите отпадъци и на някои групи масово разпространени опасни отпадъци от потока на битовите, като луминесцентни лампи, батерии, малки химически отпадъци и др.
- Изграждане на регионални инсталации за обезвреждане (изгаряне, автоклавиране, микровълново обезвреждане) на инфекциозни отпадъци от лечебните заведения.

Специфична цел 3: Намаляване и предотвратяване на рисковете за човешкото здраве, достигане на норми за качество на атмосферния въздух на територията на цялата страна, съответстващи на Директивите на ЕС

Дейностите по подобряване качеството на атмосферния въздух ще бъдат насочени към:

- Модернизиране на оборудването в Топло електрическите централи, публична собственост (Енергийния комплекс “Марица изток”) с инсталации за премахване на прахови частици и сярата от изпусканияте газове, с оглед намаляване на емисиите и подобряване на енергийната ефективност
- Ограничаване замърсяването на въздуха чрез газификация на промишления сектор, жилищните квартали и транспорта.
- Ограничаване на емисиите на летливи органични съединения (ЛОС) от съоръженията за съхранение и дистрибуция на бензини, вкл. използваните подвижните цистерни, които са публична собственост
- Ограничаване на употребата на разтворители в инсталации, които са публична собственост.
- Изпълнение на мерките за намаляване замърсяването на атмосферния въздух, залегнали в общинските програми за неговата оценка и управление в общините с нарушено качество на атмосферния въздух (Стара Загора, Раднево и Гълъбово), за чието изпълнение отговарят общинските органи.
- Подобряване на акустичната обстановка чрез подходящо хоризонтално и вертикално озеленяване или монтиране на шумоизолиращи екрани

- Изграждане на нови улични настилки и замяна на паважните с нови, позволяващи ефективно поддържане на чистотата и намаляване на прахността на въздуха.
- Модернизация на градския транспорт в населените места за премахване на наднормените емисии на прах и други замърсители от автомобилния транспорт.
- Разработване и приложение на програма за ограничаване на тежкотоварния транспортен поток през градовете и селата с превъздействие на нормите на прах и обработка на газове.

Специфична цел 4: Намаляване / предотвратяване на въздействието върху околната среда от първично и вторично замърсяване, подобряване на характеристиките на елементите на околната среда

- Закриване на нерегламентирани сметища и стари замърсявания с отпадъци
- Организиране на събирането, депонирането и третирането на отпадъци.
- Саниране и благоустрояване на терените, замърсени със строителни отпадъци и осигуряване на възможности, възпиращи повторното им замърсяване; изграждане на депа за утайките от пречиствателните станции за отпадни води.
- Поетапно почистване и рекултивиране на всички нерегламентирани сметища и замърсени с отпадъци терени, в съответствие с извършената приоритетизация съобразно риска за подземните води и почвите
- Поетапно прекратяване на експлоатацията и последващо закриване на всички съществуващи депа за отпадъци, които не отговарят на изискванията на нормативната уредба и съвременните технически стандарти. Закриването на съществуващите сметища в общините от даден региона, ще бъде съобразено с въвеждането в експлоатация на съответното ново регионално съоръжение / инсталация за третиране на битови отпадъци.

Специфична цел 5: Съхраняване и устойчиво ползване на растителни и животински видове и местообитания, възстановяване на влажни зони, намаляване и предотвратяване на замърсяването им.

- Възстановяване на унищожени или антропогенно повлияни местообитания
- Изпълнение на инвестиционни дейности, свързани с разработените и приети планове за управление на защитените зони.

Специфична цел 6: Създаване и развитие на системи и мерки за осигуряване на достатъчна по обем, обхват и достоверност информация, предоставянето

й, мониторинг върху елементите на околната среда и подобряване на сътрудничеството между компетентните органи и бенефициентите.

- Развитие на системите за мониторинг на въздуха;
- Разширение и модернизация на мрежата за мониторинг на повърхностните и подземни води Развитие на система за мониторинг на шума в околната среда;
- Обезпечаване на държавните институции, отговорни за управлението на отпадъците с технически ресурси – оборудване за пробонабиране и мониторинг, лабораторна база, системи за събиране и обработка на данни за управлението на отпадъците.
- Въвеждане на компютърно моделиране и управление на водоснабдителните системи и на компютърно моделиране на канализационните системи.
- Пилотен екологичен мониторинг за малки и средни предприятия за най-важните сектори в икономиката.

Политиката за регионално развитие следва да подкрепи изграждането и подобряването на специфични местни структури и дейности, целящи подобряване на екологичната среда.

- Изработване и приложение на програми за мониторинг на териториите.
- Учредяване и съвместна работа в Експертен съвет по озеленяване за областта с представители от общините и големите села, с участие на ВУЗ, екологичните движения и граждански дружества, съюзи и други правителствени и неправителствени организации, ангажирани с решаване на проблемите на околната среда.
- Разработване и утвърждаване на програма за повишаване на екологичната култура и образование, информираност на гражданите и за граждански контрол и взаимодействие.
- Въвеждане на екологично образование и възпитание в учебните програми на училищата и системно провеждане на обществени мероприятия с широко участие на населението.
- Организиране на кръгли маси, конференции, семинари, изложби, участие в телевизионни предавания и други мероприятия за популяризиране и набелязване на мерки по екологията.
- Издаване и разпространение на брошури и други печатни издания, популяризиращи мерките, изискванията и начините за опазване на ОС и паспортизация на защитените територии.
- Въвеждане система за отчитане приноса на общините за опазване на околната среда.

Техническата помощ ще осигури подкрепа за подготовка на проекти за управление, изпълнение, контрол, наблюдение и оценката им, както и за информиране на обществеността и обмяна на опит. Всички дейности, свързани с правилното администриране (подготовка, управление,

наблюдение, контрол и оценка) трябва да са в съответствие с регламентите на ЕС за Кохезионния и Структурните фондове. Ефективната реализация на програмата изисква наличие на определен специфичен капацитет за подготовка и изпълнение (включително управление) на проекти.

Този приоритет спомага и укрепване на съществуващия капацитет в област Стара Загора. В рамките на този приоритет следва да се осигури ресурс за подготовка на приоритетни общински проекти, които впоследствие да бъдат представени за одобрение за финансиране от съответните програми.

В/ ОРГАНИЗАЦИЯ И КООРДИНАЦИЯ НА ДЕЙНОСТИТЕ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ

1. Ангажираност на публичните институции и местните организации в областта на регионалното развитие

Местните институции и тяхната ангажираност в областното развитие е неотменна необходимост, защото органите на управление са ефективни, когато мислят и действат стратегически, грижат се за бъдещето и за това как да го изградят съвместно. Без развитието на административен капацитет е невъзможно усвояването на предприсъединителните структурни инструменти и Кохезионния фонд.

Укрепването на *административния капацитет* на областно ниво включва:

- Изграждането на съответни звена към областните администрации;
- Осигуряване на необходимата техническа база, технологии и обзавеждане;
- Осъществяване на ефективни механизми за събиране и обмен на информация;
- Обучение и квалификация на кадрите;
- Сътрудничество с неправителствените организации и използване на външна експертиза (включва и реализиране предимствата на публично - частните партньорства).
- Съдействие при изграждане на институционален капацитет в местните органи (общини и регионални държавни структури) за подготовка и кандидатстване с проекти за финансиране от различни програми и фондове.
- Подкрепа и сътрудничество с организации и структури, разработващи проекти и координация на инициативите за изпълнение на дейностите, включени в Областната стратегия за развитие.
- Лобиране пред централни органи на властта и пред фондове за своевременна подготовка и представяне на подходящи проекти и други инициативи за включване в процедури за финансиране и изпълнение.

Провеждането на държавната политика в областта на регионалното развитие се основава на следните принципи :

- единен подход за планиране и програмиране;
- концентрация на ресурсите за постигане на целите на регионалното развитие;
- партньорство, публичност и прозрачност на всички нива при осъществяване на планирането, програмирането, финансирането, наблюдението и оценката;
- допълване на финансирането от национални публични източници при съвместно финансиране с други източници;
- междуведомствена координация на дейността на компетентните органи в процеса на планирането и програмирането, ресурсното осигуряване, реализацията, наблюдението и оценката;
- съгласуваност с другите структуроопределящи политики, инструменти и действия на международно, национално и регионално равнище.

Действията на централните органи са насочени към постигане на хоризонтална координация и ефективна допълняемост при изпълнението на целите и приоритетите на Националната стратегия за регионално развитие.

Областните управители и местните власти са основните участници и партньори на централната власт в процеса на формиране и прилагане на регионалната политика. Те са включени в процеса на определяне на регионалната политика като са задължени да разработват стратегически планови документи за съответните нива и да участват в разработването на НОПРР. Участват в състава на органите създадени със ЗРР за целите на управлението и наблюдението на регионалното развитие- областни съвети за развитие, Регионални съвети за развитие, Комитет за наблюдение на НОПРР и Съвета по партньорство.

2. Организация и координация на дейността за постигане на целите

Цялостната организация и координация на дейностите ще се осъществява съобразно принципа на партньорство. В процеса на изготвяне на стратегическия документ бяха ангажирани както Областният управител, Областният съвет за развитие и всички заинтересовани страни за развитието на областта. Участие взеха представители на частния сектор, на организации на работодатели и работници на финансови институции, образователни, здравни, социални и културни организации на инфраструктурни предприятия, неправителствения сектор и други. Функциите по изпълнението на регионалната политика в България на органите на изпълнителната власт на териториално ниво са описани в Закона за регионално развитие.

Областният съвет за развитие, в който участват всички кметове, представители на общинските съвети в областта, представител на регионалната асоциация на общините, делегиран представител на национално представените организации на работодателите и на работниците и служителите, приема стратегията. Участието на местните власти, в лицето на кмета на общината и общинския съвет, се характеризира с разработването и изпълнението на

Общински планове за развитие, в които се разработват в съответствие с предвижданията на стратегията. Всички останали заинтересовани страни подпомагат дейностите по реализация на ОСР чрез разработването на проекти за регионално развитие, чрез активно участие в процеса на вземане на решения и маргелиране на стратегията.

Цялостният процес по стратегическо планиране и програмиране на областно ниво се осъществява в съответствие с приоритетите на регионалната политика на България.

3. Източници на финансиране

Съществуват различни източници за получаване на средства от гледна точка на организацията, която отпуска средствата, от гледна точка на предназначението им и от гледна точка на формата, под която се предоставят и т.н. Насочването на финансовите ресурси има за основна цел сближаване по ниво на развитие и статус на живот.

Сравнението в развитието на икономическата и финансова стабилност между общините от областта се осъществява чрез система от показатели:

- Брутен вътрешен продукт – общо и на човек от населението.
- Национален доход общо и на човек от населението.
- Печалба общо и на човек от населението.
- Доходи на човек от населението.
- Разходи на човек от населението.
- Средна издръжка на едно домакинство.
- Заетост.
- Безработица
- Индекс на човешкото развитие.
- Образователна структура.

Чрез тези показатели може да се оцени нивото на развитието и определяне на участието при субсидиране, финансиране и ползване на редица преференции.

Основни източници са: Републиканският бюджет; Общинският бюджет; Принос от търговските дружества с държавно или общинско участие; Финансиране от частни търговски дружества.

Средства с източник Европейски съюз. Това са:

- Сега действащите предприєдинителни и финансови инструменти ФАР, САПАРД, ИСПА и други донорски програми (до началото на 2007 г.).
- Хоризонталните програми на ЕС – “Сократ”, “Леонардо да Винчи”, “Шеста рамкова програма”, “Медия+”, програмите “Култура”, “Младеж”.
- Структурните фондове и Кохезионният фонд.
- Инициативи на Европейския съюз след подписване на споразумението за приемане на България за постоянен член на ЕС.

Средства по Инвестиционната програма за развитие на районите за целенасочено въздействие в съответствие с Постановление № 317 от 24.11.2004 г., която урежда условията и реда за приемане, финансиране и изпълнение на стратегиите и програмите за регионално развитие.

Привлечени средства.

- От кредитни институции и инвестиционни фондове.
- Безвъзмездни средства от други източници.
- Средства за съфинансиране на партньорски проекти, насочени към областта и общините.
- Частично съфинансиране на проекти от фирми или обществени организации и с други общини.

Предоставянето на по-голяма автономност на местните власти ще улесни усвояването на средства от европейските фондове, като:

- Стимулиране на конкурентния характер при привличането на местни инвеститори чрез даване на автономност на общините при въвеждането на преференции – местни данъци и такси, развитие на инфраструктурата и т.н. за инвеститорите.
- Стимулиране развитието на общинските кредитни пазари.
- Разработване на законови процедури общините да имитират дълг.

Целево насочване на ресурсите.

Предоставяне на недвижими обекти или обекти на незавършено строителство под наем, аренда или като апортна вноска в смесено дружество.

Банкови заеми. За инвестиции и иновации в производството и услугите. Необходима е помощ на фирмите при обслужване на кредитните линии.

Субсидии от републиканския бюджет. Тези субсидии са за реализация на проекти в следните области:

- намаляване на регионалните различия в заетостта, доходите и възможностите за развитие;
- отваряне на националното стопанство и решаване на проблемите на регионалното и местното развитие чрез трансгранично сътрудничество.

Собствени бюджетни средства на общините за финансиране и съфинансиране на проекти и регионални планове чрез съфинансиране от **извънбюджетни фондове** по съответните сектори и предназначението на фондовете:

- Държавен фонд “Земеделие”;
- Национален фонд по опазване на околната среда;
- Фонд “Професионална квалификация и безработица”;
- Фонд “Републиканска пътна мрежа”;
- Фонд “Българска гора”;
- Фонд “Опазване и подобряване на продуктивните качества на земеделските земи”;
- Фонд “Национална съобщителна мрежа”.

По подробно разработените отдолу нагоре планове на общините в област Стара Загора може да се направи следната оценка на предложенията за инвестиции по програмите и проектите, като съставна част на общинските планове за развитие и източниците за финансиране по приоритети на Областната стратегия за периода 2007-2013 г. (Приложение № 1)

Г/ НЕОБХОДИМИ ДЕЙСТВИЯ ПО НАБЛЮДЕНИЕТО, ОЦЕНКАТА И АКТУАЛИЗАЦИЯТА /СИСТЕМА ЗА МОНИТОРИНГ/

1. Информационни източници

- Национална и регионална статистика;
- Регионални структури на държавни институции и министерства;
- Предприятия за осигуряване на обществени услуги (“ВиК” ЕООД, Електроразпределение, “Български пощи” ЕАД, “БТК” АД, Енергиен комплекс Марица изток, и др.);
- Анализи, доклади и проучвания на неправителствени организации вкл. Организации в помощ на бизнеса и малките и средни предприятия- ТПП – Стара Загора, АРИР - Стара Загора и др.;
- Ведомствени информационни системи;
- Доклади и проучвания на международни организации.

2. Индикатори за наблюдение на реализацията на оср

I. Икономическо развитие

Общи данни

- Нетни приходи от продажби на предприятията от нефинансовия сектор
- Брой на заетите лица в предприятията от нефинансовия сектор

Равнище на икономическо развитие

- Брутен вътрешен продукт - общ и на човек
- Брутна добавена стойност - обща и по сектори

Инвестиции

- Разходи за придобиване на ДМА – по сектори и собственост.
- Чуждестранни преки инвестиции

Финанси

- Собствени приходи по местните бюджети
- Инвестиционни разходи по местните бюджети

Селско стопанство

- Използвана земеделска площ
- Производство на растителни култури - количества по видове, добиви
- Производство на месо и мляко – по видове

Промисленост

- Продукция на промишлените предприятия – по отрасли и собственост

Строителство

- Реализирани приходи от строително - монтажни работи

Туризм

- Реализиран брой нощувки

II. Социално развитие

Демографско състояние и тенденции

- Естествен прираст
- Миграция

Пазар на труда

- Коефициент на икономическа активност
- Коефициент на безработица

Доходи и разходи на домакинствата

- Общ доход на домакинствата по източници
- Общ разход на домакинствата по групи разходи

Здравеопазване

- Лекар и стоматолози – общо и на 1000 жители
- Регистрирани общи практики – общо и на 1000 жители

Образование

- Преподаватели на 100 учащи се

Култура и изкуство

- Театри
- Читалища
- Библиотеки

Жилищно задоволяване

- Жилища на 1000 обитатели
- Пренаселени жилища
- Необитавани жилища
- Ново строителство

III. Околна среда – екологически условия

- Водоснабдяване
- Канализационни системи и пречистване на отпадъчни води
- Качество на въздуха (Серни оксиди, Азотни оксиди, Въглероден оксид, Въглероден диоксид)
- Деградация на земите и почвите- ерозия, киселинност, засоляване
- Депонирани твърди отпадъци
- Капацитет на ПСОВ
- Разходи за опазване и възстановяване на околната среда

IV. Техническа инфраструктура

Транспортна система

- Гъстота и състояние на пътната мрежа – по класове
- Гъстота и състояние на жп мрежа Речни и морски пристанища – капацитет и функции
- Летища – капацитет и функции

Съобщителна система

- Плътност на телефонни постове
- Интернет достъп
- Територии със затруднен достъп до РТВ програми

Водостопанска система

- Използвана вода
- Доставена вода
- Напоявани площи

3. Наблюдение, оценка и контрол

Реализацията на областната стратегия е един непрекъснат процес на наблюдение, анализ и актуализация. Областната стратегия очертава насоките за развитие на територията. Конкретните дейности, програми и проекти са разписани в Общинските планове за развитие /Приложение 1/, Регионалният план за развитие на Южен централен район за планиране и Националната оперативна програма за регионално развитие.

Мониторингът е систематично събиране, анализ и използване на информация, необходима за управлението и вземането на решения в процеса на работата по изпълнение на областната стратегия, като част от управлението на областта, все по-отчетливо следва да осигурява **обратна връзка по предотвратяване на рисковете пред изпълнението на предвидените дейности** по избраните приоритети.

Мониторингът е една от най-важните фази на процеса на стратегическо планиране, който включва наблюдението, оценката и контрола на Областната стратегия за развитие на област Стара Загора. Посочените дейности са важни, тъй като позволяват да се предприемат коригиращи

действия, ако напредъкът е неудовлетворителен или при изменение на условия. Особено важно е да се отчита напредъка при постигане на целите, който да става достояние на гражданите. По този начин ще се вижда развитието на областта по набелязаните приоритети. За целта ще се изготвят годишни отчети, на базата на които ще се предприемат последващи действия.

В изготвяните отчети ще се съдържа анализ и оценка на резултатите от осъществяването на Областната стратегия за развитие и ще се предлагат решения за действията, които трябва да бъдат предприети с оглед преодоляване на проблемите, свързани с нейното реализиране, а при необходимост с нейната актуализация.

В реализация на мониторинга вниманието е насочено върху ресурсите и тяхното ефективно използване. Мониторингът преди всичко дава информация, докато оценката “преценява” тази информация.

Наблюдението и оценката да създават условия за активно въздействие върху развитието на територията – настъпващи промени в състоянието на средата, икономиката и инфраструктурното устройство.

За да може да се упражнява контрол върху изпълнението на ОСР, въз основа на оценките от постигнатите резултати спрямо поставените цели ще се използва набор от показатели /индикатори/. Мониторингът ще осигурява текуща информация, която ще спомага да се отчете напредъка (успеха или неуспеха) на стратегическия документ. Предложената система от количествени и качествени индикатори за наблюдение и оценка ще се систематизира в съответствие със стандартите и изискванията на Евростат и националната статистика, за да бъдат съпоставени съизмерно и с прилагане на метода за сравняемост по реализиране на Европейската политика за сближаване.

Ролята на **мониториращ местен орган** се изпълнява от **Областния съвет за развитие на област Стара Загора**, който ще наблюдава реализацията на ОСР и ще прави междинната и последващата /окончателната/ оценка, след приключване на плановия период. Този областен орган за регионално развитие ще одобрява и утвърждава:

- индикаторите за наблюдение на изпълнението на стратегията;
- периодично извършва преглед на постигнатия напредък по отношение на целите, като анализира резултатите от изпълнението на мерките;
- разглежда резултатите от междинната оценка;
- разглежда предложенията за промяна на мерките;
- предлага промени, свързани с постигането на целите на стратегията /актуализиране на Областната стратегия за развитие/.

Системата на мониторинг /наблюдение, оценка и контрол/ се използват индикатори, показващи какво и как ще се наблюдава. Определените индикатори съответстват на целите на политиката за регионално развитие, като се вземат предвид специфичните особености на област Стара Загора.

Междинната оценка включва:

- Оценка на първоначалните резултати от изпълнението на програмата;
- Оценка на степента на постигане на съответните цели;

- Оценка на използването на финансовите ресурси и процедурите за управление и наблюдение.

Последващата оценка включва:

- Оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси за изпълнение на стратегията;
- Оценка на общото въздействие;
- Анализ на положителните и отрицателните фактори при изпълнението на стратегията;
- Оценка на степента на постигане на целите и на устойчивостта на резултатите;
- Изводи и препоръки, относно прилагането на политиката за регионално развитие

4. Актуализация

Актуализацията и допълването на Областната стратегия ще се организира от създадената със Заповед на Областния управител Областна група за стратегическо планиране (ОГСП), включваща експерти от различни сектори, НПО и др. Ще се вземат предвид настъпилите промени в социално - икономическата среда в и извън областта. В съответствие със законовите разпоредби, актуализираната Областна стратегия ще се обсъжда и съгласува с Регионалния съвет за развитие на ЮЦР и приема от Областния съвет за развитие на Област Стара Загора.

Актуализирането на Областната стратегия за развитие се извършва съобразно условията и реда, посочени в чл.18, ал.1 на Наредбата за условията и реда за приемане, финансиране и изпълнение на стратегиите, плановете и програмата за регионално развитие.

Областната стратегия за развитие се актуализира:

- ❖ В резултат на промени в Националната стратегия;
- ❖ При съществени промени на макроикономическите и международните условия или на свързаното законодателство.

Целите и приоритетите на областните стратегии за развитие не подлежат на актуализация за периода на тяхното действие.

Областните стратегии за развитие се актуализират при условията и по реда на тяхното разработване и приемане.

Заключение

Така разработената Стратегия на област Стара Загора определя глобалната рамка за развитие на:

- икономиката по сектори и отрасли, и пространственото ѝ локализиране по общини и населени места;
- основните индикатори, нивото на растеж и ефективното използване на ресурсите; природен комплекс, трудов потенциал, ниво на развитие на икономиката;
- социалната защита на населението и развитие на социалната инфраструктура;
- рамките за повишаване качеството на живот и активната позиция на общините;
- съвместните действия и програми със съседни области и общини в страната и в международен аспект.

Стратегията, приоритетите, програмите и проектите като динамични разработки са отворени и подлежат на периодична актуализация.

Старозагорска област днес може да бъде характеризирана със следните обобщени показатели:

Система от показатели

№	Показатели	Мярка	Република България	Обл. Стара Загора	Отн. дял %
1	Размер на територията	кв.км	111 000,001	5151,1	4,64
2	Брой на населението към.(към 2003г.)	души	8283200	364 051	4,70
	в т.ч. градско	души	5608555	248 607	6,771
	в т.ч. селско	души	2674645	115 444	3,229
3	брой населени места	бр.	5333	206	3,75
	в т.ч. градове	бр.	246	10	4,17
	в т.ч. села	бр.	5087	196	3,82
4	Дължина на пътната мрежа	км.	36730	1582,4	4,76
	в т.ч. автомагистрала	км.	318,80		
	в т.ч. първокласни пътища	км.	2886,6	167	6,63
5	бр.общообразователни училища	бр.	2696	129, в т.ч 6 специални	4,08
6	бр.професионални училища	бр.	545	17	3,12
7	бр.болнични легла	бр.	49171	2972	4,81

Осигуреността с териториални ресурси се базират на следните констатации:

- **с територията си 5151,124 кв.км.** или 4,70% от територията на страната *е след първите 5 области* с най-голяма територия - Бургаска, Софийска, Благоевградска, Пловдивска и Хасковска;
- **от териториалните ресурси**, с голяма значимост са ценните *обработваеми земи*. Те заемат 56,47% от територията на областта (при 43,30% средно за страната) високо категорияните (най-ценни) обработваеми земи се намират в източната част на Горнотракийската низина (Старозагорското и Чирпанското поле) и Казанлъшката котловина;
- **ценен ресурс с подчертано регионално значение са находищата на лигнитни въглища в Източно-Маришкия въглищен басейн.** Експлоатацията им е заложена като един от основните регионални приоритети в икономическото развитие на областта. По осигуреността с този ресурс Старозагорска област е водеща в страната;
- **осигуреност с човешки ресурси** - Старозагорска област се очертава като една от добре населените в страната. Тук е съсредоточено 4,70% от цялото **население на страната**. По брой на населението Старозагорска област **се нарежда на 5 място** сред най-големите области - София, Пловдив, Русе и Варна;

- **работна сила** – образователното равнище на населението е със стойности, близки до средните за страната;
- **демографските проблеми се открояват отчетливо.** Най-значимият от тях е процеса на стареене на населението, промяна в структурата на активното население в под, във и над трудоспособна възраст;
- по развитост и функциониране на икономиката Старозагорска област е в съответствие с приоритетите и стратегическите насоки за развитие на Република България. Водещи са енергетика, специалното машиностроене (военнопромишлен комплекс, електроника, хидравлика), текстил при добре изградени инженерни инфраструктурни системи.
- **По инфраструктурната изграденост** – *техническата /транспортна, енергийна, съобщителна и водостопанска/ и социална /образователна, здравна, спортна, културна, институционална и друга/ област Стара Загора е в добро състояние.*
  - **По “гъстота на пътната мрежа”** /км./кв.км/ *Старозагорска област /0.339/ е със стойности близки до средните за страната /0.330/. сред останалите области тя се нарежда на тринадесето място;*
  - **По “телефонни постове на 1000 души”** изградеността на съобщителната инфраструктура е аналогична на това с транспортната. С 394 телефонни поста на 1000 души *Старозагорска област е близко до средния за страната показател /385/. В сравнение с останалите области тя е на 9 място;*
  - **“болнични легла на 1000 души от населението”** дава представа за степента на изграденост на мрежата от болнични и санаториални заведения. *Старозагорска област има 6,1 легла на 1000 души за страната е 5,93 легла на 1000 души. Област Стара Загора е наравно с дванадесет области в страната.*
- **Състоянието на пазара на труда** се характеризира основно чрез показателите **“равнище на заетост”** и **“равнище на безработица”**; **заети лица на 1000 души от населението.** В Старозагорска област на 1000 души 305,1 са заети лица. Това е в по-добра ситуация от средното за страната равнище на заетост 248,7 лица. **Старозагорска област е на II-ро място след област София 332,0 заети лица.**

Относително ниско е равнището на безработица – 9,8% при средно за страната равнище 10,77% към месец август 2005г. *Областта е в по-неблагоприятно положение спрямо област София 4,3%, Габровска 6,6%, Варненска 9,4%, Бургаска 9,8%.*

- По показател Брутен вътрешен продукт на човек от населението през 2004 г. Старозагорска област е на второ място в страната.

- По показател **Индекс на човешкото развитие** и икономическа активност, **област Стара Загора е на трето място** (от 28 области в България) за 2003 г. (данни от официалния Национален доклад за развитието на човека на UNDP – Програма на ООН за развитие).
- **Единадесетте общини в областта** заемат *следните места в класацията* (на 264 български общини) за 2002 г. по показател “Индекс на човешкото развитие”: Стара Загора – 7, Гълъбово – 17, Раднево – 27, Казанлък – 40, Чирпан – 105, Опан – 157, Братя Даскалови – 167, Павел Баня – 168, Гурково – 215, Мъглиж – 228, Николаево – 244.
- **Екологична характеристика** сочи възможностите за устойчиво развитие. “Горещите” точки в екологическо отношение на територията на Старозагорска област, национални и регионални измерения са:
  - **комплексът “Марица-Изток”** /въгледобив и електропроизводство/, който е източник на трансрегионално замърсяване на въздуха, проявяващо се в контактните зони на Старозагорска, Хасковска и Сливенска област;
  - **замърсяване на водите е главно от бита, транспорта и промишлеността.**

**Усъвършенстване на териториалното и селищно устройство в област
Стара Загора под влиянието на еврокоридорите и международната
транспортна система**

